

**35
AUM**

**25
USPEE**
CONSTANTIN STERE

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
"SUPREMACY OF LAW"

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
"SUPREMAȚIA DREPTULUI"

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL
"SUPRÉMATIE DE DROIT"

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

№ 1, 2022

Спеціалізоване
видавництво

Specialized
publishing house

SUPREMACY OF LAW

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

No. 1, year 7 (2022)

The journal is registered by the Ministry of Justice of the Republic of Moldova,
Decision No. 311 of July 12, 2016

Field of research: Legal sciences

EDITORS- IN -CHIEF: *Spiros FLOGAITIS*, Doctor of Law, University Professor,
President of the European Public Law Organization Greece
Jose Luis IRIARTE ANGEL, PhD, Professor of private international law,
Public University of Navarra, Spain

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: *Alexandr SOSNA*, Doctor of Law, State University of Moldova

Editing in Romanian and Russian: *Tudor SOROCEANU*. Editing in English: *Lorina AVORNIC*. Editing in French: *Anișoara DUBCOVEȚCHI*.
Computerized assistance: *Maria BONDARI*

SCIENTIFIC COUNCIL

Giuliano AMATO, Doctor of Law, University Professor, La Sapienza University of Rome, former Prime Minister, Italy
Gheorghe AVORNIC, Dr. hab. in Law, University Professor, rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Sergiu CRIJANOVSKI, Doctor of Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Bogdan CUZA, Doctor of Law, Doctor of Economics, Germany
Talia HABRIEVA, PhD in Law, University Professor, Academician, Russian Academy of Sciences
Nicolai INSIN, PhD in Law, University Professor, Academician, National Academy of Legal Sciences of Ukraine

Vytautas NEKROSIUS, Doctor of Law, University Professor, Lithuania
Natalia ONISCENCO, Doctor of Law, University Professor, academician, Institute of State and Law „VM Koretsky”, National Academy of Sciences of Ukraine
Kakha SHENGELIA, PhD in Law, University Professor, Rector, Caucasus University, Tbilisi, Georgia
Tudorel TOADER, Doctor of Law, University Professor, rector, Alexandru Ioan Cuza University of Iași, Romania
Andrei TREBKOVA, Doctor of Law, President of the International Union of Lawyers, Russian Federation

EDITORIAL BOARD

Mihail BAIMURATOV, PhD in Law, University Professor, senior scientific adviser, Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine
Oleg BALAN, Dr. hab. in Law, University Professor, rector, Academy of Public Administration, Republic of Moldova
Aurel BAIESU, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Violeta COJOCARU, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Cristina COPACEANU, Doctor of Economics, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Ion CRAIOVAN, Doctor of Law, University Professor, Romania
Andrian CRETU, Doctor of Law, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Lucian DINDIRICA, Doctor of History, Associate Professor, Romania
Mircea DUTU, Doctor of Law, University Professor, Academician, Romanian Academy
Ion GUCEAC, Dr. hab. in Law, University Professor, Academician, Academy of Sciences of Moldova
Ioan HUMA, Doctor of Law, University Professor, Romania
Anatoly KAPUSTIN, PhD in Law, University Professor, Institute of State and Law of the Russian Academy of Sciences, Russian Federation

Victor MORARU, Dr. hab. in Political Sciences, University Professor, Corresponding member, Academy of Sciences of Moldova
Nicolai ONISCIUC, PhD in Law, University Professor, rector, National School of Judges, Ukraine
Elena RAILEAN, Doctor of Pedagogy, Associate Professor, American University of Moldova
Anatoly RAPOPORT, PhD in Law, University Professor, Purdue University, USA
Tzvetan SIVKOV, Doctor of Law, University Professor, Bulgaria
Florin STRETEANU, Doctor of Law, University Professor, Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania
Alexandru SURDU, PhD, Academician, Institute of Socio-Human Research, Romanian Academy
Alexandru-Virgil VOICU, Doctor of Law, University Professor, Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania
Iurii VOLOSIN, PhD in Law, University Professor, National Aviation University, Kiev, Ukraine
Serghei ZAHARIA, Doctor of History, Associate Professor, rector, Comrat State University, Republic of Moldova

EXPERT COMMITTEE

Alexandru ARMEANIC, Doctor of Law, Associate Professor, Academy of Economic Studies of Moldova
Igor ARSENI, Doctor of Law, Associate Professor, Comrat State University, Republic of Moldova
Alexei BARBĂNEAGRĂ, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Viorel BERLIBA, Dr. hab. in Law, Associate Professor, Academy of Sciences of Moldova
Eduard BOISTEANU, Dr. hab. in Law, University Professor, Aleco Russo Balti State University, Republic of Moldova
Alexandru BURIAN, Dr. hab. in Law, University Professor, International Law Association, Republic of Moldova
Serghei CHUCHA, PhD in Law, University Professor, Institute of State and Law, Russian Academy of Sciences, Moscow, Russian Federation
Valentina COPTILET, Doctor of Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Valeriu CUSNIR, Dr. hab. in Law, University Professor, Institute of Legal, Political and Sociological Research, Academy of Sciences of Moldova
Igor DOLEA, PhD in Law, University Professor, State University of Moldova
Marin DOMENTE, Doctor of Law, American University of Moldova
Iurie FRUNZA, Doctor of Law, Associate Professor, Institute of Legal, Political and Sociological Research, Republic of Moldova
Mihai GHEORGHITA, PhD in Law, University Professor, State University of Moldova
Gheorghe GOLUBENCO, Doctor of Law, University Professor, State University of Moldova, President of the National
Raisa GRECU, Dr. hab. in Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Veaceslav GUSYAKOV, Doctor of Law, Associate Professor, Sevastopol State University, Vice-President of the International Association of Lawyers

Nikita KOLOKOLOV, PhD in Law, University Professor, Department of Judiciary, Law Enforcement and Protection of Human Rights, Moscow State Pedagogical University, Russian Federation
Oleg MARTELEAC, PhD in Law, University Professor, Department of Constitutional Law, National University of Kiev „Taras Shevchenko”, Ukraine
Pavel MIDRIGAN, Doctor of Law, Associate Professor, American University of Moldova
Iurie MIHALACHE, Dr. hab. in Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Tudor OSOIANU, Doctor of Law, University Professor, Academy of Sciences of Moldova
Olesea PLOTNIC, Dr. hab. in Law, University Professor, Academy of Economic Studies of Moldova
Mihai POALELUNGI, Dr. hab. in Law, Associate Professor, former President of the Constitutional Court, Republic of Moldova
Nicolae ROMANDAȘ, Doctor of Law, University Professor, Academy of Public Administration, Republic of Moldova
Alexandru ROSCA, Dr. hab. in Philosophy, University Professor, academician, Academy of Sciences of Moldova
Diana SCOBIOALA (SIRCU), Dr. hab. in Law, Professor, National Institute of Justice, Republic of Moldova
Andrei SMOCHINA, Dr. hab. in Law, University Professor, Free International University of Moldova, Republic of Moldova
Boris SOSNA, Doctor of Law, University Professor, Comrat State University, Republic of Moldova
Victor SPINEI, Doctor of History, University Professor, academician, Romanian Academy
Gheorghe SULT, Doctor of Law, Associate Professor, Comrat State University, Republic of Moldova
Veaceslav ZAPOROJAN, Doctor of Law, Associate Professor, Academy of Economic Studies of Moldova

Electronic version: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Web: www.supremdrept.revistestintifice.md

All articles are double-blind peer reviewed

The responsibility for the texts' content lies exclusively with the authors

© USPEE, UAM, ASJ, 2022

SUPREMAȚIA DREPTULUI

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ

Nr. 1, anul 7 (2022)

Revista este înregistrată de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova,
Decizia nr. 311 din 12 iulie 2016

Domeniu de cercetare: Științe juridice

REDACTORI-ȘEF: *Spiros FLOGAITIS*, doctor în drept, profesor universitar,
Președinte, Organizația Europeană de Drept Public, Atena, Grecia
José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat,
Universitatea Publică din Navarra, Spania

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT: *Alexandr SOSNA*, doctor în drept, Universitatea de Stat din Moldova

Redactare în română și rusă: *Tudor SOROCEANU*. Redactare în engleză: *Lorina AVORNIC*. Redactare în franceză: *Anișoara DUBCOVEȚCHI*.
Asistență computerizată: *Maria BONDARI*

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Giuliano AMATO, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea La Sapienza din Roma, ex-Prim-ministru, Italia
Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Sergiu CRIJANOVSKI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Bogdan CUZA, doctor în drept, doctor în economie, Germania
Talia HABRIEVA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Federației Ruse
Nicolai INȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia Națională de Științe Juridice, Ucraina

Vytautas NEKROSIUS, doctor în drept, profesor universitar, Lituania
Natalia ONIȘCENCO, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Institutul Statului și Dreptului „V.M. Koretsky”, Academia Națională de Științe a Ucrainei
Kakha SHENGELIA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea Caucaziană, Tbilisi, Georgia
Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România
Andrei TREBKOV, doctor în drept, președintele Uniunii Internaționale a Juriștilor, Federația Rusă

COLEGIUL DE REDACȚIE

Mihail BAIMURATOV, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Legiștilor al Radei Supreme, Ucraina
Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova
Aurel BAIEȘU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Cristina COPĂCEANU, doctor în economie, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Ion CRAIOVAN, doctor în drept, profesor universitar, România
Andrian CREȚU, doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Lucian DINDIRICA, doctor în istorie, conferențiar universitar, România
Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, academician, Academia Română
Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei
Ioan HUMĂ, doctor în drept, profesor universitar, România
Anatolii KAPUSTIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Statului și Dreptului, Academia de Științe a Rusiei, Federația Rusă

Victor MORARU, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru-corespondent, Academia de Științe a Moldovei
Nicolai ONIȘCIUC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Școala Națională a Judecătorilor, Ucraina
Elena RAILEAN, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova
Anatoly RAPOPORT, doctor în filosofie, profesor universitar, Universitatea Purdue, SUA
Tzvetan SIVKOV, doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria
Florin STRETEANU, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
Alexandru SURDU, doctor în filosofie, academician, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Academia Română
Alexandru-Virgil VOICU, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
Iurii VOLOȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina
Serghei ZAHARIA, doctor în istorie, conferențiar universitar, rector, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova

COMISIA DE EXPERȚI

Alexandru ARMEANIC, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice din Moldova
Igor ARSENI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova
Alexei BARBĂNEAGRĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Viorel BERLIBA, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Academia de Științe a Moldovei
Eduard BOIȘTEANU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea „Alecó Russo” din Bălți, Republica Moldova
Alexandru BURIAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Asociația de Drept Internațional, Republica Moldova
Serghei CHUCHA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Statului și Dreptului, Academia Rusă de Științe, Moscova, Federația Rusă
Valentina COPTILET, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Valeriu CUȘNIR, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Academia de Științe a Moldovei
Igor DOLEA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Marin DOMENTE, doctor în drept, Universitatea Americană din Moldova
Iurie FRUNZA, doctor în drept, conferențiar universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova
Mihai GHEORGHIȚA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Gheorghe GOLUBENCO, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova, Președintele Asociației Naționale a Experților Judiciari
Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Veaceslav GUSYAKOV, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Sevastopol, vicepreședinte al Uniunii Internaționale a Juriștilor

Nikita KOLOKOLOV, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Departamentul Putere Judiciară, Aplicarea Legii și Protecția Drepturilor Omului, Universitatea Pedagogică de Stat din Moscova, Federația Rusă
Oleg MĂRȚELEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Catedra Drept Constituțional, Universitatea Națională „Taras Șevcenco” din Kiev, Ucraina
Pavel MIDRIGAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova
Iurie MIHALACHE, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Tudor OSOIANU, doctor în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei
Oleseă PLOTNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Studii Economice din Moldova
Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, ex-președinte al Curții Constituționale, Republica Moldova
Nicolae ROMANDAȘ, doctor în drept, profesor universitar, Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova
Alexandru ROȘCA, doctor habilitat în filozofie, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei
Diana SCOBIOALĂ (SÎRCU), doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Național de Justiție, Republica Moldova
Andrei SMOCHINĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Republica Moldova
Boris SOSNA, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova
Victor SPINEL, doctor în istorie, profesor universitar, academician, Academia Română
Gheorghe SULT, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova
Veaceslav ZAPOROJAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice din Moldova

Versiunea electronică: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Pagina web: www.supremdrept.revistestiintifice.md

Toate articolele sunt recenzate în sistem „double-blind peer review”

Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține, în exclusivitate, autorilor

SUPRÉMATIE DE DROIT

JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL

N° 1, année 7 (2022)

Le journal est enregistré par le Ministère de la Justice de la République de Moldova,
Décision n° 311 du 12 juillet 2016

Domeniu de cercetare: Științe juridice

RÉDACTEURS EN CHEF: *Spyros FLOGAITIS*, docteur en droit, professeur,
Directeur de l'Organisation Européenne de Droit Public, Grèce
José Luis Iriarte ÁNGEL, docteur, professeur en droit international privé,
Université Publique de Navarre, Espagne

RÉDACTEUR EN CHEF ADJOINT: *Alexandr SOSNA*, docteur en droit, Université d'État de Moldova

Rédaction en roumain et russe: *Tudor SOROCEANU*. Rédaction en anglais: *Lorina AVORNIC*. Rédaction en français: *Anisoara DUBCOVEȚCHI*.
Assistance technique: *Maria BONDARI*

COMITÉ SCIENTIFIQUE

Giuliano AMATO, docteur en droit, professeur, Université de La Sapienza à Rome, ex-Premier ministre, Italie
Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Sergiu CRIJANOVȘCHI, docteur en droit, professeur agrégé, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Bogdan CUZA, docteur en droit, docteur en économie, Allemagne
Talia HABRIEVA, docteur habilité en droit, professeur, académicienne, Académie des Sciences de la Fédération de Russie

Nicolai INSIN, docteur en droit, professeur, académicien, Académie Nationale des Sciences Juridiques d'Ukraine
Vytautas NEKROSIUS, docteur en droit, professeur univ., Lituanie
Natalia ONISHCHENKO, docteur en droit, professeur, académicien, Institut d'état et du droit „V. M. Koretsky”, Académie Nationale des Sciences d'Ukraine
Kakha SHENGELIA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, recteur, Université du Caucase, Tbilissi, Georgie
Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie
Andrei TREBKOV, docteur en droit, président de l'Union Internationale des Juristes, Fédération de Russie

COMITÉ DE RÉDACTION

Mihail BAIMURATOV, docteur en droit, professeur, Institut de législation de la Verkhovna Rada, Ukraine
Oleg BALAN, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Académie d'Administration Publique, République de Moldova
Aurel BAIESU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Violeta COJOCARU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Cristina COPACEANU, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Ion CRAIOVAN, docteur en droit, professeur, Roumanie
Andrian CRETU, docteur en droit, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Lucian DINDIRICA, docteur en histoire, professeur, Roumanie
Mircea DUTU, docteur en droit, professeur agrégé, académicien, Académie Roumaine
Ion GUCEAC, docteur habilité en droit, professeur, académicien de L'Académie des Sciences de Moldova
Ioan HUMA, docteur en droit, professeur, Roumanie
Anatoly KAPUSTIN, docteur habilité en droit, professeur, Institut d'état et de droit, Académie des Sciences de la Fédération de Russie

Victor MORARU, docteur habilité en sciences politiques, professeur, membre correspondant de L'Académie des Sciences de Moldova
Nikolay ONISHCHUK, docteur habilité en droit, professeur, recteur, École Nationale des Juges, Ukraine
Elena RAILEAN, docteur en pédagogie, professeur, Université Américaine de Moldova
Anatoly RAPOPORT, docteur en philosophie, professeur, Purdue University, États-Unis
Tzvetan SIVKOV, docteur en droit, professeur, Bulgarie
Florin STRETEANU, docteur en droit, professeur, Université Babes-Bolyai, Cluj-Napoca, Roumanie
Alexandru SURDU, docteur en philosophie., professeur, académicien, Institut de recherche en Sciences Socio – Humaines, Académie Roumaine
Alexandru-Virgil VOICU, docteur en droit, professeur, Université Babes- Bolyai, Cluj-Napoca, Roumanie
Iurii VOLOSIN, docteur habilité en droit, professeur, Université de l'Aviation, Kiev, Ukraine
Serghei ZAHARIA, docteur en histoire, professeur agrégé, recteur, Université d'État de Comrat, République de Moldova

COMITÉ D'EXPERTS

Alexandru ARMEANIC, docteur en droit, professeur agrégé, Académie des Études Économiques de Moldova
Igor ARSENI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Comrat, République de Moldova
Alexei BARBĂNEAGRĂ, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Viorel BERLIBA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Académie des Sciences de Moldova
Eduard BOISTEANU, docteur habilité en droit, professeur, Université „Aleco Russo” de Balti, République de Moldova
Alexandru BURIAN, docteur habilité en droit, professeur, Association de droit international, République de Moldova
Serghei CHUCHA, docteur habilité en droit, professeur, Institut d'État et de Droit, Académie des Sciences de Russie, Moscou, Fédération de Russie
Valentina COPTILET, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Valeriu CUSNIR, docteur habilité en droit, professeur, Institut de recherches juridiques, politiques et sociologiques, Académie de Sciences de Moldova
Igor DOLEA, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Marin DOMENTE, docteur en droit, Université Américaine de Moldova
Iurie FRUNZA, docteur en droit, professeur agrégé, Institut de recherches juridiques, politiques et sociologiques, République de Moldova
Mihai GHEORGHIȚA, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Gheorghe GOLUBENCO, docteur en droit, professeur, Université d'État de Moldova, Président de l'Association Nationale des Experts judiciaires
Raisa GRECU, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Veaceslav GUSYAKOV, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Sévastopol, vice-président de l'Union Internationale des Juristes

Nikita KOLOKOLOV, docteur habilité en droit, professeur, chef du département du Pouvoir Judiciaire, l'application de la loi et la protection des droits de l'homme, Université Pédagogique d'État à Moscou, Fédération de Russie
Oleg MARTELEAC, docteur habilité en droit, professeur, Département de droit constitutionnel, Université Nationale de Kiev „Taras Șevcenco”, Ukraine
Pavel MIDRIGAN, docteur en droit, professeur agrégé, Faculté de droit, Université Américaine de Moldova
Iurie MIHALACHE, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Tudor OSOIANU, docteur en droit, professeur, Académie des Sciences de Moldova
Oleseas PLOTNIC, docteur habilité en droit, professeur, Académie des Études Économiques de Moldova
Mihai POALELUNGI, docteur habilité en droit, professeur agrégé, ex-président de la Cour Constitutionnelle, République de Moldova
Nicolae ROMANDAS, docteur en droit, professeur, Académie d'Administration Publique, République de Moldova
Alexandru ROSCA, docteur habilité en philosophie, professeur, académicien de l'Académie des Sciences de Moldova
Diana SCOBIOALA (SIRCU), docteur habilité en droit, professeur, Institut National de la Justice, République de Moldova
Andrei SMOCHINA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université Libre Internationale de Moldova, République de Moldova
Boris SOSNA, docteur en droit, professeur, Université d'État de Comrat, République de Moldova,
Victor SPINEI, docteur en histoire, professeur, académicien, Académie Roumaine
Gheorghe SULT, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Comrat, République de Moldova
Veaceslav ZAPOROJAN, docteur en droit, professeur agrégé, Académie des Études Économiques de Moldova

Version électronique: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>; Web: www.supremdrept.revistestiintifice.md

Tous les articles sont évalués en système „double-blind peer review”

La responsabilité du contenu des textes incombe uniquement aux auteurs

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№ 1, год 7 (2022)

Журнал зарегистрирован Министерством юстиции Республики Молдова,
Решение № 311 от 12 июля 2016 г.

Область исследования: Юридические науки

ГЛАВНЫЕ РЕДАКТОРЫ: *Спиро ФЛОГАИТИС*, доктор юридических наук, профессор,
Президент Европейской Организации Публичного Права, Афины, Греция
Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права,
Публичный Университет Наварры, Испания

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: *Александр СОСНА*, доктор права,
Молдавский Государственный Университет

Редактирование на румынском и русском: *Тудор СОРОЧАНУ*. Редактирование на английском: *Лорина АВОРНИК*. Редактирование на французском: *Анишоара ДУБКОВЕЦКИ*. Компьютерное сопровождение: *Мария БОНДАРЬ*

НАУЧНЫЙ СОВЕТ

Джулиано АМАТО, доктор юридических наук, профессор, Римский университет Ла Сапиенца (La Sapienza), экс-премьер-министр, Италия
Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Серджиу КРИЖАНОВСКИ, доктор права, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Богдан КУЗА, доктор права, доктор экономики, Германия
Талия ХАБРИЕВА, доктор юридических наук, профессор, академик, Российская академия наук

Николай ИНШИН, доктор юридических наук, профессор, академик, Национальная академия юридических наук, Украина
Витаутас НЕКРОСИУС, доктор юридических наук, профессор, Литва
Наталья ОНИЩЕНКО, доктор юридических наук, профессор, академик, Институт государства и права имени В.М.Корецкого, Национальная академия наук Украины
Каха ШЕНГЕЛИЯ, доктор юридических наук, профессор, ректор, Кавказский университет, Тбилиси, Грузия
Тудорея ТОАДЕР, доктор права, профессор, ректор, Университет „Александру Иоан Куза”, Ясы, Румыния
Андрей ТРЕБКОВ, доктор права, председатель Международного Союза Юристов, Российская Федерация

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Михаил БАЙМУРАТОВ, доктор юридических наук, профессор, Институт законодательства Верховной Рады, Украина
Олег БАЛАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Академия публичного управления, Республика Молдова
Аурел БЭШУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Виолетта КОЖОКАРУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Кристина КОПЭЧАНУ, доктор экономики, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Ион КРАЙОВАН, доктор права, профессор, Румыния
Андриан КРЕЦУ, доктор права, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Лучиан ДИНДИРИКА, доктор истории, доцент, Румыния
Мирча ДУЦУ, доктор права, профессор, академик, Румынская академия
Ион ГУЧАК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы
Иоан ХУМЭ, доктор права, профессор, Румыния
Анатолий КАПУСТИН, доктор юридических наук, профессор, Институт государства и права, Российская академия наук, Российская Федерация

Виктор МОРАРУ, доктор хабилитат политических наук, профессор, член-корреспондент, Академия наук Молдовы
Николай ОНИЩУК, доктор юридических наук, профессор, ректор, Национальная школа судей, Украина
Елена РАИЛЯН, доктор педагогики, доцент, Американский Университет Молдовы
Анатолий РАПОПОРТ, доктор философии, профессор, Университет Пурдью, США
Цветан СИВКОВ, доктор права, профессор, Болгария
Флорин СТРЕТЯНУ, доктор права, профессор, Университет Бабеш-Болай, Клуж-Напока, Румыния
Александру СУРДУ, доктор философии, академик, Институт социально-гуманитарных исследований, Румынская академия
Александру-Вирджил ВОЙКУ, доктор права, профессор, Университет Бабеш-Болай, Клуж-Напока, Румыния
Юрий ВОЛОШИН, доктор юридических наук, профессор, Национальный авиационный университет, Киев, Украина
Сергей ЗАХАРИЯ, доктор истории, доцент, ректор, Комратский государственный университет, Республика Молдова

ЭКСПЕРТНАЯ КОМИССИЯ

Александру АРМЯНИК, доктор права, доцент, Академия экономических знаний Молдовы
Игорь АРСЕНИ, доктор права, доцент, Комратский государственный университет, Республика Молдова
Алексей БАРБЭНЯГРЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Виорел БЕРЛИБА, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Академия наук Молдовы
Эдуард БОИШТЯНУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Бельский университет имени Алеко Руссо, Республика Молдова
Александру БУРЬЯН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Ассоциация международного права, Республика Молдова
Сергей ЧУЧА, доктор юридических наук, профессор, Институт государства и права Российской академии наук, Москва, Российская Федерация
Валентина КОПТИЛЕЦ, доктор права, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Валериу КУШНИР, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Институт юридических, политических и социологических исследований, Академия наук Молдовы
Игорь ДОЛЯ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Марин ДОМЕНТЕ, доктор права, Американский Университет Молдовы
Юрие ФРУНЗЭ, доктор права, доцент, Институт юридических, политических и социологических исследований, Республика Молдова
Михай ГЕОРГИЦЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Георге ГОЛУБЕНКО, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет, Председатель Национальной ассоциации юридических экспертов
Раиса ГРЕКУ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Вячеслав ГУСЯКОВ, доктор права, доцент, Севастопольский государственный университет, вице-председатель Международного Союза Юристов
Никита КОЛОКОЛОВ, доктор юридических наук, профессор, Кафедра судебной власти, правоохранительной и правозащитной деятельности, Московский государственный педагогический университет, Российская Федерация
Олег МАРЦЕЛЯК, доктор юридических наук, профессор, Кафедра Конституционного права, Киевский национальный университет имени Т.Г.Шевченко, Украина
Павел МИДРИГАН, доктор права, доцент, Американский Университет Молдовы
Юрие МИХАЛАКЕ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Тудор ОСОЯНУ, доктор права, профессор, Академия наук Молдовы
Олеся ПЛОТНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Академия экономических знаний Молдовы
Михай ПОАЛЕЛУНДЖЬ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, экс-председатель Конституционного Суда, Республика Молдова
Николае РОМАНДАШ, доктор права, профессор, Академия публичного управления, Республика Молдова
Александру РОШКА, доктор хабилитат философских наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы
Диана СКОБИОАТЭ (СЫРКУ), доктор хабилитат юридических наук, профессор, Национальный институт юстиции, Республика Молдова
Андрей СМОКИНЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Международный Свободный Университет Молдовы, Республика Молдова
Борис СОСНА, доктор права, профессор, Комратский государственный университет, Республика Молдова
Виктор СПИНЕЙ, доктор истории, профессор, академик, Румынская академия
Георгий СУЛТ, доктор права, доцент, Комратский государственный университет, Республика Молдова
Вячеслав ЗАПОРОЖАН, доктор права, доцент, Академия экономических знаний Молдовы

Электронная версия: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Сайт: www.supremdrept.revistestintifice.md

Все статьи рецензируются по системе „double-blind peer review”

Ответственность за содержание текстов несут исключительно авторы

CONTENT

<i>Gheorghe AVORNIC, Dorina GALAMAGA</i> Reflections on deficiencies in contraventional regulations in the field of public procurement in the Republic of Moldova <i>Ion IFRIM</i> Some theoretical and judicial practice issues on the offence of embezzlement <i>Oleg TANASE</i> The legal configuration of the concept of coercion <i>Cornel OSADCII, Valentin CHIRITA</i> The notion and statistical parameters of prison criminality in the Republic of Moldova <i>Iulian RUSANOVSKI</i> On procedural acts issued by investigating judges appointed contrary to law 514/1995 <i>Alexandru SOSNA, Iuliana GHERMAN</i> Protection of ownership in the Republic of Moldova, Ukraine, European Union. Comparative legal aspect <i>Ianus ERHAN</i> The protection of human rights in the process of maintaining and ensuring public order and public security <i>Boris GLAVAN</i> Development of special investigation activities in relation to criminal process and human rights <i>Vera MACOVEI</i> Mercenary activity - a challenge to national security <i>Mihai MIZDRAN, Cristina BALOI</i> The impact of family criminal situation in committing violent crimes and forming the cupid purpose <i>Vasif GULIEV</i> Some actual problems of prevention of illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances among adolescents and youth <i>Alexandru MARIT, Constantin BUJOR</i> Elements of comparative law on criminal liability for acts committed while intoxicated <i>Nicolae BARBUTA</i> Specialized public authority - method of achieving the right to social security of citizens <i>Aliona CHISARI-RURAK</i> Mandatory insurance within the framework of employment relations <i>Constantin BUJOR, Alexandru MARIT</i> Junk, alcoholism, drug addiction - determinants of crime	
--	--

CUPRINS

<i>Gheorghe AVORNIC, Dorina GALAMAGA</i> Reflecții privind deficiențele normative contravenționale în domeniul achizițiilor publice din Republica Moldova <i>Ion IFRIM</i> Unele probleme teoretice și de practică judiciară privind infracțiunea de delapidare <i>Oleg TĂNASE</i> Configurația juridică a conceptului de constrângere <i>Cornel OSADCII, Valentin CHIRIȚA</i> Noțiunea și parametrii statistici ai criminalității penitenciare în Republica Moldova <i>Iulian RUSANOVSKI</i> Cu privire la actele procedurale emise de judecătorii de instrucție numiți în funcție contrar legii 514/1995 <i>Alexandru SOSNA, Iuliana GHERMAN</i> Asigurarea drepturilor de proprietate în Republica Moldova, Ucraina, Uniunea Europeană. Aspecte legale comparate <i>Ianus ERHAN</i> Protecția drepturilor omului în cadrul menținerii și asigurării ordinii și securității publice <i>Boris GLAVAN</i> Evoluția activității speciale de investigații în raport cu procesul penal și drepturile omului <i>Vera MACOVEI</i> Activitatea mercenarilor - o provocare la adresa securității naționale <i>Mihai MIZDRAN, Cristina BĂLOI</i> Impactul situației criminogene a familiei în comiterea infracțiunilor violente și în formarea scopului cupidant <i>Vasif GULIEV</i> Probleme actuale de prevenire a traficului ilegal de substanțe narcotice și psihotropice printre adolescenți și tineri <i>Alexandru MARIȚ, Constantin BUJOR</i> Elemente de drept comparat privind răspunderea penală pentru faptele săvârșite în stare de ebrietate <i>Nicolae BARBUȚA</i> Autoritatea publică de specialitate – mijloc de realizare a dreptului la asigurarea socială a cetățenilor <i>Aliona CHISARI-RURAK</i> Asigurări obligatorii în cadrul raporturilor de muncă <i>Constantin BUJOR, Alexandru MARIȚ</i> Toxicomania, alcoolismul, narcomania – determinante ale criminalității	8 19 46 57 67 73 87 101 115 123 133 143 153 159 166
---	---

TABLE DE MATIÈRES

Gheorghe AVORNIC, Dorina GALAMAGA
Réflexions sur les lacunes normatives en matière de contravention dans le domaine des marchés publics en République de Moldova

Ion IFRIM
Quelques problèmes théoriques et pratiques judiciaires sur le crime de détournement de fonds

Oleg TANASE
Configuration juridique de la notion de contrainte

Cornel OSADCII, Valentin CHIRITA
La notion et les paramètres statistiques de la criminalité prisonnière en République de Moldova

Iulian RUSANOVSKI
Sur les actes de procédure émis par les juges d'instruction nommés en exercice en violation de la loi 514/1995

Alexandru SOSNA, Iuliana GHERMAN
Assurance des droits de propriété en République de Moldova, en Ukraine et dans l'Union Européenne. Aspects juridiques comparés

Ianus ERHAN
Protection des droits de l'homme dans le cadre du maintien et de la garantie de l'ordre et de la sécurité publics

Boris GLAVAN
Développement d'activités d'enquête spéciale en relation avec la procédure pénale et les droits de l'homme

Vera MACOVEI
L'activité mercenaire - un défi à la sécurité nationale

Mihai MIZDRAN, Cristina BALOI
L'impact de la situation criminelle familiale dans la commission de crimes violents et la formation du but de cupidon

Vasif GULIEV
Problèmes actuels de prévention du trafic illégal de substances narcotiques et psychotropes chez les adolescents et les jeunes

Alexandru MARIT, Constantin BUJOR
Éléments de droit comparé sur la responsabilité pénale pour les actes commis en état d'ébriété

Nicolae BARBUTA
Autorité publique spécialisée - moyens de réaliser le droit à l'assurance sociale des citoyens

Aliona CHISARI-RURAK
Assurances obligatoire dans les relations de travail

Constantin BUJOR, Alexandru MARIT
Toxicomanie, alcoolisme, narcomanie - déterminants de la criminalité

ОГЛАВЛЕНИЕ

Георге АВОРНИК, Дорина ГАЛАМАГА
Размышления о нормативных недостатках в сфере государственных закупок в Республике Молдова

Ион ИФРИМ
Некоторые проблемы теоретической и судебной практики относительно преступления о хищениях

Олег ТЭНАСЕ
Юридическая конфигурация концепции принуждения

Корнел ОСАДЧИЙ, Валентин КИРИЦА
Понятие и статистические параметры пенитенциарной преступности в Республике Молдова

Юлиан РУСАНОВСКИ
Процессуальные документы, изданные судьями, назначенными вопреки положениям закона 514/1995

Александру СОСНА, Юлиана ГЕРМАН
Обеспечение прав собственности в Республике Молдова, Украине, Европейском союзе. Сравнительно-правовой аспект

Януш ЕРХАН
Защита прав человека в процессе поддержания и обеспечения общественного порядка и общественной безопасности

Борис ГЛАВАН
Развитие специально-следственных мероприятий в контексте уголовного процесса и прав человека

Вера МАКОВЕЙ
Деятельность наемников - вызов национальной безопасности

Михай МИЗДРАН, Кристина БЭЛОЙ
Влияние семейной криминальной обстановки на совершение насильственных преступлений и формирование корыстной цели

Васиф ГУЛИЕВ
Актуальные проблемы предотвращения незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ среди подростков и молодежи

Александру МАРИЦ, Константин БУЖОР
Элементы сравнительного права относительно уголовной ответственности за деяния, совершенные в состоянии алкогольного опьянения

Николае БАРБУЦА
Профильная ветвь государственной власти – средство реализации права на социальное страхование граждан

Алена КИСАРЬ-РУРАК
Обязательное страхование в рамках трудовых отношений

Константин БУЖОР, Александру МАРИЦ
Токсикомания, алкоголизм, наркомания - детерминанты преступности

REFLECTIONS ON DEFICIENCIES IN CONTRAVENTIONAL REGULATIONS IN THE FIELD OF PUBLIC PROCUREMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Gheorghe AVORNIC

Doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: avornic@yahoo.fr
<https://orcid.org/0000-0002-2673-4331>

Dorina GALAMAGA

Doctorandă, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: dorina.galamaga@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9207-6277>

This publication focuses on the analysis of national legislation on contravention liability in the field of public procurement in order to identify regulatory deficiencies, as well as the necessary interventions to improve legal provisions in the field of public procurement, in particular contravention liability in this area. Currently, the mechanism of contravention liability related to the public procurement system in the Republic of Moldova is non-functional, which determines the carrying out of a research in terms of insuring the legality and integrity. It is noted that the regulatory deficiencies and the lack of the mechanism of ensuring contravention liability in the public procurement process, are risk factors that lead to the non-application of coercive measures in public procurement and to the generation of fraud and corruption risks. This article presents a theoretical analysis of the notions and defective regulations aimed at contravention liability in public procurement, as well as their impact affecting both the national public procurement system, including integrity and public interest.

Keywords: *contravention liability, public procurement, contravention, risk factors, risk of fraud and corruption.*

REFLECȚII PRIVIND DEFICIENȚELE NORMATIVE CONTRAVENȚIONALE ÎN DOMENIUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Publicația de față, se axează pe analiza legislației naționale privind răspunderea contravențională în domeniul achizițiilor publice în vederea identificării deficiențelor normative, precum și intervențiile necesare de îmbunătățire a reglementărilor din domeniul achizițiilor publice, în special răspunderea contravențională în acest domeniu. În prezent, mecanismul răspunderii contravenționale aferent sistemului achizițiilor publice în Republica Moldova este nefuncțional, fapt ce determină efectuarea unei cercetări prin prisma asigurării legalității și integrității. Se remarcă faptul că deficiențele normative și lipsa mecanismului de atragere la răspundere contravențională în procesul de achiziție publică, reprezintă factori de risc ce duc la neaplicarea măsurilor de constrângere contravențională în achiziții publice și la generarea riscurilor de fraudă și corupție. Prezentul articol prezintă o analiză teoretică a noțiunilor și reglementărilor defectuoase ce vizează răspunderea contravențională în achiziții publice, precum și impactul acestora ce afectează sistemul achizițiilor publice național, inclusiv integritatea și interesul public.

Cuvinte-cheie: *răspundere contravențională, achiziții publice, contravenție, factori de risc, risc de fraudă și corupție.*

RÉFLEXIONS SUR LES LACUNES NORMATIVES EN MATIÈRE DE CONTRAVENTION DANS LE DOMAINE DES MARCHÉS PUBLICS EN RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA

La présente publication se concentre sur l'analyse de la législation nationale sur la responsabilité en matière de contravention dans le domaine des marchés publics afin d'identifier les lacunes normatives, ainsi que les interventions nécessaires pour améliorer la réglementation dans le domaine des marchés publics, en particulier la responsabilité en matière de contravention dans ce domaine. Actuellement, le mécanisme de responsabilité en cas de contravention lié au système de passation des marchés publics en République de Moldova est inopérant, ce qui détermine la conduite d'une recherche afin d'assurer la légalité et l'intégrité. Il est à noter que les lacunes normatives et l'absence de mécanisme de responsabilité en cas de contravention dans le processus de passation des marchés publics représentent des facteurs de risque qui conduisent à la non-application des mesures de coercition en matière de contravention dans les marchés publics et à générer des risques de fraude et de corruption. Cet article présente une analyse théorique des notions et des conceptions erronées concernant la responsabilité en cas de contravention dans les marchés publics, ainsi que leur impact sur le système national de passation des marchés publics, y compris l'intégrité et l'intérêt public.

Mots-clés: responsabilité en cas de contravention, marchés publics, contravention, facteurs de risque, risque de fraude et de corruption.

РАЗМЫШЛЕНИЯ О НОРМАТИВНЫХ НЕДОСТАТКАХ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Данная публикация посвящена анализу национального законодательства об ответственности за нарушения в сфере государственных закупок с целью выявления нормативных недостатков, а также необходимым мероприятиям по совершенствованию правил в сфере государственных закупок, в частности, ответственности за правонарушения в этой области. В настоящее время механизм ответственности за нарушение, связанное с системой государственных закупок в Республике Молдова, является нефункциональным, что определяет проведение исследования с точки зрения обеспечения законности и целостности. Отмечается, что нормативные недостатки и отсутствие механизма привлечения к ответственности за нарушения в процессе государственных закупок, представляют собой факторы риска, которые приводят к неприменению мер за правонарушения в государственных закупках и к мошенничеству и коррупции. В данной статье представлен теоретический анализ нормативных актов, касающихся ответственности за нарушения при государственных закупках, а также их влияния, как на национальную систему государственных закупок, так и на общественные интересы.

Ключевые слова: ответственность за нарушение, государственные закупки, правонарушение, факторы риска, риск мошенничества и коррупции

Introducere

Înțelegerea și contrarea particularităților și deficiențelor legislative a răspunderii contravenționale în domeniul achizițiilor publice în vederea consolidării integrității în achiziții publice, constituie un obiectiv important și actual în prevenirea și combaterea corupției în acest domeniu.

În rezultatul operării modificărilor în Codul contravențional, prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 295 din 21.12.2017, *Monitorul Oficial*, 2018, nr. 7-17 art. 58; nr.295 din 21.12.2017, s-a omis (intenționat sau nu) entitatea publică

abilitată să constate contravenții, să încheie procese-verbale și să aplice sancțiuni pentru încălcările admise în procesul de achiziție publică. Pe parcursul ultimilor ani, această carență legislativă este discutată intens de mai multe instituții publice, cum ar fi: Curtea de Conturi, Centrul Național Anticorupție și de reprezentanții societății civile, dar nici până astăzi nu a fost remediată, fapt ce generează suspiciuni privitor la integritatea reprezentanților ce reglementează și promovează politicile în domeniul achizițiilor publice, precum și voința acestora de a perfecționa legislația în acest domeniu [24].

Metodologia de cercetare

În scopul realizării unei cercetări detaliate a subiectului vizat în această analiză, au fost utilizate un șir de metode dintre care menționăm: *metoda istorică* – aplicată pentru înțelegerea evoluției conținutului normelor legislative privind achizițiile publice și a Codului contravențional, pentru a identifica iregularitățile apărute în domeniul achizițiilor publice; *metoda logică* – utilizată ca un procedeu de cunoaștere rațională a normelor de drept la studierea problemelor răspunderii contravenționale în achiziții publice; *metoda analitică* – utilizată la evaluarea detaliată a normelor și informațiilor legate de neaplicarea măsurilor de constrângere contravenționale în domeniul achizițiilor publice, pentru a găsi principalele motive generatoare a disfuncționalităților sistemului achizițiilor publice; *metoda elaborării actelor normative* – venit cu propuneri de a completa și modifica normele Codului contravențional; *metoda deductivă* – analizat fiecare normă și alineat al Codului contravențional, pentru a deduce temeiurile nefuncționării mecanismului de aplicare a sancțiunilor contravenționale. Pentru elaborarea prezentului studiu au fost consultate un șir de manuale și monografii, acte normative în vigoare și articole în ediții periodice.

Conținutul de bază al cercetării

Potrivit Strategiei de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2016-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1332/2016, obținerea unui sistem eficient și credibil de achiziții publice reprezintă unul dintre elementele fundamentale ale procesului de dezvoltare al țării, în același timp asigurând implementarea corespunzătoare a prevederilor legale în practică prin reducerea risipei, fraudei și corupției, consolidând astfel încrederea cetățenilor și a mediului de afaceri.

De asemenea, acest act normativ vine să contribuie la îndeplinirea obiectivului stabilit în Strategia Guvernului privind reforma

administrației publice, pentru a contribui, inclusiv șila implementarea altor reforme ce țin de dezvoltarea pieței private, afacerilor și a *statului de drept* etc., care, pe final trebuie să cuprindă un sistem de achiziții funcțional, competitiv, responsabil și transparent.

Sistemul de achiziții publice este un instrument al statului și reprezintă un element important al economiei naționale. Scopul acestui instrument constă în utilizarea legală, transparentă, echitabilă, nediscriminatorie și eficientă a banilor publici.

În Republica Moldova, volumul achizițiilor publice are legătură directă cu PIB și ca parte componentă a lui este în permanentă dinamică. Potrivit datelor statistice, cota parte a achizițiilor publice din volumul PIB constituie circa 4.25 - 4.38 % (a.2019-2020). În anul 2020 cota parte a achizițiilor publice în volumul PIB a înregistrat o ușoară creștere față de nivelul anului 2019 [19].

Mai mult, se evidențiază și faptul că achizițiile joacă un rol important în economia statelor membre, deținând un procent deloc neglijabil (aproximativ 16%) din PIB-ul UE [17, p. 61].

Referindu-ne inițial la termenul de „achiziție publică” relevăm mai multe opinii doctrinare. Așadar, potrivit autoarei Nica Elvira „procesul de obținere de o entitate, denumită în continuare autoritate contractantă, de produse, servicii sau lucrări, în conformitate cu legislația în vigoare poartă denumire de achiziție publică”. Aceeași autoare, consideră că, „achizițiile publice cuprind orice activitate care are o finalitate și este menită să răspundă unei nevoi, unei cerințe din sectorul public și care antrenează cheltuirea banilor publici de la bugetul de stat” [17, p. 61].

În opinia altor autori, „domeniul de activitate al achizițiilor publice îl constituie aprovizionarea cu bunuri, lucrări și servicii de către entitățile care oferă în contraprestație sume de bani din fonduri publice naționale, europene sau naționale și europene” [8, p. 11].

Legea privind achizițiile publice nr.131 din 03.07.2015 (în continuare – Legea nr.131/2015), definește „achiziția publică” ca fiind „procurarea, prin intermediul unui contract de achiziții publice, de bunuri, de lucrări sau servicii de către una sau mai multe autorități contractante de la operatorii economici selectați de acestea, indiferent dacă bunurile, lucrările sau serviciile sunt destinate sau nu unui scop public” [13].

În opinia noastră, o definiție generică a achiziției publice este procurarea din bani publici conform rigorilor legale, de către o persoană juridică definită ca autoritate contractantă, a unor produse, lucrări sau servicii, prin atribuirea unui contract de achiziție publică. Procesul de organizare și desfășurarea procedurilor de achiziție publică este un proces complex, constituit din mai multe faze/etape cu implicarea mai multor actori și se caracterizează ca unul dintre domeniile cele mai vulnerabile la riscurile de fraudă și corupție.

În domeniul respectiv, la etapa actuală se atestă deseori repunerea în discuție a cadrului legislativ național din domeniul achizițiilor publice, fapt ce reprezintă o oportunitate de reglare a deficiențelor constatate de-a lungul ultimilor ani, fie în ceea ce privește normele de bază care funcționează în acest domeniu, fie în ceea ce privește cadrul instituțional în vederea perfecționării reglementărilor. Domeniului achizițiilor publice a suferit o serie de modificări menite să perfecționeze relațiile juridice în achiziții publice.

Astfel, începând cu 01.05.2016, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr.131/2015, a fost abrogată Legea nr. 96-XVI din 13 aprilie 2007 privind achizițiile publice, cu completările și modificările ulterioare. Odată cu adoptarea actualei legi, sistemul achizițiilor publice din Republica Moldova, a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare, armonizând cadrul normativ primar național la *acquis-ul comunitar*, în conformitate cu angajamentele asumate de

către Republica Moldova față de Uniunea Europeană odată cu ratificarea Acordului de Asocierie între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, prin Legea nr.112 din 02 iulie 2014 [10].

În anul 2018, prin Legea nr.169 din 26.07.2018, au fost operate modificări și completări esențiale la Legea achizițiilor publice nr.131/2015, ajustând cadrul normativ la noile Directive europene în vigoare (Directiva 2014/24/UE și Directiva 89/665/CCE) [14].

Referitor la acest proiect de modificare a Legii nr.131/2015, Centrul Național Anticorupție prin Raportul de expertiză anticorupție nr. ELO18/5107 din 11.06.2018 a relevat că, „unele prevederi ale proiectului nu vin cu soluții viabile care ar asigura o interpretare și aplicare uniformă și transparentă a reglementărilor transpuse din directivă, apare necesitatea de a le reformula, de a lua măsuri suplimentare pentru a le încadra în aria de relații sociale caracteristice țării noastre, astfel încât să fie redat explicit conținutul acestora, respectând tehnica legislativă națională și pentru a încorpora acest proiect de lege în sistemul național de drept. Alte norme, la fel transpuse din directivă comportă un caracter general-declarativ și irealizabil deoarece legislația aferentă acestui domeniu nu este dezvoltată (etichetarea, achizițiile durabile)” [20].

Suntem de părerea că, pe de o parte, implementarea noului cadru legal presupune o perioadă de adaptare din partea instituțiilor publice, astfel încât să se faciliteze accesul operatorilor economici la procedurile de achiziție publică.

Pe de altă parte, în cazul neimplementării la timp a actelor normative secundare, procesul de achiziție publică, propriu-zis, oferă o serie de oportunități pentru dezvoltarea unor comportamente necorespunzătoare a

subiecților implicați în proces, o parte dintre acestea fiind susceptibile a fi considerate acte de corupție, acte conexe corupției sau fapte de comportament corupțional. Mai mult, este necesar ca subiecții implicați în procesul de achiziție publică, să dețină, să cunoască cadrul normativ și să conștientizeze riscurile la care se pot expune, în anumite situații, cum pot evita încălcarea regulilor și care sunt consecințele în cazul nerespectării acestora. Din aceste considerente, este imperios de a adopta acte legislative și normative în așa mod, încât să fie posibilă identificarea expresă a acelor situații care pot genera riscuri, precum și adoptarea instrumentelor și a mecanismului concret prin care acestea ar putea fi evitate.

Astfel, menționăm că deficiențele legislative și normative aferente achizițiilor publice persistă și la moment, fapt ce cataloghează acest domeniu a fi în continuare unul sensibil și vulnerabil la fraudă și corupție. Un rol primordial în dezvoltarea sistemului achizițiilor publice îl are cadrul legal, care ar trebui să întrunească cele mai importante principii ale legiferării, și anume: oportunității, coerenței, consecvenței și *echilibrului între reglementările concurente*.

Luând în considerare prevederile Strategiei de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2016-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1332/2016, prin care se evidențiază cele mai importante caracteristici ale *Bunei Guvernări*, remarcăm două caracteristici, cum ar fi: **supremația legii și răspunderea**. Prin prisma acestor caracteristici, urmează a fi analizate anumite aspecte în cadrul acestui articol.

„*Supremația legii* include *elaborarea unei legislații clare și unitare*, dar, mai mult decât atât, și o aplicare corectă a normelor de achiziții. Două elemente ar putea afecta aplicarea corespunzătoare a normelor, și anume: lipsa de cunoștințe și competențe la nivelul autorităților contractante, dar și/sau *lipsa integrității*” [21].

Referitor la echilibrul între reglementările concurente și elaborarea unei legislații clare și unitare, constatăm, că și cadrul normativ contravențional în domeniul achizițiilor publice, este lacunar, defectuos și caduc, fapt ce distorsionează aplicarea măsurilor de constrângere contravențională în domeniul achizițiilor publice.

Menționăm că la elaborarea Legii nr.295 din 21.12.2017, prin care art.402 al Codului contravențional s-a expus într-o nouă redacție, nu au fost respectate principiile activității de legiferare prevăzute la art.3 lit.c) și lit.d) al Legii cu privire la actele normative nr.100/2017, și anume: legalitatea și echilibrul între reglementările concurente, precum și oportunitatea, coerența, consecutivitatea, stabilitatea și predictibilitatea normelor juridice [12], [4], [11].

Potrivit unor autori, Codul contravențional stabilește pentru agentul constator posibilitatea nu doar a stabilirii faptului că există o bănuială rezonabilă că a fost comisă o contravenție, ci și a examinării, dar și mai important a aplicării sancțiunii asupra cazului contravențional [23, p. 217].

În acest sens, evaluând prevederile art.402 alin.(1) și alin.(2) din Codul contravențional (în vigoare), care stipulează autoritățile administrative din subordinea Ministerului Finanțelor responsabile și contravențiile în drept să le examineze, s-a depistat o incoerență legislativă și anume lipsa stipulării exprese a „art.327¹” atât la alin.(1) al art.402 cât și alt articol din Codul contravențional în vederea instituirii unei alte autorități responsabilă de examinarea/sancționarea contravențiilor din domeniul achizițiilor publice (agentul constator).

Astfel, atestăm lipsa predictibilității aplicării contravențiilor din domeniul achizițiilor publice, și anume lipsește agentul constator responsabil de examinarea, constatarea contravențiilor stipulate la art.327¹, „Încălcarea regulilor de inițiere și desfășurare a procedurilor

de achiziții publice” din Codul contravențional, precum și aplicarea sancțiunilor.

Reiterăm că domeniul achizițiilor publice este unul dintre cele mai complexe domenii, iar utilizarea eficientă a banilor publici, transparentizarea proceselor și eliminarea corupției, sunt repere care ar conduce la asigurarea unor servicii publice de calitate și la o dezvoltare nu numai a infrastructurii, ci chiar a statului de drept, bazat pe principii și valori.

Or, Legea Supremă în art.1 alin.(3) proclamă „Republica Moldova este *un stat de drept* și democratic [...]” [3]. Un principiu fundamental al statului de drept, reprezintă legalitatea oricărui proces administrativ ce poate fi asigurată atunci când sunt stabilite atât reguli, responsabilități și mecanisme clare de desfășurare a acestuia, cât și măsuri corespunzătoare de **răspundere juridică** pentru încălcarea reglementărilor stabilite.

Doctrina de specialitate abordează diferit termenul de responsabilitate și răspundere pentru încălcarea reglementărilor. Astfel, potrivit profesorului Gh. Avornic, „Deși dominant este termenul **răspundere**, în literatura juridică se folosește, cu aceeași valoare și sens, termenul de **responsabilitate**” [2, p. 273]. În opinia profesorului B. Negru, „Răspunderea juridică e o parte integrantă a responsabilității sociale. Responsabilitatea socială constă în obligația de a suporta consecințele nerespectării unor reguli de conduită, obligație ce se impune autorului faptei contrare acestor reguli și care poartă întotdeauna amprenta dezaprobarii sociale a unei asemenea conduite. Specificul răspunderii juridice constă în faptul că ea se referă la obligația de a răspunde pentru încălcarea normei de drept” [16, p.292].

Totuși, „răspunderea juridică este o măsură de constrângere aplicată de către stat pentru comiterea unei fapte ilicite și exprimată prin aplicarea unor sancțiuni cu caracter material, organizațional sau de ordin personal” [2, p. 279].

Există mai multe forme de răspundere juridică (constituțională, administrativă, contravențională, disciplinară, penală, civilă, comercială, familială, etc.).

În cele ce urmează vom analiza răspunderea juridică contravențională, care potrivit autorului V. Guțuleac, „decurge din săvârșirea faptei ilicite, care naște dreptul statului de a aplica sancțiunea prevăzută de norma juridică încălcată și obligația contravenientului de a suporta consecințele măsurilor de constrângere aplicate față de el.

Fiecare încălcare a normelor juridice pune în pericol sau lezează o anumită valoare socială, aduce atingere unor relații sociale sau interese ocrotite de ele. În funcție de pericolul social al acestor încălcări și de natura relațiilor și intereselor lezate, faptele ilicite se clasifică în: infracțiuni, contravenții, abateri administrative și abateri disciplinare” [7, p. 96].

Autorul I. Spînu consideră că, „privind conținutul material al faptei concrete, contravenția se deosebește de infracțiune, cât și de orice altă faptă de încălcare a unor norme juridice care prescriu un anumit mod de comportament individual și social și cu care nu poate și nu trebuie să fie confundat” [22, p. 63].

Răspunderea contravențională se realizează prin intermediul măsurilor de sancționare a faptelor contravenționale stabilite prin lege. Sancțiunea constituie o măsură de răspundere ce se aplică în scopul educării persoanei care a comis o contravenție, în spiritul respectării legilor, precum și în scopul de a preveni comiterea unor contravenții atât de contravenientul însuși, cât și de alte persoane [15, p. 671].

Profesorul Gh. Avornic concluzionează că „sancțiunea este partea sau elementul normei juridice care prevede survenirea consecințelor în rezultatul respectării sau nerespectării prevederilor dispoziției și ipotezei” [1, p. 107].

Alți autori sunt de părerea că „constituie contravenții următoarele fapte, dacă nu au

fost săvârșite în astfel de condiții încât să fie considerate, potrivit legii penale, infracțiuni” [9, p. 257].

Prin urmare, examinând fiecare faptă contravențională a art.237¹, în corelare cu Legea nr.131/2015, constatăm lipsa unui echilibru între reglementările respective. În acest sens, stabilim că prevederile alin.(2) și alin.(8) ale art.237¹ nu corespund atribuțiilor Agenției Achiziției Publice, deoarece aceasta nu mai examinează contestații și nu emite decizii cu privire la procedurile de achiziții publice. Aceste atribuții revin Agenției Naționale de Soluționare a Contestațiilor.

În această ordine de idei, menționăm că încălcarea regulilor de organizare a procedurilor de achiziție publică și neexecutarea deciziilor (de revizuire) ale Agenției Naționale de Soluționare a Contestațiilor de către contravenienți, precum și conștientizarea că aceste acțiuni nu sunt pasibile de răspundere contravenționale, generează perpetuarea săvârșirii abuzurilor în domeniul achizițiilor publice, deoarece nu există nici o măsură de constrângere.

În rezultatul auditului, Curtea de Conturi a constatat că pe parcursul anului 2020 nu au fost aplicate sancțiuni. Neaplicarea sancțiunilor se datorează modificărilor legislative operate în anul 2018, conform cărora nu se mai specifică că AAP este organul de specialitate competent să soluționeze cauzele contravenționale prevăzute la art.327¹ din Codul contravențional. Cele menționate denotă activitatea dificilă desfășurată de către AAP, care nu este conformă cadrului legal [18].

De asemenea, suntem de părerea că este necesară revizuirea art. 327¹ din Codul contravențional și perfecționarea normelor ce stabilesc faptele contravenționale în domeniul achizițiilor publice, deoarece odată cu dezvoltarea relațiilor sociale, inclusiv a reglementărilor în domeniul achizițiilor publice, unele fapte contravenționale sunt caduce, iar altele lipsesc. În acest ultim sens,

evidențiem că este necesar de a reglementa și alte fapte contravenționale, care sunt frecvent încălcate în procesul de achiziție publică, cum ar fi: nepublicarea anunțului de atribuire; nepublicarea planului de achiziții și a modificărilor; aplicarea incorectă, pe parcursul întregului proces de achiziții publice, a criteriului de atribuire sau a factorilor de evaluare; anularea unei proceduri de atribuire în alte cazuri decât cele prevăzute de lege sau crearea unor situații aranjate de anulare a procedurii de atribuire; încălcarea prevederilor cu privire la informarea deplină și în termen despre deciziile luate de către autoritatea contractantă privind rezultatele aplicării procedurii de achiziție publică.

Mai mult, se stabilește lipsa reglementării răspunderii contravenționale pentru toate categoriile de subiecți implicați în procesul achizițiilor publice, și anume: specialistului certificat și a furnizorilor de servicii de achiziții.

Prin urmare, lipsa stipulărilor clare privind entitatea abilitată de aplicare a sancțiunilor pentru acțiunile ilegale subiecților implicați la inițierea și desfășurarea procedurilor de achiziție publică poate avea drept consecință săvârșirea în continuare a încălcărilor ilegale și a abuzurilor în domeniu.

Revenind la respectarea principiilor de legiferare, atragem atenția asupra faptului că, respectarea acestora duce la garantarea calității normelor juridice elaborate. În acest context, în Hotărârea Curții Constituționale nr.26 din 27 septembrie 2016, Curtea subliniază că, „pentru a oferi destinatarilor legii securitate juridică, orice lege trebuie să îndeplinească anumite condiții de calitate. Exigența calității legii este conturată prin prisma principiului securității juridice în componența condițiilor de previzibilitate și claritate a legii. În acest sens, Curtea menționează că dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle sale, consacrat în art.23 alin. (2) din Constituție, implică adoptarea de către

legiuitor a unor legi accesibile, previzibile și clare” [8].

Astfel, lipsa stipulării coerente a răspunderii contravenționale, duce la neaplicarea sancțiunilor contravenționale, iar în prezent prevederile art.327¹ din Codul contravențional sunt declarative și neaplicabile.

Reieșind din practica judiciară privind contravențiile examinate în perioada anilor 2020-2022 pe portalul național al instanțelor de judecată din RM (<https://instante.justice.md/>), au fost identificate hotărâri ale instanțelor de judecată cu privire la contravențiile în achiziții publice [25-34]. Din conținutul acestor hotărâri, se stabilesc următoarele:

- Încălcări în procesul de achiziție publică care sunt constatate prin prisma competenței Centrului Național Anticorupție și instanței de judecată. Astfel, cauzele sunt remise spre examinare instanței de judecată de către agentul constator - Centrul Național Anticorupție. În acest sens, relieșăm că potrivit prevederilor art.401 alin.(1¹) Cod Contravențional al RM, contravențiile prevăzute la art.264, 312, 313, 315 și 315¹ se constată de Centrul Național Anticorupție. Alin. (3) al aceluiași articol, stabilește că - Procesele-verbale cu privire la contravențiile prevăzute la alin.(1¹) se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

- Remarcăm că examinarea faptelor ilegale în procesul de achiziție publică de către Centrul Național Anticorupție au fost inițiate în rezultatul sesizărilor Serviciului de Informații și Securitate și Agenției Naționale de Soluționare a Contestațiilor;

- Subiecții contravenției sunt factorii de decizie din cadrul autorităților publice (autorității contractante) care au participat direct sau indirect la luarea deciziilor în procesul de inițiere, organizare și desfășurare a procedurilor de achiziție publică, inclusiv la atribuirea contractului de achiziție publică. Se constată că membrii grupului de lucru prin acțiunile sale au încălcat atribuțiile

statuate la pct.20 al Hotărârii Guvernului nr.667 din 27.05.2016 cu privire la activitatea grupului de lucru pentru achiziții publice și în dispoziția/ordinul conducătorului autorității publice privind constituirea și activitatea grupului de lucru pentru achiziții publice. La moment, prevederile Hotărârii Guvernului nr.667/2016 au fost abrogate(05.02.2021), prin aprobarea Hotărârii Guvernului nr.10 din 20.01.2021 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea grupului de lucru pentru achiziții.

- Mai mult, au fost identificați subiecți care au participat la luarea deciziilor, nefiind membri ai grupului de lucru și nefiind semnată declarația de imparțialitate și confidențialitate. În acest context, menționăm că fiecare membru al grupului de lucru are obligația de a semna, pe propria răspundere, o declarație de confidențialitate și imparțialitate, prin care se angajează să respecte necondiționat prevederile Legii nr.131 din 3 iulie 2015 privind achizițiile publice. Astfel, luarea în considerare a opiniilor unor subiecți, care nu și-au formalizat statutul în procesul de achiziție publică, constituie o încălcare potrivit prevederilor legale.

- Agentul constator a stabilit că membrii ai grupului de lucru nu și-au îndeplinit corespunzător obligațiile potrivit actelor normative, au comis contravențiile prevăzute de art.312 „Abuzul de putere sau abuzul de serviciu” și art.313 „Excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu” din Codul contravențional al RM.

Urmare a examinării dispozitivului hotărârilor judecătorești [25-34], stabilim că nici un subiect nu a fost sancționat contravențional și anume: cinci subiecți, au fost recunoscuți vinovați pentru faptele contravenționale imputate, însă procesul contravențional a fost încetat în temeiul expirării prescripției tragerii la răspundere contravențională; în alte cinci cazuri, s-a dispus încetarea procesului, din motiv că nu există faptul contravenției incriminate.

Se concluzionează că, în prezent, încălcările în domeniul achizițiilor publice sunt constatate și prin prisma competențelor Centrului Național Anticorupție, care ulterior, se remit spre examinare în fond instanței de judecată. Totodată, având în vedere că jumătate din numărul de subiecți au fost recunoscuți vinovați de către instanța de judecată, dar nu li s-a aplicat sancțiunea contravențională din motivul expirării prescripției tragerii la răspundere contravențională, se atestă încă deficiență în implementarea normelor contravenționale, inclusiv în achiziții publice. În acest sens, propunem revizuirea termenului de prescripție a răspunderii contravenționale prevăzută la art.30 din Codul contravențional.

Astfel, răspunderea pentru încălcarea prevederilor este un element prioritar în disciplinarea subiecților responsabili de aplicarea normelor.

Pericolul factorilor de risc (deficiențelor normative) rezidă în discreția prea largă a subiecților implicați în achiziții publice, discreție de care se poate prevala fiind pasibili de tragere la răspundere să înțeleagă că ar putea interpreta norma ambiguu și neexhaustiv, fie în interesul său sau în interesului unui grup de persoane, care poate fi în detrimentul interesului public. În aceste circumstanțe, persoana va căuta metode de a corupe agentul public ca acesta să interpreteze favorabil norma pentru a eluda răspunderea contravențională.

Impactul acestor factori de risc și riscuri de corupție este grav și afectează nu doar buna guvernare prin diminuarea eficienței, eficacității și economicității achizițiilor publice, dar atinge în mod vădit drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Concluzii

În concluzie la cele menționate mai sus, evidențiem că statul de drept presupune asigurarea legalității și a certitudinii juridice. Aceste principii consfințite la art.1 alin.(3) din Constituție sunt primordiale pentru garantarea

încrederii în statul de drept. Așadar, asigurarea și respectarea acestor principii obligă statul să edicteze într-o manieră clară și predictibilă normele adoptate, inclusiv în domeniul răspunderii contravenționale în achiziții publice.

În acest context, este imperios de a opera modificări și completări la Codul contravențional al Republicii Moldova, după cum urmează:

1. Prevederile art.327¹ privind încălcarea regulilor de inițiere și desfășurare a procedurilor de achiziții publice sunt insuficiente, ambigui și desuete. În vederea descurajării admiterii încălcărilor în domeniul achizițiilor publice, se propune revizuirea și completarea acestui articol cu mai multe încălcări pasibile de răspundere contravențională. Considerăm oportună de a modifica următoarele alineate din acest articol, spre exemplu:

- prevederile de la alin.(2) și alin.(8) nu corespund atribuțiilor Agenției Achiziții Publice, deoarece potrivit atribuțiilor legale Agenția nu mai examinează contestații și nu emite decizii cu privire la procedurile de achiziții publice. Aceste atribuții revin Agenției Naționale de Soluționare a Contestațiilor. În acest sens, se propune modificarea acestor alineate prin substituirea sintagmei „Agenției Achiziției Publice” cu sintagma „Agenției Naționale de Soluționare a Contestațiilor”;

- referitor la alin.(7), se propune completarea după sintagma „Agenției Achiziții Publice” cu sintagma „și Agenției Naționale de Soluționare a Contestațiilor”, deoarece aceste instituții publice de specialitate în achiziții publice în scopul îndeplinirii funcțiilor și atribuțiilor sale au necesitate să dețină informații complete la examinarea și emiterea deciziilor, rapoartelor de monitorizare și alte informații;

- revizuirea și completarea subiecților pasibili răspunderii contravenționale în domeniul achizițiilor publice, prin includerea specialistului certificat și a furnizorilor de servicii de achiziții publice;

- completarea articolului, cu mai multe fapte/ încălcări supuse răspunderii contravenționale, cum ar fi: nepublicarea anunțului de atribuire a contractului de achiziție; nepublicarea planului de achiziții și a modificărilor; aplicarea incorectă, pe parcursul întregului proces de achiziții publice, a criteriului de atribuire sau a factorilor de evaluare; anularea unei proceduri de atribuire în alte cazuri decât cele prevăzute de lege sau crearea unor situații aranjate de anulare a procedurii de atribuire; încălcarea prevederilor cu privire la informarea deplină și în termen despre deciziile luate de către autoritatea contractantă privind rezultatele aplicării procedurii de achiziție publică;

- revizuirea cuantumului amenzilor în vederea majorării acestora, fapt ce ar duce la descurajarea comiterii contravențiilor în domeniul achizițiilor publice;

2. Referitor la art.402, considerăm necesară completarea alin.(1) cu sintagma „art.327¹” și stabilirea exactă a autorității competente să soluționeze cauzele contravenționale. De exemplu: să fie instituit expres că Agenția Achiziții Publice este responsabilă de examinarea contravențiilor de la art.327¹.

3. Mai mult, se consideră relevant de a asigura un echilibru între actele normative aferente domeniului achizițiilor publice și de a opera simultan modificări la art.10 din Legea privind achiziții publice, nr.131/2015 în vederea stipulării exacte a atribuției Agenției Achiziției Publice „de a examina, constata contravențiile și aplica sancțiunile contravenționale”.

- Instituirea unui mecanism intern funcțional de aplicare a contravențiilor în acest domeniu. Necesitatea unei reglementări ample și uniforme, privind răspunderea care derivă din principiul preciziei și consecvenței textului normativ.

Referințe bibliografice

1. AVORNIC, Gh. *Tratat de teorie generală a statului și dreptului (în două volume)*. Ch.: S.n., 2010 (F.E.-P. „Tipogr.Centrală”), Vol.1 – 440 p, ISBN 9975-70-370-4.

2. AVORNIC, Gh. *Tratat de teorie generală a statului și dreptului (în două volume)*. Ch.: S.n., 2010 (F.E.-P. „Tipogr.Centrală”), Vol. 2 – 580 p., ISBN 978-9975 78-864-9.

3. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial nr.1 din 18.08.1994; Republicată în Monitorul Oficial*, 2016, nr. 78 art. 140.

4. Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218-XVI din 24.10.2008, Republicat în *Monitorul Oficial*, 2017, nr. 78-84 art. 100.

5. FLORESCU, D. A. Petru, COMAN, L.. *Achiziții Publice. Reglementare, atribuire, audit financiar, jurisprudență*, București, Editura S.C. Universul Juridic SRL, 2013, ISBN 978-606-673-017-4.

6. GUȚULEAC, V., COMARNIȚCAIA, E. *Drept contravențional: note de curs; Inst. De științe penale și Criminologie Aplicată, criminologie Aplicată*. – Ed.a 2-a, rev. Și actualizată. – Chișinău: S.N., 2016 (Tipogr. „Baștina Radog”). – 208 p. ISBN 978-9975-3101-4-7.

7. GUȚULEAC, V. *Tratat de drept contravențional* – Chișinău: S.n., 2009 (E.F.-P. „Tipogr. Centrală”). – 320 p. ISBN 978-9975-78-739-0.

8. Hotărârea Curții Constituționale nr.26 din 27 septembrie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr.142-XVI din 26 iunie 2008 cu privire la ipotecă (notificarea debitorului ipotecar) (Sesizarea nr.83g/2016), În: *Monitorul Oficial al R. Moldova*, 416-422/101, 02.12.2016.

9. LĂZĂROIU, P., COCHINȚU, I., POPESCU, M. Ag., CÂRLAN, M. V. *Curs de achiziții publice: aspecte teoretice și aplicații practice*, București: Editura Hamangiu, 2018 – 265 p., ISBN 978-606-27-1070-5.

10. Legea pentru ratificarea Acordului de Asocierie între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, nr. 112 din 02-07-2014, În: *Monitorul Oficial*, 2014, nr. 185-199 art. 442.

11. Legii cu privire la actele normative nr.100 din 22.12.2017. În: *Monitorul Oficial al R. Moldova* nr. 7-17 art. 34 din 12.01.2018.

12. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 295 din 21.12.2017, În: *Monitorul Oficial*, 2018, nr. 7-17 art. 58.

13. Legea privind achizițiile publice nr. 131 din 03-07-2015, În: *Monitorul Oficial*, 2015, nr. 197-205 art. 402.

14. Legea pentru modificarea Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice nr. 169 din 26.07.2018, În: *Monitorul Oficial*, 2018, nr. 321-332 art. 527.

15. MĂRGINEANU, G., MĂRGINEANU, L. *Dreptul afacerilor* – Ch.: S.n., 2004 (Tipogr. „Elena-V.I.”). – 721 p. ISBN 9975-9750-2-X.

16. NEGRU, B. *Teoria general a dreptului și statului*, secția editare a Academiei de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova, Chișinău, 1999.

17. NICA, E. *Managementul achizițiilor publice*, București, Editura Economică, 2012, ISBN 978-973-709-642-5.

18. Raportul auditului conformității asupra achizițiilor publice în cadrul sistemului Ministerului Finanțelor în anii 2019-2020, aprobat prin Hotărârea Curții de Conturi nr.48 din 30 iulie 2021. În: *Monitorul Oficial al R. Moldova* nr. 212-218 art. 64 din 10.09.2021.

19. Raport privind activitatea în domeniul achizițiilor publice desfășurată în perioada anului 2020, elaborat și publicat de Agenția Achiziții Publice. Disponibil: https://tender.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_aap_2020_0.pdf.

20. Raportul de expertiză anticorupție Nr. ELO18/5107 din 11.06.2018 la proiectul de lege pentru modificarea și completarea Legii nr.131 din 03 iulie 2015 privind achizițiile publice al Centrului Național Anticorupție. Disponibil: https://cna.md/report_view.php?l=ro&id=5355.

21. Strategia de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1332 din 14.12.2016. În: *Monitorul Oficial*, 2016, nr. 459-471 art. 1442.

22. SPÎNU, I. *Note de curs drept contravențional și procedura contravențională*, S.n. 2018, f.E.-P. „Tipografia centrală” – 182 p. ISBN 978-9975-53-973-9.

23. TROFIMOV, I., CREȚU, A. *Drept procesual contravențional* / Acad. „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne. – Chișinău: cartea Militară, 2017 (Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI.). – 245 p. ISBN 978-9975-3163-1-6.

24. [\[agentiei-achizitii-publice/\]\(https://ager.md/2020/07/13/apel-deschis-al-societatii-civile-catre-autoritati-privind-ajustarea-cadrului-legal-privind-lista-de-interdicție-a-agentiei-achizitii-publice/\) \(vizitat la data de 10.10.2021\).](https://ager.md/2020/07/13/apel-deschis-al-societatii-civile-catre-autoritati-privind-ajustarea-cadrului-legal-privind-lista-de-interdicție-a-</p></div><div data-bbox=)

25. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr.4-2185/2020), disponibil on-line: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0ccb2c53-6241-4f8c-a20c-82534b030006 (vizitat la data de 19.09.2022).

26. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4-2169/2020), disponibil on-line: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9aa38eca-f092-48d7-94b9-794716d6109a (vizitat la data de 19.09.2022).

27. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4 – 2184/2020, disponibil on-line: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/196f0d39-361f-4da4-94d3-31838bd86387 (vizitat la data de 19.09.2022).

28. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4-2399/2020), disponibil on-line: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0f8a60c1-aae6-4895-bd7c-0f906c76c86a (vizitat la data de 19.09.2022).

29. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4-2177/20), disponibil on-line: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/03364793-0639-4412-8e90-1055365b69e2 (vizitat la data de 19.09.2022).

30. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4-174/2021), disponibil on-line: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4c8153cd-b93f-4075-86e0-004d03d942fc (vizitat la data de 19.09.2022).

31. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4-139/2021), disponibil on-line: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dc7a5d3e-c4dd-4ef5-89ec-eb9dab9f79f3 (vizitat la data de 19.09.2022).

32. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4-63/2021), disponibil on-line: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/45c76ba8-3153-4d5a-897e-4760c8d2cc0b (vizitat la data de 19.09.2022).

33. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4-60/2021), disponibil on-line: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4722b9a7-8e76-4c82-a14d-3d25e5b3cf23 (vizitat la data de 19.09.2022).

34. Hotărârea instanței de judecată (dosar contravențional nr. 4-2025/2020), disponibil on-line: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0f4bf45f-debd-4206-908b-44b5622e97f2 (vizitat la data de 19.09.2022).

SOME THEORETICAL AND JUDICIAL PRACTICE ISSUES ON THE OFFENCE OF EMBEZZLEMENT

Ion IFRIM

Doctor habilitat, profesor universitar, cercetător științific II,
Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, România
e-mail: ionut_ifrim24@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0001-5624-917X>

Embezzlement is one of the most controversial issues in Romanian doctrine and jurisprudence. Gathering the results of research and criminal practice on the subject, this article is a synthesis intended to open the way to new research for our criminals. As such, we reproduce some of the controversial aspects and we expose our position with critical nuances towards the court that pronounced one solution or another. The importance of this is apparent not only from the novel elements that the legislator has inserted into the Criminal Code but also from comparative criminal law. Moreover, the importance of the issue also stems from the fact that the legal treatment of offenders differs according to the view taken.

Keywords: *embezzlement offence, theoretical and practical problems, connections, kinship.*

UNELE PROBLEME TEORETICE ȘI DE PRACTICĂ JUDICIARĂ PRIVIND INFRAȚIUNEA DE DELAPIDARE

Delapidarea se înscrie printre cele mai controversate problematice din doctrină și jurisprudență română. Adunând rezultatele cercetărilor și a practicii penale în materia tratată, articolul de față reprezintă o sinteză destinată să deschidă drumul unor noi cercetări pentru penaliștii noștri. Ca atare, redăm unele aspectele controversate și expunem argumentat propria noastră poziție cu nuanțe critice la adresa instanței care a pronunțat o soluție sau alta. Importanța reiese nu numai din elementele de noutate ce au fost inserate de către legiuitor în Codul penal cât și în legislația penală comparată. Mai mult, importanța problemei reiese și din faptul că tratamentul juridic al infractorilor este diferit, după cum se adoptă un punct sau altul de vedere.

Cuvinte-cheie: *infrațiune, delapidare, probleme teoretice și practice, conexiuni, înrudiri.*

QUELQUES PROBLÈMES THÉORIQUES ET PRATIQUES JUDICIAIRES SUR LE CRIME DE DÉTOURNEMENT DE FONDS

Le détournement de fonds est l'une des questions les plus controversées de la doctrine et de la jurisprudence roumaines. Rassemblant les résultats de la recherche et de la pratique criminelle en la matière traitée, cet article est une synthèse destinée à ouvrir la voie à de nouvelles recherches pour nos pénalistes. En tant que tel, nous minimisons certains des aspects controversés et présentons notre propre position avec des nuances critiques par rapport au tribunal qui a prononcé une solution ou une autre. L'importance émerge non seulement des éléments de nouveauté qui ont été insérés par le législateur dans le Code pénal, mais aussi dans la législation pénale comparée. De plus, l'importance du problème découle également du fait que le traitement juridique des délinquants est différent, selon qu'un point de vue ou un autre est adopté.

Mots-clés: *crime, détournement de fonds, problèmes théoriques et pratiques, liens, parenté.*

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ И СУДЕБНОЙ ПРАКТИКИ ОТНОСИТЕЛЬНО ПРЕСТУПЛЕНИЯ О ХИЩЕНИЯХ

Хищение является одним из самых спорных вопросов в румынской доктрине и юриспруденции. Собрав результаты исследований и криминальной практики по рассматриваемому вопросу,

данная статья представляет собой синтез, призванный открыть путь к новым исследованиям для наших криминалистов. Таким образом, мы воспроизводим некоторые спорные моменты и аргументированно излагаем собственную позицию с критическими нюансами в адрес суда, вынесшего то или иное решение. значимость вытекает не только из новых элементов, внесенных законодателем в Уголовный кодекс, но и в сравнительное уголовное законодательство. Более того, значимость проблемы вытекает из того, что правовое обращение с преступниками различно в зависимости от той или иной точки зрения.

Ключевые слова: преступление о хищениях, теоретические и практические проблемы, связи, родственники.

Introducere

1. În articolul de față ne propunem să înfățișăm câteva din soluțiile date de instanța de judecată în legătură cu condițiile obiective și subiective necesare pentru existența infracțiunii de delapidare, sub diferitele ei forme iar, după aceea, ne ocupăm de câteva aspecte legate de sancționarea acestei fapte penale. Considerăm că o sistematizare a materialului și câteva exemple din practica judiciară publicate pot constitui un îndrumar practic și o cale către realizarea acelei unități de vederi atât de importantă pentru formarea și consolidarea științei penale. De asemenea, importanța și actualitatea temei cercetate, rezultă chiar din elementele de noutate ce au fost inserate de către legiuitor atât în cuprinsul noului Cod penal, și care vin să modifice într-o manieră substanțială textul legal, cât și în legislația penală comparată.

2. În doctrina penală, s-a spus că, infracțiunea de delapidare¹, datorită trăsăturilor sale, prezintă, în cadrul primului grup al infracțiunilor de serviciu, cel *mai ridicat grad de pericol social* generic. Pentru caracterizarea infracțiunii de delapidare este necesar, ca pe lângă cele *două* elemente determinate în stabilirea pericolozității sociale, respectiv, obiectul juridic *complex și calitatea subiectului* (adică poziția juridică a acestuia față de bunul sustras) să se țină seama și de unele elemente adiacente².

¹ Vintilă Dongoroz, *Drept penal*, 1939, p.194; Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oancea, Iosif Fodor, Petrovici Simona, *Infracțiuni contra avutului obștesc*, Ed. Academiei Române, 1963, p.117.

² Vintilă Dongoroz, *Explicații teoretice ale codului penal român*, Partea specială, vol. III, Ed. Academiei Române, 1971, p. 176.

Idei principale ale cercetării

Textul acestui articol, în redacțiunea pe care a primit-o în art. 295 alin. 1 Codul penal, are următorul cuprins, în prima sa parte: folosirea, însușirea sau traficarea de către un funcționar, în interesul său ori pentru altul, de bani, valori sau alte bunuri pe care le gestionează sau le administrează. Apoi, alin. 1 al art. 272, lit. b) și c) din Legea nr. 31/1990, republicată, prevede o *formă specială de delapidare*, dar cu aplicabilitatea subsidiară normei principale prevăzute de Codul penal, constând în fapta fondatorului, administratorului, directorului general, directorului, membrului consiliului de supraveghere sau al directorului ori reprezentantului legal al societății care: b) folosește, cu rea-credință, bunuri sau creditul de care se bucură societatea, într-un scop contrar intereselor acesteia sau în folosul lui propriu ori pentru a favoriza o altă societate în care are interese direct sau indirect: c) se împrumută, sub orice formă, direct sau printr-o persoană interpusă, de la societatea pe care o administrează, de la o societate controlată de aceasta ori de la o societate care controlează societatea pe care el o administrează, suma împrumutată fiind superioară limitei prevăzute la art. 144⁴ alin. (3) lit. a), sau face ca una dintre aceste societăți să acorde vreo garanție pentru datorii proprii³.

În același timp, potrivit art. 295 C.pen. raportat la art. 308 C.pen., constituie *variantă atenuată* a infracțiunii de delapidare săvârșirea faptei de către persoanele care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără

³ Mihail Udriou, *Sinteze de drept penal*, Editura, C.H.Beck, București, 2020, p. 750.

o remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute la art. 175 alin. (2) C.pen. ori în cadrul oricărei persoane juridice. Se poate observa că, constituie o *variantă agravată* delapidarea care a produs *consecințe deosebite grave*.

Totodată, spre deosebire de codul penal anterior (1969), care reglementa, infracțiunea de delapidare în Titlul VI, consacrat infracțiunilor contra patrimoniului⁴, sugerându-se astfel că, incriminarea avea în vedere *protejarea patrimoniului* persoanei *mai întâi*, care a dat în gestiunea sau administrarea autorului delapidării bunurile, obiect al actului de executare, și în *subsidiar*, ocrotea relațiile de serviciu, Codul penal în vigoare a *inclus* delapidarea în cadrul *infracțiunilor de serviciu* având în vedere obiectul juridic principal al acesteia. Justificarea o găsim în expunerea de motive. Astfel: „în proiect această faptă a fost adusă acolo unde îi era locul, respectiv în grupul infracțiunilor de serviciu, pentru că, prin comiterea ei, se vătăma mai întâi relația socială de serviciu și în secundar se afectează patrimoniul unei persoane juridice. Soluția includerii infracțiunii de delapidare în această categorie este tradițională în dreptul nostru, ea fiind consacrată și de legiuitorul Codului penal din 1936 (art. 236). Aceeași este situația și în alte legislații, cum este cazul art. 432 C. pen. spaniol, art. 314 C. pen. italian, art. 432-15 C. pen. francez”.

Chiar mai mult decât atât, în unele manuale⁵ s-a menționat că, mutarea textului *nu* produce efecte doar în plan formal, ci ea aduce și mai multă limpezime vizavi de condițiile de tipicitate a textului. Astfel, în cadrul normativ actual, rezultă și mai clar care este clasamentul valorilor sociale protejate prin normă: pe primul loc se află protejarea unei îndepliniri

corecte și oneste a funcției de către funcționarul public sau funcționarul privat (persoana de la art. 308 C. pen.), iar în plan secund se situează protejarea patrimoniului persoanei care a dat în administrarea sau în gestiunea autorului bunurile obiect al delapidării⁶. Prin urmare, pentru configurarea faptei nu mai este necesar să determinăm cu o rigurozitate maximă existența unei pagube în patrimoniul victimei, interesând cu precădere conduita abuzivă a funcționarului public propriu-zis sau asimilat, din perspectiva obligației sale de a-și îndeplini conform funcției.

Cu toate acestea, observăm că, în practica judiciară, de cele mai multe ori, prejudiciul cauzat prin acțiunea de delapidare nu este atât de bine conturat, mai ales atunci când discutăm despre infracțiunea de delapidare.

Sub acest aspect, s-a susținut, într-o anumită viziune, că, pentru ca faptele care au fost stabilite de instanță să poată fi pedepsite, pentru ca ele să constituie infracțiunea analizată, se cere ca ele să se potrivească *perfect* cu toate condițiile din textul de lege care pedepsește această infracțiune⁷. Această potrivire perfectă între înfățișarea faptului material și condițiile din textul de lege trebuie să fie observată cu o mare atenție, căci dacă această potrivire nu există în *mod complet*, atunci nu se poate spune că faptul respectiv constituie infracțiunea de delapidare⁸. Argumentarea o găsim în principiul legalității incriminării și a sancțiunilor de drept penal⁹, adică respectarea și aplicarea strictă a legii, impune ca atunci când se aplică un anumit text de lege, situațiile pe care textul le prevede, să se potrivească (tipicitate) întocmai cu situațiile pe care le

⁶ Ion Ristea, *Drept penal*, Partea specială, vol. II, București, 2020, p.48.

⁷ Vintilă Dongoroz, *Tratat, Drept penal*, 1939, op. cit p.197.

⁸ Petre Dungan, Tiberiu Medeanu, Viorel Pașca, *Drept penal*, Partea specială, vol. II, Ed. Universul Juridic, 2012, op.cit.p. 7.

⁹ George Antoniu, *Noua legislație penală. Reflecții preliminare*, în Noua legislație penală tradiție, recodificare, reformă, progres juridic, vol.I București, Ed. Universul Juridic, p. 24.

⁴ Tudorel Toader, *Drept penal roman*, Partea specială, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 255.

⁵ Sergiu Bogdan, *Drept penal*. Partea specială, Ed. Universul juridic, 2020, p. 234; Vasile Dobrinioiu, Norel Neagu, *Drept penal*, Partea specială. *Teorie și practică judiciară*, Ed. Universul Juridic, 2011, p. 475.

cuprinde faptul material asupra căruia textul s-a aplicat. Ea trebuie să fie respectată atât de cetățeni, cât și de instanțe, de aceea nici o grabă și nici o ușurință *nu* este îngăduită atunci când e vorba de a se cerceta dacă o faptă constituie sau nu o infracțiune penală. Pe de altă parte, pentru a se constata această potrivire între text și fapt trebuie *examinată fiecare* condiție din cuprinsul textului, și după ce s-a lămurit bine ce înțeles are acea *condiție*, trebuie verificat dacă ea își găsește în faptele cauzei o situație care să i se potrivească perfect. Acest examen trebuie făcut pentru fiecare condiție în parte, *amănunțit, serios, atent*.

3. Apoi, prin cunoașterea *cauzelor și condițiilor care determină sau favorizează* săvârșirea infracțiunii analizate, ne dă posibilitatea să înțelegem mai precis și mai clar rolul pe care îl poate avea mijloacele de drept penal în lupta împotriva acestei infracțiuni de serviciu și în ocrotirea relațiilor de serviciu¹⁰. Cu toate acestea, se mai ivesc totuși cazuri când, unii funcționari publici își încalcă îndatoririle de serviciu și prin comportarea lor creează nemulțumiri în sânul instituției. De pildă, abuzând de funcția lor sau de posibilitățile de fapt ce le oferă această funcție, ei încalcă îndatorirea lor principală, de a asigura respectarea relațiilor de serviciu, iar prin tulburarea bunului mers al unităților, vatamă intereselor legale ale cetățenilor sau prejudicierea patrimoniului, ca o consecință a faptelor comise. Ei folosesc cu viclenie orice slăbiciuni și greșeli în munca de serviciu, ei caută ori de câte ori lipsa de vigilență le dă prilejul, să împingă la abuzuri sau denaturări să lovească în relațiile de serviciu. Persistența acestor năravuri, obiceiuri, concepții, atitudini, mentalități, caracteristice pentru societatea noastră, se explică prin rămânerea în urmă a conștiinței față de realitatea socială, ele constituind cauza mai multor infracțiuni de serviciu. O concluzie similară o fost desprinsă

¹⁰ Valerian Cioclei, *Manual de criminologie*, Ed. All Beck, 1998, p. 6.

și de autorii francezi cu privire la cauzele și condițiile care favorizează săvârșirea infracțiunii de delapidare¹¹. În acest sens, ei ar trebui educați să cultive respectul și grija față de nevoile oamenilor, să-și îndeplinească conștiincios și cu simț de răspundere îndatoririle de serviciu, să respecte disciplina de serviciu.

Dar trecând în articolul de față, cauzele infracțiunii de delapidare, trebuie să ne oprim și asupra unor *condiții* care deseori contribuie la săvârșirea acestei infracțiuni, făcând posibilă săvârșirea ei. Printre aceste condiții menționăm, lipsa de vigilență, superficialitatea sau ușurința în alegerea funcționarilor, nesocotirea obligației de fidelitate, în special a celor care administrează sau gestionează. Aceasta explică în mare măsură lupta consecventă ce se duce împotriva infracțiunilor de serviciu în general și a *delapidării în special*¹².

4. În aceste condiții, dreptul nostru penal, prin normele sale, îndeplinește în mod permanent *o dublă acțiune*¹³. Mai întâi, o acțiune de prevenire a infracțiunilor, acțiune care rezultă din stabilirea de către legea penală a faptelor periculoase socotite infracțiuni și din amenințarea cu aplicarea pedepsei față de cei care vor săvârși infracțiuni. Acțiunea de prevenție pe care o îndeplinește dreptul penal are o deosebită importanță în domeniul ocrotirii relațiilor de serviciu.

Normele de drept penal care servesc la ocrotirea relațiilor de serviciu, ca și toate celelalte norme de drept penal, (ca de altfel

¹¹ Michel Véron, *Droit pénal spécial*, Ed. Colin, Paris, 1999, p. 110.. Patrice Gattego, *Droit pénal spécial*, Dalloz, Paris, 1995, p. 185.

¹² George Antoniu, Tudorel Toader (coordonatori), Versavia Brutaru, Ștefan Daneș, Constantin Duvac, Ioan Griga, Ion Ifrim, Gheorghe Ivan, Gavril Paraschiv, Ilie Pascu, Ion Rusu, Marieta Safta, Iancu Tănăsescu, Tudorel Toader, Ioana Vasiliu, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 298.

¹³ Vintilă Dongoroz, în I. Tanoviceanu, V. Dongoroz, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. I, București, p. 30–32; vol. III, p. 197–220; Traian Pop, *Drept penal*, vol. I, 1921, p. 60–81; Eugenio Florian, *Trattato di diritto penale*, vol. I, 1921, p. 47–80 etc.

și în teoria dreptului penal comparat¹⁴), își realizează acțiunea lor de prevenire, în două direcții¹⁵: în direcția *prevenției generale* și în cea a *prevenției speciale*, așa încât și în domeniul preîntâmpinării săvârșirii faptei incriminate ca infracțiuni de delapidare, întâlnim o acțiune de prevenție generală și o acțiune de prevenție specială¹⁶.

Prin funcția de *prevenție generală* se înțelege influența inhibitorie antiinfracțională pe care o are asupra membrilor societății faptul că, legea penală interzice, sub sancțiunea pedepsei, anumite acte de conduită și că, prin forța de constrângere a statului, pedepsele stabilite de instanțele judecătorești vor fi aduse la îndeplinire.

Funcția de *prevenția specială* constă în influența exercitată asupra infractorului prin măsurile de reacțiune penală, de natură a exclude săvârșirea de către acesta a unei noi infracțiuni.

Funcția de *prevenire generală* a legii penale se manifestă, după părerea noastră, sub un întreg aspect: 1) prin avertizarea generală asupra caracterului social periculos și de ilicit penal al actelor de conduită incriminate; 2) prin întărirea conștiinței juridice¹⁷ a destinatarilor legii penale și prin mobilizarea opiniei publice împotriva faptelor incriminate și a celor care le săvârșesc; 3) prin frânarea tendințelor elementelor înapoiate de a săvârși infracțiuni de delapidare, folosindu-se în acest scop amenințarea pedepsei prevăzută pentru săvârșirea faptei incriminate.

¹⁴ Thorsten Sellin, *L'effet intimidant de la peine*, în *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, nr. 4/1960, p. 579–596; Jean Pinatel, *La prévention générale d'ordre pénal*, în *Revue de sciences criminelles et de droit pénal comparé*, nr. 3/1955, p. 554–561 și urm.

¹⁵ Vintilă Dongoroz, *Principalele transformări ale dreptului penal în „Studii juridice”*, Editura Academiei Române, 1960, p. 399 și urm..

¹⁶ Vintilă Dongoroz, *Sinteza asupra noului Cod penal al României*, în S.C.J., nr. 1/1969, p. 4–35.

¹⁷ Anita M. Naschitz, *Conștiința juridică*, Ed. Științifică, București, 1964, p. 217; „...dreptul, odată format, constituie, la rândul lui, un puternic factor de dezvoltare a conștiinței juridice și de asigurare, pe această cale, a propriei sale realizări”.

În legătură cu eficiența preventivă a legii penale prin intimidarea cu ajutorul pedepsei, se cuvine menționată, de asemenea, *dubla condiționare* a acesteia pe de o parte de justetea pedepsei, adică de *proporționalizarea* acesteia în raport cu pericolul social generic al faptei pentru care este prevăzută, iar pe de altă parte de *inevitabilitatea* aplicării pedepsei în cazul săvârșirii infracțiunii, pentru care aceasta este prevăzută, cu alte cuvinte de *certitudinea* pedepsei.

Este necesar să menționăm că acțiunea de prevenție generală a legii penale privește sancțiunea penală stabilită în raport cu gradul de pericol social generic, așa că eficiența preventivă a legii depinde în fapt de individualizarea sancțiunilor în raport cu fapta incriminată. Când însă este vorba de prevențiunea generală ca efect al aplicării pedepsei, aceasta își află eficiența în pedeapsa aplicată infractorului în raport cu fapta comisă. Acțiunea preventivă a legii penale se realizează deci în condiții diferite în cele două situații.

Sub alt aspect, observăm că, normele dreptului nostru penal consacrate ocrotirii relațiilor de serviciu și pedepsele prevăzute prin aceste norme exercită și o acțiune de prevenție specială, acțiune care rezultă din aplicarea efectivă a pedepsei față de persoanele care au săvârșit vreo infracțiune care a adus atingere relațiilor de serviciu.

5. În Codul penal, infracțiunea de delapidare este cuprinsă în Capitolul II, Titlul al V-lea, intitulat „*Infracțiuni de serviciu*”. Ni se pare că, denumirea Titlului V este criticabilă. Fiecare din aceste grupe de infracțiuni își au un obiect juridic distinct. El ar putea coexista sub o denumire comună (ca un obiect juridic comun de grup) cum ar fi aceea de „*infracțiuni contra intereselor publice*”, care sistematizează sub acest titlu atât infracțiunile de corupție cât și cele de serviciu, ca și alte infracțiuni care se înscriu în acest obiect juridic comun. Denumirea titlului nu poate să conștie dintr-o simplă asociere a

denumerii infracțiunilor componente ci trebuie să exprime trăsăturile comune ale grupelor de infracțiuni componente.

Apoi, înscrierea infracțiunii de delapidare în Codul penal printre infracțiunile de serviciu își are următoarea justificare, infracțiunea de delapidare este organic legată de grupul infracțiunilor de serviciu prin aceea că *subiectul activ* (funcționarul public propriu-zis sau asimilat¹⁸) al infracțiunilor de delapidare activează în cadrul unităților de stat, așa încât săvârșirea infracțiunii de delapidare aduce implicit o gravă atingere desfășurării normale a relațiilor de serviciu. Aceste considerații, pe lângă motivele arătate, au determinat menținerea acestei infracțiuni printre infracțiunile de serviciu (urmărindu-se în primul rând apărarea aparatului de stat și în secundar ca o infracțiune împotriva patrimoniului¹⁹).

În lumina acestor considerații, aducerea infracțiunii de delapidare în grupul infracțiunilor de serviciu apare într-un totu justificată²⁰.

Să vedem acum cum trebuie procedat pentru a lămuri dacă un anumit fapt constituie sau nu infracțiunea de delapidare²¹. Este recomandabil ca înainte de a aplica un text, – deci și cel privitor la delapidare – judecătorii să-l citească cu atenție, să-i adâncească înțelesul, să caute a cuprinde întreaga sa aplicație și a înțelege ce anume s-a urmărit a se pedepsi prin acel text.

În raport cu descrierea legală a incriminării, organul judiciar urmărește să identifice în situația concretă trăsăturile specifice ale conținutului infracțiunii cu privire la situația premisă, obiect, latura obiectivă, latura

subiectivă și subiectul acesteia (structura dongoroziană).

Obiectul juridic generic al infracțiunii de delapidare, la fel ca la toate celelalte infracțiuni de serviciu, îl formează relațiile sociale cu caracter de serviciu, deci, cu conștiințiozitatea, corectitudinea și cinstea de care trebuie să dea dovadă funcționarii publici și alte persoane angajate, în gestionarea și în administrarea banilor, valorilor ori a altor bunuri pe care le gestionează sau le administrează²².

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni este precizat de însăși noțiunea acesteia; el constă în relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a relațiilor de serviciu. Datorită valorii social-politice pe care o reprezintă și relațiile sociale de ordin patrimonial, ocrotirea acestora, prin incriminarea infracțiunii de delapidare, constituie obiectul juridic special secundar, adiacent al acestei infracțiuni, ocrotirea relațiilor sociale legate de bunul mers al serviciului constituind obiectul juridic special principal. Nu ne oferă totdeauna un criteriu suficient pentru a distinge această infracțiune de alte infracțiuni cu un conținut apropiat. Am arătat, când am caracterizat infracțiunea de delapidare, că aceasta este privită ca o infracțiune de serviciu, dar în același timp și ca o infracțiune contra patrimoniului. Deci, obiectul infracțiunii trebuie analizat și din acest punct de vedere. De aceea pentru a putea da o justă calificare faptelor trebuie folosite și celelalte elemente ale conținutului infracțiunii prevăzute de art.295 C.pen.

Stabilirea obiectului juridic special principal al infracțiunii de delapidare este determinată și de latura materială a activității infracționale, care imprimă faptei caracterul de infracțiune împotriva relațiilor de serviciu, acțiunea incriminată (în modalitățile de săvârșire a delapidării) fiind aceea de sustragere a ”bunurilor, de bani, valori...”

¹⁸ Ion Ifrim, <https://www.universuljuridic.ro/clarificarea-unor-probleme-teoretice-ale-legislatiei-penale-legate-de-notiunea-de-funcionar-public/>, 12 august 2022.

¹⁹ Philippe Conte, *Droit penal special*, Ed.Litec, 2003, p. 295.

²⁰ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale, parte speciale. I delitti contro il patrimonio*. Ed. Zanichelli, Bologna, 1996, p.14. Ferrando Mantovani, *Diritto penale, parte speciale*, Cedam, Padova, 1989, p.1.

²¹ Sub acest aspect, redăm din Doru Pavel, *Delapidarea*, 1959.

²² George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), și colab., vol. IV, articolele 257-366, *Explicațiile noului cod penal*, op.cit.p. 306.

Stabilirea ordinii *de prioritate* în privința celor două obiecte juridice speciale ale infracțiunii de delapidare servește la exacta determinare și evaluare a pericolozității sociale a delapidării și la fixarea locului acestei infracțiuni în sistemul părții speciale a Codului penal, precum și la diferențierea infracțiunii de delapidare de alte infracțiuni, fie infracțiuni împotriva patrimoniului, fie infracțiuni de serviciu.

Obiectul material, nemijlocit al infracțiunii îl formează banii, valorile sau alte bunuri mobile corporale cu o valoare economică, pe care făptuitorul le gestionează sau administrează efectiv (chiar dacă acestea nu au fost înregistrate efectiv în contabilitatea persoanei vătămate).

De asemenea, pot constitui obiect material al delapidării banii, valorile sau alte bunuri care, deși nu fac parte din patrimoniul persoanei vătămate, sunt în concret administrate sau gestionate de făptuitor, sau plusurile în gestiune create fraudulos.

Potrivit dispoziției din art. 295 C. pen., pentru existența obiectului material al infracțiunii trebuie să fie îndeplinite *două* condiții, și anume: a) bunul să aparțină sau să intereseze unitatea publică, de regulă și b) bunul să se găsească în administrarea ori gestionarea subiectului (*intraneus*).

Aceste condiții privitoare la obiectul material constituie *cerințe esențiale* pentru existența infracțiunii de delapidare.

În determinarea obiectului material al infracțiunii de delapidare supus acțiunii de însușire, folosire sau traficare, textul art. 295 c. pen. folosește *trei* termeni: „*bani, valori sau vreun alt bun*”.

Condiția esențială a *obiectului material* este ca el să aibă o *valoare patrimonială* înglobată în activul subiectului pasiv, persoana juridică.

Banii au o permanentă și netăgăduită valoare patrimonială, deci, ei pot fi întotdeauna obiect material al infracțiunii de delapidare²³.

²³ George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), și colab., vol. IV, articolele 257-366, *Explicațiile noului cod penal*, op.cit.p. 307.

Prin valori se înțeleg înscrisurile care cuprind creanțe la purtător, adică creanțe realizabile de către deținătorul înscrisului. Astfel, sunt obligațiunile de stat ce participă la trageri, carnetele C.E.C. la purtător, etc. Gestionarul unor asemenea valori, dacă și le însușește, săvârșește infracțiunea de delapidare, deoarece ele au o valoare patrimonială, fiind oricând convertibile în bani.

În noțiunea de „vreun alt bun” intră toate bunurile cu valoare economică ce constituie proprietate sau, așa cum am arătat, se găsesc numai temporar și provizoriu în deținerea unei unități publice sau particulare.

Pe lângă aceste, s-a pus problema dacă deșeurile pot fi considerate bunuri și dacă, deci, ele pot constitui obiect material al infracțiunii de delapidare. Răspunsul la această întrebare depinde de destinația deșeurilor respective. Dacă, în procesul permanent al producției sau printr-o dispoziție specială, deșeurile respective erau destinate fie unei întrebuințări în cadrul unității, fie unei forme oarecare de valorificare, în acest caz ele pot constitui obiect material al infracțiunii de delapidare. Dacă se stabilește că deșeurile sunt lipsite de orice valoare și că urmau să fie aruncate nemaifolosind la nimic, în acest caz, este evident că însușirea lor nu poate constitui infracțiune.

Analizând quantumul valorii obiectului material, s-a pus problema dacă infracțiunea de delapidare există, în ipoteza când această valoare este cu totul neînsemnată²⁴.

În literatura de specialitate prin noțiunea de bani se înțelege: biletele de bancă, hârtia-monedă, indiferent dacă se găsește în numerar sau la dispoziția unității, precum și moneda metalică.

Prin valori se înțeleg înscrisurile care poartă creanțele realizabile în bani (obligații, cecuri, virament).

²⁴ Vintilă Dongoroz și colaboratorii, op.cit.p. vol. III, 596; Vasile Dobrinou, Norel Neagu, *Drept penal, Partea specială, Teorie și practică judiciară*, Ed. Wolter Kluwer, București, 2008, p. 339.

Prin alt bun se înțelege orice lucru material care aparține sau interesează statul (produse industriale și agricole, mașini, mobilier etc.).

Bunurile care constituie obiect nemijlocit al infracțiunii de delapidare trebuie să reprezinte o valoare economică²⁵. La stabilirea valorii obiectului trebuie avută în vedere *nu* aprecierea de ordin subiectiv pe care infractorul o are asupra bunului sustras, ci valoarea obiectivă a bunului. Existența și mărimea valorii economice a bunului se apreciază în raport cu datele obiective (natură, destinație etc).

Obiect material al infracțiunii pot fi, în principiu, numai bunurile mobile²⁶. Ceea ce poate forma obiectul nemijlocit al infracțiunii de delapidare în cazul bunurilor imobile este numai echivalentul folosinței unui bun imobil sau, în general, fructele dobândite de pe urma bunului imobil, care deci în realitate sunt bunuri mobile. O excepție o constituie oarecum bunurile imobile prin destinație la data săvârșirii infracțiunii, care pot forma obiectul material al delapidării și care prin natura lor sunt tot bunuri mobile, pe care însă legea în mod fictiv le consideră imobile, în baza legăturii lor cu bunul imobil de care sunt atașate, constituind un accesoriu al acestora.

În fine, obiectul material al infracțiunii îl pot forma numai bunurile corporale care se află sau pot fi în stăpânirea omului. Chiar în cazul în care sustragerea se realizează asupra unui bun aparținând categoriei „valori”, suntem tot în situația unui bun mobil corporal, întrucât, pentru a fi relevant din punctul de vedere al dreptului penal, dreptul de creanță trebuie să fie încorporat într-un titlu care oferă infractorului posibilitatea realizării creanței.

În completarea aspectelor privind obiectul material al infracțiunii se impun a fi făcute unele precizări privind *situația juridică a*

²⁵ Ilie Pascu, în Vasile Dobrinoiu, și colaboratorii, *Noul cod penal, comentat*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 571.

²⁶ Victor Nicolcescu, *Delapidarea și gestiunea frauduloasă. Asemănări și deosebiri*, R.D.P. nr.4/2000, p. 98. București, Ed. „Monitorul Oficial” .

bunului și poziția subiectului infracțiunii în raport cu acesta.

Bunurile asupra cărora se efectuează acțiunea de sustragere trebuie, după cum s-a mai arătat, să le administreze sau le ale gestionează.

Se poate întâmpla ca în sfera bunurilor aflate în posesiunea unității să ajungă bunuri care aparțin altor persoane, fără să existe cu privire la aceste bunuri vreun raport juridic între cei cărora le aparțin și unitatea respectivă (de exemplu bunuri furate și introduse în magazia unei unități publice pentru a fi puse la adăpost sau sume de bani aparținând casierului ținute în casa unității). Aceste bunuri nu aparțin și nu interesează, așa că în cazul sustragerii lor nu este angajată răspunderea civilă a unității. Sustragerea acestor bunuri *nu* constituie delapidare, ci o altă infracțiune, calificată în raport cu datele oferite de realitatea obiectivă.

Formarea unor plusuri în gestiune, din eroare sau manipulări incorecte, potrivit actelor normative în vigoare aparțin persoanei publice sau private. Persoana care sustrage din aceste bunuri dacă le gestionează sau administrează, săvârșește infracțiunea de delapidare²⁷.

Bunul care constituie obiectul material al infracțiunii trebuie să se afle în gestiunea sau administrarea subiectului în baza îndatoririlor ce decurg din raportul de serviciu. Subiectul trebuie deci să aibă poziția de gestionar sau administrator față de bunul sustras.

Dacă activitatea infracțională poartă asupra unui bun al unității care în momentul sustragerii *nu* făcea parte din masa de bunuri gestionate sau administrate de subiect, infracțiunea săvârșită constituie furt și nu delapidare²⁸.

Stabilirea situației juridice a bunului trebuie, așadar, să fie făcută în raport cu *momentul săvârșirii* faptei, verificându-se dacă în acel moment bunul se găsea sau nu în posesiunea unei unități, de această constatare depinzând *justa calificare a activității infracționale*

²⁷ Punctul de față reia textul publicat de Doru Pavel, *Delapidarea*, 1959.

²⁸ Mihail Udroui, *Sinteze de drept penal*, op.cit, p. 751

săvârșite asupra bunului respectiv. Stabilirea situației juridice a bunului implică deci cunoașterea datelor la care bunul a intrat sau a ieșit din patrimoniul unității.

Îndeplinirea cumulativă a celor două condiții purtând asupra situației bunului și poziției subiectului activ față de acest bun fiind o cerință esențială pentru existența infracțiunii de delapidare, realizarea acestei cerințe trebuie să fie verificată cu atenție, în raport cu particularitățile fiecărui caz concret.

În literatura juridică²⁹, discuțiile se limitează numai la controversa dacă bunurile în cazurile arătate mai sus aparțin sau interesează statul, sau, dimpotrivă, nu aparțin sau nu interesează unitatea publică, în caz afirmativ infracțiunea este o delapidare, subiectul având gestiunea bunurilor, în caz negativ infracțiunea este un abuz de încredere. De pildă, însușirea de către cel angajat, prin contract de prestări de servicii, a banilor primiți de la angajator pentru achiziționarea unor mărfuri constituie infracțiunea de abuz de încredere, iar nu aceea de delapidare, făptuitorul neavând calitatea de funcționar. De asemenea, inculpatul, factor poștal, prin falsificarea unor acte, și-a însușit sume de bani care, aflate temporar în gestiunea unor funcționari din cadrul direcțiilor județene de poștă, cum sunt factorii poștali, aparțin bugetului de stat. De aici, de observat că, însușirea de către inculpat a banilor pe care îi avea în gestiune constituie infracțiunea de delapidare, iar nu de gestiune frauduloasă, cum greșit a reținut instanța³⁰.

În doctrina penală³¹, s-a subliniat faptul că, în cazul așa numitelor infracțiuni cu *subiect calificat*, adică acelea ce nu pot fi săvârșite decât de o persoană care are calitatea specială cerută de lege, problema justei încadrări juridice a faptei respective ca infracțiune este condiționată, pe lângă altele, și de existența

calității cerută de lege subiectului infracțiunii. În aceste cazuri, acea calitate a persoanei constituie o *trăsătură specifică esențială* a conținutului infracțiunii.

Delapidarea este una dintre cele mai cunoscute infracțiuni *cu subiect calificat*, care, în afară de problemele pe care le pune în legătură cu celelalte trăsături specifice ale conținutului ei, reclamă o atentă examinare și ridică interesante probleme și cu privire la delimitarea subiectului infracțiunii. Prin urmare, infracțiunea de delapidare este infracțiunea cu subiect activ calificat (*intraneus*).

Dacă citim cu atenție textul care pedepsește infracțiunea de delapidare, constatăm în primul rând că acel care a săvârșit infracțiunea trebuie să fie *funcționar public*. Acel care a săvârșit infracțiunea este denumit în știința dreptului *subiectul* infracțiunii³².

Deci, la infracțiunea de delapidare subiectul infracțiunii, adică *persoana* care săvârșește acțiunea incriminată, trebuie să îndeplinească o condiție specială: *să fie funcționar public*³³. Aceasta constituie o trăsătură caracteristică acestei laturi a infracțiunii, trăsătură în lipsa căreia conținutul infracțiunii nu este realizat.

În textul art. 295 c. pen. această trăsătură a infracțiunii își găsește expresia în cuvintele: „*de către un funcționar public*”. Dacă el nu este funcționar public, infracțiunea de delapidare *nu* i se poate pune în sarcină. Dar ce însemnează funcționar public? Legea ne explică ce trebuie să înțelegem prin funcționar public.

Noțiunea de funcționar public este definită din punct de vedere al legii penale în art. 175 și al cărui conținut este următorul³⁴:

„Funcționar public, în sensul legii penale, este persoana care, cu titlu permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație:

³² Idem, op.cit.p. 215.

³³ Teodor Vasiliu și colab., *Codul penal, Comentat și adnotat*, Partea specială, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 364.

³⁴ Secțiunea de față reia textul publicat de subsemnatul: Ion Ifrim, <https://www.universuljuridic.ro/clarificarea-unor-probleme-teoretice-ale-legislatiei-penale-legate-de-notiunea-de-functionar-public/12-august,2022>.

a) exercită atribuții și responsabilități, stabilite în temeiul legii, în scopul realizării prerogativelor puterii legislative, executive sau judecătorești;

b) exercită o funcție de demnitate publică sau o funcție publică de orice natură;

c) exercită, singură sau împreună cu alte persoane, în cadrul unei regii autonome, al altui operator economic sau al unei persoane juridice cu capital integral sau majoritar de stat, atribuții legate de realizarea obiectului de activitate al acesteia.

(2) De asemenea, este considerată funcționar public, în sensul legii penale, persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public”.

Așadar, ceea ce caracterizează calitatea de funcționar public din punct de vedere penal, este în primul rând faptul de a exercita o *funcțiune* sau o *însărcinare* în serviciul de interes public.

Această funcțiune sau însărcinare poate fi de orice fel. Nu interesează dacă este pe un timp mai scurt sau mai lung, dacă este permanentă sau întâmplătoare, nu interesează dacă funcționarul a fost numit cu forme legale sau fără asemenea forme legale. Este suficient ca el să fi îndeplinit o însărcinare în serviciul de interes public, pentru ca să fie considerat funcționar public, adică pentru ca articolul de lege privitor la infracțiunea de delapidare să-i poată fi aplicat, aceasta bineînțeles dacă și celelalte condițiuni ale acestui text sunt îndeplinite.

Am arătat mai sus că funcționarul trebuie să exercite o funcție publică sau de demnitate publică sau în serviciul de interes public.

În literatura de specialitate³⁵ se pune problema de a ști care este înțelesul și întinderea noțiunii de funcționar public din

³⁵ Gheorghe Voinea, *Subiectul activ al infracțiunii de delapidare*, RDP nr. 4/2000, București, Ed. R.A. „Monitorul Oficial”, p. 120-121.

punctul de vedere al dreptului penal, pentru a putea delimita sfera de persoane care au această calitate cerută de art. 175 C. pen.

Chestiunea prezintă un deosebit interes, atât teoretic cât și practic, deoarece exigențele dreptului penal determinate de necesitatea incriminărilor reclamă stabilirea unei sfere mai largi, atribuirea unui înțeles mai extins noțiunii de „funcționar public” decât acela care i se recunoaște, în principiu, în dreptul administrativ³⁶.

Greutatea definirii conceptului de *funcționar public* provine din lipsa de cuprindere sau, din contră, de lărgirea sferei conceptului de *funcționar public* și, ca atare, variațiunile de definiții date acestui termen pot crea mari dificultăți de interpretare în practica judiciară.

Observăm că, art. 175 din legea penală în vigoare definește noțiunea de „funcționar public”, limitându-se să definească în sens larg noțiunea de „funcționar public” [art. 175 alin. (1)], precum și conceptul de *funcționar public* „de fapt” sau „prin asimilare” [art. 175 alin. (2)].

Pe lângă aceste, mai precizăm și faptul că, în sfera noțiunii de funcționar public³⁷, este cuprinsă sub această denumire și persoana care *exercită un serviciu de interes public* pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public, chiar dacă aceasta nu este plătită din fondurile publice, ci privat.

În definirea funcției publice și conturarea sferei persoanelor care au calitatea de funcționar public, trebuie avute în vedere și

³⁶ Secțiunea de față reia textul publicat de subsemnatul: Ion Ifrim, <https://www.universuljuridic.ro/clarificarea-unor-probleme-teoretice-ale-legislatiei-penale-legate-de-notiunea-de-funcionar-public/12> august, 2022.

³⁷ Vintilă Dongoroz, Gheorghe Dărăngă, Siegfried Kahane, Dumitru Lucinescu, Aurel Nemeș, Mihai Popovici, Petre Sîrbulescu; Vasile Stoican, *Noul Cod penal și Codul penal anterior. Prezentare comparativă*. Ed. Politică, București, 1969, p. 92. În opinia autorilor citați, restrângerea acestui termen a fost determinată de dificultățile întâmpinate în practica judiciară, din cauza că termenul funcționar avea o accepțiune prea largă.

prevederile Legii nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici³⁸. Potrivit acestei legi, funcția publică reprezintă ansamblul atribuțiilor și responsabilităților stabilite în temeiul legii, în scopul realizării prerogativelor de putere publică de către administrația publică centrală, administrația publică locală și autoritățile administrative autonome.

Funcționarul public este persoana numită, în condițiile legii, într-o funcție publică. Persoana care a fost eliberată din funcția publică și se află în corpul de rezervă al funcționarilor publici își păstrează calitatea de funcționar public. Totalitatea funcționarilor publici din cadrul autorităților administrative autonome și din cadrul autorităților și instituțiilor publice din administrația publică centrală și locală constituie corpul funcționarilor publici.

În acest context, este de subliniat că, determinarea exactă a sferei noțiunii de funcționar public, are o deosebită importanță, astăzi mai mare decât oricând, pentru combaterea eficientă a acestei categorii de infractori. Încriminarea și sancționarea acestor infracțiuni constituie mijloacele de drept penal pentru asigurarea respectării și realizării îndatoririlor de serviciu de către toți acei care îndeplinesc o muncă în mecanismul statului nostru. Or, statul și întregul său mecanism au, în prezent, o importanță specială datorită funcțiilor lor economico-organizatorică și cultural-educativă din ce în ce mai cuprinzătoare, iar realizarea sarcinilor corespunzătoare acestor funcții reclamă mijloace și de drept penal.

Problema este, socotim, generată de grija de a nu se da o *extindere prea mare* noțiunii de funcționar public, datorită posibilităților largi de încadrare pe care le oferă textele ce incriminează – oricât de circumstanțiate ar fi aceste incriminări, posibilități care se leagă și de sfera largă a persoanelor pe care art. 175 C.pen. le cuprinde sub denumirea de funcționari publici.

Socotim că aceasta este principala problemă, pentru că, în primul rând este cea mai frecventă în practică, iar în al doilea rând, soluția la care se ajunge este legată de cele mai radicale efecte juridice, de existența sau nu a unei răspunderi penale pentru unele infracțiuni din partea unor anumite categorii de persoane.

Schematic, cautăm soluții teoretice, pentru următoarele aspecte ale noțiunii de funcționar public, ce conținut are acest concept din punctul de vedere al dreptului penal și în ce condiții o persoană dobândește această calitate, devenind subiect activ *intra-neus* al unei anumite categorii de infracțiuni?

Sub acest aspect, dispozițiile cuprinse în art. 175 C. pen., deși nu fac trimitere la Statutul funcționarilor publici, totuși menționează sintagma „persoana care (...) exercită (...) o funcție publică *de orice natură*”. Altfel spus, vor fi funcționari publici, în sensul legii penale, și persoanele care exercită o funcție publică în serviciul unei autorități publice, instituții publice, sau al altor persoane juridice de drept public, ceea ce face ca *sfera noțiunii de „funcționar public”* să nu fie circumscrisă doar persoanelor care exercită prerogative de putere publică, deoarece noțiunea de „funcționar public” reglementată de Codul nostru penal are o sferă *mai mare decât cea prevăzută de Statutul funcționarilor publici*³⁹.

Art. 175 din codul penal arată că ori de câte ori legea penală întrebuințează expresiunile de demnitate publică, instituție publică, unitate publică, sau altele ce conțin termenul „*public*”, acesta se referă la tot ceea ce interesează organele centrale sau locale ale puterii sau administrației de stat, instituțiile, întreprinderile sau organizațiile economice ale statului, societățile la care statul are participațiune sub orice formă, organizațiile

³⁸ Republicată în M. Of. nr. 365 din 29 mai 2007.

³⁹ Constantin Duvac, Funcționarii publici bancari cu atribuții de control și obligațiile care le incumbă potrivit noilor coduri: penal și de procedură penală, comunicare susținută la Conferința internațională cu tema „Actualitatea în activitatea juridică bancară”, organizată de Asociația consilierilor juridici din sistemul financiar bancar la Piatra Neamț, în anul 2010.

cooperatiste de orice fel, organizațiile de masă sau asociațiile ori instituțiile cu caracter social sau profesional și în genere tot ce interesează societatea, în total sau în parte și promovarea intereselor ei încadrul ordinii de drept, reglementată de stat.

În cuprinsul acestui articol de lege se lămurește înțelesul expresiunilor de funcție de demnitate publică sau o funcție publică de orice natură⁴⁰.

Dacă funcționarul este în slujba unei astfel de unități publice, atunci infracțiunea de delapidare i se poate pune în sarcină, bineînțeles, dacă și celelalte condiții sunt îndeplinite, condiții pe care le examinăm mai jos.

Am examinat mai sus condiția pe care trebuie s-o îndeplinească cel ce săvârșește infracțiunea – subiectul infracțiunii – pentru ca să i se poată pune în sarcină infracțiunea de delapidare. Am arătat că el trebuie să fie *funcționar public* și am explicat ce se înțelege prin *funcționar public*⁴¹.

Potrivit dispozițiilor art. 295 C. pen., subiect activ, în sensul de autor, al infracțiunii de delapidare poate fi numai funcționarul public care administrează sau gestionează bunurile asupra cărora se realizează acțiunea de sustragere⁴². Așadar, autor al infracțiunii de delapidare poate fi numai funcționarul public care, în baza obligațiilor decurg din raportul de muncă, are atribuții de gestionare sau de administrare a bunurilor respective⁴³.

⁴⁰ George Antoniu (coord.), *Noul Cod penal. Comentariu pe articole*, Vol. II (art. 57 171), Ed. C.H. Beck, București, 2008, pp. 566 567; Gianina Cudrițescu Pilă, *Noțiunea de funcționar*, în RDP nr. 3 din 2001, pp. 90 92.

⁴¹ Fr. Strauss, *Noțiunea de funcționar în dreptul nostru penal*, în „Justiția”, 1956, nr. 3, p. 454; O. Stoica, *Despre subiectul infracțiunii de delapidare*, în „Legalitatea”, 1959, nr. 9, p. 25.

⁴² Participanții la infracțiunea de delapidare care nu au atribuții de administrare sau gestionare a bunurilor cerute pentru a fi autor al infracțiunii, chiar dacă au săvârșit în mod nemijlocit acte de sustragere, sunt considerați complici. Decizia Tribunalului Suprem nr. 1 207 din 11 iunie 1959, în „Legalitatea”, 1959, nr. 12, p. 72.

⁴³ Vintilă Dongoroz și colab., vol. III, 1971, p. 597.

Prin gestionare se înțelege activitatea ce se efectuează în vederea conservării (păstrarea și ținerea la dispoziție) și circulației materiale (intrări și ieșiri) a bunurilor care aparțin sau interesează unitatea. Această activitate se desfășoară printr-un complex de operații care își găsesc reflectarea pe plan material în actele de primire, depozitare și predare (prin numărare, cântărire, măsurare), precum și în întocmirea și ținerea documentelor de evidență ale acestor bunuri. Astfel, contactul material cu anumite bunuri, exercitat tot ca urmare a raportului de serviciu, dar în scopul folosirii, întrebuințării bunurilor încredințate, nu constituie o gestionare. Sustragerea din aceste bunuri trebuie calificată după caz, drept furt sau abuz de încredere și nu delapidare (de exemplu, salariați cărora li se încredințează unelte, materii prime, haine de protecție, materiale sportive etc). Folosirea de către funcționar public a bunurilor încredințate lui în acest scop constituie altă finalitate decât aceea de administrare sau gestionare. Folosirea bunului încredințat angajatului poate fi efectuată în interesul personal al acestuia (haine, mănuși, ochelari de protecție etc.) sau în procesul de muncă depus de el pentru producerea, transformarea sau repararea de bunuri (materii prime, unelte, combustibil, carburanți etc).

Dimpotrivă, gestionarul nu are însărcinări care să implice efectuarea unei acțiuni de folosire a bunului, sarcina sa fiind, după cum s-a arătat mai sus, de a conserva bunul și de a aduce la îndeplinire dispoziții privind circulația lui (primirea și predarea bunului). Aceste atribuții fixează profilul activității de gestionare și determină obligația specifică din conținutul raportului de muncă în cazul când funcționarul e gestionar⁴⁴.

După cum se știe, regularitatea sau valabilitatea, din punct de vedere formal, a raportului de muncă nu influențează asupra

⁴⁴ Vasile Dobrinou, Norel Neagu, *Drept penal, Partea specială. Teorie și practică judiciară*, op.cit., p. 478.

existenței calității de funcționar public, fiind suficientă exercitarea în fapt a atribuțiilor de către o persoană în cadrul unității în care ea funcționează.

Față de această accepție largă a noțiunii de funcționar, se pune întrebarea dacă o persoană care *îndeplinește în fapt, (de facto)* deci fără o investire legală, acte aparținând activității de gestionare poate avea această calitate și implicit poate fi trasă la răspundere potrivit art. 295 C. pen. Răspunsul este afirmativ, în opinia noastră, în sensul că gestionarul de fapt poate fi subiect al infracțiunii de delapidare, însă nu orice exercitare în fapt a unei atribuții care are contigență indirect cu gestiunea unității constituie o gestiune de fapt⁴⁵.

Exercitarea în fapt a activității de gestionare este considerată ca fiind o gestiune de fapt atunci când persoana fără calitate efectuează acte specifice îndeplinirii activității de gestionare, indiferent dacă această persoană este un funcționar public al unității respective sau un particular (de exemplu un funcționar care, depășindu-și atribuțiile, se amestecă în gestiunea unității sau un particular care înlocuiește temporar sau permanent pe adevăratul gestionar (cazul rudelor sau prietenilor gestionarului care îl înlocuiesc și lucrează pentru acesta⁴⁶).

Așadar, îndeplinirea activității de gestionare atrage prin ea însăși răspunderea de gestionar asupra celor care, fără a avea această calitate, au îndeplinit în fapt acte ale activității de gestionare. De pildă, s-a decis că, fapta inculpatului, inspector de impozite și taxe în cadrul unei administrații financiare, de a-și însuși sume de bani din încasările făcute în această calitate, constituie infracțiunea de delapidare, și nu infracțiunea

de gestiune frauduloasă. Aceasta, deoarece inculpatul are calitatea de funcționar, iar în cadrul atribuțiilor sale de serviciu îi revine și obligația de a gestiona sumele încasate, în timp ce gestiunea frauduloasă se comite de orice persoană ce are bunuri în conservare sau administrare, nefiind necesar să aibă calitatea de funcționar⁴⁷.

De asemenea, instanța a decis că inculpata avea la momentul comiterii faptei calitatea de funcționar care gestionează bunuri, în sensul art. 295 alin. (1) coroborat cu art. 308 alin. (1) C. pen. Aceasta a fost angajată la casieria Teatrului E pe postul de casier și a îndeplinit atribuții de gestionar, constând în vânzarea biletelor pentru spectacolele desfășurate în cadrul teatrului, încasarea contravalorii acestora și depunerea acestor bani la casieria teatrului. Prin urmare, suma de bani sustrasă se afla în gestiunea acesteia. Referitor la lipsa efectuării formalităților pentru angajarea inculpatei cu contract de muncă, instanța apreciază că reținerea infracțiunii de delapidare nu este condiționată de existența unui contract de muncă valabil la momentul săvârșirii infracțiunii, deoarece este relevantă doar situația de fapt existentă, fiind necesar ca persoana în cauză să îndeplinească o însărcinare în serviciul persoanei juridice. Această condiție este îndeplinită în cauză, inculpata desfășurându-și activitatea, în perioada de probă, cu acordul și din dispoziția conducerii Teatrului E⁴⁸.

Prin administrare se înțelege activitatea care se efectuează în vederea asigurării rolului pe care patrimoniul unei unități trebuie să-l îndeplinească în raport cu scopul și sarcinile acelei unități⁴⁹. Această activitate se înfăptuiește printr-un complex de operații

⁴⁵ Gheorghe Voinea, *Subiectul activ al infracțiunii de delapidare*, op.cit. p. 120.

⁴⁶ George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), și colab., vol. IV, articolele 257-366, *Explicațiile noului cod penal*, op.cit. 308; S.Proca, *Încadrarea juridical a faptei gestionarului de a folosi fără știrea conducerii unității personae pentru a-l ajuta în muncă și care prejudiciază avutul obștesc*, R.R.D. nr.6/1977, p.32.

⁴⁷ C.S.J., *secția penală, decizia nr. 1005/1998, în CP. Ad, p. 793.*

⁴⁸ Andrei Viorel Iugan, *Codul penal, Parte specială. Include jurisprudența națională 2014-2020*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p.359-364.

⁴⁹ George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), și colab., vol. IV, articolele 257-366, *Explicațiile noului cod penal*,

care își găsesc concretizarea în actele prin care se emit sau se iau dispoziții cu privire la situația economică și juridică și la circulația bunurilor (de exemplu, încheierea contractelor economice pentru, aprovizionare, repartizare sau desfacerea bunurilor, ordonare de plăți, etc).

Activitatea de administrare este, așadar, o activitate de dispoziție, în timp ce activitatea de gestionare este o activitate de execuție, de îndeplinire a actelor de dispoziție.

Activitatea de administrare se îndeplinește de către cei cărora, potrivit raportului de serviciu, le revin atribuții de a dispune asupra patrimoniului unității respective sunt administratori conducătorii de unități, contabilii⁵⁰ etc.

Administratorii au în mod virtual contact cu bunurile pe care le administrează, spre deosebire de gestionari, care au un contact material; de aceea acțiunea de sustragere, în cazul gestionarilor, se săvârșește direct, prin actul material de luare a bunului, pe când în cazul administratorilor printr-un act de dispoziție, care are ca efect scoaterea bunului din patrimoniul unității.

Din punctul de vedere al situației subiectului față de bunul sustras, după cum se arată mai sus, atât în cazul gestiunii, cât și al administrării, prepușii unității vin totdeauna, material sau virtual, în contact cu bunurile gestionate sau administrate în virtutea atribuțiilor pe care le au potrivit raportului de muncă. De aceea, căutarea unei explicații pe linia dreptului civil a deosebirii dintre poziția subiectului față de bun în cazul gestionării și aceeași poziție în cazul administrării bunului nu este necesară, mai ales că ea nu duce decât la confuzii și soluții discutabile (de exemplu gestionarul ar deține, iar administratorul ar avea o posesiune juridică, sau gestionarul are detințiunea materială, iar administratorul o detințiune juridică etc.).

⁵⁰ Gr. Rîpeanu, *Unele probleme privind conținutul infracțiunii de delapidare*, în „Analele Universității ”C. I. Parhon”, 1956, nr. 6, p. 164.

Administratorul este funcționarul care printre atribuțiile de serviciu le are și pe acelea privind încheierea de acte de dispoziție cu privire la bunurile persoanei vătămate sau de a administra aceste bunuri (de pildă, directorul unei persoane juridice)⁵¹.

De asemenea, este administrator în sensul legii penale și administratorul judiciar sau lichidatorul averii debitorului insolvent, precum și orice reprezentant sau prepus al acestora. Administratorul asociației de proprietari sau de locatari este de asemenea subiect activ nemijlocit al infracțiunii de delapidare. De exemplu, administratorul asociației de proprietari sau de locatari are calitatea de funcționar. Fapta acestuia de însușire, folosire sau traficare, în interesul său ori pentru altul, de bani, valori sau alte bunuri pe care le gestionează sau le administrează constituie infracțiunea de delapidare⁵².

Participația penală este posibilă în toate formele: coautorat, instigare, complicitate; toți coautorii trebuie însă să aibă calitatea specială cerută de lege, altfel se va reține complicitatea la săvârșirea infracțiunii de delapidare pentru subiecții activi necalificați care contribuie nemijlocit la aceasta.

În cazul coautoratului, este necesară calitatea specială cerută de lege autorului. Spre exemplu, făptuitorii sunt doi gestionari ai aceluiași depozit de mărfuri sau sunt un gestionar și un administrator la același magazin⁵³.

Atribuțiile de gestionar sau administrator nu se cer în mod obligatoriu și pentru *instigatori* sau *complici*. Aceștia pot fi chiar din afara unității căreia îi aparțin bunurile. Este complice, de pildă, contabilul care acceptă să introducă în statele de plată numele unor persoane fictive pentru a-l ajuta pe casierul plătitor al unității să sustragă sumele ce s-ar fi convenit acestor

⁵¹ Ilie Pascu, Mirela Gorunescu, *Drept penal, Partea specială*, ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, 2009, p. 301.

⁵² Decizia nr. 3/2002, publicată în M. Of. din 24 februarie 2003, www.legalis.ro.

⁵³ Trib. Suprem, Secția penală, decizia nr. 1207/1959, în L.P. nr. 12/1959, p. 72.

persoane⁵⁴, sau revizorul contabil care, găsind, cu ocazia inventarierii, un plus în gestiune, nu-l înregistrează, acceptând să fie însușit de către gestionar⁵⁵. Actele specifice elementului material al faptei săvârșite însă de către o persoană care nu îndeplinește condițiile pentru subiectul activ al infracțiunii, dar împreună cu acesta, sunt acte de complicitate, și nu de coautorat.

Subiectul pasiv nemijlocit al infracțiunii de delapidare este instituția/unitatea la care lucrează funcționarul public sau alt angajat ce are și calitatea de gestionar sau administrator păgubită⁵⁶.

Pentru existența infracțiunii de delapidare se cer a fi îndeplinite următoarele condiții (elemente): a) bunurile care formează obiectul material al infracțiunii să se fi aflat în administrarea sau gestionarea făptuitorului, b) să se săvârșească o acțiune de sustragere asupra acelor bunuri, c) să se producă o urmare vătămătoare prin care se aduce sau s-ar putea aduce o pagubă unității publice sau private, d) făptuitorul să fi lucrat cu intenție.

Aceste condiții de care depinde existența infracțiunii de delapidare sunt însoțite de anumite cerințe care imprimă o notă specifică acestei infracțiuni. În special cerința privitoare la subiectul infracțiunii (calitatea de funcționar public însărcinat cu gestionarea sau administrarea) este îndeosebi proprie delapidării.

Această cerință, ca și condiția privitoare la apartenența bunului pe care o însoțește, se referă la realități care există înainte de săvârșirea infracțiunii și se situează în afara activității materiale desfășurate de făptuitor și a atitudinii psihice a acestuia și, ca atare,

formează împreună o situație premisă în conținutul infracțiunii⁵⁷.

Așadar, conținutul infracțiunii de delapidare poate fi împărțit în: *situația-premisă; latura obiectivă și latura subiectivă, aceste părți înfățișând structura conținutului.*

Punctul de plecare în examinarea conținutului infracțiunii de delapidare trebuie să fie *situația-premisă*, adică cercetarea condițiilor care alcătuiesc această situație, și anume condiția ca bunurile care formează obiectul material al infracțiunii să aparțină unității de stat (persoana publică/instituție publică) sau persoanei fizice (persoana privată) și condiția ca făptuitorul să aibă calitatea de funcționar public cu atribuții de gestionare sau administrare.

Aceste condiții privitoare la situațiile preexistente constituie, așadar, temeiul de bază, premisa care trebuie stabilită pentru a se putea trece la analiza celeilalte condiții din conținutul infracțiunii. Reamintim că, ceea ce intră în conținutul infracțiunii nu sunt înseși realitățile preexistente, ci condiția ca ele să fi preexistat.

Examinarea *laturii obiective* a infracțiunii de delapidare, ca a oricăror alte infracțiuni de altfel, implică analiza părților constitutive ale acestei laturi: a) *elementul material și b) urmarea imediată*. Cum însă între activitatea infracțională săvârșită și urmarea produsă trebuie să existe o *legătură de cauzalitate*, aceasta va fi analizată ca o cerință aparținând laturii obiective a infracțiunii⁵⁸.

Elementul material al infracțiunii de delapidare constă în acțiunea de sustragere a bunului gestionat sau administrat de subiectul activ, săvârșită în una din modalitățile prevăzute de art. 295 C. pen.: însușire, folosire, traficare.

⁵⁴ Trib. Suprem, Secția penală, decizia nr. 6311/1970, în CD. 1970, p. 361.

⁵⁵ Trib. Suprem, Secția penală, decizia nr. 3082/1972, în RRD nr. 1/1977, p. 166. Referitor la complicitate, a se vedea și Trib. Suprem, Secția penală, decizia nr. 294/1981, în RRD nr. 10/1981, p. 72.

⁵⁶ George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), și colab., vol. IV, articolele 257-366, *Explicațiile noului cod penal*, op.cit.p. 309.

⁵⁷ George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), și colab., vol. IV, articolele 257-366, *Explicațiile noului cod penal*, op.cit.p. 310.

⁵⁸ Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român, Partea generală*, Ed.Universul Juridic, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Ed.Universul Juridic, București, 2019, p.164.

După cum s-a mai arătat, trăsătura caracterizantă a infracțiunii de delapidare și, prin urmare, a fiecăreia din modalitățile de realizare ale elementului său obiectiv este *acțiunea de sustragere*, acțiune care este implicată în fiecare dintre aceste modalități⁵⁹.

Însușirea constă în actul apropierei efective a bunului sustras, care reprezintă momentul final al activității infracționale de sustragere.

Semnificația literală a cuvântului este: *a face al său*. Deci termenul „*însușirea*” din conținutul infracțiunii de delapidare traduce ideea de a face al său un bun aparținând avutului unității.

Însușirea nu realizează o transmisiune a dreptului de proprietate. Ca orice activitate ilicită, ea dă naștere unei detenții precare, cu caracter ilicit, dar care, prin voința infractorului, îi creează acestuia sau unei alte persoane, în folosul căreia s-a săvârșit infracțiunea, toate beneficiile pe care le-ar avea un adevărat proprietar al bunului.

Însușirea implică o activitate *materială* de luare în stăpânire a bunului pentru sine.

Deci, simpla deținere a bunului nu este relevantă întotdeauna pentru a caracteriza infracțiunea, deoarece deținerea bunului poate fi rezultatul atribuțiilor funcționale ale subiectului. Având bunurile în administrarea sau gestionarea sa, subiectul are, sau poate avea, deținerea bunurilor respective. Această deținere nu este însă în nume propriu și pentru sine, ci pentru unitatea căreia, îi aparțin bunurile respective.

Convertirea acestei detenții pentru unitate într-o detenție în interesul său sau pentru altul caracterizează latura obiectivă a delapidării – în forma însușirii – și ea trebuie să se exteriorizeze într-o activitate *neechivocă* de luare în stăpânire personală a bunului.

Așadar, în cazul delapidării realizate sub forma însușirii, desfășurarea activității infracționale începe cu operația de luare și

scoatere a bunului din poziția sa anterioară și se termină cu trecerea bunului în stăpânirea de rea-credință a făptuitorului, trecere care face și ea parte din acțiunea de sustragere. Prin urmare, referirea la însușirea bunului a fost folosită de legiuitor pentru a determina și a exprima, *prin momentul ei final incriminarea acțiunii de sustragere*.

Ceea ce este necesar pentru consumarea activității infracționale de însușire este ca subiectul să aibă puțința de a se comporta față de bunul sustras ca față de un bun propriu, putând exercita asupra bunului acte de dispoziție. Astfel, constituie însușire fapta unui gestionar care își apropie vreun bun din acelea pe care le gestiona, consumându-l sau înstrăinându-l.

Precizăm că *nu se cere* pentru consumarea infracțiunii modalitatea însușire, ca subiectul să fi dispus de bunul sustras, ci numai ca acțiunea de apropiere a bunului să fie astfel realizată, încât să fi creat puțința pentru făptuitor de a dispune de bun, bineînțeles fără drept, ca de un bun al său.

Problema mai des întâlnită în practică în legătură cu această trăsătură a laturii obiective – însușirea – este aceea a raportului dintre *lipsă* și *însușire*.

Lipsa constatată a unei cantități din bunurile aflate în administrarea sau gestionarea subiectului a fost adesea echivalată cu însușirea de către subiect a acestor bunuri.

În realitate, aceste două noțiuni: *lipsa* și *însușirea* nu se află într-un raport de echivalență, ci se pot găsi în raportul de la cauză la efect. În acest raport *însușirea* se caracterizează drept *cauză*, iar *lipsa* apare ca *efect*. Dacă orice însușire produce o lipsă, nu însă și orice lipsă este în mod necesar efectul unei însușiri de către subiectul care administrează sau gestionează bunurile.

Lipsa poate proveni și din alte cauze: caz fortuit, pierderi din manipulare, pierderi datorită condițiilor păstrării, greșeli în administrarea sau conservarea bunurilor, greșeli scriptice

⁵⁹ Vintilă Dongoroz, și colab., *Explicații teoretice ale Codului penal, Partea specială*, vol. III, op.cit.p.466.

în contabilizarea operațiilor respective sau în inventariere (în acest caz lipsa este numai aparentă), sustrageri comise de terți etc.

Toate aceste cauze și altele de același fel pot sta la originea lipsei, ipoteze în care însușirea este *exclusă*. De aici, trebuie să tragem concluzia că *lipsa* nu este echivalentă cu *însușirea*, ceea ce constituie de altfel un punct de vedere admis constant în practica judiciară.

Raporturile dintre lipsă și însușire au creat în practica judiciară probleme de probă și probleme de calificare. Deși distincte între ele, practica judiciară a împletit adeseori aceste probleme, trăgând concluzii privitoare la calificare din modul de interpretare a *lipsei* ca element probator.

Premisa de la care s-a pornit în discuțiile și soluțiile adoptate a fost aceea că dacă lipsa nu este echivalentă cu însușirea și nu intră deci ca trăsătură constitutivă în conținutul infracțiunii de delapidare, ea poate totuși constitui o *probă* a însușirii, nu o probă directă, ci o probă indirectă, o prezumție.

Folosirea constă în actul făptuitorului de a întrebuița bunul sustras, întrebuițare care desăvârșește activitatea infracțională de sustragere⁶⁰.

Una dintre problemele pe care le ridică această formă a laturii obiective este aceea de a ști dacă se poate vorbi de delapidare prin folosire, atunci când *nu* s-a produs *nici un prejudiciu* persoanei respective.

Așadar, în cazul delapidării realizate în forma folosirii, desfășurarea activității infracționale începe de asemenea prin luarea și scoaterea bunului din poziția sa anterioară și se termină prin folosirea acelui bun, folosire care echivalează cu însușirea echivalentului economic (bănesc) al acesteia și care întregeste astfel acțiunea de sustragere. Prin urmare, și în cazul folosirii, legiuitorul s-a referit la unul dintre momentele ei pentru a incrimina acțiunea de sustragere. Această modalitate a delapidării

se particularizează deci prin fapte că preluarea deținerii bunului, care întregeste acțiunea de sustragere, nu se face pentru însușirea bunului însuși, ci pentru însușirea folosinței sale, a echivalentului pe care îl reprezenta această întrebuițare, însușirea bunului nu este decât temporară, cât timp ține folosirea.

Pentru ca folosirea bunului sustras să întregescă latura obiectivă a infracțiunii, trebuie ca ea să fi produs o urmare păgubitoare pentru unitate (persoana publică (stat) sau unitatea privată), fie prin micșorarea valorii de întrebuițare (uzură), fie prin neefectuarea sau întârzierea unei operații din cauza lipsei la momentul necesar a bunului respectiv, deci să se fi adus o daună materială.

Folosirea reprezintă o manifestare temporară⁶¹, desfășurată fie în interesul propriu al subiectului infracțiunii, fie în interesul altuia. Constituie astfel infracțiune de delapidare, modalitatea folosire, fapta unui gestionar care sustrage confecții din magazin pentru a le purta el sau altă persoană, iar după întrebuițare le readuce în magazin.

Bunurile care fac obiectul activității de folosire trebuie să fie bunuri neconsumabile, în caz contrar folosirea implicând consumare, echivalează însușirea și deci fapta săvârșită va constitui o însușire, întrucât reprezintă o acțiune de stăpânire efectivă a bunului (a dispus de acesta) și nu numai de simplă însușire a echivalentului întrebuițării sale.

Traficarea constă în specularea bunului sustras și însușirea profitului obținut, acte care reprezintă momente ale activității infracționale de sustragere. Un exemplu caracteristic de săvârșire a infracțiunii de delapidare prin traficarea îl constituie fapta unui gestionar de materiale și piese auto de a da aceste bunuri pentru folosință temporară altor persoane, în schimbul unor beneficii.

În cazul acestei modalități a infracțiunii de delapidare, operația de luare și scoatere a

⁶⁰ Mihail Udriou, *Sinteze de drept penal*, op.cit, p. 751.

⁶¹ Durata folosirii de către subiect a unei valori pe care o gestionează este lipsită de consecință în ce privește existența infracțiunii.

bunului din poziția lui anterioară este urmată deci de săvârșirea unor operații de speculă în vederea însușirii de către făptuitor sau de către o altă persoană a profitului rezultat.

Delapidarea prin traficare nu se face, așadar, în vederea însușirii bunului, ci *numai în scopul însușirii profitului* provenit din specularea acelui bun. Însușirea bunului este deci numai temporară pentru durata operațiilor de traficare, după efectuarea acestora bunul fiind readus în patrimoniul persoanei vătămate. Reiese că și în cazul traficării preluarea deținerii bunului are caracter temporar. Ca urmare, sfera operațiilor de speculă a bunului sustras trebuie să se limiteze numai la acte de întrebuițare a bunului ca mijloc pentru obținerea unui profit.

Ceea ce deosebește acțiunea de „traficare” de aceea de „folosire” este obținerea unui profit în cazul celei dintâi și satisfacerea unor necesități proprii în cazul celui de-al doilea, ambele realizate prin întrebuițarea bunului și readucerea lui ulterioară în patrimoniul unității, spre deosebire de acțiunea de „însușire”, la care nu există o reintegrare în poziția anterioară a bunului⁶².

Cu alte cuvinte, activitatea de traficare implică: 1) o întrebuițare temporară (și nu o efectivă apropiere a bunului, ca în cazul însușirii), 2) însușirea profitului survenit din operația de speculă (iar nu o simplă întrebuițare a bunului ca în cazul folosirii).

Așadar, vinderea unui bun aflat în gestiunea sau administrarea făptuitorului și însușirea prețului constituie o delapidare prin însușire, iar nu prin traficare, fiindcă în acest caz vânzarea implică sustragerea bunului și dispunerea de el.

Tot astfel vânzarea bunurilor sustrate și readucerea în gestiunea persoanei vătămate a contravalorii lor sau a altor bunuri de același fel constituie o delapidare săvârșită prin însușire,

⁶² Secțiunea de față reia textul publicat de Doru Pavel, *Delapidarea*.

urmată de acoperirea prejudiciului cauzat⁶³, iar nu o delapidare săvârșită prin traficare.

Dacă gestionarul nu și-a însușit prețul bunului vândut, dar a făcut vânzarea în condiții neregulate sau a obținut un profit cu prilejul efectuării vânzării, fapta nu constituie delapidare⁶⁴, lipsind acțiunea de sustragere a bunului, dar va constitui, după caz, o altă infracțiune, ca, de exemplu un abuz de serviciu. De pildă, instanța a reținut că la data de 19.02.2011, fiind conducător auto în cadrul S.C. T S.R.L., în timp ce efectua o cursă în spațiul european, inculpatul și-a însușit cantitatea de 2.200 litri din rezervorul autocamionului marca Volvo, luat în primire, folosind în mod nejustificat cardul de alimentare; a înlocuit cauciucurile camionului cu altele mai vechi, și-a însușit telefonul mobil de serviciu și sistemul GPS auto, după care a abandonat autocamionul în Belgia, fapte care au cauzat un prejudiciu în valoare de 40.750 lei. S-a apreciat că inculpatul a săvârșit cu vinovăție infracțiunea de delapidare⁶⁵. Cu privire la însușirea telefonului mobil de serviciu, apreciem că s-ar fi impus reținerea infracțiunii de abuz de încredere.

În practica judiciară s-a decis că, faptele inculpatului I care, în calitate de director de vânzări în cadrul S.C. A S.R.L., în perioada 01.01.2007-15.01.2010, a traficât în interesul său (decurgând din calitatea de acționar al S.C. K S.R.L.) și al asociatului său, T (coacționar și administrator al S.C. K S.R.L. și respectiv, unic acționar și administrator al S.C. C

⁶³ În același sens, vezi decizia Tribunalului Suprem, col. pen. nr. 1456 din 16 mai 1958, publicată în C.D., 1958, p. 350; în sens contrar decizia Tribunalului Suprem nr. 1166/1955, publicată în „Legalitatea populară”, 1955, nr. 7, p. 759, care consideră fapta delapidare prin traficare; decizia Trib. Capitalei, colegiul II penal nr. 1910/1955, publicată în „Legalitatea populară” 1956, nr. 7, p. 832, care consideră fapta delapidare prin traficare, iar adnotatorul speței abuz în serviciu.

⁶⁴ În sens contrar s-a pronunțat practica judiciară; vezi decizia penală nr. 2047 din 3 mai 1956 a Tribunalului regional Suceava, publicată în „Justiția nouă”, 1956, nr. 5, p. 884 și 885, în care se susține că constituie traficare în sensul art. 236 darea de mărfuri pe credit de vânzătorului gestionar, dacă s-a căutat prin aceasta să se obțină un profit.

⁶⁵ C. Ap. București, s. I pen., dec. nr. 1350/22.09.2016.

S.R.L.), produse electronice din depozitul nr. 1 aparținând S.C. A S.R.L. (produse intacte, atât noi, cât și provenite din retururi), fapt realizat prin stabilirea de către inculpatul I pentru diverse produse electronice aparținând părții vătămate S.C. A S.R.L. (intacte – provenite din depozitul nr. 1 al societății) a unor prețuri de vânzare preferențiale pentru S.C. K S.R.L. și S.C. C S.R.L., sub prețul mediu de vânzare al acelorași categorii de produse către alți clienți, cauzându-i acestei societăți un prejudiciu în cuantum de 714.139,97 lei, stabilit prin raportul de expertiză contabilă întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de delapidare în formă continuată⁶⁶.

Apreciem că în cauză este incidență varianta normativă a însușirii. În cazul traficării bunul este scos temporar din patrimoniul persoanei juridice, fiind supus unor operațiuni speculative, autorul însușindu-și profitul realizat în acest mod⁶⁷.

Realizarea acțiunii de sustragere care constituie elementul material al infracțiunii de delapidare în oricare din modalitățile sale, determină, după cum s-a arătat, o schimbare în situația anterioară a bunurilor sustrate prin preluarea deținerii acestor bunuri în mod permanent sau temporar de către făptuitor⁶⁸.

Urmarea vătămătoare pricinuită prin înfăptuirea acțiunii de sustragere, urmare care constituie expresia materială a atingerii aduse relațiilor care formează obiectul juridic al ocrotirii în incriminarea din art. 295 C. pen., constă în crearea unei situații de fapt contrară aceleia care trebuia să rezulte din respectarea poziției de fapt pe care bunul o avea persoana vătămată, în sensul că aceasta nu mai poate în fapt dispune de bunul care formează obiectul material al sustragerii. Această situație de fapt cauzează sau expune unei pagube materiale persoana față de care s-a săvârșit sustragerea.

⁶⁶ C. Ap. București, s. I pen., dec. nr. 363/05.03.2015.

⁶⁷ V. Dorinoiu, op.cit.p. 481.

⁶⁸ Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român*, Partea generală, Ed.Universul Juridic, ediția a III-a, op.cit, p.167.

În producerea acestei pagube materiale care decurge din urmarea imediată se concretizează atingerea pe care acțiunea de sustragere a adus-o valorii sociale ocrotite, adică posesiunii pe care persoana vătămată o are asupra bunului ce formează obiectul material al infracțiunii.

În cazul infracțiunilor de serviciu, deci și al infracțiunii de delapidare, producerea urmării împotriva căreia acționează legea penală înseamnă și producerea sau posibilitatea de producere a pagubei, a daunei, a vătămării civile aduse persoanei vătămate. De această legătură organică dintre vătămarea penală și vătămarea civilă în infracțiunea de delapidare, legiuitorul a ținut seama atât la stabilirea incriminării din art. 295 C. pen., cât și la individualizarea legală a sancțiunii.

Pentru a considera ca realizată latura obiectivă a infracțiunii, este necesar ca între acțiunea de sustragere și urmarea produsă – schimbarea situației de fapt a bunului din care rezultă paguba să existe o legătură deja cauză la efect⁶⁹. Nu este deci suficient să se constate numai că s-a săvârșit vreuna din acțiunile care constituie elementul material al infracțiunii de delapidare și că s-a produs o pagubă persoanei particulare sau publice, că există deci urmarea civilă, ci este nevoie, după cum arătam mai sus, să se mai stabilească că acțiunea de sustragere a produs schimbarea situației de fapt (urmarea imediată) și că paguba produsă este consecința schimbării situației de fapt a bunului. Practic, orice sustragere pricinuieste o pagubă, nu însă orice pagubă este urmarea unei sustrageri.

Pentru stabilirea existenței *in concreto* a conținutului infracțiunii de, delapidare, trebuie să se constate lipsa unui sau unor bunuri din patrimoniul persoanei vătămate și să se verifice realitatea acesteia.

Constatarea formală a unei lipse scriptice nu este suficientă, ea putând proveni uneori din erori intervenite în ținerea evidenței, după cum nici constatarea că scriptic nu

⁶⁹ George Antoniu, *Raportul de cauzalitate în dreptul penal*, Ed. Științifică, București, 1968, p.94.

există o lipsă nu implică neapărat inexistența unei lipse materiale, regularitatea scriptelor deseori putând proveni din manopere abile ale infractorilor în vederea inducerii în eroare a organelor de control și supraveghere⁷⁰.

După cum am arătat mai sus, dacă acțiunea de sustragere, în oricare din modalitățile sale, provoacă totdeauna o lipsă, în schimb nu orice lipsă din cadrul unui patrimoniu este rezultatul unei sustrageri. Ea poate proveni și din alte cauze, ca, de exemplu, o altă infracțiune (neglijență, furt etc), din pierderi, risipire⁷¹ etc.

Lipsa în gestiune putând proveni din cauze variate, este totdeauna necesar să se stabilească *cauza reală* a acesteia.

Cercetarea atentă a cauzei care a determinat lipsa se impune cu atât mai mult, cu cât adeseori descoperirea infracțiunii pornește de la constatarea unei lipse în gestiunea de bani sau de materiale a persoanei vătămate

Lipsa constituie o probă indirectă care poate crea uneori o puternică prezumție asupra vinovăției unei persoane, dar care trebuie coroborată cu alte împrejurări concrete pentru a putea determina convingerea instanței asupra adevărului în cauză. În virtutea rolului activ, instanța va trebui să cerceteze, cu ajutorul probelor administrate, împrejurările concrete ale cauzei și să stabilească dacă lipsa constatată este urmarea unei acțiuni de sustragere săvârșite de cel învinuit.

Organele de urmărire și judecată trebuie, așadar, să acorde o deosebită atenție stabilirii cauzei reale care a determinat producerea urmărilor.

Pentru stabilirea laturii obiective a delapidării este necesar să se constate în mod neîndoielnic săvârșirea acțiunii, care

⁷⁰ În sens contrar a fost greșit soluționată o speță în care se puna această problemă, de Tribunalul Huedin prin sentința nr. 829/1956, publicată în „Legalitatea”, 1957, nr. 2, p. 193.

⁷¹ În acest sens vezi decizia Tribunalului Suprem nr. 16/1955, publicată în C.D., 1955, vol. III, p. 59, care arată că instanța de judecată trebuie să stabilească toate elementele de fapt în legătură cu cauzele reale care au determinat lipsurile în gestiune și, în raport cu aceste cauze, să stabilească dacă lipsurile nu se datoresc altor împrejurări care ar exclude sustragerea.

constituie elementul material (activitatea de, însușire, folosire sau traficare)⁷², și că aceasta constituie în mod cert cauza producerii lipsei în patrimoniul persoanei publice sau private.

În concluzie deci, întrucât legătura causală dintre elementul material al infracțiunii și urmarea imediată este o legătură obiectivă, aceasta impune constatarea realității obiective a cauzei și *nu simpla* presupunere a existenței acesteia, stabilirea realității urmărilor și a legăturii obiective de cauzalitate între cauză și rezultat, adică între fapta săvârșită și modificarea intervenită în lumea exterioară.

Activitatea infracțională de delapidare se săvârșește *numai cu intenție*. În caracterizarea intenției, în genere, se desemnează două elemente care se conjugă între ele, reprezentând fiecare dintre ele câte un act psihic: un act de cunoaștere sau de prevedere, și un act de voință.

În ceea ce privește actul de prevedere sau cunoaștere, se arată în genere că infractorul trebuie să-și dea seama de urmările socialmente periculoase ale faptei sale, cu alte cuvinte trebuie să aibă reprezentarea cu anticipație a întregii înlănțuirii a faptelor sale, cu toate atributele obiective ale acestor fapte și a urmărilor pe care ele trebuie să le producă⁷³.

În reprezentarea infracțională – caracteristică laturii subiective a infracțiunii – trebuie să apară faptele cu toate atributele lor și urmările acestor fapte în materialitatea lor obiectivă. Cu alte cuvinte, infractorul trebuie să-și dea seama că făptuind o anumită activitate materială, concepută de el, această activitate va da naștere unui anumit rezultat. Dacă acest rezultat este acela pe care în conținutul infracțiunii îl găsim cu atributul de socialmente periculos, putem conchide că trăsătura prevederii din latura subiectivă este realizată.

⁷² Constatarea infracțiunii de delapidare poate avea loc oricând pe parcursul perioadei de gestiune și nu numai la predarea gestiunii. Decizia Tribunalului Suprem, Colegiul penal, nr. 594 din 17 martie 1959, publicată în „Legalitatea”, 1959, nr. 9, p. 72.

⁷³ Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român, Partea generală*, ediția a III-a, op.cit, p.172.

Ca atare, vom face doar unele precizări privind atitudinea psihică ce însoțește activitatea materială de săvârșire a delapidării.

Procesul psihic sub impulsul căruia se săvârșește activitatea de delapidare constă în aceea că făptuitorul, luând hotărârea de a săvârși acțiunea de sustragere, și-a dat seama de natura și de urmările acestei acțiuni și a acceptat realizarea acelor urmări.

În ceea ce privește actul de voință, se arată în manualele de drept penal, că infractorul trebuie să *voiască* – deci să urmărească – producerea rezultatului socialmente periculos al faptelor sale, ceea ce presupune că a activat *cu scopul* ca acest rezultat să se producă (*intenția directă*) sau, deși nu a voit – deci nu a urmărit – producerea rezultatului socialmente periculos, l-a prevăzut și l-a acceptat totuși (*intenția indirectă*⁷⁴).

În infracțiunea de delapidare, autorii sunt de acord că este necesară *intenția directă*⁷⁵.

Urmările imediate ale acțiunii de sustragere și caracterul socialmente periculos al acestor urmări *nu variază* în cazul celor modalităților de săvârșire a infracțiunii de delapidare. Ceea ce diferă însă de la o modalitate la alta este *ținta (scopul)* către care tinde subiectul prin săvârșirea acțiunii de sustragere.

În principiu, la infracțiunea de delapidare această *țintă (scop)* este obținerea unui profit, satisfacerea unui interes prin săvârșirea acțiunii de sustragere a bunului. Această țintă comună variază totuși în conținut de la o modalitate la alta, astfel: în cazul însușirii, scopul este de a dispune de bunul sustras; în cazul folosirii, scopul este de a-și însuși echivalentul întrebuintării bunului, iar la traficarea scopul este de a-și însuși profitul tras din specularea bunului.

Realizarea scopului pentru care subiectul a săvârșit infracțiunea nu este necesară pentru consumarea infracțiunii de delapidare.

După cum am mai arătat, infracțiunea se consideră consumată din momentul în care subiectul și-a creat posibilitatea *efectivă de a dispune*, de a întrebuinta sau de a specula bunul sustras, cu alte cuvinte avea putința de realizare a scopului urmărit.

Determinarea scopului este însă necesară pentru justa caracterizare a faptei săvârșite și pentru stabilirea tratamentului juridic al infractorului.

De asemenea, pentru precizarea gradului concret de pericol social al faptei săvârșite și pentru individualizarea pedepsei infractorului, un rol important îl are și *stabilirea mobilului* care a determinat pe făptuitor să săvârșească infracțiunea.

Potrivit art. 295 din c.pen. în vigoare raportat la art. 308 c.pen, constituie *variantă atenuată* a infracțiunii de delapidare săvârșirea faptei de către un *administrator sau un gestionar* care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără o remunerație, această calitate în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute la art. 175 alin. (2) din c.pen. (persoana fizică care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public) ori în cadrul oricărei persoane juridice.

Varianta agravată, conform art. 295 c.pen raportat la art. 309 C.pen. se reține în cazul în care fapta a produs pagube materiale mai mari de 2.000.000 lei. Se va reține această variantă agravată inclusiv în ipoteza comiterii faptei de subiecții activi nemijlociți prevăzuți de art. 308 C.pen. în vigoare.

Cauza de agravare a infracțiunii de delapidare astfel cum este prevăzută constă în pericolozitatea socială deosebită a faptei, datorită existenței a două împrejurări obiective: frecvența faptelor de aceeași natură sau gravitatea urmărilor provocate.

Semnificația socială a unei fapte nu rezultă numai din împrejurările privitoare exclusiv la

⁷⁴ George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), și colab., vol. IV, articolele 257-366, *Explicațiile noului cod penal*, op.cit.p. 313.

⁷⁵ Alexandru Boroi, *Drept penal, partea specială*, ediția 4, op.cit.p. 493.

acea faptă, ci și din acele împrejurări exterioare faptei, care se răsfrâng asupra ei și influențează gradul concret de pericol social al acesteia.

Săvârșirea frecventă a faptelor de delapidare este o împrejurare de natură să creeze, pentru fapta ce se înscrie în seria unor astfel de infracțiuni, o pericolozitate, socială mai accentuată. Aplicarea acestei circumstanțe impune însă ca infractorul să fi cunoscut gravitatea mărită a faptei săvârșite decurgând din comiterea frecventă a infracțiunii de delapidare. Climatul social în care este săvârșită o faptă constituie totdeauna o împrejurare obiectivă care intră ca o componentă în determinarea și evaluarea gradului de pericol social al acelei fapte. Apoi agravarea răspunderii nu se aplică pentru faptele altora, ci pentru că fapta celui învinuit se inserează în lanțul infracțiunilor de aceeași natură, ceea ce sporește vinovăția făptuitorului și, implicit, sporește și rezonanța socială a faptei sale. Cât privește natura acestei circumstanțe, ea constituie o circumstanță agravantă legală specială.

În cazul în care faptele frecvente au fost săvârșite de același autor, aplicarea concursului sau a recidivei nu va înlătura aplicarea din art. 295 C. pen. (în acest caz *va exista concurs*).

A doua împrejurare agravantă care face ca fapta să prezinte un pericol social deosebit o constituie gravitatea urmărilor provocate, mai mare de 2.000.000. Aceste urmări sunt altele decât prejudiciul creat prin infracțiune și a cărui valoare constituie criteriul de stabilire a pedepsei ordinare⁷⁶.

După cum subliniază și textul dispoziției, urmările grave trebuie să fie de natură să mărească în mod deosebit pericolozitatea socială a faptei.

În dispozițiile art. 295 alin. 2 C. pen. este prevăzut regimul sancționator al tentativei de delapidare⁷⁷. Pentru ca infracțiunea de

⁷⁶ George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), și colab., vol. IV, articolele 257-366, *Explicațiile noului cod penal*, op.cit.p. 313.

⁷⁷ Vasile Dobrinoiu, Norel Neagu, *Drept penal, Partea*

delapidare să se *consume*⁷⁸ este necesară înfăptuirea actului de preluare a deținerii bunului, adică de stabilire a posesiunii de rea-credință în profitul infractorului, și, prin aceasta, concomitent are loc producerea urmării imediate, schimbarea situației de fapt a bunului, care produce paguba materială părții vătămate. Este suficient pentru consumarea faptei ca, prin poziția în care a fost pus bunul prin săvârșirea acțiunii de sustragere, să fie creată pentru subiectul infracțiunii puțința de realizare a scopului urmărit de el.

Orice cauză, independentă de voința subiectului, care intervine și curmă executarea sau împiedică producerea urmării constituie limita superioară a tentativei de delapidare (de exemplu prinderea infractorului în momentul în care separa bunurile pe care voia să le sustragă, începerea ploii care face imposibilă scoaterea balotului de marfă; nu constituie însă tentativă, ci fapt consumat fapta unui gestionar de a ascunde într-o magazie unele lucruri pe care urma să le îndepărteze ulterior din incinta unității sau fapta de a pune banii sau alte bunuri în servietă în vederea realizării unui interes personal etc.

O chestiune care merită a mai fi subliniată se referă la natura actelor materiale repetate comise în cazul infracțiunii de delapidare. Pentru a se reține caracterul de *infracțiune continuată* a unei delapidări nu este necesar ca actele materiale repetate săvârșite în realizarea aceleiași rezoluții să fie de aceeași natură⁷⁹. Adică un act material se poate concretiza sub forma însușirii, altul sub cea a folosirii sau traficării. Cerința legii este satisfăcută din moment ce fiecare act în parte constituie o modalitate de comitere a uneia și aceleiași infracțiuni, respectiv, infracțiunea de delapidare⁸⁰. De exemplu, în

specială. Teorie și practică judiciară, op.cit., p. 482.

⁷⁸ Gheorghe Ivan, Mari-Claudia Ivan, *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal*, Editia 4, Editura C.H. Beck, București 2019, p. 408.

⁷⁹ Florin Steteanu, D.Nițu, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 31.

⁸⁰ Decizia nr.798/1970 a Tribunalului Suprem, secția

practica judiciară s-a decis că, inculpatul a fost condamnat pentru săvârșirea infracțiunii de delapidare în formă continuată constând în faptul că, în calitate de preot paroh, în perioada 1.08.1999-17.12.2005, la Parohia A, și-a însușit la intervale diferite de timp suma totală de 93.926 lei, în dauna parohiei A și a protoieriei A CC⁸¹.

În art. 295 alin. 1 C. pen. se prevede că pedeapsa constă în închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică. Limitele pedepselor prevăzute nu au un caracter rigid, întrucât, prin aplicarea circumstanțelor atenuante sau a circumstanțelor agravante, limitele fiecărui grup pot fi de la caz la caz modificate. În operațiile de individualizare a pedepsei vor fi, de altfel, luate în considerare toate criteriile de individualizare a pedepsei.

Criteriul principal de stabilire, și individualizare a pedepsei este valoarea pagubei provocate prin infracțiune.

Cuantumul pagubei trebuie stabilit în raport cu cuantumul bunurilor sustrate (sume sau lucruri) și nu cu diferența rămasă după restituirea unora dintre acestea.

În cazul în care infracțiunea de delapidare a îmbrăcat forma unei infracțiuni continuate⁸² valoarea prejudiciului provocat este dată prin însumarea pagubelor cauzate prin faptele repetate, iar stabilirea tratamentului sancționator al participanților la această infracțiune are loc potrivit regulilor ordinare în această materie.

Pentru varianta atenuată: limitele speciale ale pedepsei pentru forma de bază se reduc cu o treime⁸³. Pentru varianta agravată: limitele speciale ale pedepsei prevăzute de lege (inclusiv în ipoteza comiterii faptei de

penală, în Revista Română de Drept, nr.9/1970, p.166.

⁸¹ C.Ap. Constanța, s. pen., dec. nr. 1076/27.10.2016, www.rolii.ro.

⁸² Decizia Tribunalului Suprem, colegiul penal, nr. 2433/1955, publicată în „Justiția nouă”, 1956, nr. 5, p. 883, consideră delapidare în forma continuată faptele succesive de însușire de bani din aceeași gestiune.

⁸³ Mihail Udroi, *Sinteze de drept penal*, op.cit, p. 760.

subiecții activi nemijlociți prevăzuți de art. 308 din c.pen) se majorează cu jumătate⁸⁴.

5. Infracțiunea de delapidare se *înruțește* cu celelalte infracțiuni din grupul infracțiunilor săvârșite prin, sustragere, datorită asemănării ce există între ele cu privire la conținutul obiectului juridic special, la natura obiectului material, la elementul material a cărui trăsătură caracterizantă – în cazul tuturor infracțiunilor din această subgrupă.

Infracțiunea de delapidare se *deosebete* totuși de celelalte infracțiuni de serviciu. Prima deosebire este dată de situația-premisă, care în cazul infracțiunii de delapidare constă în aceea că subiectul activ gestionează sau administrează bunul aflat în posesiunea persoanei publice sau private, pe când în cazul celorlalte infracțiuni situația-premisa se mărginește, printre altele, la poziția subiectului activ de a îndeplini sau nu un act de serviciu.

O a doua deosebire este dată de modul în care se desfășoară acțiunea de sustragere, în realizarea laturii obiective a infracțiunilor din această categorie. Formele diferite în care se efectuează această acțiune marchează *diferența* atât în ce privește conținutul elementului obiectiv, cât și al stabilirii momentului consumativ al acestor infracțiuni.

În raport cu celelalte infracțiuni, care se realizează tot printr-o acțiune de sustragere, infracțiunea de delapidare se diferențiază de acestea (furt, tâlhărie etc.) prin calitatea și poziția specială a *subiectului activ al infracțiunii*, care, potrivit legii, trebuie să aibă *calitatea de funcționar* și să fie însărcinat cu administrarea sau gestionarea bunurilor unei instituții, bunuri din care face parte obiectul material al sustragerii⁸⁵. Această particularitate se răsfrânge asupra obiectului juridic al acestei

⁸⁴ Vasile Dobrinoiu, Norel Neagu, *Drept penal. Partea specială. Teorie și practică judiciară*, op.cit., p. 478.

⁸⁵ Vintilă Dongoroz, *Introducere la explicațiile teoretice ale Părții speciale, în Explicații teoretice ale Codului penal roman*, vol. III de Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oancea, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, Constantin Bulai, Rodica Stănoiu, Victor Roșca, Editura Academiei Române, București, 1971, p. 7.

infracțiuni în sensul că dă acestui obiect un conținut complex, fapta constituind nu numai o infracțiune de serviciu ci și o infracțiune contra patrimoniului.

Între infracțiunea de delapidare și infracțiunea de deturnare de fonduri există asemănări în privința obiectului juridic special, naturii obiectului material și situației-premisă (acestea fiind identice la incriminările din art. 295 și 307 C. pen.).

Deosebirea esențială dintre aceste două infracțiuni este dată de conținutul elementului material al acestora. Cu toate că în cazul ambelor infracțiuni acțiunea incriminată constă în deplasarea ilicită a bunului din poziția pe care o avea în avutul unității, la delapidare această acțiune se desfășoară prin preluarea deținerii bunului, deci prin sustragerea acestuia de la locul său, iar la deturnare ea se realizează prin schimbarea ilegală a destinației prestabilite a bunului, deci prin sustragerea de la destinația acestuia. Deplasarea bunului în cazul deturnării se desfășoară, de obicei, în cadrul aceleiași sfere patrimoniale, în timp ce la delapidare bunul trece dintr-o sferă patrimonială (persoană vătămată) în alta.

În practică se pot ivi cazuri în care infracțiunea de deturnare de fonduri să fie săvârșită în scopul ușurării săvârșirii unei delapidări. În acest caz, cele două activități infracționale vor alcătui *un concurs de infracțiuni*.

Infracțiunea de delapidare se deosebește de infracțiuni împotriva patrimoniului (săvârșite prin abuz de încredere sau amăgire), atât prin trăsătura lor caracterizantă (sustragere în cazul delapidării), cât și prin conținutul diferit al situației-premisă, care marchează o deosebire substanțială între infracțiunile menționate⁸⁶

⁸⁶ Astfel se dă o soluție justă când se arată că însușirea unei căruțe pe care inculpatul, membru al G.A.C., o obținuse de la G.A.C. cu titlul de împrumut constituie *un abuz de încredere* și nu o delapidare. În speță nu exista între inculpat și G.A.C. un raport prealabil cu caracter patrimonial, ci un raport juridic de muncă care îi atribuia gestiunea bunului pe care și l-a însușit (sentința penală a Tribunalului orașul Brașov nr. 443/1952, publicată în „Justiția”, 1952, nr. 5, p. 785); prin deciziile nr. 554/1955 (publicată în C.D., vol. III, p. 67, și nr. 1 140/1955, publicată în C.D., vol. III, p. 70, Tribunalul

(în cazul delapidării, situația-premisă constă în preexistentă raportului juridic de serviciu în temeiul căruia subiectul activ are atribuții de gestionare sau de administrare, care va constitui obiectul nemijlocit al infracțiunii).

Infracțiunea de delapidare se poate găsi într-un *raport de corelație* sau într-un raport de *conexitate* cu alte infracțiuni, după natura și intensitatea legăturii care unește aceste alte infracțiuni cu infracțiunea de delapidare.

Atunci când savârșirea în prealabil a infracțiunii de delapidare, (infracțiune antecedentă) *condiționează existența* unei alte infracțiuni (infracțiune subsecventă), există între ele un raport de corelație, iar infracțiunile sunt corelative. De exemplu, infracțiunile de *favorizare*, de *tănuire*, de *omisiune a denunțării* sunt infracțiuni subsecvente infracțiunii de delapidare și condiționate de savârșirea acesteia. Fără existența infracțiunii de delapidare, aceste infracțiuni nu pot exista.

Suprem schimbă în mod just calificarea faptelor de însușire a sumelor încredințate unui salariat pentru a angaja lucrători din abuz de încredere în dauna avutului statului (prima speță) și înșelăciune (a doua speță) în delapidare, întrucât apreciază că inculpații aveau gestiunea acestor sume. Or, în cazul infracțiunilor de abuz de încredere și înșelăciune, *subiectul activ*, după cum se știe, poate fi salariat al unității publice respective, dar nu trebuie să fie gestionar sau administrator al bunurilor pe care și le însușește. Într-o speță asemănătoare, însușirea sumelor cuvenite producătorilor pentru cerealele predate drept cote de către o persoană care avea gestiunea acestor sume și era obligată a face plățile în numele bazei de recepție, Tribunalul Suprem a statornicic că fapta constituie delapidare și nu o înșelăciune împotriva patrimoniului particular și că despăgubirile civile nu se acordă producătorului, ci statului care rămâne obligat față de aceștia. Decizia nr. 1 079/1955, publicată în „Legalitatea”, 1955, nr. 6, p. 622. Tot astfel în mod just s-a orientat Tribunalul Timișoara a apreciat că însușirea sumelor rezultate din diferența dintre prețul stabilit de achiziție pentru unele produse și prețul inferior cu care inculpatul a cumpărat acele produse constituie delapidare și nu înșelăciune în dauna producătorilor, suma însușită aparținând avutului statului, iar inculpatul având gestiunea acestei sume. Decizia. Tribunalul Timișoara nr. 3 663 din 22 iulie 1958, publicată în „Legalitatea”, 1959, nr. 1, p. 76). În sens contrar Tribunalul Arad *califică greșit* drept înșelăciune care aduce o pagubă avutului unității și nu delapidare cu fals însușirea unei părți din minimumul perceput de la cetățeni prin înregistrarea unor cantități de cereale mai mici decât cele ce au rezultat în realitate la treieris. Decizia Tribunalului Arad nr. 352 din 9 septembrie 1958, publicată în „Legalitatea”, 1959, nr. 4, p. 75.

În cazul în care între infracțiunea de delapidare și alte infracțiuni există numai o legătură care derivă din *modul de săvârșire* al infracțiunii sau din împrejurări de timp, de loc, etc., existența unei infracțiuni nedepinzând de existența celeilalte, aceste infracțiuni sunt conexe și raportul dintre ele este un raport de conexitate, iar dacă faptele sunt săvârșite de același făptuitor există concurs cu conexitate⁸⁷. De exemplu se săvârșește infracțiunea de delapidare în scopul săvârșirii altei infracțiuni; infracțiuni de speculă⁸⁸ etc., sau se săvârșește o infracțiune de fals în acte sau de distrugere de acte ori de documente în scopul, ușurării săvârșirii unei delapidări sau se săvârșește o infracțiune (de incendiu, de distrugere) pentru a ascunde săvârșirea unei delapidări.

Cazurile arătate se înfățișează adeseori sub forma concursului cu conexitate; același infractor, singur sau în participație, realizează infracțiunea de delapidare prin mijlocirea altei infracțiuni, ori pentru ascunderea infracțiunii de delapidare; săvârșește o altă infracțiune.

O problemă care a prilejuit în literatura juridică de specialitate nenumărate discuții, iar în practica juridică soluții variate și contradictorii a fost aceea de a stabili dacă delapidarea săvârșită prin fals constituie unitate sau pluralitate de infracțiuni. Importanța problemei reiese nu numai din necesitatea precizării teoretice, ci și din faptul că tratamentul juridic al infractorilor este diferit, după cum se adoptă un punct sau altul de vedere.

În sprijinul tezei potrivit căreia delapidarea săvârșită prin fals constituie o infracțiune

unică complexă⁸⁹ s-a susținut, că actul falsului „este lipsit de semnificație proprie sub raportul pericolului social și al vreunei; urmări socialmente periculoase” și deci, în concluzie, că nu se poate vorbi de o autonomie infracțională a activității de fals, ci doar de „un act material al săvârșirii infracțiunii de delapidare”. Susținătorii acestei teze invocă și argumentul bazat pe unitatea de scop în efectuarea faptei penale și unitatea rezoluției delictuoase a infractorului.

Tot ca infracțiune complexă este considerată delapidarea prin, fals și de către juriștii care consideră că activitatea de delapidare (infracțiune-scop) absoarbe activitatea de fals (infracțiune-mijloc) recunoscând instanței dreptul de a aprecia că această activitate constituie o infracțiune complexă.

S-a mai susținut că delapidarea prin fals constituie un concurs ideal⁹⁰ de infracțiuni, existând un singur fapt (delapidare prin mijlocul falsului), unitate de rezoluție delictuoasă și de urmări, și înfrângerea a două dispoziții legale.

Infracțiunea de delapidare însoțită, de fals reprezintă în realitate, după cum subliniază de altfel și instanța supremă⁹¹ un *concurș real*, cele două fapte constituind fiecare o infracțiune. Aceste activități, au obiect juridic diferit, conținut distinct și pericolozitate socială, proprie, iar prin săvârșirea lor se înfrâng dispoziții legale deosebite. Acestei autonomii de fapt trebuie să-i corespundă o autonomie juridică.

Concluzii

Așa cum rezultă din dezvoltările precedente, necesitatea analizei infracțiunii de delapidare se impune ca temă nu numai de actualitate față de

⁸⁷ Vezi, decizia Tribunalului Suprem, colegiul penal, nr. 1889, publicată în „Legalitatea populară”, 1957, nr.5, p. 563, cu privire la situația când inculpatul are două gestiuni distincte separate și independente și a săvârșit delapidarea la fiecare din ele în parte. Fapta *nu este* o delapidare în formă continuată, ci două infracțiuni de delapidare conexe în concurs.

⁸⁸ Tribunalul Brașov, prin sentința nr. 852 din 29 martie 1958 (publicată în „Legalitatea”, 1959, nr. 9, p. 73), în mod greșit, a soluționat o speță privind delapidarea și specula, hotărând că s-a săvârșit numai o infracțiune, infracțiune de delapidare, și *nu două* infracțiuni în concurs delapidare și speculă.

⁸⁹ Vezi, și Gr. Rîpeanu, *Câteva observații pe marginea unor hotărâri judecătorești în legătură cu problema pluralității și unității de infracțiune*, publicată în „Legalitatea populară”, 1956, nr. 1, p.25; I. Tarhon, adnotare publicată în „Legalitatea”, 1958; nr. 1, p. 70.

⁹⁰ În acest sens vezi soluția din decizia nr. 12/1954, a Tribunalului, regional Suceava, publicată în „Justiția nouă”, 1955, nr. 5, p. 734.

⁹¹ Decizia de îndrumare a plenului Tribunalului Suprem nr. 1 din 30 ianuarie 1960, publicată în „Legalitatea”, 1960, nr. 2, p. 63.

frecvența cu care apare în practica judiciară, dar și pentru că ridică o problemă complexă de natură să influențeze reglementarea represivității penale, reglementare a cărei perfecționare preocupă toate legislațiile penale ale lumii. Desigur, că nu putem considera că am epuizat întreaga problemă a subiectului analizat. Dimpotrivă, spețele, notele și studiile, publicate deschid perspective noi și scot în evidență importanța și întinderea materiei cercetate.

Bibliografie

1. IUGAN, A. V. *Codul penal, Parte specială. Include jurisprudența națională 2014-2020*, Ed. Universul Juridic, București, 2020.
2. NASCHITZ, A. M. *Conștiința juridică*, Ed. Științifică, București, 1964.
3. C. Ap. București, s. I pen., dec. nr. 1350/22.09.2016.
4. C. Ap. București, s. I pen., dec. nr. 363/05.03.2015.
5. C. Ap. Constanța, s. pen., dec. nr. 1076/27.10.2016, www.rolii.ro.
6. C.S.J., secția penală, decizia nr. 1005/1998.
7. C.S.J., secția penală, decizia nr. 2762/2000, www.legalis.ro.
8. C.S.J., secția penală, decizia nr. 3502/2002, www.legalis.ro.
9. DUVAC, C. Funcționarii publici bancari cu atribuții de control și obligațiile care le incumbă potrivit noilor coduri: penal și de procedură penală, comunicare susținută la Conferința internațională cu tema „Actualitatea în activitatea juridică bancară”, organizată de Asociația consilierilor juridici din sistemul financiar bancar la Piatra Neamț, în anul 2010.
10. MITRACHE, C., MITRACHE, C. *Drept penal român, Partea generală*, Ed. Universul Juridic, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2019.
11. Decizia de îndrumare a plenului Tribunalului Suprem nr. 1 din 30 ianuarie 1960, publicată în „Legalitatea”, 1960, nr. 2.
12. Decizia nr. 294/1981, în RRD nr. 10/1981.
13. Decizia nr. 3/2002, publicată în M. Of. din 24 februarie 2003, www.legalis.ro.
14. Decizia nr. 798/1970 a Tribunalului Suprem, secția penală, în Revista Română de Drept, nr. 9/1970.
15. Decizia penală nr. 2047 din 3 mai 1956 a Tribunalului regional Suceava, publicată în „Justiția nouă”, 1956, nr. 5.
16. Decizia Tribunalului Suprem, col. pen. nr. 1456 din 16 mai 1958, publicată în *C.D.*, 1958.
17. Decizia Tribunalului Suprem, colegiul penal, nr. 1889, publicată în „Legalitatea populară”, 1957, nr. 5.
18. Decizia Tribunalului Suprem, colegiul penal, nr. 2433/1955, publicată în „Justiția nouă”, 1956, nr. 5.
19. DORU, P. *Delapidarea*, Ed. Științifică, 1959.
20. STETEANU, FL., NIȚU, D. *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2018.
21. STRAUSS, Fr. *Noțiunea de funcționar în dreptul nostru penal*, în „Justiția”, 1956, nr. 3.
22. ANTONIU, G. (coord.), *Noul Cod penal. Comentariu pe articole, Vol. II (art. 57171)*, Ed. C.H. Beck, București, 2008.
23. ANTONIU, G. *Noua legislație penală. Reflecții preliminare*, în Noua legislație penală tradiție, recodificare, reformă, progres juridic, vol. I București, Ed. Universul Juridic.
24. ANTONIU, G. *Raportul de cauzalitate în dreptul penal*, Ed. Științifică, București, 1968;
25. ANTONIU, G. Tudorel Toader (coordonatori), Versavia Brutaru, Ștefan Daneș, Constantin Duvac, Ioan Griga,
26. IFRIM, I., GHEORGHE, I., PARASCHIV, G., PASCU, I., RUSU, I., SAFTA, M., TANĂSESCU, IA., TOADER, T., VASIU, Ia. Ed. Universul Juridic, București, 2016;
27. IVAN, Gh., IVAN, M.-Cl. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal*, Editia 4, Editura C.H. Beck, București 2019;
28. VOINEA, Gh. *Subiectul activ al infracțiunii de delapidare*, RDP nr. 4/2000, București, Ed. R.A. „Monitorul Oficial”.
29. PILĂ, G. C.. *Noțiunea de funcționar*, în RDP nr. 3 din 2001.
30. FIANDACA, G., MUSCO, E. *Diritto penale, parte speciale. I delitti contro il patrimonio*. Ed. Zanichelli, Bologna, 1996.
31. MANTOVANI, F. *Diritto penale, parte speciale*, Cedam, Padova, 1989.
32. RÎPEANU, Gr. *Câteva observații pe marginea unor hotărâri judecătorești în legătură cu problema pluralității și unității de infracțiune*, publicată în „Legalitatea populară”, 1956, nr. 1.
33. RÎPEANU, Gr. *Unele probleme privind*

conținutul infracțiunii de delapidare, în „Analele Universității ”C. I. Parhon”, 1956, nr.5.

34. TARHON, I. adnotare publicată în „Legalitatea”, 1958; nr. 1.

35. PASCU, I., în Vasile Dobrinoiu, și colaboratorii, *Noul cod penal, comentat*, vol. II, Ed. Universul Juridic București, 2012.

36. PASCU, I., GORUNESCU, M. *Drept penal, Partea specială*, ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, 2009, p. 301.

37. IFRIM, I. <https://www.universuljuridic.ro/clarificarea-unor-probleme-teoretice-ale-legislatiei-penale-legate-de-notiunea-de-functionar-public/>, 12 august 2022.

38. RISTEA, I. *Drept penal, Partea specială*, vol. II, București, 2020.

39. VÉRON, M. *Droit pénal spécial*, Ed. Colin, Paris, 1999.

40. GATTEGO, P. *Droit pénal spécial*, Dalloz, Paris, 1995.

41. UDROIU, M. *Sinteze de drept penal*, Editura, C.H.Beck, București, 2020.

42. STOICA, O. *Despre subiectul infracțiunii de delapidare*, în „Legalitatea”, 1959, nr. 9.

43. DUNGAN, P., MEDEANU, T., PAȘCA, V. *Drept penal, Partea specială*, vol. II, Ed. Universul Juridic, 2012.

44. CONTE, Ph. *Droit penal special*, Ed.Litec, 2003.

45. PROCA, S. *Încadrarea juridical a faptei gestionarului de a folosi fără știrea conducerii unității personae pentru a-l ajuta în muncă și care prejudiciază avutul obștesc*, R.R.D. nr.6/1977.

46. BOGDAN, S. *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul juridic, 2020.

47. DOBRINOIU, V., NEAGU, N. *Drept penal, Partea specială. Teorie și practică judiciară*, Ed. Universul Juridic, 2011.

48. VASILIU, T. și colab., *Codul penal, Comentat și adnotat, Partea specială*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975.

49. SELLIN, T. *L'effet intimidant de la peine*, în *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, nr. 4/1960.

50. PINATEL, J. *La prévention générale d'ordre pénal*, în *Revue de sciences criminelle et de droit pénal comparé*, nr. 3/1955.

51. Trib. Suprem, Secția penală, decizia nr. 1207/1959, în L.P. nr. 12/1959.

52. Trib. Suprem, Secția penală, decizia nr. 3082/1972, în RRD nr. 1/1977.

53. Trib. Suprem, Secția penală, decizia nr. 6311/1970, în CD. 1970.

54. TOADER, T. *Drept penal roman, Partea specială*, vol. I, Ed.Universul Juridic, București, 2019.

55. CIOCLEI, V. *Manual de criminologie*, Ed. All Beck, 1998.

56. DOBRINOIU, V., NEAGU, N. *Drept penal, Partea specială, Teorie și practică judiciară*, Ed. Wolter Kluwer, București, 2008.

57. NICOLCESCU, V. *Delapidarea și gestiunea frauduloasă. Asemănări și deosebiri*, R.D.P. nr.4/2000, București, Ed.” Monitorul Oficial”.

58. DONGOROZ, V. *Drept penal*, 1939.

59. DONGOROZ, V. *Explicații teoretice ale codului penal român, Partea specială*, vol. III, Ed. Academiei Române, 1971.

60. DONGOROZ, V., DĂRÂNGĂ, Gh., KAHANE, S., LUCINESCU, D., NEMEȘ, A., POPOVICI, M., ȘIRBULESCU, P., STOICAN, V. *Noul Cod penal și Codul penal anterior. Prezentare comparativă*. Ed. Politică, București, 1969.

61. DONGOROZ, V. *Introducere la explicațiile teoretice ale Părții speciale*, în *Explicații teoretice ale Codului penal roman*, vol. III de Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oancea, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, Constantin Bulai, Rodica Stănoiu, Victor Roșca, Editura Academiei Române, București, 1971.

62. DONGOROZ, V. în TANOVICIANU, I., DONGOROZ, V. *Tratat de drept și procedură penală*, vol. I, București, p. 30– 32; vol. III.

63. POP, T. *Drept penal*, vol. I, 1921.

64. FLORIAN, Eu. *Trattato di diritto penale*, vol. I, 1921.

65. DONGOROZ, V. *Principalele transformări ale dreptului penal în Studii juridice*, Ed. Academiei Române, 1960.

66. DONGOROZ, V., KAHANE, S., OANCEA, I., FODOR, I., SIMONA, P. *Infracțiuni contra avutului obștesc*, Ed. Academiei Române, 1963.

67. DONGOROZ, V. *Sinteza asupra noului Cod penal al României*, în S.C.J., nr. 1/1969.

THE LEGAL CONFIGURATION OF THE CONCEPT OF COERCION

Oleg TĂNASE

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: o.tanase@tanase-law.md

<https://orcid.org/0000-0002-9789-069X>

The problem of the order of law in general, and of coercion in particular, we believe is relatively well developed in general legal theory. More comprehensive and complex studies can be found in the branch sciences. In addition to this, the concept of coercion and a series of problems related to this subject are the subject of multiple discussions, in the process of which a series of insufficiently examined problems were detected both in the general theory of law and in the branch sciences. Despite these drawbacks, jurists, philosophers and sociologists all over the world have over the years been concerned with researching various aspects of the phenomenon of coercion. Valuable works have been consecrated, which have not lost their value as sources of information to this day. But some issues were examined in these works, taking into account the political-ideological representations that dominated those times, which led to vague interpretations of the facts, sometimes even distorting their understanding.

Keywords: law, legal coercion, state coercion, coercive measures, rule of law, rights and freedoms.

CONFIGURAȚIA JURIDICĂ A CONCEPTULUI DE CONSTRÂNGERE

Problema ordinii de drept, în general, și a constrângerii în mod special considerăm că este relativ dezvoltată în teoria generală a dreptului. Studiul mai ample și mai complexe găsim în științele de ramură. Necătând la aceasta, conceptul constrângerii și o serie de probleme legate de acest subiect constituie obiectul discuțiilor multiple, în cadrul cărora s-au depistat o serie de probleme examinate insuficient atât în teoria generală a dreptului, cât și în științele de ramură. Cu toate aceste inconveniente, juriștii, filosofii, sociologii din toată lumea s-au preocupat de-a lungul timpului de cercetarea mai multor aspecte ale fenomenului constrângerii. Au fost consacrate lucrări prețioase, care nu și-au pierdut nici până azi valoarea ca surse de informații. Însă unele probleme erau examinate în aceste lucrări, ținând cont de reprezentările politico-ideologice care au dominat acele timpuri, fapt care a condus la interpretări vagi ale faptelor, uneori chiar denaturând înțelegerea lor.

Cuvinte-cheie: drept, constrângere juridică, constrângere statală, măsuri de constrângere, stat de drept, drepturi și libertăți.

CONFIGURATION JURIDIQUE DE LA NOTION DE CONTRAINTE

Le problème de l'ordre du droit en général, et de la contrainte en particulier, est relativement développé dans la théorie générale du droit. Des études plus approfondies et complexes que nous trouvons dans les sciences de la branche. Malgré cela, le concept de contrainte et un certain nombre de problèmes liés à ce sujet font l'objet de multiples discussions, au cours desquelles un certain nombre de problèmes insuffisamment examinés ont été trouvés à la fois dans la théorie générale du droit et dans les sciences de la branche. Avec tous ces inconvénients, des juristes, des philosophes, des sociologues du monde entier se sont préoccupés au fil du temps de rechercher plusieurs aspects du phénomène de la contrainte. Des œuvres précieuses ont été consacrées, qui n'ont pas perdu de leur valeur en tant que sources d'information à ce jour. Mais certains problèmes ont été examinés dans ces travaux, en tenant compte des représentations politico-idéologiques qui dominaient cette époque, ce qui a conduit à de vagues interprétations des faits, parfois même à déformer leur compréhension.

Mots-clés: droit, coercition légale, coercition de l'État, mesures de coercition, État de droit, droits et libertés.

ЮРИДИЧЕСКАЯ КОНФИГУРАЦИЯ КОНЦЕПЦИИ ПРИНУЖДЕНИЯ

Вопрос о порядке права в целом и принуждения в частности, на наш взгляд, относительно хорошо разработан в общей теории права. Более обширные и сложные исследования можно найти в отраслевых науках. Помимо этого, понятие принуждения и ряд проблем, связанных с этой тематикой, являются предметом многочисленных дискуссий, в рамках которых был выявлен ряд малоизученных проблем как в общей теории права, так и в отраслевых науках. Невзирая на эти недочеты, правоведы, философы и социологи со всего мира на протяжении многих лет занимались исследованием различных аспектов феномена принуждения. Были освещены ценные работы, которые и по сей день не утратили своей актуальности как источники информации. Тем не менее, некоторые вопросы рассматривались в этих работах с учетом господствовавших в те времена политико-идеологических представлений, которые приводили к нечеткому толкованию фактов, иногда даже искажая их понимание.

Ключевые слова: право, правовое принуждение, государственное принуждение, меры принуждения, верховенство права, права и свободы.

Introducere

În știința juridică, nu există încă o teorie unificată a constrângerii care să combine atât principiile juridice, cât și cele statale ale acestui fenomen în societate, iar termenul de „constrângere juridică de stat” nu a fost încă recunoscut pe scară largă.

În teoria generală a statului și a dreptului și în disciplinele juridice, a existat o tradiție larg răspândită de a „considera constrângerea în raport cu statul, doar una dintre metodele de conducere statală a societății, combinată cu convingerea, încurajarea, stimularea [1]”.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație.

Rezultate obținute și discuții

Subiect al cercetărilor specialiștilor din domeniul dreptului a fost întotdeauna constrângerea statală (și în mare măsură această tradiție persistă până în prezent), în timp ce constrângerea juridică a fost considerată în cel mai bun caz ca fiind forma în care se manifestă constrângerea statală; în mod frecvent, termenii „constrângere statală” și „constrângere juridică” au fost utilizați ca sinonime [2, p. 18]. De exemplu, D. G. Nohrin consideră că „... Într-un stat de drept, orice acțiune a unei autorități trebuie să aibă o formă juridică” [3, p. 20].

Aceste studii nu au luat în considerare faptul că constrângerea juridică și constrângerea de stat, ca și dreptul și statul în sine, nu pot fi asimilate, deși, în esență, acestea sunt fenomene interdependente.

Constrângerea de stat este un tip de constrângere care se distinge prin subiectul implementării sale. O astfel de constrângere este exercitată de către stat, reprezentat de organele și funcționarii săi, iar o indicație a acestei caracteristici a constrângerii de stat, într-o formă sau alta, se regăsește în majoritatea definițiilor sale. De exemplu, V. N. Protasov sugerează că constrângerea de stat este „o influență externă asupra comportamentului bazată pe puterea organizată a statului și care vizează afirmarea necondiționată a voinței statului” [4, p. 157].

A. I. Kaplunov definește constrângerea de stat ca fiind „o metodă de influență care constă în aplicarea de către organele de stat și funcționarii acestora a unor măsuri stabilite prin lege, care constituie un sistem de restricții legale, privațiuni, sarcini sau alte acțiuni care permit persoanelor obligate să își îndeplinească instrucțiunile și să se conformeze interdicțiilor stabilite prin lege, precum și să asigure ordinea publică și securitatea indivizilor, a societății și a statului împotriva amenințărilor potențiale și reale” [5, p. 17].

Potrivit lui A. I. Dvoryak, „*constrângerea de stat este impactul statului (prin organele și funcționarii săi) asupra comportamentului oamenilor pentru a atinge un scop stabilit - voința statului, exprimată în norme juridice. Acest impact asupra comportamentului persoanelor se realizează prin exercitarea unei presiuni psihice, fizice sau de altă natură, stabilită prin lege și exercitată asupra unei anumite persoane, care constă în limitarea sau privarea de anumite beneficii, interese ale persoanei specificate, precum și în impunerea unor obligații suplimentare asupra acesteia*” [6, p. 26].

Se pare că constrângerea juridică, ca tip de constrângere socială generală, poate fi distinsă printr-un criteriu cum ar fi natura impactului său: constrângerea juridică acționează întotdeauna ca o constrângere mediată de normele de drept, în același timp, obiectivarea constrângerii sociale generale prin norme juridice este concepută pentru a minimiza posibilele efecte negative ale constrângerii în societatea umană și acționează ca o garanție că punerea sa în aplicare va avea, în general, consecințe favorabile din punct de vedere social. Considerarea constrângerii juridice ca un tip de constrângere statală este posibilă numai dacă se dovedește că numai constrângerea, al cărei subiect este statul, este capabilă să aibă caracter juridic. De exemplu, V. S. Egorov consideră că „*constrângerea legală este stabilită și pusă în aplicare de către stat*” [7, p. 38].

Cu toate acestea, este clar că există dovezi clare și convingătoare în sens contrar. Faptul că „*coerciția bazată pe normele de drept poate fi exercitată de persoane care nu au legătură cu aparatul de stat și, în plus, care nu au autoritatea personală de a exercita coerciția de stat*” și că, prin urmare, „*există o coerciție juridică care nu este coerciție de stat*”, notează, pe bună dreptate, P. V. Demidov [8, p. 8].

N. Ovsvannikov, care, în funcție de subiectul autorizat să aplice măsuri de constrângere în sfera activității de întreprinzător, face

distincție între constrângerea de stat și cea de drept public, numind cetățenii, întreprinzătorii individuali și organizațiile autorizate să aplice măsuri de constrângere legală în conformitate cu legea sau contractul ca subiecți ai celei din urmă [9].

Cel mai elocvent exemplu de mediere juridică a constrângerii non-statale este existența în dreptul penal a instituțiilor de legitimă apărare, de extremă necesitate și de reținere a infractorului. Exemple de constrângere legală exercitată nu de către stat și nu sub autoritatea statului sunt, de asemenea, aplicarea de către angajator a uneia dintre sancțiunile disciplinare prevăzute la articolul 206 din Codul muncii al Republicii Moldova. În cazul dat constrângerea este de natură juridică, deoarece posibilitatea utilizării sale este prevăzută în mod expres de normele de drept, dar nu poate fi în niciun caz recunoscută ca fiind constrângere de stat, deoarece este exercitată de actori nestatali și nu sub autoritatea statului. Constrângerea de stat și constrângerea juridică pot fi distinse și prin obiectul împotriva căruia sunt aplicate. Obiectul constrângerii legale este întotdeauna activitatea și voința infractorului, iar constrângerea de stat se aplică unei persoane ale cărei interese intră în conflict cu voința statului, indiferent de forma în care aceasta este exprimată. Bineînțeles, de cele mai multe ori, obiectul constrângerii juridice este, de asemenea, obiectul constrângerii de stat. Cu toate acestea, nu pot fi ignorate situațiile în care obiectele constrângerii statale și juridice nu coincid. Astfel, de exemplu, în cazul în care statul însuși este infractorul, în condițiile în care statul este de drept, acesta poate fi constrâns să se comporte în mod corespunzător prin mecanisme legale, fie de către comunitatea internațională, fie de către societatea civilă.

Constrângerea juridică și constrângerea statală diferă, de asemenea, în ceea ce privește scopul aplicării lor. Dacă scopul constrângerii juridice este de a asigura bunăstarea societății

în ansamblu și a fiecărui membru individual al acesteia prin rezolvarea conflictelor care apar în societate și prin armonizarea diferitelor interese sociale, scopul constrângerii de stat este de a supune voința și activitatea unui individ sau a unui grup social la sarcinile de asigurare a bunăstării statului. Desigur, orice activitate a statului poate fi descrisă și ca având ca scop asigurarea stabilității sociale prin reglementarea celor mai importante relații sociale, dar nu pentru că „binele comun” este scopul real al existenței sale. Menținerea păcii și armoniei sociale prin reglementarea relațiilor sociale este o garanție a durabilității întregului sistem statal, deoarece orice stat care nu este capabil să împace interesele sociale este sortit pieirii.

În opinia noastră, relația dintre stat și constrângerea juridică este de natură dualistă. Pe de o parte, în toate etapele dezvoltării sale istorice, statul a acționat și continuă să acționeze ca subiect principal al constrângerii juridice. Într-un stat de drept, legea este cel mai eficient mijloc de punere în aplicare a strategiei și tacticii statului, cel mai eficient instrument de implementare a politicilor sale. Un stat care nu își raportează activitățile la statul de drept nu este considerat legitim de către societate și, prin urmare, nu se poate aștepta la o existență stabilă și durabilă.

Dacă privim relația dintre constrângerea juridică și cea statală dintr-o altă perspectivă, observăm că statul este forța primară de aplicare a legii. Deoarece, la etapa actuală de dezvoltare socială, statul este cel care deține o putere atât de puternică, căreia trebuie să i se supună ceilalți subiecți, el este cel care exercită cel mai eficient constrângerea juridică. Statul este cel care dă putere legii [10, p. 322].

Astfel, caracterul dualist al raportului dintre constrângerea statală și cea juridică determină introducerea în circulația științifică a termenului „constrângere statală-juridică”, care, însă, este folosit de obicei ca sinonim al conceptelor „constrângere statală” sau „constrângere juridică”, fără a fi definit în

mod independent. Numeroase definiții ale constrângerii statale-juridice indică în mod logic și simultan semnele atât ale constrângerii statale, cât și ale constrângerii juridice. De exemplu, N. V. Lugoveț consideră că prin „constrângerea juridică a statului trebuie înțeles impactul asupra comportamentului oamenilor bazat pe norma de drept pentru a-i subordona la voința statului” [11, p. 26].

A. V. Korkin definește coerciția statală-juridică ca fiind „un tip de constrângere socială exercitată pe o bază strict juridică, un tip special de activitate a subiecților special autorizați, de regulă, a organelor de stat ale puterii executive, iar în cazurile specificate direct în lege, și a formațiunilor publice, constând în impactul direct fizic, psihic, material sau organizațional asupra subiecților raporturilor juridice (atât individuale, cât și colective), prin aplicarea unor măsuri specifice, care au un conținut negativ pentru persoana împotriva căreia sunt folosite, aplicate în cazul săvârșirii de infracțiuni, precum și prin apariția unor condiții speciale pentru prevenirea, reprimarea infracțiunilor și evitarea consecințelor nedorite pentru societate și stat de ordin natural, social și antropic” [12, p. 34].

Se pare că, având în vedere problema constrângerii într-un stat de drept, constrângerea juridică a statului este cea care ar trebui să facă obiectul unui astfel de studiu. Constatăm că, constrângerea juridică are un anumit sens specific într-un stat de drept, spre deosebire de constrângerea statală, pe care este inadecvat să o luăm în considerare în mod izolat de forma sa juridică de aplicare. De asemenea, nu are sens să luăm în considerare alte manifestări ale coerciției sociale, deoarece acestea nu au forme specifice de exprimare în sfera juridic-statală și sunt implementate prin mecanisme bazate pe moralitate, norme religioase, obiceiuri și alte elemente ale mecanismului social de reglementare normativă a relațiilor sociale.

Se pare că specificul constrângerii juridice de stat ca tip independent de constrângere socială se manifestă în primul rând prin specificul obiectivelor sale.

Capacitatea de a folosi constrângerea pentru a-și impune voința este unul dintre cele mai importante atribute ale statului, iar conținutul voinței statului poate fi determinat atât de nevoile societății și ale membrilor săi, cât și de propriile interese ale statului. În funcție de faptul dacă voința statului exprimă interesele societății sau ale unui grup social restrâns, obiectivele sale se schimbă și, în consecință, la fel și utilizarea constrângerii. Natura specifică a constrângerii juridice de stat este determinată de faptul că statul are puterea de a utiliza constrângerea juridică numai în măsura în care activitățile sale vizează îndeplinirea de către stat a funcțiilor sale sociale generale. În acest sens, scopul principal al constrângerii juridice a statului este de a aduce comportamentul subiecților aflați sub controlul său în conformitate cu voința socială generală exprimată în lege. Pare evident că nici un alt subiect al constrângerii juridice nu este capabil să își asume pe deplin punerea în aplicare a conformității coercitive a comportamentului real al participanților la relațiile sociale cu modelele stabilite în normele de drept, deoarece nici un alt subiect nu are suficientă putere și autoritate pentru aceasta și, prin urmare, nu putem considera acest obiectiv ca fiind un obiectiv al oricărui alt tip de constrângere juridică, cu excepția celei juridice de stat. O altă trăsătură specifică a constrângerii juridice de stat este prezența unor cerințe speciale pentru punerea sa în aplicare. Deoarece influența coercitivă de stat-juridică acționează ca o activitate de tip privat a organelor de stat și a funcționarilor săi, ea este supusă aceluiași cerințe ca orice altă activitate a organelor de stat: legalitate, oportunitate, publicitate, profesionalism etc.

Specificitatea calitativă a constrângerii juridice a statului este predeterminată și de

poziția juridică specială a statului ca subiect al constrângerii. Specificul poziției sale constă în faptul că, pentru stat, exercitarea constrângerii juridice este atât un drept, cât și o obligație, în timp ce pentru toți ceilalți participanți la relațiile sociale, posibilitatea de a exercita o influență coercitivă este doar un drept, deoarece reprezintă o oportunitate de a-și satisface propriul interes și este pusă în aplicare sau nu în funcție de alegerea subiectului. În timp ce alți subiecți aplică constrângerea juridică atunci când există doi factori - obiectiv (aparitia unor circumstanțe care sunt considerate drept temeuri pentru o acțiune coercitivă legală în normele juridice în vigoare) și subiectiv (voința de a acționa coercitiv), statul aplică constrângerea juridică în toate cazurile în care este imposibil de asigurat interesele recunoscute de lege prin alte mijloace de acțiune. Desigur, în marea majoritate a cazurilor, problema necesității de a acționa coercitiv este decisă direct de către autoritățile sau funcționarii statului, dar voința statală este legată de voința juridică, iar alegerea este determinată nu de dorința subiectivă a subiectului direct al coerciției, ci de cerințele de oportunitate, oportunitatea fiind văzută exclusiv ca fiind capacitatea de a obține rezultatul considerat util din punct de vedere social de către norma juridică prin aplicarea unei anumite măsuri coercitive.

Această împrejurare, la prima vedere, indică faptul că exercitarea constrângerii juridice este exclusiv o obligație a statului, astfel încât se impune o precizare specială cu privire la motivul pentru care credem că aceasta acționează și ca un drept al acestuia. Necesitatea de a considera constrângerea nu doar ca o datorie a statului, ci și ca un drept, rezultă din faptul că statul își asumă în mod voluntar funcții sociale generale, pentru exercitarea cărora folosește constrângerea. În plus, este caracteristic constrângerii juridice faptul că „*măsurile coercitive sunt aplicate în conformitate cu partea din drept care a fost*

obiectivată în lege". Se știe că activitatea de legiferare este prerogativa statului, ceea ce înseamnă că acesta decide ce măsuri coercitive vor fi obiectivate. În acest sens, punerea în aplicare a constrângerii juridice - cel puțin crearea potențialului de aplicare a acesteia - ar trebui să fie considerată mai degrabă un drept decât o obligație a statului.

Vorbind despre forma de exprimare a măsurilor de constrângere juridice de stat, trebuie remarcat faptul că în literatura juridică se subliniază în mod tradițional că măsurile de constrângere juridice de stat sunt legate de sancțiunea normei juridice. Astfel, de exemplu, S. S. Alekseev notează că „*din punctul de vedere al conținutului coerciției juridice și al relațiilor formate în legătură cu aceasta, sancțiunile sunt adevărații „purtători” ai influenței coercitive a statului*” [13, p. 76].

V. K. Babaev spune că o sancțiune poate prevedea măsuri de responsabilitate, măsuri preventive, măsuri de protecție, precum și „*consecințele negative care rezultă ca urmare a comportamentului entității în sine*” [14, p. 128].

C. B. Evdokimov, examinând măsurile reparatorii ca un tip independent de măsuri de constrângere juridică de stat, subliniază că sancțiunile reparatorii acționează ca o bază normativă pentru formele reparatorii de constrângere, la care, în opinia sa, măsurile reparatorii reprezintă punerea în aplicare a sancțiunii unei norme juridice [15, p. 22].

H. H. Rybushkin, luând în considerare normele juridice prohibitive, subliniază că punerea în aplicare a sancțiunilor lor are loc „*sub forma aplicării la nivelul reglementării juridice individuale*” [16, p. 263].

Deși suntem de acord că măsurile de constrângere legală a statului și sancțiunile normelor juridice sunt în mod clar legate între ele, considerăm că este necesar să observăm, totuși, că o astfel de legătură există doar atunci când baza pentru aplicarea măsurilor de constrângere legală a statului este un

comportament ilegal, în special încălcarea normelor juridice. În această situație, aplicarea unei măsuri de constrângere juridică statală poate fi identificată cu aplicarea formei externe a expresiei sale - sancțiunea unei norme juridice. Cu toate acestea, pe lângă comportamentul ilicit, necesitatea unor măsuri coercitive poate fi declanșată de apariția unor circumstanțe speciale (legate sau nu de activitatea actorilor sociali), care indică posibilitatea unei vătămări substanțiale a intereselor legitime ale individului, ale societății și ale statului. În mod evident, măsurile de constrângere juridic-statală menite să prevină o astfel de vătămare sau să o elimine nu pot fi exprimate prin sancțiunea normei juridice, deoarece, prin definiție, sancțiunea este capabilă să cuprindă doar măsurile coercitive aplicate în cazul unei abateri a comportamentului participanților la raporturile juridice de la modelul stabilit prin dispoziție. D. Baltag menționează că sancțiunea reprezintă componenta normei juridice, care enunță urmările nefavorabile suportate de cei care încalcă dispoziția. Sancțiunea juridică reprezintă reacția autorității normative la destinatarii dispozițiilor sale: *punitivă*, în anumite situații, stimulatorie, în alte situații, fapt care decurge din răspunderea juridică a subiectului destinat și poate viza persoana acestuia (de exemplu – închisoarea), patrimoniul ei (repararea prejudiciului), ori actele juridice întocmite fără respectarea legii și afectate de nulitate (un contract de gaj care încalcă o normă imperativă) [17, p. 237].

Circumstanțele menționate obligă să recunoaștem că dispoziția unei norme juridice poate acționa și ca o formă de exprimare externă a unei măsuri de constrângere juridic-statală pe lângă sancțiune, iar dispoziția acționează ca o formă de exprimare externă a acelor măsuri de constrângere juridic-statală, care inițial nu sunt legate de încălcarea regulii de conduită stabilite de normă, ci acționează ca mijloc de răspuns la pericolul existent de a cauza o vătămare a intereselor protejate de drept. Faptul că atât

sanctiunea, cât și dispoziția sunt forme externe de exprimare a măsurii coerciției juridice de stat predetermină două modalități principale de formulare a măsurii coerciției juridice de stat, de enunțare a conținutului acesteia. În cazul în care o măsură coercitivă este exprimată în sanctiunea unei norme juridice, ea este de fapt formulată ca o consecință nefavorabilă a unui anumit comportament al unei persoane (nerespectarea sau neîndeplinirea dispoziției normei juridice). Deoarece nu numai punerea în aplicare a coerciției, ci și amenințarea acesteia, conținută în sancțiunile normelor de drept, are un impact real asupra comportamentului subiecților corelativi. Deoarece, din momentul în care norma de drept intră în vigoare și pe tot parcursul funcționării sale, potențialitatea coercitivă conținută în ea are un impact asupra voinței și conștiinței și, în consecință, asupra comportamentului unui număr nedeterminat de subiecte care acționează în spațiul juridic. Credem că acest fapt predetermină necesitatea de a înțelege constrângerea juridică statală ca fiind ceva mai largă decât simpla aplicare de către stat a măsurilor coercitive cuprinse în normele de drept.

Considerăm că este posibil să fim de acord cu E. S. Popkova, care propune să considerăm etapa activității de legiferare ca fiind momentul apariției constrângerii juridic-statale. În acest stadiu, scrie ea, „*constrângerea este prezentă din punct de vedere psihologic, ceea ce este implicat de caracterul imperativ al prescripțiilor legale și de posibilitatea coerciției statului în spatele fiecăreia dintre normele juridice. Din momentul în care actul juridic este publicat oficial, constrângerea începe să afecteze psihologic conștiința fiecărui individ, formulând un motiv pentru un comportament ulterior*” [18].

Recunoașterea faptului că constrângerea juridică statală nu începe simultan cu punerea în aplicare a măsurilor coercitive, ci cu fixarea posibilității potențiale de aplicare a acestora, ni se pare destul de rezonabilă și pentru că

din momentul stabilirii unei obligații juridice (interdicția) și al sancționării neexecutării acesteia (nerespectarea), libertatea subiecților de a alege opțiunea de comportament este semnificativ restrânsă. Din acel moment, participanții la relațiile sociale sunt forțați să acționeze conform instrucțiunilor primite; alegerea unui alt curs de acțiune implică o mare probabilitate sau chiar inevitabilitatea unor consecințe negative sub forma unor restricții asupra capacității lor de a satisface un interes care este important pentru ei. Opinia potrivit căreia orice îndatoriri legale în îndeplinirea cu bună-credință și în mod corespunzător a cărora autoritățile publice au un interes, precum și orice interdicții legale a căror încălcare este nedorită de acestea, au fost și vor fi întotdeauna o formă specifică de constrângere, a avut în mod tradițional oponenti. De exemplu, F.M. Kudin scrie: „*Fără a nega importanța valorii preventive a unei norme juridice, trebuie subliniat faptul că impactul acesteia asupra unei persoane, percepția și conștientizarea de către aceasta a unei cerințe legale nu poate fi considerat drept constrângere, întrucât alegerea comportamentului depinde în întregime de subiectul însuși. Nu există o impunere a voinței statului cuprinsă în statul de drept, nu există o implementare forțată sau coercitivă*” [19, p. 108].

Această viziune asupra conținutului constrângerii juridice de stat nu poate fi acceptată de noi și nici nu putem accepta afirmația că „...*orice instigare juridică și orice restricție trebuie să fie considerate ca fapte de constrângere psihică*”. Recunoașterea faptului că constrângerea juridică de stat trebuie înțeleasă în sens foarte restrâns, că „...*potențialitatea, posibilitatea de constrângere conținută în normele de aplicare a legii nu este încă constrângerea însăși*”, acest lucru este posibil numai dacă se stabilește că existența unei norme juridice prohibitive sau obligatorii nu restrânge în sine libertatea subiectului de a-și alege comportamentul sau nu îl obligă

să acționeze într-un anumit mod. Cu toate acestea, dacă o astfel de normă nu are și un efect coercitiv, atunci respectarea ei nu poate fi decât rezultatul unei coincidențe complete între voința puterii conținută în ea și voința participanților la relațiile sociale. Desigur, presupunerea că o astfel de coincidență este posibilă în toate cazurile fără excepție este absurdă în sine, deoarece dacă o anumită cerință este îndeplinită în mod voluntar de către toți, nu este nevoie ca aceasta să fie consfințită prin lege.

Considerarea drept constrângere legală a statului a oricărui impact juridic, în opinia noastră, nu este nici ea tocmai acceptabilă. În viziunea noastră, a susține acest punct de vedere înseamnă a ignora existența, în sfera juridică a statului, a altor metode decât coerciția pentru a influența comportamentul. Acest calcul nu ține cont de faptul că scopul dreptului este de a satisface necesitățile oamenilor în viață. Prin urmare, în majoritatea cazurilor, modelele de comportament prevăzute de lege coincid cu intențiile participanților la relațiile sociale, în măsura în care acestea reprezintă o modalitate de a-și realiza propriile pretenții.

D. Baltag atrage atenția asupra unor puncte de vedere în această materie, revenind și dezvoltând unele aspecte care au interesat în mod deosebit cercetarea juridică, acordând o privire specială asupra unor reprezentanți ai filozofiei și doctrinei juridice. După Aristotel, constituția cetății, adică dreptul, urmărește virtutea, binele și fericirea cetățenilor. La Kant, dreptul este o expresie rațională, un imperativ categoric și e scop în sine ca legea morală însăși, ca absolutul și ca Dumnezeu. Hegel zeifică statul pe care îl consideră deținătorul tuturor valorilor spirituale, iar dreptul este pentru el drumul sau „*mersul*” lui Dumnezeu între oameni în lume. După I. Bentham, dreptul este întemeiat pe interesul general, scopul acestuia fiind utilitatea. Școala istorică (Savigny, Puchta) consideră dreptul o operă a naturii, un produs al timpului, o emanație a

spiritului poporului „*care se face singur*” ca limba pe care o vorbim. Ihering susține că dreptul este un produs intenționat și urmărește scopuri, distanțându-se. Scopul este creatorul întregului drept, iar dreptul, precizează Ihering, este forma în care statul își organizează, prin constrângere, asigurarea condițiilor de viață ale societății [17, p. 106].

I. Craiovan, citându-l pe Stammler, menționa că dreptul este un mijloc prin care se realizează un scop: scopul tuturor scopurilor. Desigur, dreptul implică voință și, ca orice voință, urmărește scopuri. Dreptul este o voință, dar nu orice voință, ci una inviolabilă, autonomă, coezivă. Dintre aceste atribute, inviolabilitatea se referă la caracterul imperativ și coercitiv al dreptului. După Stammler, dreptul este justificat în măsura în care scopurile urmărite sunt juste. Dreptul just trebuie să fie întotdeauna de acord cu aspirațiile sociale [20, p. 196].

După G. Roubier, citat de D. Baltag, scopul dreptului ca „*știință a mijloacelor*” se constituie în afara sa, politica stabilind scopurile guvernării sociale, iar dreptul alege mijloacele [17, p. 107].

N. Popa remarcă că în această viziune, dreptul are o poziție de subordonare, o existență vegetativă, pe când într-o societate democratică și liberă, dreptul trebuie să supună unei cenzuri proprii scopurile, valorile societății, contribuind la definirea orizontului de idealitate care transcende necesitățile practice imediate și considerentele de oportunitate [21, p. 87].

Ar trebui evitată o înțelegere prea largă a constrângerii juridice a statului, deoarece aceasta duce la „*presupunerea paradoxală că definirea și extinderea legislativă a drepturilor cetățenilor limitează libertatea acestora*”, fie și numai pentru că astfel de drepturi sunt consacrate și nu alte drepturi pot fi exercitate. În plus, sunt specificate posibilitățile și natura exercitării drepturilor. De fapt, nu există niciun motiv pentru a crede că o consacrare constituțională a dreptului la viață sau la

demnitate personală, de exemplu, poate restricționa în vreun fel libertatea individului care posedă aceste drepturi.

Aspectul dinamic al constrângerii juridice de stat este exprimat prin punerea în aplicare a măsurilor coercitive juridice de stat. Punerea în aplicare a unor astfel de măsuri este o activitate activă și intenționată a subiecților autorizați de stat pentru punerea în aplicare efectivă a restricțiilor legale care constituie conținutul acestor măsuri. În acest caz, având în vedere că măsurile de constrângere juridică de stat sunt doar acele măsuri de constrângere juridică care sunt obiectivate în legea scrisă, punerea în aplicare a constrângerii juridice de stat nu acoperă aplicarea acelor măsuri care nu sunt prevăzute direct de lege.

Componenta dinamică a constrângerii juridice de stat este specifică atât în ceea ce privește forma, cât și conținutul său: forma externă de exprimare a punerii în aplicare a măsurilor coercitive juridice de stat este aplicarea legii: în forma sa de aplicare a legii, conținutul său este comportamentul legal al subiectului activității de aplicare a legii. Când vorbim despre forma externă a aspectului dinamic al coerciției juridice de stat, considerăm că este necesar să subliniem două circumstanțe. În primul rând, măsurile de constrângere juridic-statală pot fi implementate doar sub forma aplicării dreptului, și nu sub forma folosirii sau utilizării dreptului, așa cum presupune, de exemplu, A. I. Kaplunov [22, p. 42].

Justificându-și punctul de vedere, autorul menționat, în calitate de punere în aplicare a măsurilor de constrângere legală a statului sub forma utilizării legii, numește: utilizarea forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc. Este clar că, în aceste cazuri, are loc mai degrabă aplicarea legii decât utilizarea legii, deoarece, în primul rând, subiectul nu acționează în propriul interes, ci în interesul altor subiecte (inclusiv al statului pe care îl reprezintă) și, în al doilea rând, utilizarea

constrângerii în acest caz nu reprezintă exercitarea unui drept subiectiv, ci o modalitate de punere în aplicare a obligației de a asigura securitatea publică, de a proteja ordinea publică și de a proteja drepturile și interesele legitime ale altor subiecte de drept. De asemenea, nu este lipsit de importanță faptul că afirmația conform căreia coerciția juridică statală este implementată doar prin aplicarea legii trebuie dezvoltată, deoarece aplicarea legii are un conținut eterogen și este caracteristică nu doar aplicării legii, ci și reglementării juridice pozitive. Circumstanța menționată determină că nu aplicarea legii în general, ci doar forma de aplicare a legii ar trebui să fie considerată ca o formă externă de exprimare a măsurilor coercitive legale ale statului.

De asemenea, nu se poate accepta pe deplin, fără rezerve, că numai prin aplicarea legii se realizează constrângerea de stat. Realizarea dreptului este o formă specială de punere în aplicare a legii și, prin urmare, are loc numai atunci când legile și regulamentele sunt puse în aplicare prin acțiuni întreprinse de stat, reprezentat de organele sale, de funcționari și de organizații publice autorizate de stat. Cu toate acestea, având în vedere că nu toate acțiunile coercitive ale statului sunt efectuate pe baza unor prescripții legale valabile și în vederea punerii lor în aplicare, nu se poate spune că acestea constituie în toate cazurile un act de aplicare a legii. Astfel, de exemplu, o invazie a teritoriului unui stat de către un alt stat fără o declarație de război nu poate fi recunoscută ca aplicare a legii.

Vorbind despre constrângerea juridic-statală ca o constrângere juridică, al cărui subiect este statul, trebuie remarcat faptul că valoarea sa ca metodă de influențare a comportamentului participanților la relațiile sociale constă în primul rând în eficiența sa: prin constrângere, dreptul este capabil să obțină astfel de rezultate în reglementarea relațiilor sociale, care nu pot fi obținute nici prin convingere sau încurajare. Constrângerea

legală nu se dovedește întotdeauna capabilă să asigure că cel constrâns se supune cerințelor legale. Dreptul, deși cu autoritate, nu este nicidecum autoritar, astfel încât, dacă o parte a unui raport juridic refuză cu hotărâre să se supună unei cerințe impuse de lege, rezultatul nu va fi atins niciodată, cu excepția cazului în care constrângerea este exercitată de un subiect care posedă o forță superioară în comparație cu obiectul constrângerii. Această circumstanță demonstrează în mod clar că eficiența constrângerii juridice statale este determinată de natura sa statală, mai degrabă decât de natura sa juridică, iar faptul că constrângerea exercitată de stat este cea mai irezistibilă explică de ce statul este cel căruia legea îi delegă în primul rând puterea de a exercita influența coercitivă.

Concluzii

Analiza manifestărilor de constrângere socială generală în sfera juridic-statală, așa cum ni se pare nouă, ne permite să tragem câteva concluzii:

- Constrângerea de stat și constrângerea juridică nu sunt concepte identice, deoarece criteriile de distincție între aceste tipuri de constrângere socială sunt diferite. Aceste fenomene diferă și în ceea ce privește obiectul și scopul influenței;

- În statul de drept, singura constrângere adecvată este constrângerea juridică a statului, care nu trebuie privită ca o constrângere statală exercitată prin intermediul drepturilor, ci exclusiv ca exercitarea constrângerii juridice de către stat, investit cu puterile unui subiect al constrângerii juridice, menținând în același timp statul de drept în toate relațiile legate de exercitarea unei astfel de constrângerii;

- Constrângerea statală-juridică este o formă distinctă de constrângere care absoarbe avantajele constrângerii statale și juridice, neutralizând manifestările negative ale acestora, printre care principalele sunt deschiderea către arbitrar și ineficacitatea.

Referințe bibliografice

1. МАКАРЕЙКО, Н. В. *Государственное принуждение как средство обеспечения общественного порядка*: Дис. ... канд. юрид. наук. - Н. Новгород, 1996.
2. ЦИХОЦКИЙ, А. В. *Государственное принуждение в механизме обеспечения эффективности гражданского судопроизводства*. În: Журнал российского права. 2000. № 8. С. 18, 20.
3. НОХРИН Д. Г. *Государственное принуждение в гражданском судопроизводстве*. М.: Волтерс Клувер, 2009.
4. ПРОТАСОВ, В. Н. *Теория права и государства. Проблемы теории права и государства*. 2-е изд-е, перераб. и доп. М., 2001. С. 224.
5. КАПЛУНОВ, А. И. *Об основных чертах и понятии государственного принуждения*. În: Государство и право. 2004. № 12. С. 17.
6. ДВОРЯК, А. И. *Современные взгляды на проблемы государственного принуждения*. În: Октябрьская революция в России: проблемы государства и права. Материалы научной конференции. М., 1998. С. 48.
7. ЕГОРОВ, В. С. *Институт государственного принуждения в уголовном праве России*. Пермь, 2009. С. 38.
8. ДЕМИДОВ, П. В. *Частное правовое принуждение в сфере регулирования уголовного права*. În: Российская юстиция. 2005. №5. С.8.
9. ОВСЯННИКОВ, Ю. Н. *Применение мер правового принуждения в сфере предпринимательской деятельности*. În: Актуальные проблемы экономики и современного промышленного менеджмента. Материалы научно-практической конференции. 29 апреля 2004 года. Санкт-Петербург. [citat: 12 aprilie 2020]. Disponibil: <http://www.ibci.ru/konferencia/AREMPM/stO 17.htm>.
10. БАРАНОВ, П. П., ШПАК, А. В. *Сила права: политико-институциональный анализ*. Ростов-на-Дону: 2004. 477 р.
11. ЛУГОВЕЦ, Н. В. *Меры уголовно-процессуального принуждения, их понятие и значение*. În: Следователь. 2003. № 7. р.24-34.
12. КОРКИН, А. В. *Институт административно-правового принуждения: меры, применяемые сотрудниками милиции*. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2004. 47 р.

13. АЛЕКСЕЕВ, С. С. *Теория права*. М., 1994. 150 р.
14. *Общая теория права. Курс лекций* /Под общей ред. В.К. Бабаева. Н.Новгород, 1993. 302 р.
15. ЕВДОКИМОВ, С. В. *Правовосстановительные меры ...* Автореф. диссертации канд. юрид. наук. Н.Новгород, 1999. 37 р.
16. РЫБУШКИН, Н. Н. *Запрещающие нормы в советском праве*. Казань: 1990. 487 р.
17. BALTAG, D. *Teoria generală a dreptului*. Chișinău: ULIM, 2010. 237 р. (536) ISBN 987-9975-101-38-7
18. ПОПКОВА. Е. С. *Юридическая ответственность и ее соотношение с иными правовыми формами государственного принуждения*: Дис. канд. юрид. наук. - М., 2001.
19. КУДИН, Ф.М. *Теория права и государства. Проблемы теории права и государства*. 2-е изд-е, перераб. и доп. М., 2001. С.203
- КУДИН, Ф.М. *Теория права и государства. Проблемы теории права и государства*. 2-е изд-е, перераб. и доп. М., 2001. С.203
20. CRAIOVAN, I. *Teoria generală a dreptului*. București: Militară, 1997. 362 р. ISBN 973-32-0506-0.
21. POPA, N. *Teoria generală a dreptului*. București: Actami, 1996. 334 р. ISBN 973-97016-9-8
22. КАПЛУНОВ, А. И. *Административное принуждение применяемое органами внутренних дел (системно-правовой анализ)*. Дис.... докт. юрид. наук. М., 2005. С.52.
-

THE NOTION AND STATISTICAL PARAMETERS OF PRISON CRIMINALITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Cornel OSADCII

Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului
Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: osadchy_cornel@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-8872-0509>

Valentin CHIRIȚA

Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului
Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: valentin-chirita@yandex.ru
<https://orcid.org/0000-0002-7711-022X>

Preventing and fighting crime is a priority for any rule of law. The essential guidelines are also the preservation of the state's role as guarantor of personal security, prevention of recidivism of previously convicted persons, etc. Not only the administration of penitentiary institutions plays a special role in this process, but also the complex of preventive measures aimed at excluding tension in conditions of increased conflict between individuals. Therefore, the crimes committed while serving the sentence negatively influence the state of order established in the penitentiary institutions, a fact that makes it difficult to carry out the basic tasks of the penitentiary system. All this creates a difficult situation in the interpersonal relations of the people serving the criminal sentence, also leads to the decrease of the trust of the convicts in the employees of the penitentiary institutions. This article is focused on some doctrinal approaches regarding prison crime, as well as on revealing the statistical parameters of prison crime in the Republic of Moldova for the period of 2016-2021.

Keywords: *penitentiary criminology, penitentiary crime, convicts, recidivism, prison sentence, penitentiary, penitentiary system.*

NOȚIUNEA ȘI PARAMETRII STATISTICI AI CRIMINALITĂȚII PENITENCIARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Prevenirea și combaterea criminalității constituie o prioritate pentru orice stat de drept. Orientările esențiale sunt, de asemenea, păstrarea rolului statului ca garant al securității personale, prevenirea criminalității recidive a persoanelor anterior condamnate etc. Nu doar administrarea instituțiilor penitenciare joacă un rol special în acest proces, ci și complexul de măsuri preventive orientate spre excluderea tensiunii în condiții de conflict sporit între indivizi. Prin urmare, infracțiunile săvârșite în perioada ispășirii pedepsei influențează negativ starea de ordine stabilită în instituțiile penitenciare, fapt care face dificilă realizarea sarcinilor de bază a sistemului penitenciar. Toate acestea, creează o situație dificilă în relațiile interpersonale a persoanelor care ispășesc pedeapsa penală, de asemenea, duc la diminuarea încrederii condamnaților în angajații instituțiilor penitenciare. Prezentul articol este axat pe unele abordări doctrinare privind criminalitatea penitenciară, precum și pe relevarea parametrilor statistici ai acestui tip de criminalitate în Republica Moldova pentru perioada anilor 2016-2021.

Cuvinte-cheie: *criminologie penitenciară, criminalitate penitenciară, condamnați, recidivă, pedeapsa cu închisoare, penitenciar, sistem penitenciar.*

LA NOTION ET LES PARAMÈTRES STATISTIQUES DE LA CRIMINALITÉ PRISONNIÈRE EN RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA

La prévention et la lutte contre la criminalité sont une priorité pour tout État de droit. Les lignes directrices essentielles sont également la préservation du rôle de l'État en tant que garant de la sécurité personnelle, la prévention de la récidive des personnes précédemment condamnées, etc. Non seulement l'administration des établissements pénitentiaires joue un rôle particulier dans ce processus, mais aussi l'ensemble des mesures préventives visant à exclure les tensions dans des conditions de conflit accru entre les individus. Par conséquent, les crimes commis pendant l'exécution de la peine influencent négativement l'état d'ordre établi dans les établissements pénitentiaires, ce qui rend difficile l'accomplissement des tâches fondamentales du système pénitentiaire. Tout cela crée une situation difficile dans les relations interpersonnelles des personnes purgeant une peine pénale, conduit également à la diminution de la confiance des condamnés dans les employés des établissements pénitentiaires. Cet article se concentre sur certaines approches doctrinales concernant la criminalité carcérale, ainsi que sur la révélation des paramètres statistiques de la criminalité carcérale en République de Moldova pour la période 2016-2021.

Mots-clés: *criminologie pénitentiaire, crime pénitentiaire, condamnés, récidive, peine de prison, pénitencier, système pénitentiaire.*

ПОНЯТИЕ И СТАТИСТИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ ПЕНИТЕНЦИАРНОЙ ПРЕСТУПНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Предупреждение и борьба с преступностью является приоритетом для любого правового государства. Существенными ориентирами остаются также сохранение роли государства как гаранта личной безопасности, недопущение рецидива в отношении ранее судимых и др. Особую роль в этом процессе играет не только администрация пенитенциарных учреждений, но и комплекс профилактических мероприятий, направленных на исключение напряженности в условиях повышенной конфликтности между людьми. Таким образом, преступления, совершенные в период отбывания наказания, негативно сказываются на состоянии порядка, установленного в учреждениях исполнения наказаний, что затрудняет выполнение основных задач уголовно-исполнительной системы. Все это создает сложную ситуацию в межличностных отношениях лиц, отбывающих уголовное наказание, а также ведет к снижению доверия осужденных к работникам пенитенциарных учреждений. Данная статья посвящена доктринальным подходам к пенитенциарной преступности, а также выявлению статистических параметров данного вида преступности в Республике Молдова за период 2016-2021 гг.

Ключевые слова: *пенитенциарная криминология, пенитенциарная преступность, осужденные, рецидивизм, наказание в виде лишения свободы, пенитенциарное учреждение, пенитенциарная система.*

Introducere

Criminalitatea în locurile de detenție pe tot parcursul existenței a atras atenția sporită a oamenilor de știință. Criminalitatea în locurile de reclusiune este consecința directă a contradicțiilor care există în societate și în sistemul penitenciar, refractate prin intermediul condițiilor de izolare a condamnaților de societate. În același timp majoritatea criminologilor susțin că criminalitatea penitenciară, păstrează toate caracteristicile inerente criminalității de natură penală generală [20, p. 84].

Criminalitatea, ca fenomen social, prezintă mai multe laturi și aspecte pe care știința criminologică trebuie să le urmărească și să le cerceteze. Un prim aspect este acela despre criminalitatea generală, adică starea criminalității, existența și volumul ei [8, p. 27]. Toate acestea trebuie surprinse și descrise în spațiul și limitele unde se petrec, unde au loc.

În literatura juridică criminalitatea în instituțiile penitenciare este denumită și criminalitate penitenciară [14, p. 647].

În prisma celor menționate mai sus atragem atenția că un segment specific acestui fenomen

Îl constituie criminalitatea în instituțiile penitenciare - structuri menite să realizeze resocializarea delincvenților. Criminalitatea în instituțiile penitenciare reprezintă în sine o diversitate de recidivă penală și de aceea este periculoasă după caracter și cruzime [22, p. 136].

Mediului penitenciar îi sunt caracteristice „tradițiile” și „obiceiurile” criminale, precum și disprețul față de personalitate, chiar și viață, iar pentru o bună parte dintre deținuți este caracteristică degradarea morală totală și respingerea valorilor „oficiale” (din punctul lor de vedere) [22, p. 136].

Metode de cercetare utilizate. În vederea realizării scopului trasat, în prezentul demers științific au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică, sistemică, comparativă.

Conținutul de bază al cercetării

Din punctul de vedere al criminologiei, criminalitatea penitenciară reprezintă un ansamblu de infracțiuni comise în instituțiile penitenciare de către persoanele care își execută sancțiunea de drept penal. Ea este o componentă a fenomenului infracțional, care diferă de criminalitatea generală după specificul locului de comitere (instituții penitenciare) și al subiecților (persoane care își execută pedeapsa penală) și care, în general, se reduce la recidivarea comportamentului infracțional din partea persoanelor față de care a fost deja pronunțată sentința de condamnare.

Analizând infracționalitatea, principalul element al obiectului criminologiei, distingem specificul criminalității penitenciare. Aceasta se manifestă atât prin tendințe și legități, cât și prin infracțiunile încadrate în acest tip de criminalitate.

În această ordine de idei, comportamentul persoanelor care își execută pedeapsa penală (indiferent de modalitate), comportament cercetat și de criminologie, poate fi divizat în

două grupuri: fapte prevăzute de legea penală ca infracțiuni și fapte lipsite de semnele infracțiunii (încălări de regim) [3, p.20].

Criminalitatea penitenciară reprezintă un fenomen social-juridic negativ, variabil din punct de vedere istoric, care este constituit dintr-o totalitate de infracțiuni săvârșite de deținuți sau personalul penitenciar într-o perioadă determinată de timp [3, p.23].

În perioada sovietică savanții a denumit infracționalitatea din instituțiile penitenciare – recidivă penitenciară [9, p. 31].

La etapa actuală în criminologie există două viziuni privind definirea criminalității penitenciare.

Unii autori atribuie criminalității penitenciare infracțiunile comise de către condamnați în perioada ispășirii pedepsei privative de libertate [17, p. 39].

Astfel, Parfinenko I. atribuie subiecților criminalității penitenciare doar condamnații, cu toate acestea subliniază că noțiunea „criminalitate penitenciară” pare corect a fi atribuită pentru infracțiunile comise de către preveniți și condamnați, care se dețin în izolatoarele de urmărire penală sau ispășesc pedeapsa în penitenciare [15, p. 41].

Autorul Dolgova A. definește criminalitatea penitenciară ca fiind criminalitatea persistentă în instituțiile penitenciare, în locurile de executare a sancțiunilor penale [13, p. 647].

Un alt autor, Filipova O., cercetând criminalitatea penitenciară, constată, că manifestarea frecventă a acesteia este recidiva penitenciară, care reprezintă fenomen social-juridic negativ, exprimat prin totalitatea faptelor interzise de legea penală săvârșite de condamnați care execută o pedeapsă privativă de libertate pentru comiterea anterioară a unei infracțiuni [19, p. 256].

Cercetătorii care au altă viziune referitor la definiția criminalității penitenciare sugerează să se atribuie acesteia împreună cu crimele comise de către condamnați în penitenciare

și infracțiunile săvârșite de către funcționarii penitenciarelor [18, p. 261].

Astfel, o parte din savanți reiterează că criminalitatea condamnaților și a funcționarilor din sistemul administrației penitenciare trebuie denumită ca fiind penitenciară, iar vinovații în comiterea crimelor legate de activitatea instituțiilor penitenciare – infractori penitenciari [16, p. 234].

Prin urmare, ni se pare că subiecților criminalității penitenciare pot fi atribuite:

- apropiații și rudele condamnaților care se află legal pe teritoriul penitenciarului;

- reprezentanții organelor de drept și de stat care desfășoară activitatea de serviciu în penitenciar;

- avocații, reprezentanții societății civile, cultelor religioase, organizațiilor naționale și internaționale care asigură protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, mass-media și a altor persoane care se află legal pe teritoriul penitenciarului;

- persoanele care ilegal se află pe teritoriul penitenciarului.

Autorul Ghirko S. atribuie criminalității penitenciare „manifestările infracționale ale condamnaților asupra altor deținuți, funcționarilor administrației penitenciare în cazul depășirii atribuțiilor de serviciu ori manifestarea unui comportament necorespunzător față de persoanele private de libertate, care contravine legislației, sau față de alte persoane” [12, p. 17].

În viziunea savantului Hohrin S., „criminalitatea penitenciară reprezintă o modalitate a recidivei penale”, cu toate acestea este important să se ia în considerare „pericolul social ridicat al acesteia deoarece fapta prejudiciabilă se comite nemijlocit în procesul executării pedepsei pentru crima anterioară în condițiile înlăturării măsurilor de prevenire a infracțiunilor și a altor delictе, demonstrează nedorința de a se corija, activ opunându-se normelor și valorilor unanim acceptate de societate” [21, p. 212].

Profesorul Antonean Iu. insistă pe ideea că criminalitatea penitenciară se divizează în infracțiuni comise de către condamnați (preveniți) și crime săvârșite de către funcționarul public cu statut special din cadrul sistemului administrației penitenciare [10, p. 101].

Analizând definițiile de mai sus ale criminalității penitenciare, trebuie remarcat faptul că caracterizarea criminalității penitenciare ar fi incompletă fără a lua în considerare infracțiunile comise de angajații din cadrul sistemului administrației penitenciare. După cum arată statisticile, anual sunt înregistrate din ce în ce mai multe infracțiuni comise de personalul administrației penitenciare [4].

Astfel, considerăm, că prin criminalitate penitenciară trebuie de înțeles totalitatea infracțiunilor comise de către condamnați la o pedeapsă privativă de libertate sau preveniți atât pe teritoriul penitenciarului (penitenciar, izolator de urmărire penală, izolator de detenție provizorie, casă de arest) [5] cât și înafara locului de detenție, precum și infracțiunile comise de către angajații din cadrul sistemului administrației penitenciare sau alte persoane într-o anumită perioadă.

Fiind o componentă a fenomenului infracțional, criminalitatea penitenciară se distinge prin același trăsături caracteristice criminalității în general: nivel, structură și dinamică [1, p. 11].

Totodată, pe lângă existența și volumul fenomenului, trebuie să se analizeze și să se evidențieze structura criminalității penitenciare în dependență de valorile sociale periclitate, adică părțile componente, grupele și genurile de infracțiuni din care se compune criminalitatea penitenciară. Aceste aspecte ale fenomenului criminal în instituțiile penitenciare se exprimă numeric, prin anumite date (absolute sau relative).

Criminalității penitenciare, ca și oricărui alt fenomen al lumii obiective i se poate

atribui o caracteristică cantitativă și calitativă. Partea calitativă și cantitativă la rândul ei caracterizează starea criminalității [11, p. 47].

Pentru caracteristica cantitativă a criminalității se utilizează îmbinarea a două noțiuni: “*starea și nivelul criminalității*”.

Referitor la nivelul criminalității penitenciare în Republica Moldova putem reflecta situația criminogenă din penitenciare pe ultimii cinci ani ca fiind următoarea: 2016 - 184 infracțiuni, 2017 - 146, 2018 - 281, 2019 - 354, 2020 - 125, 2021 - 198 [4].

În analiza sistemului infracțional este necesar de evidențiat indicii ce caracterizează criminalitatea penitenciară și anume: a) *structurageneralăacriminalitățiipenitenciare;* b) *structura unor grupuri de infracțiuni (patrimoniale, violente etc.);* c) *structura unor tipuri de infracțiuni (omoruri, furturi, tâlhării, jafuri, evadări, etc.).* Ponderea criminalității penitenciare în structura criminalității generale o determină numărul infracțiunilor comise în instituțiile penitenciare, raportat la ansamblul infracțiunilor înregistrate.

Conform datelor statisticii oficiale ale Administrației Naționale a Penitenciarelor (ANP) al Ministerului Justiției al Republicii Moldova în anul 2021 (la 01.01.22) în penitenciare se aflau 6396 persoane, iar la data de 01.01.2015 aceasta a constituit 8054 de persoane, în total numărul persoanelor deținute în instituțiile penitenciare s-a micșorat cu 1625 persoane sau cu 11,5%. Din datele prezentate mai sus se atestă o diminuare a numărului total de deținuți cu 4,27% și se explică prin faptul că s-au intensificat examinările în cadrul Comisiilor penitenciare a materialelor condamnaților care întrunesc condițiile pentru aplicarea prevederilor art. 91 /liberarea condiționată înainte de termen/ și art. 92 /înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă/ din Codul Penal, au fost revizuite dosarele persoanelor condamnate, pentru identificarea persoanelor care întrunesc condițiile prevederilor art. 91

CP la 17 august 2018, aprobate prin Legea nr. 179 din 26.07.2018 pentru modificarea unor acte legislative, precum și revizuirea dosarelor persoanelor condamnate, care cad sub incidența prevederilor Legii nr. 210 din 29.07.2016 [7] cu privire la amnistie și Legii nr. 163 din 20.07.2017 [6] (umanizarea politicii penale).

Criminalitatea penitenciară este dominată de aceleași legități privind existența și evoluția care influențează asupra criminalității generale dar, totodată, posedă și unele trăsături distincte, determinate de specificul locului și al contingentului. Crimele comise în penitenciare diferă de criminalitatea generală după proporții și structură, deoarece: a) unele infracțiuni, pot fi comise doar în penitenciare, precum evadarea din locurile de privațiune de libertate sau de sub escortă, sustragerea de la executarea pedepsei privative de libertate, terorizarea deținuților porniți pe calea corijării, precum și atacuri asupra administrației penitenciarului; b) comportamentul deținuților suportă o puternică influență din cauza subculturii penitenciarului, care încurajează comiterea unor infracțiuni (evadarea, acțiunile violente împotriva deținuților porniți pe calea corijării sau asupra cadrelor organelor de drept, sustragerile și acțiunile huliganice) ori sancționează cu severitate pentru unele fapte (de regulă, acestea sânt sustragerile de la deținuți); c) în locurile de reclusiune se modifică esențial factorii criminogeni: o parte din ei își pierd în mediul penitenciarelor orice influență, alții sânt însă generați anume de acesta din urmă.

Este necesar a ne opri în mod special asupra latenței deosebite a infracțiunilor săvârșite în penitenciare. Un anumit număr dintre aceste infracțiuni, fie din motive obiective sau subiective n-au fost în centrul atenției organelor oficiale. O parte dintre ele nu se aduc al cunoștința organelor de drept, deoarece victimele nu sesizează despre infracțiunea săvârșită. O altă parte este tănuțită de către administrația instituțiilor penitenciare, continuând să se afle

sub imperiul unui sistem perimat de aprecierea indicilor eficienței activității ei conform căruia cu cât sânt înregistrate mai multe infracțiuni, cu atât mai scăzut este nivelul de apreciere a muncii. Toate acestea, luate împreună, au ca efect reflectarea stării denaturate în evidența statistică. Un număr de infracțiuni nu le este cunoscut organelor de drept, iar unele de care ele au cunoștință sânt camufluate, fiind înregistrate cu titlu de încălcări ale disciplinei sau accidente.

Acest fapt se confirmă prin următoarele date: numărul total de încălcări de disciplină pe parcursul anului 2021 este de 4792 cazuri, anul 2020 – 4539 în scădere cu cu 5,27%, anul 2019 – 2280 cazuri, anul 2018 – 3015 cazuri, 2017 – 2362, 2016 – 4068 și 2015 - 6812. La fel pe parcursul anilor 2015-2021, numărul cazurilor de folosire a băuturilor spirtoase și substanțelor toxice au o tendință de creștere (de la condamnați în 2021 au fost ridicate 954,28 (bragă) litri/15718,2 (băuturi alcoolice) litri) comparativ în 2020 au fost ridicate 833,2 (bragă) litri/11874,2(băuturi alcoolice) litri) [4].

Latența este caracteristică, în deosebi, infracțiunilor care într-o măsură esențială au devenit un fenomen normal al vieții din închisoare așa ca: huliganismul, vătămarea integrității corporale, tortura, tratament inuman sau degradant, acțiuni violente cu caracter sexual, furturile și jafurile, tâlhăria și șantajul, amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere, circulația ilegală a substanțelor narcotice.

În instituțiile penitenciare ale Republicii Moldova, în perioada anilor 2016-2021, au fost săvârșite 1164 infracțiuni, în mediu acestea constituind 202 de infracțiuni pe an, însă trebuie de menționat că, în perioade diferite s-au comis un număr diferit de infracțiuni. În perioada anului 2021 în penitenciarele din Republica Moldova de către serviciile de securitate ale penitenciarelor au fost prevenite 168 infracțiuni intenționate ceea ce este cu 12

infracțiuni mai puțin decât în anul 2020, în anul 2019 – au fost prevenite 276 infracțiuni intenționate, în anul 2018 au fost prevenite 282 infracțiuni intenționate, în anul 2017 - 311 crime pregătite de deținuți, în anul 2016 – 262 cazuri, în anul 2015 -266 cazuri [4].

Studiind structura criminalității în penitenciarele din R.M. în perioada 2016-2021 am constatat: pe primul loc se află circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor pe teritoriul instituțiilor penitenciare (85.57%) 2016 – 141 , 2017 – 107, 2018 – 199, 2019 – 327, 2020 – 92, 2021 – 248 [4].

Efectuând analiza circulației ilegale a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor acestora am constatat că acestea au constituit în 2016 – 76,63% din numărul total de infracțiuni; 2017 – 73,28%; 2018 – 70,81%; 2019 – 91,11%; 2020 – 73,6%, 2021 – 81,8% [4].

Reieșind din statistica acestora, se atestă că cel mai mare număr de infracțiuni au fost înregistrate în 2019 înregistrându-se astfel 327 de fapte infracționale, ulterior observându-se o descreștere esențială a numărului infracțiunilor de circulație ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor pe teritoriul instituțiilor penitenciare în 2020 la 92 infracțiuni în 2021 această dinamică fiind în creștere până la 303 cazuri de fapte ilicite. Examinând dinamica celorlalte tipuri de infracțiuni în perioada 2016-2021 am constatat că pe locul doi sânt infracțiunile legate de nesupunerea prin violență cerințelor administrației penitenciarului (art.321 CP RM) și acțiuni ce dezorganizează activitatea penitenciarului(art.286 CP RM) – 30 infracțiuni, pe locul 3 infracțiunea - amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească (art.349 CP RM) – 22 infracțiuni, pe locul patru escrocheria (art.190 CP RM) cu 19 infracțiuni, Furt (art. 186 CP RM) – 16

infracțiuni și Evadarea din locurile de detenție, eschivări de la ispășirea pedepsei (art.317; 319 CP RM) cu 14 infracțiuni [4].

Cea mai mare parte a crimelor înregistrate revine penitenciarelor semiînchise (83,6%).

O bună parte din infracțiunile săvârșite în instituțiile penitenciare le constituie acțiunile infracționale violente. În penitenciare sunt frecvente și infracțiunile cu scop acaparator, un număr mare din ele fiind însoțite de violență. Totuși observăm că în perioada de referință a fost înregistrat doar un caz de omor intenționat. În anul 2021 au fost înregistrate următoarele situații negative în instituțiile penitenciare: Pe parcursul anului 2021, serviciile de resort au realizat un șir de intervenții, printre care: percheziții, activități speciale, acțiuni de prevenire a introducerii obiectelor/substanțelor interzise, operațiuni de descoperire/curmare a infracțiunilor ce s-au pregătit/săvârșit în penitenciar.

Astfel, în anul 2021, au fost efectuate 12107 de percheziții (2020-10570), mai mult cu 12,69%, dintre care: planificate - 5176 (2020-5279), mai puțin cu 1,95% și inopinate – 6931 (2020 - 5291), mai mult cu 23,66%. Leziuni corporale: 1153 de cazuri depistate în mediul deținuților (2020-1024) ceea ce constituie o creștere cu 11,18%: 270 de cazuri depistate la sosirea din izolatoarele inspectoratelor de poliție (2020-237) indicator în creștere cu 12,22%, și respectiv, 883 de cazuri depistate la condamnați în instituțiile penitenciare (2020-787). Toate cauzele de leziuni corporale au fost cercetate și raportate secției de resort din cadrul Procuraturii Generale [4].

Din numărul total de leziuni corporale, 144 au fost stabilite ca urmare a altercațiilor dintre deținuți [16]. Aplicarea forței fizice: 475 de cazuri (2020-377) și 389 de cazuri de aplicare a mijloacelor speciale asupra deținuților (2020-296), astfel fiind atestată o creștere cu 20,63% la capitolul aplicarea forței fizice, iar la aplicarea mijloacelor speciale o creștere cu 23,90% comparativ cu perioada anului

precedent. Cele mai frecvente cazuri s-au produs în penitenciarele: nr. 11-Bălți (66/70 de cazuri), nr. 13-Chișinău (58/30 de cazuri), nr. 5-Cahul (51/42 de cazuri), nr. 2-Lipcani (45/45 de cazuri), nr. 6-Soroca (40/33 de cazuri), nr. 17-Rezina (33/25 de cazuri), nr. 12-Bender (25/29 cazuri) și nr. 18 – Brănești (31/16 cazuri). Toate aceste situații au fost documentate corespunzător, cu întocmirea actelor necesare de constatare a faptelor. Atac asupra angajaților: 22 de cazuri fiind stabilite ca tentativă de atac (2020-20 de cazuri de atac), în penitenciarele nr. 1 – Taraclia, nr. 2 – Lipcani, nr. 3 – Leova, nr. 5 – Cahul, nr. 6-Soroca, nr. 7 – Rusca, nr. 9 – Pruncul, nr. 11-Bălți, nr. 12-Tighina, nr. 13-Chișinău, nr. 15 – Cricova, nr. 17-Rezina și nr.18-Brănești. Pe toate cazurile au fost întocmite materialele corespunzătoare, conform art. 273 CPP și remise către procuratură, în rezultatul cărora au fost intentate dosare penale. Greva foamei: 711 cazuri de declarare a grevei foamei (2020-662 cazuri), indicator în creștere cu 6,89%, cele mai frecvente cazuri fiind înregistrate în penitenciarele nr. 3-Leova (67 de cazuri), nr. 6 –Soroca (77 de cazuri), nr. 11-Bălți (77 de cazuri), nr. 13-Chișinău (70 de cazuri) și nr. 17-Rezina (63 de cazuri). Faptul că cele mai multe cazuri au fost înregistrate anume în aceste instituții, se datorează statutului de izolator de urmărire penală pe care îl dețin, respectiv condițiilor și regimului de detenție. Automutilări: 839 de cazuri (2020-743 de cazuri), în creștere cu 11,44%, cele mai frecvente cazuri au fost înregistrate în penitenciarele nr. 3-Leova (70 de cazuri), nr. 5 – Cahul (69 de cazuri), nr. 6-Soroca (108 cazuri), nr. 13-Chișinău (168 de cazuri) și nr. 17 – Rezina (107 de cazuri) [4].

Numărul condamnaților în privința cărora au fost aplicate măsuri de asigurare a securității personale, conform art. 206 Cod de executare, constituie 719 deținuți, comparativ cu 619 deținuți înregistrați în anul precedent, cu 13,90% mai mult [4].

După cum am menționat anterior, o grupă aparte de infracțiuni în instituțiile penitenciare o constituie delapidările însă descoperirea acestora este destul de joasă. Foarte des în penitenciare au loc furturi de la alți condamnați din care cauză apar răfuiele fizice. De regulă victimele nu reclusează aceste acțiuni. Examinând cazurile de sustragere în perioada 2015-2021 observăm că furturile ocupă locul cinci constituind 1,58% din numărul total de infracțiuni înregistrate în această perioadă, tâlhăria și șantajul locul șase constituind 0,80%. Analizând dinamica acestora observăm că ponderea sustragerilor este zero cazuri în perioada 2018-2021. De aici putem conchide că faptelor infracționale date le este proprie o latență sporită.

O infracțiune specifică instituțiilor penitenciare cu un înalt nivel de latență sunt acțiunile violente cu caracter sexual (art.171, 172 CP RM). Din toate infracțiunile săvârșite în instituțiile penitenciare, cota acestora constituie 0,3%. În perioada de referință au fost înregistrate doar patru infracțiuni de acest gen.

Un rol deosebit de negativ asupra mediului penitenciar îl au grupările neformale create în locurile de reclusiune. Astfel, de regulă, majoritatea grupurilor existente în penitenciarele autohtone sunt de orientare comportamentală negativă. În general în toate penitenciarele din Republica Moldova s-au format trei structuri mari, această delimitare sa realizat după criteriul apartenenței etnice în modul următor: grupa rurală - compusă preponderent din moldoveni; grupă chișinăuană - compusă din etnici ruși majoritatea din Chișinău; grupa găgăuză - compusă din etnici găgăuzi și bulgari. Mai există și grupuri mici create după criteriul locului de trai [2, p.125].

Este cunoscut că în instituțiile penitenciare există grupări criminale organizate care au sub control toate resursele colectate din penitenciar și a celor injectate ilegal din afară, dirijare cu condamnații, soluționarea conflictelor etc. Acest control este înfăptuit

prin intermediul supraveghetorului în limbajul criminal „положенец” care este numit de către „hoții în lege”, acesta având o autoritate mare în rândurile condamnaților și este recunoscut de administrația penitenciarului.

Existența acestor organizări criminale în penitenciar duce la dezorganizarea activității instituțiilor penitenciare prin subminarea ordinii de către grupurile componente a acestei organizări. Creșterea pericolului acestor grupări criminale se datorează faptului că deseori persoanelor care au pornit pe calea corijării având o conduită ireproșabilă și o atitudine conștiincioasă față de muncă sunt defavorizați și înconjurați de o atmosferă de teroare. Deseori asupra lor se aplică acte de violență sau violență cu caracter sexual (această ne demonstrează materialele empirice studiate). Astfel, condamnații în penitenciare sunt clasificați conform tradițiilor și obiceiurilor criminale. Aceasta duce la reducerea șanselor de reeducare a condamnaților. Pentru a nu cădea în categoria „respinșilor” deținuții sunt nevoiți să accepte comportamentul impus de subkultură. Astfel condamnații săvârșesc încălcări de regim și chiar infracțiuni grave sau deosebit de grave. În baza celor relatate se poate afirma, pe buna dreptate, că în instituțiile penitenciare controlul este înfăptuit de către structurile criminale organizate, statului revenindu-i doar rolul de întreținere.

Ponderea acțiunilor care dezorganizează activitatea instituțiilor penitenciare în structura criminalității penitenciare nu atinge proporții mari, însă în ultima perioadă cunoaște o tendință de creștere (în 2021 au fost înregistrate 11 cazuri). Aceste infracțiuni prezintă un pericol deosebit pentru stabilitatea vieții penitenciarului, grație faptului că ele sânt comise, de regulă, de recidiviști și de persoane cu orientare criminală stabilă. Creșterea numărului de acțiuni dezorganizatorice, care, după specificul lor, sânt orientate împotriva deținuților porniți pe calea corijării și contra

administrației penitenciarului, indică o înrădăcinare a tradițiilor și viziunilor criminale în modul de viață al deținuților. Pe de altă parte, sporirea numărului acestor infracțiuni se datorează controlului din partea structurilor criminale asupra vieții penitenciarului și relațiilor dintre condamnați. Atmosfera în instituțiile penitenciare este perturbată de răfuielele dintre grupările aflate în libertate sau în detenție, de terorizarea deținuților care adoptă un comportament neacceptat de mediul criminal, de instigările la violență între condamnați și față de administrația instituției.

Concluzii

În baza materialului empiric și al celui doctrinar analizat în prezentul demers științific, concluzionăm că, criminalitatea penitenciară dispune de legitățile sale specifice și structură specială. Prin urmare, aceasta este privită ca tip de criminalitate de sinestătător.

În instituțiile penitenciare din Republica Moldova se săvârșesc de la 150 la 250 infracțiuni pe an și nivelul criminalității la o mie de condamnați este de la 35 la 40 infracțiuni în dependență de tipul penitenciarului.

Totodată, din studiul efectuat s-a constatat că circa 90% din numărul de infracțiuni săvârșite în instituțiile penitenciare îl constituie următoarele tipuri de infracțiuni, care și formează de fapt, nucleul criminalității penitenciare: 1) nesupunerea prin violență cerințelor administrației penitenciarului (art.321 CP RM); 2) acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor (art.286 CP RM); 3) amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească (art.349 CP RM); 4) escrocheria (art.190 CPRM); 5) furtul (art.186 CP RM); 6) evadarea din locurile de deținere (art.317 CP RM); 7) eschivarea de la executarea pedepsei cu închisoare (art.319 CP RM); 8) tortura, tratamentul inuman sau

degradant (art.166/1 CP RM); 9) traficul de influență (art.326 CP RM); 10) violul (art.171 CPRM); 11) acțiuni violente cu caracter sexual (art.172 CP RM).

Referințe bibliografice

1. BUJOR, V., BEJAN, O., ILIE, S., CASIAN, S. *Elemente de criminologie*. Chișinău: Știința, 1997, 86 p.
2. CARP, S. *Crima organizată - factor dezorganizator al activității penitenciarelor*. În: Criminalitatea organizată și economia tenebroasă în Republica Moldova. Materialele Conferinței științifico-practice. Chișinău: ARC, 1999, p. 206-212.
3. CARP, S. *Prevenirea criminalității penitenciare*. Chișinău, 2004, 214 p.
4. *Date statistice ale Administrației Naționale a Penitenciarelor*. În: RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anii 2016-2021. <http://anp.gov.md/rapoarte-de-bilant-semestriale-anuale> (vizitat la 07.09.2022).
5. Legea Republicii Moldova cu privire la sistemul administrației penitenciare nr.300 din 21.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.02.2018, nr.48-57/124.
6. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr.163 din 20.07.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.10.2017, nr.364-370/616.
7. Legea privind amnistia în legătură cu aniversarea a 25-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova nr.210 din 29.07.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.09.2016, nr.293-305/632.
8. OANCEA, I. *Probleme de criminologie*. București: ALL, 1998, 208 p.
9. АЛЕКСЕЕВ, А. И., СОЛОПАНОВ, Ю. В. *Криминологическая характеристика и профилактика рецидивной преступности*. Москва: МВШМ МВД СССР, 1979, 101 p.
10. АНТОНЯН, Ю. М. *Преступность в местах лишения свободы и ее причины*. În: Уголовное право, 2002, №4, p. 101-104.
11. БУРЛАКОВ, В. Н., КРОПАЧОВА, Н. В. *Криминология*. Санкт-Петербург: Юпитер, 2002, 206 p.
12. ГИРЬКО, С. И. *Производство предварительного следствия по делам о пенитенциарных преступлениях: соразмерность*

участия. În: Российский следователь, 2019, №11, р. 17-21.

13. *Криминология. Учебник для юридических вузов.* Под общей редакцией ДОЛГОВОЙ, А. И. Москва: Инфра-М-Норма, 1997, 784 р.

14. *Криминология: Учебник для юридических вузов.* Под редакцией ДОЛГОВОЙ, А. И. Москва, 2002, 912 р.

15. ПАРФИНЕНКО, И. П. *Общее понятие пенитенциарных преступлений: система и виды.* Российский следователь, 2012, №7, р. 41-45.

16. *Пенитенциарная криминология: Учебник.* Под редакцией АНТОНЯНА, Ю. М., ГРИШКО, А. Я., ФИЛЬЧЕНКО, А. П. Рязань, 2009, 567 р.

17. *Пенитенциарная преступность: сущность и актуальные проблемы предупреждения.* Под общей редакцией КАЛИНИНА, Ю. И. Владимир: ВЮИ ФСИН России, 2005, 100 р.

18. СТАРКОВ, О. В. *Основы криминологии.* Уфа, 1997, 263 р.

19. ФИЛИППОВА, О. В. *Преступность в местах лишения свободы и ее предупреждение.* Диссертация кандидата юридических наук. Томск, 2009, 190 р.

20. ФИЛЬЧЕНКО, А. П. *Пенитенциарная преступность: определимся с понятием.* În: Человек: Преступление и наказание, 2008, №2, р. 84-89.

21. ХОХРИН, С. А. *К вопросу об особенностях характеристик пенитенциарной преступности.* În: Вестник Тверского государственного университета. Серия: Право, 2014, №3, р. 224-229.

22. ШИХАНЦОВ, Г. Г. *Криминология.* Москва: Зерцало, 2001, 359 р.

ON PROCEDURAL ACTS ISSUED BY INVESTIGATING JUDGES APPOINTED CONTRARY TO LAW 514/1995

Iulian RUSANOVSKI

Doctorand la Universitatea Liberă Internațională din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: rusanovschi_iulian@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-6066-1762>

Everyone has the right to a fair examination and resolution of his or her case by an independent, impartial, lawfully constituted court acting in conformity with this Code. These guarantees take the form of the constitutional principle of free access to justice, the violation of which is sanctioned by declaring absolute nullity of procedural acts obtained or adopted contrary to this principle. There is sufficient evidence to show that the appointment of investigating judges during the period 2015-2018 was in violation of the provisions of Article 151 of Law No. 514/1995 on the Organization of Judges - that, in the editorial office up to January 12, 2018, which regulated that an investigating judge may hold that dignity only if he has previously held the position of judge for at least 3 years. Unfortunately, these deviations, whether consciously or mistakenly admitted by the Superior Council of Magistracy, have had and will have the most unexpected consequences, because those investigating judges accused of violating the law have committed a series of procedural acts that are thus rendered null and void.

Keywords: law, Constitution, investigating judge, magistrate, Superior Council of the Magistracy, court, nullity.

CU PRIVIRE LA ACTELE PROCEDURALE EMISE DE JUDECĂTORII DE INSTRUCȚIE NUMIȚI ÎN FUNCȚIE CONTRAR LEGII 514/1995

Orice persoană are dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanță independentă, imparțială, legal constituită, care va acționa în conformitate cu prezentul Cod. Aceste garanții îmbracă forma principiului constituțional al accesului liber la justiție, încălcarea cărora este sancționată prin declararea nulității absolute a actelor procedurale obținute sau adoptate contrar acestui principiu. Există suficiente dovezi pentru a demonstra că numirea unor judecători de instrucție în perioada 2015-2018 s-a făcut contrar prevederilor art. 15¹ din Legea nr. 514/1995 privind organizarea judecătorească, în redacția de până la 12.01.2018, care reglementa că un judecător de instrucție poate deține această demnitate, doar în cazul în care a deținut anterior funcția de judecător cel puțin 3 ani de zile. Cu regret, aceste abateri admise conștient sau eronat de către Consiliul Superior al Magistraturii, au avut și vor avea consecințe din cele mai neașteptate, deoarece acei judecători de instrucție numiți contrar legii, au adoptat o serie de acte procedurale care în consecință sunt lovite de nulitate absolută.

Cuvinte-cheie: lege, Constituție, judecător de instrucție, magistrat, Consiliul Superior al Magistraturii, instanță, nulitate.

SUR LES ACTES DE PROCÉDURE ÉMIS PAR LES JUGES D'INSTRUCTION NOMMÉS EN EXERCICE EN VIOLATION DE LA LOI 514/1995

Toute personne a le droit de voir son cas examiné équitablement et résolu dans un délai raisonnable par un tribunal indépendant, impartial et légalement constitué qui agira conformément au présent code. Ces garanties prennent la forme du principe constitutionnel du libre accès à la justice, dont la violation est sanctionnée par la déclaration de nullité absolue des actes de procédure obtenus ou

adoptés contrairement à ce principe. Il existe des éléments suffisants pour prouver que la nomination des juges d'instruction en 2015-2018 a été faite contrairement aux dispositions de l'art. 151 de la loi n° 514/1995 sur l'organisation judiciaire, à la rédaction jusqu'au 12.01.2018, qui réglementait qu'un juge d'instruction ne peut exercer cette dignité que s'il a précédemment occupé le poste de juge pendant au moins 3 ans. Malheureusement, ces déviations consciemment ou à tort admises par le Conseil Supérieur de la Magistrature, ont eu et auront les conséquences les plus inattendues, car ces juges d'instruction nommés contrairement à la loi, ont adopté une série d'actes de procédure qui sont par conséquent frappés de nullité absolue.

Mots-clés: loi, Constitution, juge d'instruction, magistrat, Conseil Supérieur de la Magistrature, tribunal, nullité.

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ДОКУМЕНТЫ, ИЗДАНЫЕ СУДЬЯМИ, НАЗНАЧЕННЫМИ ВОПРОКИ ПОЛОЖЕНИЯМ ЗАКОНА 514/1995

Каждый человек имеет право на справедливое рассмотрение и разрешение его дела в разумные сроки независимым, беспристрастным, законно учрежденным судом, который будет действовать в соответствии с настоящим Кодексом. Эти гарантии выражаются в форме конституционного принципа свободного доступа к правосудию, нарушение которого санкционируется признанием недействительными процессуальных действий, полученных или принятых вопреки этому принципу. Имеются достаточно доказательств того, что назначение следственных судей в период 2015-2018 годов было произведено вопреки положениям ст. 151 Закона №. № 514/1995 об организации судостройства, в редакции до 01.12.2018, которым регламентировалось, что следственный судья может занимать эту должность только в том случае, если он ранее занимал должность судьи не менее 3 лет. К сожалению, эти уклонения, сознательно или ошибочно допущенные Высшим советом магистратуры, имели и будут иметь самые неожиданные последствия, так как назначенные вопреки закону следственные судьи приняли ряд процессуальных актов, которые, следовательно, признаются недействительными.

Ключевые слова: закон, Конституция, следственный судья, магистрат, Высший совет магистратуры, суд, недействительность.

Introducere

Având în vedere principiul statului de drept, o „instanță” trebuie să fie întotdeauna constituită „potrivit legii”, în caz contrar aceasta este lipsită de legitimitatea necesară într-o societate democratică pentru a audia cauzele ce le-au fost încredințate. Principiile generale și normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte constituie elemente ale dreptului procesual penal și dau naștere nemijlocit drepturilor și libertăților omului în procesul penal.

Art. 19 CPP al RM prevede că „orice persoană are dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanță independentă, imparțială, legal constituită, care va acționa în conformitate cu prezentul

cod”¹, iar art. 14. 1 al Pactului cu privire la drepturile civile și politice² operează cu noțiunea de „tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege”. Convenția Europeană a Drepturilor Omului³ și a libertăților fundamentale se referă, în art. 6. 1, la o „instanță independentă și imparțială, instituită de lege”

Idei principale ale cercetării

Expresia „potrivit legii” se referă nu doar la temeiul juridic al însăși existenței instanței, ci și la respectarea de către instanță a normelor specifice după care se conduce (*Sokourenko și Strygoun împotriva Ucrainei, pct. 24*).

¹ Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003. Monitorul oficial nr. 248-251 din 05.11.2013

² Pactul cu privire la drepturile politice și civile din 16.12.1966

³ Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Legalitatea unei instanțe trebuie neapărat să acopere și componența sa [*Buscarini împotriva San Marino (dec.)*]. În ghidul privind art. 6 din CEDO⁴ se menționează că: „*Procedurile privind desemnarea judecătorilor nu ar trebui să fie transferate la nivel de practică internă*” (*ibidem*, pct. 154-156)... „*Legea*” la care face referire art. 6 § 1 nu este, prin urmare, doar legislația referitoare la stabilirea și competența organismelor judiciare, ci și orice altă dispoziție de drept intern a cărei neconformitate determină participarea unuia sau mai multor judecători în cazuri ilegale (*DMD Group, A.S., împotriva Slovaciei*, pct. 59). Nerespectarea de către o instanță a dispozițiilor de drept intern implică în principiu o încălcare a art. 6 § 1 (*DMD Group, A.S., împotriva Slovaciei*, pct. 61).”

O instanță care, fără nici o explicație, își depășește competența pe care o are în mod obișnuit, nerespectând în mod deliberat legea, nu este o „instanță constituită potrivit legii” în procedura în cauză (*Sokourenko și Strygoun împotriva Ucrainei*, pct. 27-28). Astfel, nu este „instanță constituită potrivit legii” o instanță care examinează fondul cauzei în locul instanței competente (*Aviakompaniya A.T.I., ZAT împotriva Ucrainei*, pct. 44).

În practica recentă a instanțelor de judecată din R. Moldova pot fi observate mai multe situații în care instanțele sunt constituite contrar legii, în speță fiind vorba de câțiva judecători de instrucție.

Potrivit art. 15¹ din Legea nr. 514/1995 privind organizarea judecătorească⁵, în redacția de până la 12.01.2018, se reglementa faptul că: *din rândul judecătorilor instanței judecătorești se numesc judecătorii care vor exercita atribuțiile judecătorului de instrucție.*

(2) Judecătorul de instrucție este numit de către Consiliul Superior al Magistraturii cu consimțământul acestuia, la propunerea președintelui instanței judecătorești, din

⁴ https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ROM.pdf

⁵ Legea nr. 514/1995 privind organizarea judecătorească, publicată în *Motitorul Oficial* nr. 58 din 19.10.1995.

rândul judecătorilor care au activat în funcția de judecător cel puțin 3 ani, pentru un mandat de 3 ani, fără posibilitatea de a exercita două mandate consecutive. Această normă a fost modificată de Parlamentul R. Moldova abia la 12.01.2018 prin excluderea din Lege a sintagmei: „... din rândul judecătorilor care au activat în funcția de judecător cel puțin 3 ani, pentru un mandat de 3 ani...”

Este îngrijorător și modul în care Parlamentul a modificat textul art. 15¹ din Legea nr. 514/1995 (prin excluderea sintagmei „... din rândul judecătorilor care au activat în funcția de judecător cel puțin 3 ani, pentru un mandat de 3 ani...”). Respectiv, prin Hotărârea de Guvern nr. 977 din 15.11.2017 s-a aprobat și prezentat Parlamentului proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, care viza crearea funcției de *șef adjunct al secretariatului Judecătoriei Chișinău*. Astfel, Legea 315/2017⁶ în redacția inițială nu prevedea excluderea sintagmei „... din rândul judecătorilor care au activat în funcția de judecător cel puțin 3 ani, pentru un mandat de 3 ani...”. De fapt, în prima și în a doua lectură (conform stenogramelor Parlamentului) deputații au votat proiectul Legii nr. 315/2017 de modificare a Legii nr. 514/1995 prin crearea funcției de *șef adjunct al secretariatului Judecătoriei Chișinău*, iar în redacția finală a legii se legiferează în mod surprinzător și cu încălcarea Regulamentului Parlamentului că sintagma de la art. 15¹ din Legea nr. 514/1995 - „... din rândul judecătorilor care au activat în funcția de judecător cel puțin 3 ani, pentru un mandat de 3 ani...” – se exclude (fără ca Parlamentul să fi votat în cunoștință de cauză pentru această modificare).

În pofida cerințelor stabilite de art. 15¹ din Legea nr. 514/1995 în redacția de până la 12.01.2018, deși magistratul V. B. a fost numit în funcția de judecător prin decretul

⁶ Legea nr. 315 din 22.12.2017 privind modificarea și completarea unor acte legislative. *Monitorul Oficial* nr 7-17 din 12.01.2018.

Președintelui R. Moldova nr. 1712 din **05.08.2015**⁷ pe un termen de 5 ani, la scurt timp, prin Hotărârea CSM nr. 798/32 din 22.11.2016 V.B. este numit judecător de instrucție pentru Judecătoria Buiucani, mun, Chișinău pe un termen de până la 31.12.2016. Această numire în funcția de judecător de instrucție a unui magistrat care nu activase anterior în funcția de judecător timp de cel puțin 3 ani de zile, a fost efectuată contrar prevederilor art. 15¹ din Legea nr. 514/1995 privind organizarea judecătorească, adică instanța a fost constituită contrar legii.

Prin aceeași Hotărâre a CSM, a fost numit în calitate de judecător de instrucție și tânărul magistrat A.N., care fusese și el numit în funcția de judecător prin Decretul Președintelui R. Moldova în anul 2015. Ulterior, prin Hotărârea CSM nr. 932/38 din 27.12.2018 aceorași magistrați li se prelungesc atribuțiile de **judecători de instrucție** pentru un nou mandat (cuprins între perioada 01.01.2017-31.12.2017) în instanța de judecată nou-creată (Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani). Iar la **19.12.2017 CSM** emite o altă hotărâre cu nr. 836/37 prin care îi desemnează pentru a treia oară consecutiv pe judecătorii A. N. și V. B. **pentru o perioadă de 2 ani, ca judecători de instrucție**. Această stare de lucruri a fost confirmată de CSM prin scrisoarea nr. 595 din 09 martie 2022, indicând însă ca temei redacția articolului 15¹ din Legea nr. 514/1995 privind organizarea judecătorească pe anul 2022, dar nu pe cea în vigoare la data emiterii Hotărârilor descrise mai sus.

În cauza penală *I.R.*, acești magistrați au emis o serie de încheieri prin care au autorizat efectuarea măsurilor speciale de investigații, au amânat aducerea la cunoștință a ordonanței de recunoaștere ca bănuț și au constatat respectarea cerințelor legale în procesul de efectuare a interceptărilor și filajului persoanei

căreia i se incrimina comiterea infracțiunii de trafic de influență, după cum urmează:

- Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătoresc) V.B. nr. 11-6871/2017 din 27.12.2017 prin care s-a autorizat prelungirea efectuării măsurii speciale de investigație – interceptarea (Vol. I, fila 65 a cauzei penale);

- Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătoresc) V.B. nr. 11-366/2018 din 25.01.2018 prin care s-a autorizat prelungirea efectuării măsurii speciale de investigație – interceptarea (Vol. I, fila 74 a cauzei penale);

- Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătoresc) V.B. nr. 11-365/2018 din 25.01.2018 prin care s-a autorizat prelungirea efectuării măsurii speciale de investigație – interceptarea (Vol. I, fila 108 a cauzei penale);

- Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătoresc) A.N. nr. 11-6443/2017 din 01.12.2017 prin care s-a autorizat măsura specială de investigație – interceptarea (Vol. I, fila 127 a cauzei penale);

- Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătoresc) A.N. nr. 11-6889/2017 din 28.12.2017 prin care s-a autorizat prelungirea măsurii speciale de investigație – interceptarea (Vol. I, fila 137 a cauzei penale);

- Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătoresc) V.B. nr. 11-300/2018 din 23.01.2018 prin care s-a constatat respectarea cerințelor legale la efectuarea interceptării (Vol. I, fila 151 a cauzei penale);

- Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătoresc) V.B. nr. 11-84/2018 din 10.01.2018 prin care s-a autorizat prelungirea efectuării măsurii speciale de investigație – documentarea cu mijloace tehnice (Vol. I, fila 164 a cauzei penale);

- Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătoresc) V.B. nr. 11-364/2018 din 25.01.2018 prin care s-a autorizat

⁷ Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 1712 din 05.08.2015 privind numirea în funcție a unor judecători. Monitorul Oficial nr. 206-210 din 07.08.2015.

prelungirea amânării aducerii la cunoștință bănuțului I. R. a ordonanței de recunoaștere ca bănuț din 01.12.2017 (Vol. III, fila 162 a cauzei penale);

În temeiul art. 251 alin. 2) CPP⁸: „încălcarea prevederilor legale referitoare la competența după materie sau după calitatea persoanei, la sesizarea instanței, la compunerea acesteia și la publicitatea ședinței de judecată, la participarea părților în cazurile obligatorii, la prezența interpretului, traducătorului, dacă sunt obligatorii potrivit legii, atrage nulitatea actului procedural”. La rândul său, art. 6 alin.

1) CPP definește actul procedural ca fiind: „documentul prin care se consemnează orice acțiune procesuală prevăzută de prezentul cod, și anume: **ordonanță**, proces-verbal, rechizitoriu, **încheiere**, **sentință**, **decizie**, hotărâre etc.”.

Toate aceste ordonanțe și încheieri sunt lovite de nulitate absolută deoarece la data emiterii lor magistrații V.B și A.N. nu puteau fi legal constituiți în calitatea lor de judecători de instrucție, fiindcă nu activaseră anterior în funcția de judecători cel puțin 3 ani de zile și nici nu puteau fi numiți ca judecători de instrucție pentru al 3-lea mandat consecutiv.

Pe cale de consecință, orice persoană are dreptul constituțional ca dosarul său sa fie examinat de o instanță legal constituită, iar actele de procedură, încheierile – adoptate de o instanță constituită contrar prevederilor art. 15¹ din Legea nr. 514/1995 privind organizarea judecătorească sunt lovite de nulitate absolută și nu pot fi puse la baza unei sentințe de judecată indiferent care ar fi această.

Concomitent, toate *probele* dobândite în baza acestor încheieri ilegale adoptate de cei doi judecători de instrucție care au deținut această calitate contrar Legii nr. 514/1995 (redacția de până la 12.01.2018), urmează a fi excluse din dosar, ca fiind dobândite contrar

procedurii legale și cu autorizarea unei instanțe constituite ilegal și neconstituțional. Pe cale de consecință, dacă Încheierea judecătorului de instrucție (și mandatul judecătorec) V.B. nr. 11-364/2018 din 25.01.2018 prin care s-a autorizat prelungirea amânării aducerii la cunoștință bănuțului I. R. a ordonanței de recunoaștere ca bănuț, sunt lovite de nulitate absolută, atunci cauza penală (care se află astăzi pe rolul Judecătoriei Chișinău) urmează a fi încetată, deoarece organul de urmărire penală a încălcat prevederile art. 63 CPP (calitatea de bănuț a încetat de drept), fapt ce a generat nulitatea ordonanței de punere sub învinuire a inculpatului.

Într-o astfel de interpretare, se conchide că ordonanța procurorului prin care I.R. a fost recunoscut în calitate de bănuț a expirat de drept până ca acesta să fie recunoscut ca învinuit, iar ordonanța de punere sub învinuire este lovită de nulitate absolută, și toate actele și acțiunile organului de urmărire penală efectuate după expirarea termenului legal de ținere a persoanei în calitate de bănuț, sunt nule.

Articolul 20 din Constituție reprezintă blocul fondator al sistemului democratic, în care orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă în cazul lezării drepturilor sale. Primul alineat definește scopul aplicării articolului pentru „*orice persoană*”. Interpretarea semantică a noțiunii „*orice persoană*” învederează fără echivoc că acțiunea articolului constituțional se extinde asupra tuturor cetățenilor, persoanelor străine sau apatrizilor. Pe lângă această noțiune cu caracter general, articolul conține noțiuni care explică aplicarea articolului față de orice persoană care are drepturi legitime – aici, drepturile enunțate în Constituție sau în actele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Concluzii

În încheiere, considerăm că numirea judecătorilor de instrucție pe parcursul anilor 2015-2018 contrar art. 15¹ din Legea nr.

⁸ Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003. Monitorul Oficial nr. 248-251 din 05.11.2013.

514/1995 privind organizarea judecătorească reprezintă o încălcare a prevederilor art. 20 din Constituție și a art. 6 din Convenția Europeană, fiindcă statul nu a fost capabil să asigure constituirea legală a unei instanțe (în speță, fiind vorba de judecătorul de instrucție). Deși unii membri ai CSM au conștientizat la un moment dat aceste încălcări, iar art. 15¹ din Legea nr. 514/1995 a fost parțial modificat prin excluderea din Lege a sintagmei: „... *din rândul judecătorilor care au activat în funcția de judecător cel puțin 3 ani, pentru un mandat de 3 ani...*” totuși, CSM a numite din nou în funcția de judecători de instrucție pe magistrații V.B. și A.N. pentru al treilea mandat consecutiv (în decembrie 2017), în pofida faptului că un magistrat poate fi judecător de instrucție pentru cel mult două mandate consecutiv.

Această abatere gravă de la modul de constituire a instanțelor de instrucție, creează premisele unei insecurități a raporturilor juridice și lovește cu nulitate absolută actele procedurale emise de acești judecători de instrucție, iar persoanele cărora le-au fost lezate drepturile legitime și accesul liber la justiție, în cazul unei condamnări ilegale se pot adresa la CtEDO pentru a cere condamnarea R. Moldova și pentru a obține în consecință

declanșarea revizuirii proceselor penale. Concomitent, există mai multe cauze pe rolul Judecătorei Chișinău care urmează a fi încetate în conformitate cu prevederile art. 63, 251, 275 alin. 9) CPP deoarece judecătorii de instrucție amintiți mai sus și constituiți ca atare contrar legii, au emis acte procedurale ce sunt lovite de nulitate absolută, ceea ce în consecință exclude posibilitatea continuării urmăririi penale a persoanei.

Referințe bibliografice

1. Legea nr. 514/1995 Privind organizarea judecătorească, publicată în Monitorul oficial nr. 58 din 19.10.1995
2. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003. Monitorul oficial nr. 248-251 din 05.11.2013
3. Pactul cu privire la drepturile politice și civile din 16.12.1966
4. Convenția Europeană a Drepturilor Omului
5. Legea numărul 315 din 22.12.2017 privind modificarea și completarea unor acte legislative. Monitorul Oficial nr 7-17 din 12.01.2018
6. Decretul Președintelui Republicii Moldova numărul 1712 din 05.08.2015 privind numirea în funcție a unor judecători. Monitorul Oficial nr. 206-210 din 07.08.2015
7. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ROM.pdf (accesat - 22.09.2022)

PROTECTION OF OWNERSHIP IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA, UKRAINE, EUROPEAN UNION. COMPARATIVE LEGAL ASPECT

Alexandru SOSNA

Doctor în drept, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: alexandru_sosna@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-4806-1756>

Iuliana GHERMAN

Master student of the Faculty of Law, Universitatea de Stat din Moldova,
Doctorandă, Universitatea „Ion Creangă”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: iulianababin1987@yandex.ru, iuliana@iic.md
<https://orcid.org/0000-0001-8717-7092>

The paper deals with the problems of legal regulation of civil and legal protection of absolute civil rights in the Republic of the Moldova, Ukraine, as well as the European Union. Absolute civil rights, in particular, such as property rights, occupy an important place in the civil law system. These rights are fundamental not only to civil law, but also to the whole national legal system, because personal non-property rights are the basis of the vital activity of an individual, property rights, in particular property rights, are basic economic rights (rights intellectual property rights ensure the protection of literary, artistic, scientific and technical creative activity, and hereditary rights ensure effective civil succession). Therefore, a comprehensive scientific and legal general theoretical study of the whole range of issues concerning the grounds for the emergence of absolute civil rights, their place in the civil law system of Moldova, Ukraine and other countries, types of absolute civil rights in civil science, and their legislative consolidation is necessary and relevant. These surveys can be used in research, rule-making, educational activity.

Keywords: absolute civil rights, securing / realization / protection of absolute civil rights, property rights, limits to the exercise of absolute civil rights.

ASIGURAREA DREPTURILOR DE PROPRIETATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA, UCRAINA, UNIUNEA EUROPEANĂ. ASPECTE LEGALE COMPARATE

Prezenta lucrare examinează aspectele problematice ale reglementării legale și ale protecției drepturilor civile absolute în Republica Moldova și Ucraina, precum și în cadrul Uniunii Europene. Drepturile civile absolute, în special, cum ar fi dreptul la proprietate, ocupă un loc important în sistemul dreptului civil. Aceste drepturi sunt fundamentale nu numai pentru dreptul civil, ci și pentru întregul sistem juridic național, deoarece drepturile personale, morale stau la baza vieții unei persoane, drepturile reale, în special dreptul de proprietate, sunt drepturi economice de bază (drepturile de proprietate intelectuală protejează activitatea de creație literară, artistică, științifică și tehnică, iar drepturile de moștenire asigură succesiunea civilă efectivă). Prin urmare, un studiu teoretic general științific și juridic cuprinzător al întregii game de probleme privind temeiurile apariției drepturilor civile absolute, locul acestora în sistemul de drept civil din Moldova, Ucraina și alte țări, tipurile de drepturi civile absolute în domeniul civil și consolidarea lor legislativă rămân necesare și relevante. Aceste cercetări pot fi utilizate în activități științifice, stabilire de standarde, educaționale și de predare.

Cuvinte-cheie: drepturi civile absolute, drepturi de proprietate, limite ale exercitării drepturilor civile absolute, Republica Moldova, Ucraina, Uniunea Europeană.

ASSURANCE DES DROITS DE PROPRIÉTÉ EN RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA, EN UKRAINE ET DANS L'UNION EUROPÉENNE. ASPECTS JURIDIQUES COMPARÉS

Cet article examine les aspects problématiques de la réglementation juridique et de la protection des droits civils absolus en République de Moldova et en Ukraine, ainsi qu'au sein de l'Union européenne. Les droits civils absolus, en particulier, tels que le droit de propriété, occupent une place importante dans le système de droit civil. Ces droits sont fondamentaux non seulement pour le droit civil, mais aussi pour l'ensemble du système juridique national, car les droits personnels et moraux sont la base de la vie d'une personne, les droits réels, en particulier les droits de propriété, sont des droits économiques fondamentaux (les droits de propriété intellectuelle protègent l'activité créative littéraire, artistique, scientifique et technique, et les droits de succession assurent une succession civile effective). Par conséquent, une étude théorique scientifique et juridique générale complète de toute la gamme des questions concernant les motifs de l'émergence des droits civils absolus, leur place dans le système de droit civil de la Moldavie, de l'Ukraine et d'autres pays, les types de droits civils absolus dans le domaine civil et leur consolidation législative restent nécessaires et pertinents. Cette recherche peut être utilisée dans des activités scientifiques, normatives, éducatives et pédagogiques.

Mots-clés: droits civils absolus, droits de propriété, limites à l'exercice des droits civils absolus, République de Moldova, Ukraine, Union Européenne.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВ СОБСТВЕННОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА, УКРАИНЕ, ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ. СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

В данной работе рассматриваются проблемные вопросы правового регулирования и защиты абсолютных гражданских прав в Республике Молдова и Украине, а также в пределах Европейского Союза. Абсолютные гражданские права, в частности, такие как право собственности, занимают важное место в системе гражданского права. Эти права являются фундаментальными не только для гражданского права, но и для всей национальной правовой системы, ведь личные неимущественные права являются основой жизнедеятельности физического лица, вещные права, в частности право собственности, являются базовыми экономическими правами (права интеллектуальной собственности обеспечивают охрану литературной, художественной и научно-технической творческой деятельности, а наследственные права обеспечивают эффективное гражданское правопреемство). Поэтому необходимым и актуальным остается комплексное научно-правовое общетеоретическое исследование всего круга вопросов относительно оснований возникновения абсолютных гражданских прав, их места в системе гражданского права Молдовы, Украины и других стран, видов абсолютных гражданских прав в цивилистической науке и их законодательного закрепления. Данные изыскания могут быть использованы в научно-исследовательской, нормотворческой, учебно-преподавательской деятельности.

Ключевые слова: обеспечение/реализация/защита абсолютных гражданских прав, имущественные права/право собственности, пределы осуществления абсолютных гражданских прав.

Введение

Научные исследования абсолютных гражданских прав и их видов осуществлялись как во времена СССР, так и в независимой Республике Молдова и Украине. Однако до провозглашения независимости в Молдове и Украине, эти исследования имели преимущественно общетеоретический характер, поскольку отношения собственности были в определенной степени законодательно ограничены, а лич-

ные неимущественные права лица также не получили широкого распространения. Несмотря на это, стоит отметить научные труды по отдельным абсолютным гражданским правам таких известных ученых, как: Б. С. Антимонов, С. М. Братусь, Д. М. Генкин, О. С. Иоффе, Л. А. Красавчикова, С. Н. Ландкоф, Ю. Г. Матвеев, Н. Н. Маллеина, М. С. Маллеин, А. А. Подопригора, З. В. Ромовская, Е. А. Суханов и другие.

Основные тезисы

Молдавский правовед Александр Сосна пишет, что «собственность как юридическая категория означает принадлежность имущества определенным лицам – индивидам или коллективам – на определенных условиях и в определенных формах (право собственности в субъективном смысле). Собственность подразделяется на две основные формы: публичную и частную. Публичная собственность подразделяется на государственную и муниципальную. Частной собственностью является собственность, принадлежащая физическим и юридическим лицам, которые не являются государственными или муниципальными предприятиями. Согласно части (1) ст. 315 Гражданского кодекса Республики Молдова (далее – ГК РМ) № 1107-XV от 06.06.2002 года собственнику принадлежит право владения, пользования и распоряжения вещью»¹. Следовательно, согласно исследованиям вышеупомянутого автора, собственник имеет 3 правомочия:

1. право владения/обладания;
2. право пользования;
3. право распоряжения имуществом.

В работе молдавского автора читаем, что «согласно части (1) ст. 303 ГК РМ владение приобретается путем преднамеренного достижения фактического обладания вещью». Согласно части (1) ст. 285 ГК РМ «вещами признаются все предметы, которые могут быть индивидуальной или коллективной принадлежностью, и имущественные права. Вещи подразделяются на недвижимые и движимые»².

После модернизации ГК РМ был дополнен некоторыми важными нормами, защищающими личные неимущественные пра-

ва. Так, ст. 43 ГК РМ предусматривает, что в соответствии с законом каждое физическое лицо имеет право на жизнь, здоровье, физическую и психическую неприкосновенность, на свободное выражение мнения, на имя, честь, достоинство и профессиональную репутацию, на собственное изображение, на уважение интимной, семейной и частной жизни, на защиту персональных данных, на уважение своей памяти и тела после смерти, а также на другие подобные права, признанные законом. Эти права неприкосновенны и неотъемлемы³. Согласно ст. 1 ГК РМ, законодательство основывается на признании равенства участников, регулируемых ими отношений, защите интимной, частной и семейной жизни, признании неприкосновенности собственности, свободы договора, защите добросовестности, защите прав потребителя, признании недопустимости вмешательства кого-либо в частные дела, необходимости беспрепятственного осуществления гражданских прав, обеспечения восстановления нарушенных прав личности, их защиты компетентными юрисдикционными органами.

В данной статье мы попытаемся определить предпосылки для реализации абсолютного гражданского права, к которым следует отнести: а) наличие у лица конкретного права, его законодательное признание в форме общего разрешения или прямого закрепления в норме права и правомерные основания приобретения такого права конкретным лицом; б) наличие у лица – субъекта права – надлежащего объема гражданской дееспособности; в) отсутствие юридических и фактических препятствий для соответствующего поведения субъекта; г) надлежащий субъект осуществления права. Обосновывается доктринальный подход

¹ Сосна Александру, *Защита права собственности*. In: *Legea și viața*. 2018, nr. 5(317), pp. 36-39. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/36-39.pdf (дата обращения: 26.11.2021).

² Там же.

³ *Гражданский кодекс Республики Молдова: Закон №133 от 15.11.2018.* // Опубликован: 01.03.2019 в Официальном мониторе №66-75 art. №:132. Вступил в силу 01.03.2019.

к пониманию цели гражданско-правовой защиты абсолютных прав, что охватывает не только реакцию на само нарушение и его последствия, но и направлен на предотвращение нарушения, как абсолютно-го гражданского права, так и охраняемого законом интереса. Также обосновываются преимущества гражданско-правовой защиты абсолютных прав, обусловленных рядом специфических признаков и особых правовых подходов в регулировании гражданско-правовой ответственности, имущественный характер гражданской ответственности; дополнительность обременения для нарушителя гражданских прав и интересов; горизонтальный характер ответственности, обусловленный юридическим равенством участников гражданских отношений; компенсационный (восстановительный) характер гражданской ответственности; инициативность потерпевшей стороны по применению к нарушителю его прав и интересов государственного принуждения и др.

Ученый *Богдан Щербина* из Украины считает, что современная практика судов отдельных стран Европейского Союза (далее – ЕС) и Европейского суда по правам человека (далее – ЕСПЧ, Европейский Суд, Суд) является правильной, поскольку суды должны реагировать на реалии общественных отношений, обусловленные развитием информационных технологий. В странах ЕС в качестве определенного ориентира для одинакового правоприменения норм о праве собственности является положение Европейской конвенции о правах человека⁴ (далее – ЕКПЧ)⁵. По мнению известного украинского юриста и председателя

⁴ Щербина Б. С. *Абсолютні цивільні права: реалізація і захист*. Київ. 2018. Дисс. на здобуття ст. докт. юрид. наук. с. 98.

⁵ С наиболее точной информацией о ратификации данной Конвенции и ее Протоколов, заявлений, оговорок можно ознакомиться, переходя по ссылкам: www.conventions.coe.int. https://www.echr.coe.int/documents/convention_rus.pdf (дата обращения: 26.11.2021).

Верховного Суда Украины *Я. Романюка*, правильное толкование фундаментальных принципов защиты права собственности согласно статье 1 Протокола к Конвенции по правам человека и основных свобод (далее – Конвенция) и применение соответствующей практики ЕСПЧ становится толчком к правильному решению судами споров на национальном уровне⁶. Действительно, право частной собственности, возможность его нормального осуществления и защиты является признаком развитого *правового государства*.

Известно, что ЕСПЧ основан в 1959 году, а расположен в Страсбурге (город в Восточной Франции), во Дворце прав человека. Именно в стенах именитого здания, спроектированного британским архитектором *Ричардом Роджерсом*, Суд тщательно следит за соблюдением прав человека миллионов европейцев в государствах-членах Совета Европы, ратифицировавших Конвенцию⁷. Суд является наднациональным, международным судебным органом, компетентным в вынесении обязательных постановлений (для государств-участников) и относительно жалоб, поданных в индивидуальном порядке заявителями, физическими лицами и/или государствами о нарушении гражданских и политических прав, которые изложены в Конвенции. С 1998 года возможно подавать жалобы напрямую. Благодаря практике Суда Конвенция считается мощным и динамичным инструментом для решения насущных проблем и задач, и укрепления правового государства и демократии в Молдове. Для того чтобы понять, какова первостепенная роль Европейского Суда в защите прав граждан мы выделим важнейшее правило, которое неоспоримо соблюдается: ***суд разбирает только дела о нарушении тех прав, которые гаран-***

⁶ Там же.

⁷ Европейский Суд по правам человека. URL: <https://www.coe.int/ru/web/moscow/european-court> (дата обращения: 26.11.2021).

тируют Конвенция и Протоколы к ней. Во всех остальных случаях все жалобы будут отклонены. Отметим, что в Конвенции установлены гражданские и политические права, а большинство социально-экономических прав в ней не закреплены. Из экономических прав Конвенция, в частности ст.1 Протокола №1, защищает только лишь *право собственности* физических и юридических лиц (то есть частных лиц, имеющих право беспрепятственно пользоваться своей собственностью). В силу ст. 1 Протокола № 1 к Конвенции, *каждое физическое или юридическое лицо имеет право на уважение своей собственности. Никто не может быть лишен своего имущества иначе как в интересах общества и на условиях, предусмотренных законом и общими принципами международного права.* Практика деятельности ЕСПЧ предусматривает возможность такого судебного разбирательства, в котором ответчиком выступает собственное государство истца. Основание – Конвенция о защите прав человека и основных свобод от 4 ноября 1950 года (далее – Конвенция) и Протоколы к ней⁸.

Конвенция – это основа деятельности Суда и она защищает не только само право собственности в классическом виде и понимании (*владение, пользование, распоряжение*), но и действует, когда нарушения права собственности связаны с несвоевременным решением суда по имущественному спору, излишними суммами по взысканию налогов либо штрафов, а также с невозможностью для собственника пользоваться своим имуществом вследствие ухудшения экологической ситуации, катастроф, во время ликвидаций чрезвычайных ситуаций (далее – ЧС), во время осадных, военных, чрезвычайных положений⁹ (далее – ЧП), на фоне

⁸ Докипедия: Европейского Суда по правам человека в защите экономических прав (материал подготовила Н.В. Вильская, РФ).

⁹ Ст. 17-27 Закон «О режимах чрезвычайного, осадного и военного положения» N 212-XV от 24.06.2004 (в силу 06.08.2004) // Мониторул Официал ал Р.Молдова N 132-

распространения пандемий, и с необоснованным лишением/ограничением законного права наследования, спорами между арендатором и собственником, повреждением имущества во время военного положения в стране, иные ситуации с последствиями¹⁰. Отметим, что режим ЧП в РМ предусматривает гораздо более радикальные меры, в том числе ограничивающие свободы и права граждан. В частности, именно при ЧП власти в праве временно переселять жителей в более безопасные районы, мобилизовать трудоспособное население, отстранять от работы в экстренном порядке руководителей государственных/негосударственных организаций. Таким образом, реквизиция, экспроприация, выселение в принудительном порядке жителей из своих домов/квартир, планируемые «*во имя общественного блага*» не всегда гуманны, а также не всегда обеспечивают правовую защиту собственности уязвимых слоев населения. Право частной собственности и ее защиты на территории РМ гарантируются, и это официально закреплено в ст. 46 Конституции РМ.

Европейский Суд также пояснил, что в понятие «собственность» входят и «*активы частного права, не являющиеся физической собственностью, такие, как акции или денежные требования, основанные на договоре или деликте*». А также льготы, вытекающие из некоторых видов страхования¹¹. Отметим, что *решение становится окончательным, если оно не было обжаловано и были начаты процедуры по его исполнению.*

137 ст.696 от 06.08.2004 (дата обращения: 26.11.2021).

¹⁰ Максуров А.А. Защита права собственности от необоснованного вмешательства государства в права собственника в Европейском Суде по правам человека // *Международное публичное и частное право*. 2011. N 5. с. 13-17.

¹¹ Решение Европейского Суда по правам человека по делу "Stran" Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece" (N 13427/87) // Европейский Суд по правам человека. Избранные решения. Т. 2. М.: Норма, 2000. с. 54-68.

По поводу «имущества» существуют сложные споры. Так, например, Суд полагает, что лицензия на занятие либо иной вид деятельности, может являться имуществом, но лишь в тех случаях, когда это предполагает долгосрочный характер этой лицензии, получение выгод и зависимость от возникновения разумных законных ожиданий у самого владельца.

Помимо привычного содержания права собственности, Европейский Суд включает в него и неимущественные права (личные), например, к ним относим и «репутацию», обосновывая это тем, что в некоторых ситуациях и при определенных условиях «репутация» может быть приравнена к праву собственности (например, дело “Van Marle and Others v. the Netherlands”). В комментариях к судебной практике составители бюллетеня ЕСПЧ по правам человека совершенно справедливо указывали, что значительной проблемой, поднимаемой ныне заявителями, остается неисполнение судебных решений по гражданским делам, по выплатам пособий, пенсий и других видов компенсаций.

Еще одна категория дел по защите прав собственности представлена делами по взысканию налогов, штрафов и иных долгов, обязательных фискальных платежей. В Республике Молдова в борьбе с незаконными действиями кредитных организаций/банков адвокатам существенно помогают положения из *Закона о защите прав потребителя* № 105 от 13-03-2003¹².

При рассмотрении дел, вытекающих из отношений собственности, ЕСПЧ иначе охарактеризовал данную проблему, утверждая, что «любое умаление фонда собственника» это уже «посягательство» на его собственность¹³. Вследствие этого возника-

ет вопрос – а правомерно ли хоть малейшее посягательство на чью-либо собственность без наличия законных оснований? В практике ЕСПЧ выделяем и другие категории дел по защите права собственности при разных видах лишения собственности – конфискации, экспроприации, национализации имущества, что часто представляет собой несоразмерное вмешательство, неоправданное с точки зрения ст.1 Протокола №1. Данная статья не гарантирует права на получение полной компенсации при любых обстоятельствах, поскольку законные цели «в интересах общества» (разные экономические реформы и иные меры по обеспечению большей социальной справедливости) могут требовать выплаты возмещения в размере ниже рыночной стоимости.

Фраза «на условиях, предусмотренных законом», требует наличия и соблюдения надлежащим образом четких и доступных правовых положений. Полномочие Европейского Суда проверять соответствие действий властей нормам национального законодательства является ограниченным, поскольку право толковать и применять законодательство в первую очередь принадлежит стране (в нашем случае, Молдове и Украине). При рассмотрении дел, связанных с контролем за использование имущества, ЕСПЧ обращает внимание на два момента: преследует ли законодательно установленный контроль цель обеспечения «общих интересов» и является ли функционирование соответствующего законодательства и соответственно предусмотренного им контроля соразмерным преследуемой законной цели. Анализируя ст. 1 Протокола 1 к Конвенции, нельзя также не отметить, что это единственная статья Конвенции и Протоколов к ней, которая, во-первых, прямо говорит о гарантиях прав не только физических, но и юридических лиц, и, во-вторых, касается

¹² Опубликован: 27.06.2003 в Monitorul Oficial № 126-131 статья № 507 // ИЗМЕНЕНО ЗП168 от 26.07.18 МО 333-335 от 24.08.18 ст. 549; вступил в силу с 14.02.19.

¹³https://studref.com/319674/pravo/zaschita_prava_sobstvennosti_vzyskanii_nalogov_shtrafov_inyh_obyazatelnyh_fiskalnyh_platezhey (дата обращения: 26.11.2021).

вопроса имущества и недвижимости¹⁴. Также Я. Романюк указывает, что украинское законодательство не достигло совершенства в вопросах регулирования права собственности и обеспечения реальных гарантий прав собственников, поскольку эта сфера перманентно совершенствуется, изменяется, и пришло время – кардинальных перемен. Эта позиция заслуживает внимания, поскольку действительно есть отдельные правовые нормы о праве собственности, нуждающиеся в совершенствовании для устранения противоречий в соответствующем правовом регулировании (например, по осуществлению приобретения права собственности по приобретательной давности в отношении объектов самовольного строительства).

Однако, в национальном законодательстве Молдовы, Украины и ЕС, регулирующем отношения собственности, есть надлежащего уровня нормы о праве собственности и других вещных прав, которые расположены логично и сгруппированы по соответствующим институтам. Безусловно, с учетом положительного опыта стран ЕС возможно внесение изменений в отдельные правовые нормы для устранения пробелов в праве и проблем в правоприменении в целом.

В научной литературе отмечают синхронность подходов к регулированию отношений собственности в странах ЕС. В частности, существует трехуровневое правовое регулирование этих отношений: национальное законодательство определенной страны ЕС, право ЕС и ЕКПЧ. Причем под правом ЕС имеется в виду Хартия основных прав Европейского Союза. Также в научной литературе по этому поводу ука-

¹⁴ Рожкова М.А. К вопросу о понятии «собственность» в Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ЕСПЧ. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-ponyatii-sobstvennost-v-konventsii-o-zaschite-prav-cheloveka-i-osnovnyh-svobod-i-praktike-evropeyskogo-suda-po-pravam-cheloveka> (дата обращения: 26.11.2021).

зывают, что сущность адаптации правовой системы Украины к правовой системе ЕС заключается в восприятии Украины европейской концепции права вообще и концепции *частного права*, в частности, учитывая при этом, что последнее по происхождению и идеологии является чисто европейским концептом¹⁵. Вместе с тем, речь идет не об адаптации «частного права» Молдовы или Украины к «частному праву Европы», а об адаптации ключевой отечественной концепции гражданского права и положений гражданского законодательства ряда стран к принципам европейского права (т.е. сближение концептуальных основ частного права Молдовы, Украины и частного права ЕС).

Особое место в этом процессе занимают принципы функционирования правовых институтов, которые определяют содержание абсолютных гражданских прав, таких как право собственности (основа экономического развития), личные неимущественные права человека (как основа физического существования и социального бытия), права интеллектуальной собственности (как основа творческого потенциала и научно-технического прогресса)¹⁶. Как видим из исследуемых источников, в странах ЕС ученые-юристы уже длительное время задумываются над кодификацией частного права ЕС. Ведущее место среди институтов, правовые нормы которых предлагается унифицировать и кодифицировать, занимает *институт права собственности* как абсолютного гражданского права.

Актуальность данной проблемы в рамках нашего государства обусловлена тем, что право на уважение частной собственности гарантировано ст. 46 Конституции Республики Молдова и ст. 1 Протокола №

¹⁵ Щербина Б.С. *Абсолютні цивільні права: реалізація і захист*. Київ. 2018. Дисс. на здобуття ст. докт. юрид. наук. с. 104.

¹⁶ Там же.

1 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод, и что это право очень часто нарушается¹⁷. Исследование абсолютных гражданских прав в научной литературе характеризуются тем, что они, как правило, касаются научного анализа отдельных видов абсолютных гражданских прав (личные неимущественные права, их виды, право собственности, другие вещные права, права интеллектуальной собственности, наследственное право). Каждый вид абсолютных гражданских прав имеет свои особенности, соответствующую теоретическую базу исследования и специальное правовое регулирование. Обобщая научные исследования по личным неимущественным правам, отмечаем, что их система включает в себя как универсальные личные неимущественные права, которые носят фундаментальный характер и принадлежат всем без исключения физическим лицам, так и специальные личные неимущественные права, которыми наделены только отдельные физические лица (в случаях, прямо предусмотренных законом). Отмечаем научные труды А. В. Дзери¹⁸, Р. А. Майданник¹⁹, Я. Шевченко²⁰ по институтам права, в которых справедливо подчеркивается необходимость дальнейшего исследования этой тематики, что должно направляться на правильное определение направлений совершенствования законодательства в этой сфере с учетом положительного европей-

ского опыта. Исследование наследственных прав важны ввиду того, что осуществление права на наследование обуславливает возникновение другого абсолютного гражданского права – права собственности. По нашему мнению, в РМ нуждаются в совершенствовании отдельные аспекты наследственного права, реализации наследниками их права на наследование, на оформление наследства, на определение обязательных долей и именно новые доктринальные подходы способны помочь в решении этих проблемных вопросов. При рассмотрении наследственных дел, судебной инстанцией должно быть указано конкретно, что необходимо учитывать при признании человека «недостойным наследником», и все основания для признания наследника «нехорошим» должны быть подтверждены решением судебной инстанции.

Лиц, которые при жизни наследодателя оказывали существенное влияние и психологическое давление на него, заставляли составить завещание в пользу посторонних «заинтересованных лиц» (не законных наследников, т.е. родственников, а чужих, порой малознакомых субъектов), отменить завещание, или пытались любым способом надавить на наследодателя либо принудить законных наследников, чтобы они заранее (в письменном виде) отказались от наследства родителей/других родственников, необходимо привлекать к уголовной ответственности.

Более пристальное внимание законодателю следует уделить и в части решения споров, по разделу общего, т.е. совместно нажитого имущества супругов, предотвращая возможность впоследствии неосновательного обогащения одного из супругов, *negotiorum gestio* (путем злоупотребления доверием, обмана, шантажа, сокрытия фактов и др.).

Отметим, что кризисы, возникшие в связи с пандемией COVID-19, также постави-

¹⁷ Сосна Александру, *Защита права собственности*. In: *Legea și viața*. 2018, nr. 5(317), pp. 36-39. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/36-39.pdf (дата обращения: 03.11.2021).

¹⁸ *Гражданское право Украины*. Общая часть: учебник / под ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецовой, Р.А. Майданника. – К., 2010. – 974 с. / *Гражданское право Украины: Особенная часть*: учебник / под ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецовой, Р.А. Майданника. – Киев, 2010. – 1176 с.

¹⁹ Майданник Р.А. *Проблемы доверительных отношений в гражданском праве*: монография / Р.А. Майданник. – К., 2002. – 502 с. / Майданник Р.А. *Гражданское право: Общая часть. Введение в гражданское право*: учебник / Р.А. Майданник. – К. – 472 с.

²⁰ Шевченко Я. Н. *Избранные труды (1964-2012 гг.)*. – Киев, 2012. – 404 с.

ли под угрозу целый спектр основных прав человека и гражданина, прав, предусмотренных национальным законодательством и международными договорами в области прав человека, в особенности и *право собственности*. «*Домашнее насилие – это общественная, а не частная проблема*», отмечает Кэтэлин Авксентьев²¹. Проблема насилия в семье (будь то физического, сексуального, психологического, духовного или экономического) стала носить сегодня глобальный характер. В период вынужденной изоляции граждан в РМ (2020-2021 гг.) возросло количество жалоб и поданных исков, в отношении нарушения прав собственности членов семьи, где, что парадоксально, нередко «агрессорами» выступали сами жертвы абьюзивного поведения супругов/бывших супругов/сожителей и др. лиц.

Необходимо тщательно проверять информацию, учитывать различные условия (время года, возраст, положение лиц, иные факты), истинную ситуацию в семье (т.е. кто на кого подает иск и требует насильно покинуть жилье в течение 24 часов²²), оперативно реагировать, а главное, несмотря на преимущественное право собственности истца, найти способы защиты беременных женщин, матерей, пожилых женщин, детей и несовершеннолетних, а также инвалидов (часто это и есть будущие прямые наследники имущества).

В этой связи, мы согласимся с заключениями и рекомендациями Авксентьева К. и других юристов, которые также обратили внимание на глобальную пробле-

му населения в связи нынешними вызовами (пандемия, экономический кризис, рост разводов, военный конфликт между Россией и Украиной, вынужденная миграция граждан, «замороженный» Приднестровский конфликт и др.). Мы солидарны с упомянутым автором в отношении того, какой статус и какие права будут иметь граждане, какова их дальнейшая судьба, в случае вынужденной эвакуации субъектов/«агрессоров», цитируем: [перевод автора с рум.] «*эвакуация агрессора из дома – наиболее важная и суровая мера защиты, которая может принести пользу жертве домашнего насилия, по этой причине необходимо четкое и точное регулирование, которое побудило бы суды применять единообразные и правильные правовые нормы*». В то же время, отмечаем, что «*право собственности агрессора не может быть выше жизни и здоровья потерпевшего*». Статья 55 Конституции РМ гласит, что *каждый человек осуществляет свои конституционные права и свободы добросовестно, без нарушения прав и свобод других лиц*. Статья 53 Конституции РМ прямо определяет и защищает право лица, ущемленного властью посредством административного акта или неудовлетворением прошения в установленный срок. Таким образом, *лицо может добиваться признания своего права, отмены акта и возмещения ущерба*. А *государство, согласно закону, несет материальную ответственность за ущерб, причиненный ошибками, допущенными в уголовных процессах следственными органами и судами*.

С другой стороны, отметим роль такого важного компонента в системе сдержек и противовесов в РМ как Национальный орган по неподкупности (далее – НОН), полномоченного оценивать честность и неподкупность публичных должностных лиц путем тщательной проверки их имущества/

²¹ Avxentiev C. Juridice MD. *Ordonanța de protecție contra dreptului de proprietate*. URL: https://juridicemoldova.md/11350/ordonanta-de-protectie-contra-drept-de-proprietate.html?fbclid=IwAR10yq_11YT_9K2Gq3azVLw31U8Der8_wkyR04WgfT923GKOUz91mq2ig0. (дата обращения: 24.11.2021).

²² Ст. 2787 п. (1) *Гражданского процессуального кодекса Республики Молдова* от 30 мая 2003 года № 225-XV (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.11.2021 г.) // Опубликован: 03-08-2018 в *Monitorul Oficial* № 285-294 статья № 436. Вступил в силу с 29.11.21.

собственности²³. Так как укоренившиеся негативные явления в нашем государстве (такие как безнаказанность, коррупция, избирательность, предвзятость судей) постепенно должны исчезнуть навсегда, а государство должно усилить надзор за ветвями власти, обеспечить соблюдение культуры честности и добросовестности в сообществе, соблюдение принципа равенства всех граждан перед законом и судом, соблюдение основных принципов собственности, согласно ст. 9 Конституции РМ. В части (2) ст. 9 Конституции говорится, что «*собственность не может быть использована в ущерб правам, свободам и достоинству человека*».

Научные исследования института прав интеллектуальной собственности также должны быть направлены на создание благоприятной среды для надлежащей охраны и защиты прав субъектов интеллектуальной собственности. Современное состояние правовой охраны²⁴ интеллектуальной собственности в Молдове и Украине требует более масштабных и фундаментальных исследований ее проблем. Большинство из теорий (концепций) были высказаны и развиты в течение XX века как учеными общей теории права и государства, так и представителями науки гражданского права. Обосновано, что отдельные концепции уже потеряли свою актуальность, поскольку широко применяется определенное понимание правоотношения, в котором субъекты вступают в отношения для получения определенных благ, в связи с чем у них возникают взаимные права и обязанности. Поэтому теории, в которых говорится о

том, что абсолютные правоотношения (и абсолютное гражданское право) существуют между субъектом и объектом, не требуя другого (обязанного) субъекта, уже устарели и не отображают существующих общественных отношений.

В Республике Молдова все чаще поднимаются вопросы по установлению мер по предупреждению незаконного, необоснованного обогащения²⁵, конфликта интересов, положений несовместимости и борьбе с ними, а также нарушений правового режима ограничений и запретов. Часто невозможно доказать факт необоснованного обогащения одного лица в ущерб другого, например, делового партнера, супруга либо других родственников, что представляет проблему для членов общества, падение доверия к судьям, уважения законодательства, несправедливость судебных решений. Сегодня практика показывает, что иногда молдавские адвокаты используют конфиденциальную информацию о клиенте для собственной материальной выгоды, разглашают тайну подзащитного, завышают стоимость своих услуг, сотрудничают с ответчиком собственного клиента. Вследствие этого клиенту, помимо морального, может быть нанесен существенный имущественный ущерб, проигрываются дела по спорам за наследство, за общее, т.е. совместно нажитое имущество супругов. Считаем, что имущественные права детей и женщин после развода могут быть ущемлены, если судебная инстанция вынесет решение о разделе имущества поровну, в случае отсутствия мирового соглашения и подачи заявления супругой на алименты. Так как в настоящее время все более популярным становится такое явление как злостное уклонение плательщиков от уплаты алиментов, неплательщики прячутся за

²³ Закон от 17 июня 2016 года № 132 № 132 «О Национальном органе по неподкупности» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 07.10.2021г.). URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=39799628#pos=0;0. (дата обращения: 26.11.2021).

²⁴ Щербина Б. С. *Абсолютні цивільні права: реалізація і захист*. Київ. 2018. Дисс. на здобуття ст. докт. юрид. наук. с. 248.

²⁵ Закон Республики Молдова от 17 июня 2016 года №133 «О декларировании имущества и личных интересов» // *Monitorul Oficial* № 245-246 от 30.07.2016 г. (дата обращения: 26.11.2021).

границей годами, и власти остаются бес- сильны. Граждан Молдовы также волнует вопрос об имущественных правах при неза- регистрированном браке (спор между сожи- телями). В соответствии со ст. 567 ГК РМ, в случае, когда право собственности принад- лежит одновременно нескольким лицам и ни одно из них не является собственником одной идеальной доли общего имущества, собственность признается общей совмест- ной. Ч. 2, ч. 3 Ст. 562 ГК РМ устанавливает, что участник долевой собственности имеет преимущественное право на передачу ему жилья, в котором он имел место обычного пребывания на дату подачи иска о разделе, а также, по обстоятельствам, на мебель, которой обставлено жилье. Участник до- левой собственности имеет преимуще- ственное право на передачу ему имущества, которое он использовал при осуществлении предпринимательской или профессиональ- ной деятельности на дату подачи иска о разделе, а также на движимое имущество, которое он имел в своем оснащении.

Так, ст. 571 ГК РМ гласит, что раздел общего имущества между участниками совместной собственности осуществляется пропорционально вкладу каждого в приобретение имущества. До тех пор, пока не будет доказано обратное, вклад собственников предполагается равным. Ст. 572 ГК РМ определяет, что имуще- ство, нажитое супругами во время брака, является их совместной собственностью, если законом или заключенным между ними договором не установлен иной пра- вовой режим этого имущества. Любое имущество, нажитое супругами во время брака, предполагается их совместной соб- ственностью до тех пор, пока не будет доказано обратное. В случае если общее имущество представляет право, которое, согласно закону, приобретает путем регистрации в публичном реестре, а пра- во зарегистрировано лишь в пользу одно-

го из супругов, любой из супругов может требовать внесения в публичный реестр отметки о статусе этого права как пра- ва общего имущества супругов. Согласно ч.1 ст. 573 ГК РМ, под личной собствен- ностью супругов понимается имущество, принадлежавшее каждому из супругов до вступления в брак, а также полученное им во время брака на основании договора да- рения, в порядке наследования либо иным образом безвозмездно, является исключи- тельной собственностью того супруга, которому оно принадлежало или которым оно получено²⁶. Наряду с этим, отметим, чтобы через суд добиться решения спора в свою пользу, доказав свои права на жилье, нужно потратить немало средств, време- ни, здоровья, а бесплатная юридическая помощь еще более неэффективна.

Далее, ЕСПЧ также начал выносить приговоры Молдове из-за нерегулируемой отмены окончательных судебных решений и несправедливости/незаконности дей- ствий²⁷. Речь идет о деле *Ожог и др. про- тив Молдовы*²⁸, которое касалось незакон- ного пересмотра решения, имевшего место более 15 лет назад. ЕСПЧ за тяжбу между частниками по поводу недвижимости обя- зал Молдову выплатить 1,5 миллиона евро убытков бывшим акционерам кишинев- ского торгового центра «Gemenii», а также вернуть им часть здания и земли. Матери- альный ущерб истца тогда был оценен в 1,5 млн евро, моральный ущерб – 5000 евро и 10 000 евро – составили издержки и рас-

²⁶ Гражданский кодекс Республики Молдова: Закон №133 от 15.11.2018. // Повторно опубликован: 01.03.2019 в Официальном мониторе №66-75 art. №:132. Вступил в силу 01.03.2019.

²⁷ ЕСПЧ: Молдова должна выплатить экс-акционерам торгового центра «Gemenii» в Кишинёве 3,5 млн евро. URL: <https://esp.md/sobytiya/2020/02/18/espch-moldova-dolzha-vyplatit-eks-akcioneram-torgovogo-centra-gemenii-v> (дата обращения: 26.11.2021).

²⁸ CASE OF OJOG AND OTHERS v. THE REPUBLIC OF MOLDOVA. (Application no. 1988/06). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201134> (дата обращения: 26.11.2021).

ходы. В феврале 2020 года глава Центра юридических ресурсов Владислав Грибинча на странице в Фэйсбуке с явным негодованием прокомментировал данную роковую ошибку молдавских судей²⁹.

Выводы

Считаем, что, несмотря на абсолютный характер исследуемых гражданских прав, следует также учитывать, что этим правам все же присуще наличие определенных *ограничений*. Однако эти ограничения, хотя и влияют на возможность осуществления этих прав, очерчивая границы свободы личности, но они вполне оправданы, учитывая мотивы их установки. Доказано, что причинами установления определенных ограничений абсолютных гражданских прав являются *интересы общества* в целом (так называемые *публичные интересы*) и интересы других конкретных лиц, ведь *право лица заканчивается там, где начинается право другого*. Именно поэтому законодатель часто оправдано предусматривает пределы осуществления определенного права или устанавливает определенные ограничения. Абсолютный характер права собственности подчеркнут законодательным указанием на возможность его осуществления субъектом в соответствии с законом, по своей воле, независимо от других лиц. Осуществление права собственности как абсолютного вещного права, охватывает любые возможности владельца действовать в отношении принадлежащего ему имущества, включая и *владения, и пользование, и распоряжение* – *традиционная триада*, а также другие полномочия. Содержание этих отдельных полномочий собственника не раскрывается на законодательном уровне, но их трактовка в научной литературе является общепринятой: владение как право фактического

(физического или хозяйственного) господства над имуществом и др. Установлено, что владелец, осуществляя принадлежащее ему право, опирается на общий разрешающий принцип: *разрешено все, что прямо не запрещено*. Однако, собственник должен учитывать общие и специальные пределы осуществления принадлежащего ему права. Собственник вправе совершать в отношении своего имущества любые действия, не противоречащие закону. При осуществлении своих прав и исполнении обязанностей собственник обязан соблюдать моральные и нравственные основы общества. Практическое применение общих границ осуществления права собственности возможно в сочетании с другими правовыми нормами, предписания которых нарушил владелец и на основании которых можно ставить условия и средства ответственности.

Украинскими авторами (в особенности, Б. С. Щербина, Я. М. Шевченко) доказано, что осуществление субъективного права собственности должно охватывать и выполнение определенных обязанностей, возлагаемых на владельца. Положения об охране частной собственности и обязывающей роли владельца имеют конституционное закрепление (ст. 9 и ст. 46 Конституции РМ, ст. 14 Конституции ФРГ, ст. 13 Конституции Украины).

Установлено, что в Украине гражданско-правовая защита абсолютных прав может осуществляться как судом, в том числе хозяйственным (в зависимости от субъектного состава соответствующего спора), так и третейским судом, решение которого также являются обязательными для сторон.

Библиография

На русском языке:

1. Антология украинской юридической мысли. редкол.: Ю. С. Шемшученко и др. - т. 6: Гражданское право; отв. ред. Я. Н. Шевченко. – Киев, 2003. – 584 с.

²⁹ГрибинчаВ.Комментарий.URL:<https://www.facebook.com/100002542172880/posts/3058037324290977/?d=n> (дата обращения: 26.11.2021).

2. БАБИНА, Ю. Правовая природа адвокатуры Украины в современных условиях и процессах глобализации. În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național: Culegerea comunicărilor*. Vol. 1, 1-2 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2019, pp. 630-638.

3. *Гражданский кодекс Республики Молдова: Закон № 133 от 15.11.2018.* // Повторно опубликован: 01.03.2019 в Официальном мониторе №66-75 art. №:132. Вступил в силу 01.03.2019. – Кишинэу: Farmec-Lux, 2019 (Ф.Е.-Р. «Tipografia Centrală»). – 640 с.

4. *Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова от 30 мая 2003 года № 225-XV (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.11.2021 г.)*. // Опубликован: 03-08-2018 в Monitorul Oficial № 285-294 статья № 436. ИЗМЕНЕНО ЗП178 от 11.11.21, МО280-284/19.11.21 ст.386; в силу с 29.11.21.

5. *Гражданское право Украины*. Общая часть: учебник / под ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецовой, Р.А. Майданика. – К., 2010. – 974 с.

6. *Гражданское право Украины: Особенная часть*: учебник / под ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецовой, Р.А. Майданика. – Киев, 2010. – 1176 с.

7. ДЕМЕНЕВА, А. *Юридические последствия постановлений Европейского Суда по правам человека для Российской Федерации*: автореферат дисс. на соискание ученой степени канд.юрид. наук. Москва, 2010. – 30 с.

8. *Закон «О режимах чрезвычайного, осадного и военного положения» N 212-XV от 24.06.2004 (в силу 06.08.2004)*. // Мониторул Официал ал Р.Молдова N 132-137 ст.696 от 06.08.2004 (дата обращения: 26.11.2021).

9. *Закон Республики Молдова «О Национальном органе по неподкупности» от 17 июня 2016 года № 132 № 132 (с изменениями и дополнениями по состоянию на 07.10.2021г.)*. URL:http://continent-online.com/Document/?doc_id=39799628#pos=0;0. (дата обращения: 26.11.2021).

10. *Закон Республики Молдова «Об адвокатуре» N 1260-XV от 19.07.2002* // Мониторул Официал ал Р.Молдова N 126-127 от 12.09.2002. URL: <http://www.eurasian-advocacy.ru/respublika-moldova/613-zakon-respubliki-moldova-ob-advokature>. (дата обращения: 21.09.2021).

11. ЗАХАРИЯ, С., ИГНАТЬЕВ, В., ЗАВАЛЬНЮК, А. *Правовое регулирование деятельности хозяйствующих субъектов в*

Республике Молдова: Учебное пособие/ Под общ.ред.В.П. Игнатьева; Комратский гос.ун-т. Юрид.фак., Каф. Частного права – Комрат: Б.и., 2009 (Тіпогр. «Техника Info»). – 344 с.

12. ИГНАТЬЕВ, В., ПРОЦЕНКО, В. *Граждане как субъекты гражданского права*. В: *Закон и Жизнь*. 2011, nr. 9(237), pp. 33-43.

13. ИГНАТЬЕВ, В., ПРОЦЕНКО, В. *Гражданское право*. Общая часть. Учебник. Кишинэу, 2010.

14. ИОФФЕ, Ол. *Ответственность по советскому гражданскому праву*. Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1955. 310 с.

15. *Конституция Республики Молдова от 29 июля 1994 г.* // Monitor Oficial al Republicii Moldova Nr. 1 от 12.08.1994. Кишинэу: Farmec-Lux, 2018 (Ф.Е.-Р. «Tipografia Centrală»). – 80 с.

16. *Конституция Украины от 28 июня 1996 года №254к/96-ВР*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws> (дата обращения: 26.11.2021).

17. КЫРНАЦ, Т. *Конституционное право*. Гос. Унив.Молдовы.Академ. права, Кишинэу, Реклама, 2005. – 272 с.

18. МАЙДАНИК, Р. *Проблемы доверительных отношений в гражданском праве*: монография / Р.А. Майданик. – К., 2002. – 502 с.

19. МАЙДАНИК, Р. *Гражданское право: Общая часть. Введение в гражданское право*: учебник/ Р.А. Майданик. – К. – 472 с.

20. МАКСУРОВ, Ал. *Защита права собственности в Европейском Суде по правам человека*. М.: Инфра-М, 2014.

21. МАКСУРОВ, Ал. *Защита права собственности от необоснованного вмешательства государства в права собственника в Европейском Суде по правам человека // Международное публичное и частное право*. 2011. N 5.

22. *Постановление Пленума Высшей судебной палаты РМ № 8 от 09.10.2006 (бюллетень Высшей судебной палаты № 3, 2007)*.

23. РОЖКОВА, М. *К вопросу о понятии «собственность» в Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ЕСПЧ*. // *Журнал российского права*. 2006. №12(120). URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-ponyatii-sobstvennost-v-konventsii-o-zaschite-prav-cheloveka-i-osnovnyh-svobod-i-praktike-evropeyskogo-suda-po-pravam-cheloveka> (дата обращения: 01.12.2021).

24. СОСНА, Ал., СОСНА, Б. *Определение природы, роли и места решений европейского суда по правам человека в системе источников*

права Республики Молдова. În: *Supremația Dreptului*. 2019, nr. 1, pp. 5-12.

25. СОСНА, Ал. Защита права собственности. În: *Legea și viața*. 2018, nr. 5(317), pp. 36-39. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/36-39.pdf (дата обращения: 14.02.2020).

26. СОСНА, Ал. О некоторых достоинствах и недостатках модернизированного гражданского кодекса Республики Молдовы. În: *Materialele Conferinței Internaționale Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective*. Ediția 4, 26-27 iunie 2019, Bălți. Balti, Republic of Moldova: Tipogr. „Indigou Color”, 2020, pp. 451-457.

27. СОСНА, Б. Гражданское общество в Молдове: успех в действии. În: *Supremația Dreptului*. 2016, nr. 2, pp. 106-115.

28. *Союз адвокатов Республики Молдова бьет тревогу: нарушения прав человека принимают системный характер*. Электронный ресурс: <http://uam.md/index.php?pag=news&id=875&rid=1112&l=ro>. (дата обращения: 16.09.2021).

29. ШЕВЧЕНКО, Я. *Избранные труды (1964-2012 гг.)*. – Киев, 2012. – 404 с.

На украинском языке:

1. *Право власності: європейський досвід та українські реалії*. Правовий тиждень. 2015. URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=123901> (дата звернення 20.04.2018).

2. ЩЕРБИНА, Б. *Абсолютні цивільні права: реалізація і захист*. Київ. 2018. Дисс. на здобуття ст. докт. юрид. наук. 294 с.

3. ЩЕРБИНА, Б. Абсолютні цивільні права в системі цивільного права України. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 172–175.

4. ЩЕРБИНА, Б. Види абсолютних цивільних прав. Актуальні проблеми юридичної науки: зб. тез Міжнар. наук. конф. «Шістнадцяті осінні юридичні читання» (Хмельницький, 20–21 жовт. 2017 р.). Хмельницький, 2017. Ч. 1. С. 152–154.

5. ЩЕРБИНА, Б. Здійснення абсолютного права власності в Україні. Збірник матеріалів міжнародної конференції «Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення» (Дніпро, 30–31 берез. 2018 р.). Дніпро, 2018. С. 121–125.

6. ЩЕРБИНА, Б. Право власності: окремі аспекти здійснення. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми реалізації і захисту соціальних прав в Україні» (Львів, 27 квіт. 2018 р.). Львів, 2018. С. 275–278.

7. ЩЕРБИНА, Б. Особливості цивільно-правового захисту абсолютних прав. Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Правове регулювання суспільних відносин на шляху до сталого розвитку» (Київ, 15–20 трав. 2018 р.). Київ, 2018. С. 88–94.

На румынском языке:

1. AVXENTIEV, C. Juridice MD. Ordonanța de protecție contra dreptului de proprietate. URL: https://juridicemoldova.md/11350/ordonanta-de-protectie-contra-drept-de-proprietate.html?fbclid=IwAR10yq_11YT_9K2Gq3azVLw31U8DEr8_wkyR04WgfT923GKOUz91mq2ig0. (vizitat: 24.11.2021).

2. GRIBINCEA, Vl. Comentariu. URL: <https://www.facebook.com/100002542172880/posts/3058037324290977/?d=n> (vizitat: 26.11.2021).

THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE PROCESS OF MAINTAINING AND ENSURING PUBLIC ORDER AND PUBLIC SECURITY ¹⁾

Ianuș ERHAN

Doctor în drept, conferențiar universitar, cercetător științific superior,
Institutul de Cercetare și Inovare a Universității de Stat din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: ianuserhan@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0003-4110-8133>

Human rights are considered supreme values in any modern state with an advanced democratic regime, and their guarantee by the law enforcement forces implies both respect for them and protection. In turn, public order and security is ensured, through all the measures taken by law enforcement, to achieve, maintain and, ultimately, restore public order. The law enforcement forces represent the institutional framework of the system of public order and public security, respectively this is a determining factor in the process of protecting human rights, and from the analysis undertaken, we highlight two public authorities with competences in the field of public order and public security, namely the Police and the Inspectorate General of the Carabineers. Maintaining public order is the main mission of the Police carried out through specific activities carried out by the responsible subdivisions, and restoring public order is the main mission of the Inspectorate General of the Carabineers. As for ensuring public order, it is the secondary mission, both for the Police and for the Carabineers and it can be carried out independently or through mutual support. The approach based on human rights must be the basis of all the activities of maintaining and ensuring public order, which requires to be unconditionally respected at all levels of activity and by all employees of the mentioned authorities, being, at the same time, incorporated in the regulations that determine these processes.

Keywords: *respecting and protecting human rights, law and order, law enforcement, public order and public security, maintaining and ensuring public order and public security.*

PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI ÎN CADRUL MENȚINERII ȘI ASIGURĂRII ORDINII ȘI SECURITĂȚII PUBLICE

Drepturile omului sunt considerate valori supreme în orice stat modern cu un regim democratic avansat, iar garantarea lor de către forțele de ordine, presupune atât respectarea, cât și protecția acestora. La rândul său, ordinea și securitatea publică se asigură, prin totalitatea măsurilor luate de forțele de ordine, pentru realizarea, menținerea și, în ultimă instanță, restabilirea ordinii publice. Forțele de ordine reprezintă cadrul instituțional al sistemului de ordine și securitate publică, respectiv acesta este unul determinant în procesul de protecție a drepturilor omului, iar din analiza întreprinsă evidențiem două autorități publice cu competențe în domeniul ordinii și securității publice, și anume Poliția și Inspectoratul General de Carabinieri. Menținerea ordinii publice este misiunea principală a Poliției realizată prin activități specifice executate de subdiviziunile responsabile, iar restabilirea ordinii publice este misiunea principală a Inspectoratului General de Carabinieri. Ce ține de asigurarea ordinii publice este misiunea secundară atât pentru Poliție, cât și pentru Carabinieri și poate fi realizată independent sau prin sprijin reciproc. Abordarea bazată pe drepturile omului trebuie să stea la baza tuturor activităților

¹⁾ Articolul este elaborat în cadrul proiectului postdoctoral „Arhitectura juridică a mecanismelor naționale de ordine și securitate publică”.

de menținere și asigurare a ordinii publice, deziderat ce necesită a fi respectat necondiționat la toate nivelurile de activitate și de către toți angajații autorităților menționate.

Cuvinte-cheie: respectarea și protecția drepturilor omului, ordine de drept, forțe de ordine, ordine și securitate publică, menținerea și asigurarea ordinii și securității publice.

PROTECTION DES DROITS DE L'HOMME DANS LE CADRE DU MAINTIEN ET DE LA GARANTIE DE L'ORDRE ET DE LA SÉCURITÉ PUBLICS

Les droits de l'homme sont considérés comme des valeurs suprêmes dans tout État moderne doté d'un régime démocratique avancé, et leur garantie par les forces de l'ordre implique à la fois leur respect et leur protection. À leur tour, l'ordre et la sécurité publics sont assurés, à travers toutes les mesures prises par les forces de l'ordre, pour atteindre, maintenir et, finalement, rétablir l'ordre public. Les forces de l'ordre représentent le cadre institutionnel du système d'ordre et de sécurité publique, respectivement c'est un facteur déterminant dans le processus de protection des droits de l'homme, et de l'analyse entreprise, nous mettons en évidence deux autorités publiques dotées de pouvoirs dans le domaine de l'ordre et de la sécurité publique, à savoir la Police et l'Inspection générale des carabiniers. Le maintien de l'ordre public est la mission principale de la police menée à travers des activités spécifiques menées par les subdivisions responsables, et le rétablissement de l'ordre public est la mission principale de l'Inspection générale des carabiniers. Quant au maintien de l'ordre public, il s'agit de la mission secondaire, tant pour la Police que pour les Carabiniers, et elle peut être exercée de manière indépendante ou en s'appuyant mutuellement. L'approche fondée sur les droits de l'homme doit être à la base de toutes les activités de maintien et d'assurance de l'ordre public, qui exigent d'être respectées inconditionnellement à tous les niveaux d'activité et par tous les employés des autorités mentionnées, étant, en même temps, incorporées dans les réglementations qui déterminent ces processus.

Mots-clés: respecter et protéger les droits de l'homme, la loi et l'ordre, l'application de la loi, l'ordre et la sécurité publics, maintenir et assurer l'ordre et la sécurité publics.

ЗАЩИТА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В ПРОЦЕССЕ ПОДДЕРЖАНИЯ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА И ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Права человека считаются высшими ценностями в любом современном государстве с развитым демократическим режимом, и их гарантия правоохранительными органами подразумевает как их соблюдение, так и защиту. В свою очередь, общественный порядок и безопасность обеспечивается за счет всех мер, предпринимаемых правоохранительными органами, для достижения, поддержания и, в конечном итоге, восстановления общественного порядка. Правоохранительные силы представляют собой институциональную основу системы правопорядка и общественной безопасности, соответственно это является определяющим фактором в процессе защиты прав человека, ана основе проведенного анализа мы выделяем два органа государственной власти, обладающих полномочиями в сфере правопорядка и общественной безопасности, а именно Полицию и Генеральный инспекторат карабинеров. Поддержание общественного порядка является основной задачей Полиции, осуществляемой посредством конкретных мероприятий, проводимых ответственными подразделениями, а восстановление общественного порядка является основной задачей Генерального инспектората карабинеров. Относительно обеспечения общественного порядка, то это второстепенная задача как для полиции, так и для карабинеров, и она может выполняться самостоятельно или при взаимной поддержке. Подход, основанный на правах человека, должен лежать в основе всей деятельности по поддержанию и обеспечению общественного порядка, что требует безусловного соблюдения на всех уровнях деятельности и всеми работниками упомянутых органов.

Ключевые слова: соблюдение и защита прав человека, законность, правопорядок, общественный порядок и общественная безопасность, поддержание и обеспечение общественного порядка и безопасности.

Introducere

În ultimii ani asistăm la diferite schimbări și transformări de ordin social, politic, economic, care au determinat și acele provocări la care este expus, în general, sistemul național de securitate, iar în particular, domeniul ordinii și securității publice. Mai nou, conflictul militar din Ucraina, aflat în imediata proximitate, fluxul majorat de migranți generat, dar și incertitudinea privind soluționarea acestuia, impun revizuirea conceptelor și politicilor în vederea asigurării unui nivel înalt al climatului de siguranță publică.

Totodată, este unanim recunoscut că, drepturile și libertățile omului sunt privilegii conferite prin lege. În temeiul acestora, titularul dreptului, adică orice persoană, poate să adopte o anumită conduită și să ceară altora să se comporte adecvat dreptului său în scopul valorificării unui interes personal, legitim și juridic protejat, în acord cu interesul general și cu normele de conviețuire.

Conform prevederilor constituționale, cetățenii beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin legea supremă și prin alte legi, iar normele de drept orientează activitatea autorităților statului spre asigurarea protecției și respectării drepturilor fiecărei persoane. Cetățeanul, de asemenea, dispune de pârghii constituționale orientate spre a-i asigura un comportament activ în raport cu autoritățile publice.

Din analiza competențelor legale, distingem Ministerul Afacerilor Interne ca fiind cea mai importantă instituție guvernamentală, care prin intermediul autorităților publice din subordine realizează tot spectrul de activități în domeniul ordinii și securității publice.

Principalele idei ale cercetării

Este cunoscut faptul că, securitatea statului și a tuturor cetățenilor săi, siguranța persoanei, ordinea și liniștea publică, reprezintă valori sociale primordiale ce stau la baza existenței, organizării și funcționării oricărui stat de drept în cadrul căruia reglementarea multiaspectuală a relațiilor sociale, disciplină, ordine de drept reprezintă cerințe firești ale democrației [1, p.404].

Domeniul ordinii și securității publice este privit și tratat ca o parte a conceptului general de securitate națională. În aceste condiții, *ordinea publică* este o stare de drept, conținutul său fiind legat de prevederile legale, ceea ce permite realizarea și menținerea echilibrului bazat pe consens social, apărarea și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, apărarea avutului public și privat și apărarea valorilor supreme în scopul promovării și afirmării progresului social într-o societate democratică [2, p.20].

Totodată, ordinea publică constituie componenta „ordinii de drept” care exprimă starea de funcționare eficace a instituțiilor statului de drept, de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a proprietății publice și private, asigurată prin ansamblul necesar de reglementări juridice, norme comportamentale, valori sociale și instituții specifice, inclusiv pentru restabilirea echilibrelor perturbate [3].

La rândul său, *ordinea de drept* reprezintă starea ce presupune asigurarea prin intermediul normelor juridice a condițiilor pentru desfășurarea normală a tuturor activităților sociale și se stabilește în relațiile sociale ca urmare a respectării stricte a legilor de către cetățeni și de către organele de stat. În

contextul corelării ambilor termeni, ordinea publică reprezintă ordinea de drept privită sub aspectul desfășurării normale și ordonate a activității publice.

Securitatea publică, pornind de la conceptul de „siguranță personală”, este definită în general ca fiind, „o stare de protecție a persoanei și a societății, față de orice tip de pericole, de orice acțiune ilicită, față de consecințele acestora, precum și față de consecințele stărilor excepționale sau ale conflictelor sociale, a calamităților naturale, a epidemiilor, a epizootiilor, a catastrofelor, a avariilor și incendiilor, după caz”[4, p. 150].

Conform prevederilor legale securitatea publică este starea de încredere, pace și coeziune socială, lipsă de pericole și amenințări referitoare la viața, libertatea, bunăstarea și prosperitatea populației și comunității, asigurată prin acțiuni specifice de către autoritățile abilitate [3].

Din analiza definițiilor menționate supra, distingem diferite elemente/componente: stare, legalitate, instituții, prevederi și reglementări, ordinea publică fiind procesul, iar scopul/rezultatul care urmează a fi atins în cadrul acestuia, prin îmbinarea elementelor menționate, nu este altceva decât securitatea publică.

Ordinea publică implică trei procese/componente distincte, dar interdependente, și anume:

- **menținerea ordinii publice** – ansamblul de măsuri și acțiuni organizate și desfășurate cotidian pentru protejarea și respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor, a normelor de conduită civică, a regulilor de conviețuire socială, a celorlalte valori sociale, a patrimoniului public și privat, precum și

pentru funcționarea normală a autorităților statului;

- **asigurarea ordinii publice** – ansamblul de măsuri și acțiuni întreprinse în timpul evenimentelor publice pentru respectarea legalității, prevenirea și curmarea dezordinilor în masă și/sau a manifestărilor de violență;

- **restabilirea ordinii publice** – ansamblul de măsuri și acțiuni întreprinse în timpul evenimentelor publice pentru readucerea situației la starea de normalitate, atunci când se produc dezordini în masă cu diferite intensități.

Noțiunile date diferă între ele, reieșind din gradul de intensitate și impactul pe care îl pot avea anumite riscuri și amenințări asupra ordinii publice proporțional cu acele măsuri și acțiuni realizate de autoritățile responsabile ca răspuns la acestea. Totodată, modelul dat, de divizare a ordinii și securității publice în trei componente distincte, este unul acceptat unanim la nivel mondial.

Ce ține de menținerea și asigurarea ordinii publice, aceasta, „ilustrează totalitatea măsurilor, activităților și operațiunilor desfășurate de forțele de ordine publică, iar garantarea ordinii publice cuprinde totalitatea măsurilor care se întreprind pentru respectarea legalității, prevenirea și descurajarea unor acțiuni care generează tulburări sociale sau manifestări de violență, a activităților culturale și sportive, precum și altor manifestări în care participă un număr mare de oameni și se asigură de forțele principale și de sprijin, conform competențelor” [5, p.33].

În sensul dat, pentru menținerea, asigurarea și restabilirea ordinii publice sunt implicate trei categorii de forțe, și anume **forțele de ordine** – subdiviziuni ale autorităților

administrative și instituțiilor din subordinea MAI, investite cu atribuții în acest sens, și anume Poliția și Inspectoratul General de Carabinieri; *forțe de sprijin* – subdiviziuni ale autorităților administrative și instituțiilor din subordinea MAI, care exercită în mod curent alte atribuții decât cele de menținere, asigurare și restabilire a ordinii publice, dar pot fi utilizate pentru îndeplinirea acestui tip de misiuni, cum ar fi Poliția de Frontieră, Biroul Migrație și Azil și altele, precum și *forțe complementare* – organe și autorități ale administrației publice centrale și locale, precum și alte organizații, care, prin activități specifice, pot acorda asistență forțelor de ordine și forțelor de sprijin.

După cum vedem, ordinea și securitatea publică se asigură, prin totalitatea măsurilor luate de forțele de ordine, pentru realizarea, menținerea și, în ultimă instanță, restabilirea ordinii publice. Forțele de ordine, la rândul său, reprezintă cadrul instituțional al sistemului de ordine și securitate publică, respectiv, este unul determinant în procesul respectării și protecției drepturilor omului, iar din analiza întreprinsă, evidențiem două autorități publice cu competențe dedicate în domeniul ordinii și securității publice, și anume Poliția și Inspectoratul General de Carabinieri.

Conform noului document de politici publice pe domeniul afacerilor interne pentru anii 2022-2030 este statuat că „Securitatea publică este un domeniu de intersecție a competențelor Poliției și ale Carabinierilor. Poliția își exercită atribuțiile în virtutea mandatului de a menține ordinea publică și de a reduce astfel rata infracționalității, iar Carabinierii – au funcția de a menține, asigura și restabili ordinea publică, în contextul

evenimentelor de ordin public, la care participă un număr mare de cetățeni” [6].

Poliția este instituția publică specializată a statului menită să apere drepturile și libertățile cetățenilor, interesele societății în ansamblu, dar și cele ale statului. Din aceste considerente, activitatea poliției într-un stat de drept, bazat pe supremația legii, este extrem de importantă.

Lucrul dat a fost inserat perfect în Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul poliștilor [7], care stabilește că Poliția este „o instituție publică specializată a statului, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care are misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, de prevenire, investigare și de descoperire a infracțiunilor și contravențiilor.”

Din analiza prevederilor legale care determină organizarea și funcționarea Poliției, determinăm categoriile de atribuții, după cum urmează:

- a) prevenirea infracțiunilor și contravențiilor;
- b) investigarea infracțiunilor și contravențiilor, urmărirea penală;
- c) menținerea, asigurarea și restabilirea ordinii și securității publice;
- d) protecția drepturilor și a intereselor legitime ale persoanei și comunității;
- e) asigurarea îndeplinirii justiției;
- f) asistența populației și a administrației publice locale.

După cum se observă protecția drepturilor și a intereselor legitime ale persoanei trece ca un fir roșu prin totalitatea competențelor deținute de Poliție, fiind unul din principiile de bază în activitate, dar și una din condițiile permanente

și incontestabile de realizare a atribuțiilor stabilite.

La rândul său, Legea privind Inspectoratul General de Carabiniери [8], indică expres că aceasta este autoritate specializată a statului, cu statut militar, aflată în subordinea MAI, care are misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin executarea atribuțiilor de menținere, asigurare și restabilire a ordinii publice, de prevenire și descoperire a infracțiunilor și contravențiilor, de protecție a obiectivelor de importanță deosebită, de prevenire și combatere a terorismului, de asigurare a regimului stării de urgență, de asediu sau de război.

După cum deducem din ambele acte normative, atât de către o instituție, cât și alta drepturile și libertățile omului sunt realizate anume prin ansamblul/complexul de măsuri de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice.

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului constituie nu doar o realitate, ci și o finalitate a întregii activități umane, democratice și progresiste [5, p.30]. Totodată, drepturile omului reprezintă principalele condiții care permit fiecărei persoane să-și dezvolte și să aplice cât mai eficient calitățile sale fizice, intelectuale, morale, socioafective și spirituale. Drepturile decurg din aspirația tot mai pronunțată a omenirii la o viață în care să fie respectată și protejată demnitatea și valoarea fiecărui individ [9, p.28].

În lumea contemporană „drepturile omului sunt abordate la nivel național și internațional având în vedere apărarea instituțiilor statale și implicând problema condiției umane din punct de vedere juridic prin protecția persoanei și a

bunurilor acesteia” [10, p.32], iar „misiunea poliției în toate statele fiind aceea de a respecta „normele de conduită în societate, ordinea și liniștea publică” [11, p.56].

Deoarece printre sarcinile principale ale poliției se numără prevenirea și contracararea infracțiunilor și altor manifestări antisociale, precum și asigurarea ordinii și securității publice, activitatea acestora interferează, cu o gamă largă de drepturi fundamentale ale omului.

De exemplu, dreptul la libertate și siguranță vizează protejarea libertății fizice a persoanei împotriva oricărei arestări sau detenții arbitrare ori abuzive. Constituția Republicii Moldova garantează cetățenilor posibilitatea de a se bucura de libertate și, totodată, asigură securitatea juridică, protecția, apărarea acestora în raporturile lor cu autoritățile statului. Dreptul la inviolabilitate a persoanei reprezintă și setul de garanții de a nu fi reținut, urmărit sau pedepsit ilegal [12, p.6].

Poliția este prima linie de apărare a drepturilor omului, iar polițiștii sunt gardienii legii, inclusiv ai reglementărilor ce vizează drepturile omului [13, p.14]. În acest sens, se consideră că, în îndeplinirea datoriei lor, oficialii forțelor de poliție trebuie să protejeze demnitatea umană, precum și să mențină și să respecte drepturile fundamentale, dar și drepturile civile și politice ale persoanei [14, p.5-8].

Totodată, Poliția este înzestrată cu puteri speciale (inclusiv, de a folosi potențial forța), de a priva oamenii temporar de libertatea lor, de a le limita drepturile (de exemplu, pentru a opri, chestiona, reține și aresta, ridica bunurile, lua amprente, fotografia și realiza percheziții corporale) și în condiții extreme, de a utiliza chiar și forța cu consecințe letale. Polițiștii

trebuie, totuși, să respecte mereu principiile statului de drept, în conformitate cu politicile și standardele internaționale cât și normele prevăzute în legislația națională [15, p.44].

În opinia autorului Tudor Tomozei, activitatea poliției într-o societate democratică influențează respectarea „drepturilor fundamentale ale omului, printre care dreptul la viață, dreptul la libertate și dreptul la libertatea persoanei”[16, p.7].

La rândul său, Sara Pastor este de părerea că, Poliția are puterea atât de a proteja, cât și posibilitatea de a încălca drepturile omului. Scopul standardelor internaționale de activitate ale poliției sunt de a valorifica conexiunile pozitive dintre poliție și drepturile omului și de a minimiza potențialele conflicte negative între aceste două concepte [17, p.1], respectiv, pe de o parte, se asigură neadmiterea abuzului de putere, tratamentului discriminatoriu sau arbitrar, iar pe de altă parte, se realizează protecția și respectarea drepturilor omului.

Deoarece poliția reprezintă statul în modul cel mai vizibil, încrederea în poliție echivalează cu încrederea în stat. În lipsa acestei încrederi, cetățenii nu vor fi dispuși să semnaleze infracțiunile și nici să le ofere polițiștilor informațiile de care au nevoie pentru a-și desfășura activitatea în mod eficient.

Pe de altă parte, atunci când poliția este incapabilă să riposteze prompt și se jenează să acționeze dur în situații critice, statul este criticat pentru slăbiciunea sa. Aproape la fel de grav este atunci când poliția își pierde autoritatea, iar reprezentanții organelor de forță sunt sfidați în mod direct, inclusiv sunt ultragiați și agresați fizic, aceasta demonstrează o escaladare a tensiunilor în

societate, încurajează încălcarea legii de către alți indivizi, subminează sistemul de securitate publică [18, p.542].

Cu peste nouă mii de angajați, Poliția este una dintre cele mai mari autorități administrative din Republica Moldova, iar impactul activității acesteia are un efect imediat și direct asupra percepțiilor cetățenilor privind capacitatea statului de a face față sarcinilor de a asigura un climat de securitate publică înalt. Nu trebuie să uităm și faptul că, Poliția este printre cele mai vizibile instituții ale statului, iar angajații acesteia sunt printre primii care intervin la chemările, sesizările și plângerile cetățenilor.

Totodată, fiind unul din organele de drept responsabile de asigurarea securității cetățenilor și apărarea drepturilor acestora, orice angajat de poliție trebuie să cunoască la cel mai înalt nivel și să se ghideze în activitatea de serviciu de responsabilitățile și drepturile stipulate pentru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu.

Astfel, față angajații Poliției sunt înaintate următoarele cerințe în procesul de activitate:

- interzicerea torturii, tratamentelor inumane și degradante;
- respectarea drepturilor omului la aplicarea forței fizice, mijloacelor speciale și armei de foc;
- interzicerea discriminărilor;
- asigurarea drepturilor victimelor violenței în familie;
- asigurarea drepturilor victimelor traficului de ființe umane;
- respectarea dreptului la apărare în activitatea polițienească [19, p.35-36].

Dincolo de sarcina de bază de contracarare a criminalității, poliția este privită și ca un organ de ocrotire a populației, de suport în

cazuri de necesitate și de prevenire a actelor criminale împotriva cetățenilor. Faptul, pe cât de sigur se simt cetățenii în propriile lor case, influențează enorm asupra imaginii poliției [20, p.94], cât și a statului în general.

Nivelul de infracționalitate pentru populație este un indicator direct al eficienței și profesionalismului poliției în îndeplinirea atribuțiilor sale. Pe de altă parte, conduita profesională a polițistului are și ea un impact considerabil asupra imaginii pe care o reprezintă în general.

Relația dintre poliție și public este un element cheie într-o democrație. În acest tip de societate, poliția este responsabilă nu doar în fața statului, dar și vizavi de populație, iar eficacitatea sa depinde, în mare măsură, de susținerea celei din urmă. În acest sens, funcția socială și calitatea de serviciu public al poliției sunt importante, de asemenea pentru funcția sa represivă [21, p.13].

În virtutea abilităților oferite de stat poliția este instituția care are o postură dublă, pe de o parte asigurarea/garantarea libertăților cetățeanului, iar pe de altă parte limitarea sau constrângerea acestora în caz de abateri sau acțiuni ilegale. Acest fapt impune ca activitatea poliției să fie desfășurată la un nivel înalt de competență și de profesionalism care ar permite asigurarea sarcinilor menționate mai sus eficient și calitativ [22, p. 387-388].

În ordinea dată de idei, o abordare a poliției bazată pe drepturile omului ar facilita stabilirea unui echilibru just al drepturilor care să permită statului să folosească anumite puteri și pârghii coercitive. Astfel, în cazul polițiștilor se consideră că, drepturile omului:

- îi ajută să stabilească ce este permis și ce este interzis;

- contribuie la modelarea structurilor organizaționale interne ale poliției;

- precizează îndatoririle polițiștilor, în calitate de reprezentanți ai statului, de a respecta și de a proteja cetățenii;

- garantează respectarea valorilor umane ale polițiștilor, când ei înseși sunt titulari ai acestor drepturi.

Conform reglementărilor departamentale ale Ministerului Afacerilor Interne menținerea ordinii publice se realizează prin patrulare pe itinerare stabilite, contacte cu populația, verificarea locurilor cu risc de încălcare a legii, precum și prin alte procedee specifice în raport cu situația operativă [23].

Cu toate acestea, enumerarea dată poate fi extinsă prin tot spectrul de activități realizate de Poliție, altele decât asigurarea ordinii publice în cadrul diferitor evenimente publice, cât și de restabilire a acesteia.

Suntem de acord cu cercetătorul Iurie Bulai care consideră că în cadrul asigurării ordinii și securității publice, poliția trebuia să întreprindă următoarele măsuri/acțiuni: de protecție a vieții, sănătății, onoarei, demnității și bunurilor; de asigurare a ordinii în locuri publice în vederea garantării securității personale și publice; să asigure și să desfășoare o comunicare cu autoritățile publice cu privire la evenimentele/manifestațiile preconizate cu caracter public și care au un potențial pericol pentru securitatea publică și personală [22, p.390-391].

În ultimii ani, la nivelul Poliției au fost elaborate și aprobate peste 100 de proceduri standard de operare pe domeniile: tehnico-criminalistic, reacționare operativă (intervenția față de unele categorii de persoane/situații), management operațional, resurse umane,

investigații infracțiuni, asistență și reprezentare juridică, auditul intern, etc.

Procedurile standard de operare reprezintă o noutate pentru Poliția națională, iar standardizarea proceselor de lucru determină uniformizarea, la nivel de țară, a intervențiilor Poliției pentru diferite situații, precum și garanții suplimentare pentru toți subiecții. Totodată, acestea descriu etapizat acțiunile polițiștilor în dependență de circumstanțe, condiții, comportamentul persoanelor, dezvoltate în vederea transpunerii reglementărilor naționale și menite să asigure legalitate acțiunilor polițienești, cât și respectarea drepturilor omului. O mare parte dintre acestea se referă anume la realizarea menținerii ordinii publice.

De exemplu, conform procedurii standard de operare „Documentarea cazurilor de încălcare de către cetățeni a ordinii publice” este stabilit că „La sesizarea cazurilor de încălcare de către cetățeni a ordinii publice, angajatul Poliției are atribuția de a desfășura activități de identificare și contracarare a acțiunilor ce atentează la viața, libertatea, sănătatea și integritatea persoanelor, a proprietății private sau publice, precum și a altor interese legitime ale comunității. Totodată, angajatul Poliției este în drept să solicite persoanelor, inclusiv persoanelor cu funcție de răspundere și persoanelor publice, respectarea ordinii publice și încetarea acțiunilor ilegale, iar, în caz de necesitate, pentru asigurarea respectării cerințelor legale să intervină prin aplicarea forței fizice, mijloacelor speciale sau a armei de foc din dotare, în condițiile stabilite de lege [24].

O altă procedură, privind conducerea persoanei la sediul poliției, determină că

această este o măsură polițienească, cu caracter coercitiv, ce constă în însoțirea persoanelor de la locul interceptării până la sediul poliției, în vederea luării măsurilor legale față de persoanele:

1) care, prin acțiunile lor, periclitează viața persoanelor, ordinea publică sau alte valori sociale;

2) care au săvârșit sau sunt suspecte de săvârșirea unor fapte ilegale;

3) a căror identitate nu a putut fi stabilită în condițiile legii.

Conducerea persoanei la sediul poliției se va efectua cu respectarea drepturilor constituționale ale persoanelor, astfel prin măsurile întreprinse, organul de ordine să nu lezeze în nici un fel demnitatea persoanei sau vreun drept fundamental al acesteia care nu este în legătură cu fapta comisă și să nu se recurgă nejustificat la forță [25].

Din analiza prevederilor cuprinse în Legea cu privire la Poliție, și anume art. 25 ce se referă la împuternicirile polițistului, printre multitudinea acestora determină și cea care ține de solicitarea către persoane de a se legitima la intrarea într-un perimetru restricționat, respectiv, îngăduind dreptul la libera circulație a acestora prin prisma regulilor și condițiilor stabilite de acces și aflare într-un perimetru sau locație cu acces restricționat.

Astfel, conform atribuțiilor sale, polițistul poate să efectueze controlul corporal preventiv asupra persoanei participante la întruniri publice, iar prin reglementările interne au fost stabilite condițiile și limitele acestui control, cum ar fi: controlul corporal preventiv asupra persoanei este o măsură de intervenție ce constă în verificarea prin palpare și observare vizuală a corpului, a îmbrăcămintei și a încălțămintei,

în scopul descoperirii obiectelor, substanțelor sau produselor a căror deținere și circulație sunt interzise. Controlul corporal preventiv se efectuează în cazurile prevăzute de lege, asupra persoanei participante la întruniri publice sau în alte locuri în care este interzis accesul cu arme, produse ori substanțe periculoase, asupra persoanei care se află în stare de inconștiență, precum și al bagajului acesteia [26].

Ce ține de respectare drepturilor și libertăților omului în contextul asigurării ordinii publice în cadrul întrunirilor publice, Curtea Europeană a precizat că dreptul la întrunire pașnică prevăzut de art. 11 al Convenției Europene a Drepturilor Omului reprezintă un drept fundamental într-o societate democratică, un element esențial al vieții publice. Acest drept îi vizează nu numai pe participanții la o manifestație publică, dar și pe organizatorii acesteia, care pot fi asociați, grupuri organizate sau partide politice [9, 122].

Astăzi este unanim recunoscut că, dreptul la întrunire pașnică cu scopul de a protesta, demonstra, celebra, comemora și, în general, de a comunica în mod colectiv autorităților și altor cetățeni părerile, stă la baza sistemelor democratice funcționale. Acest drept este strâns legat de alte pietre de temelie ale democrației și pluralismului, precum libertatea de exprimare și libertatea de asociere. Se consideră că, facilitarea dreptului la libertatea de întrunire pașnică poate fi o provocare pentru autorități. Este o provocare îndeosebi pentru poliție, care are responsabilitatea primară de a crea condițiile pentru desfășurarea unei întruniri, asigurând în același timp menținerea ordinii publice și neobstrucționarea în mod disproportionat a drepturilor și libertăților altor persoane [27, p.7].

O abordare bazată pe drepturile omului trebuie să stea la baza tuturor activităților de asigurare a ordinii publice, inclusiv asigurarea ordinii publice la întruniri și manifestații. Totodată, asta nu înseamnă că întrunirile pașnice nu pot fi limitate din motive ce țin de ordinea și securitatea publică sau protecția drepturilor și libertăților celorlalți. Totuși, orice astfel de restricționări trebuie să fie necesare și proporționale.

Ce ține de interzicerea unei întruniri, aceasta poate fi realizată numai în circumstanțe excepționale care pot include situații în care există un pericol semnificativ și real al apariției unor acte infracționale sau a dezordinii publice, o amenințare iminentă la securitatea națională, sau în situațiile în care scopul întrunirii este de a instiga la ură sau violență, de a intimida sau amenința pe alții sau de a nega în mod intenționat dreptul altora la exercitarea drepturilor lor legitime.

Legislația din Republica Moldova stabilește expres că sunt interzise întrunirile prin care se urmărește:

- a) îndemnarea la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică sau religioasă;
- b) incitarea la discriminare sau violență publică;
- c) subminarea securității naționale sau a integrității teritoriale a țării, săvârșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice sau organizarea tulburărilor în masă, încălcarea moralității publice, a drepturilor și a libertăților altor persoane ori punerea în pericol a vieții sau a sănătății acestora [28].

Mai nou, Inspectoratul General de Carabinieri a preluat, începând cu 1 ianuarie 2022, activitatea de restabilire a ordinii

publice, care până la această dată era realizată, în mare parte, de către Poliție.

Astfel, la ziua de astăzi, menținerea ordinii publice este misiunea principală a Poliției realizată prin activități specifice executate de subdiviziunile responsabile, iar restabilirea ordinii publice este misiunea principală a Inspectoratului General de Carabinieri. Ce ține de asigurarea ordinii publice este misiunea secundară, atât pentru Poliție, cât și pentru Carabinieri și poate fi realizată independent sau prin sprijin reciproc.

Totodată, reglementările interne ale MAI expres prevăd că prevenirea tulburărilor în masă ale ordinii publice, garantarea securității participanților, bunurilor și valorilor patrimoniale publice și private, infrastructurii, precum și reacția de răspuns la faptele antisociale săvârșite pe parcursul desfășurării evenimentelor publice se realizează prin acțiuni de asigurare a ordinii publice. [23]

Temeiul legal al acțiunilor de asigurare a ordinii publice îl reprezintă Legea 26/2008 privind întrunirile publice [28], însă, la moment persistă anumite probleme în procesul de aplicare al legii date, cum ar fi: cadrul legal, nu stabilește clar obligativitatea autorității publice locale de a include Carabinierii în comisia de avizare a întrunirilor publice, la fel informarea Carabinierilor de către organizatorii evenimentelor publice nu este reglementată, personalul este parțial pregătit pentru misiuni de asigurare și este capabil să asigure managementul întrunirilor publice cu grad scăzut și mediu de risc. Pentru întrunirile publice cu grad ridicat de risc este nevoie de suport conceptual, tactici, tehnici și procedee, personal pregătit, dotare și echipare adecvate.

Nu în ultimul rând, calitatea datelor și informațiilor, mecanismul de obținere a acestora și capacitatea de analiză sunt în stare incipientă, fapt ce nu permite realizarea activităților de planificare, organizare, și coordonare a forțelor în cadrul asigurării ordinii publice la nivelul scontat.

În această ordine de idei, Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova recomandă instanțele judecătorești ca la soluționarea litigiilor din domeniul vizat să aplice prevederile Legii privind întrunirile în coroborare cu principiul proporționalității, conform căruia, „la aplicarea oricărei restricții libertății întrunirilor, autoritățile publice trebuie să respecte echilibrul dintre necesitatea unei astfel de restricții într-o societate democratică și exercitarea dreptului la întrunire. Instanțele judecătorești, având competența de a limita exercițiul dreptului la întrunire, în special, vor examina aspectul dacă limitarea dreptului individului la întrunire este strict necesară într-o societate democratică” și cel al nediscriminării, conform căruia „dreptul la întrunire este garantat tuturor persoanelor, indiferent de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere, de origine socială sau de oricare alt criteriu.” [29]

Concluzii

Statul, prin intermediul autorităților publice responsabile, în special Poliția și Inspectoratul General de Carabinieri, urmează să asigure tuturor persoanelor drepturile și libertățile conform prevederilor naționale și internaționale.

În acest sens, atât de către o instituție, cât

și alta drepturile și libertățile omului sunt garantate anume prin ansamblul/complexul de măsuri de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice.

Astfel, este importantă stabilirea pe intern a procedurilor dedicate și clare privind gestionarea evenimentelor publice, cât și managementul crizelor ce pot apărea în cadrul desfășurării evenimentelor publice. Totodată, cunoașterea acestora de către toți angajații, în special de către conducători este una primordială, iar instruirea este un proces important și obligatoriu, în acest sens.

Ce ține de menținerea ordinii publice, la nivelul Poliției, în ultimii ani, au fost dezvoltate tactici și proceduri dedicate în care au fost înserate garanțiile necesare în vederea respectării și protecției drepturilor omului, astăzi fiind necesară realizarea acestora fără abateri și devieri.

După cum am văzut, cu referință la aspectul instituțional, prin prisma competențelor deținute, Poliția, este prima instituție a statului chemată să respecte și protejeze drepturile și libertățile omului, dar în anumite condiții determinate categoric și descrise explicit de legislație, în mod proporțional și nepărtinitor, angajații acestora pot să restricționeze anumite drepturi atunci când este atentată ordinea și securitatea publică, adică acea stare de legalitate, normalitate și echilibru stabilită în societate, de natură se perturbe și afecteze incommensurabile cele mai importante valori și libertăți opozabile tuturor persoanelor.

La rândul său, evaluarea și îmbunătățirea cadrului legal este o necesitate permanentă și un deziderat ce urmează să realizeze și garanteze drepturile și libertăților omului prin prisma

activităților de menținere și asigurare a ordinii publice, iar propunerile de îmbunătățire trebuie să reiasă din recomandările organizațiilor ce monitorizează respectarea drepturilor omului, cât și rezultatele evaluărilor ce sunt realizate pe interior.

Nu în ultimul rând, asigurarea unei comunicări permanente, dar și manifestarea deschiderii necesare către societate și toți actorii interesați în vederea punerii în discuție și soluționării în comun a provocărilor și problemelor constatate în cadrul realizării competențelor de menținere și asigurare a ordinii publice este una vitală pentru autoritățile responsabile.

Referințe bibliografice

1. POSTOVAN, O. *Statutul, locul și rolul Poliției comunitare în cadrul politicilor de ordine publică orientate către comunitate*. În: culegerea materialelor Conferinței științifice cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2022, pp. 402-414.
2. CUHUȚESCU, I. *Managementul ordinii publice în situații de normalitate și de criză din perspectiva de țară membră a UE și NATO*. București, Ed. Ministerului Administrației și Internelor, 2010. 153 p.
3. *Hotărârea Guvernului nr. 354 din 31.05.2017 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia*. Publicată în Monitorul Oficial nr. 171-180 din 02.06.2017, art. 430.
4. ROBEA, M., POSTU, I. *Coraportul dintre noțiunile de ordine juridică, ordine de drept și ordine publică*. https://www.tehnopress.ro/webfiles/books_documents/pdf_extras/46_

interior%20manag%20excelentei.pdf (accesat la 02.10.2021).

5. MALAI, L., NASTAS, A. *Asigurarea ordinii publice și a securității civile în cadrul întrunirilor*. În: Studii naționale de securitate. 2020, nr. 1(3), pp. 29-36. ISSN 2587-3822.

6. *Strategia de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030*. <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-12-nu-484-mai-2022.pdf> (accesat la 20.10.2022).

7. *Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului*. Publicată în Monitorul Oficial nr. 42-47 din 01.03.2013, art. 145.

8. *Legea nr. 219 din 08.11.2018 cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri*. Publicată în Monitorul Oficial nr. 462-466 din 12.12.2018, art. 770.

9. MUNTEANU, A., RUSU, S., VACARCIUC, O. *Manualul funcționarului public în domeniul drepturilor omului*; Oficiul Avocatului Poporului. Ed. a 2-a rev. și ad. Chișinău: Arc, 2015. 328 p.

10. GUCEAC, I., VOICU, P. *Experiența statelor europene în asigurarea ordinii publice și respectare drepturilor omului*. În: Revista „Administrarea Publică”. Chișinău. 2018, nr. 3, p. 31-37. ISSN 1813-8489.

11. UJA, R. *Probleme privind poliția. Abordate pe plan european. Drepturile omului și poliția*. Materialele Conferinței Științifice din 21.12.2000, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Chișinău, 2001, p. 56.

12. VIERU, V., BOTNARENCO, M. *Ghid succint „Drepturile omului în activitatea Poliției”*. Fundația Soros Moldova. Chișinău, 2020. 53 p.

13. *Human Rights and Law Enforcement a Trainer's Guide on Human Rights for the Police*. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights Professional Training, series. 5/Add.2, United Nations, New York and Geneva, 2002.

14. *Handbook on Police Accountability, Oversight and Integrity* (Manual privind responsabilitatea, supravegherea și integritatea poliției), Viena, Națiunile Unite (ONU), 2011.

15. *Manual de Instruire privind Integritatea Poliției*. Publicat de DCAF (Centrul din Geneva pentru Controlul Democrat al Forțelor Armate), Geneva, 2015.

16. TOMOZEI, T. *Probleme privind poliția. Abordate pe plan european. Drepturile omului și poliția*. Materialele Conferinței Științifice din 21.12.2000, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Chișinău, 2001.

17. PASTOR, S. *Time for change in police culture. Putting human rights at the centre of policing*, Queens University, Belfast, 2014/2015. 97 p.

18. FURTUNĂ, D. *Homo Aggressivus – De ce nu se opresc războaiele și violența*. Chișinău, 2015. 660 p. ISBN: 978-9975-3079-4-9.

19. BELECCIU, Ș., ANTOCI, A. *Protecția juridică a drepturilor omului în activitatea Poliției*. Suport de curs. Editura Cartea militară. Chișinău, 2019. 180 p.

20. MANOLI, M., CHEIANU-ANDREI, D. *Metodologia studierii imaginii organelor de poliție*. Studia Universitas, Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, 2011, nr.3(43). Seria „Științe sociale”. pp. 89-98.

21. CREANGĂ, C., STAMATIN, Ș. *Ghidul deontologiei polițienești*. Chișinău: Centrul Editorial al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2004.

22. BULAI, I. *Asigurarea drepturilor și libertăților persoanei între mit și realitate în procesul asigurării ordinii publice*. În: Culegerea materialelor Conferinței științifice cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2022, pp. 387-395.

23. Ordinul Ministerului Afacerilor Interne Nr. 515 din 08.12.2021 „Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind organizarea și executarea activităților de menținere, asigurare și restabilire a ordinii publice”.

24. Ordinul IGP nr.101 din 28.02.2017 Cu privire la aprobarea Procedurii operaționale „Documentarea cazurilor de încălcare de către cetățeni a ordinii publice”.

25. Ordinul IGP nr.106 din 28.02.2017 Cu privire la aprobarea Procedurii operaționale „Conducerea persoanei la sediul poliției”.

26. Ordinul Inspectoratului General al Poliției nr. 108 din 28.02.2017 „Cu privire la aprobarea Procedurilor operaționale „Controlul corporal”, „Controlul bagajelor”.

27. Ghidul drepturilor omului pentru asigurarea ordinii publice la întruniri, <https://www.osce.org/files/f/documents/6/0/439178.pdf> (accesat la 02.10.2021).

28. Legea nr. 26 din 22.02.2008 privind întrunirile. Publicată în Monitorul Oficial nr. 80 din 22.04.2008, art. 261.

29. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației privind libertatea de întrunire și libertatea de asociere prin prisma articolului 11 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale nr.1 din 26.12.2011, În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2012, nr.2.

DEVELOPMENT OF SPECIAL INVESTIGATION ACTIVITIES IN RELATION TO CRIMINAL PROCESS AND HUMAN RIGHTS ¹⁾

Boris GLAVAN

Doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne a Republicii Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: boris.glavan@mai.gov.md;
<https://orcid.org/0000-0002-3838-4308>

The paper is devoted to the field of special investigative activity and criminal proceedings. Through the historical research method, the evolution of the special investigation activity in relation to the criminal process and the institution of human law is studied and analyzed. The study shows that no distinction was initially made between special investigations and criminal proceedings. Subsequently, as human rights are exploited, these two types of activity are divided, the criminal process becoming a public form of investigation of crimes and special investigations being kept secret, fulfilling the function of providing information on the criminal process and ensuring security. Our country's adherence to international human rights law has led to the legalization of special investigations separately from criminal proceedings. Later, also under the influence of human rights, the partial reintegration of the two forms of investigations followed. Thus, the whole evolutionary process of special investigations is divided into four consecutive stages: the first stage begins in ancient times and ends in the twentieth century. XIX; the second stage lasts until the end of the century. XX; the third stage begins with the legalization of the special investigation activity and the last stage begins with the reintegration of the special investigation activity and the criminal process.

Keywords: special investigation activity, special investigation measures, criminal prosecution, criminal prosecution, human rights.

EVOLUȚIA ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚII ÎN RAPORT CU PROCESUL PENAL ȘI DREPTURILE OMULUI

Prezentul articol este consacrat domeniului activității speciale de investigații și procesului penal. Prin metoda istorică de cercetare este studiată și analizată evoluția activității speciale de investigație în raport cu procesul penal și instituția drepturilor omului. Studiul arată că inițial nu s-a făcut deosebire între investigațiile speciale și procesul penal. Ulterior, pe măsura valorificării drepturilor omului, aceste două genuri de activitate sunt divizate, procesul penal devenind o formă publică de cercetare a infracțiunilor iar investigațiile speciale fiind ținute în secret, îndeplinind funcția de asigurare cu informații a procesului penal și cea de garantare a securității de stat. Aderarea țării noastre la actele internaționale cu privire la drepturile omului a determinat legalizarea investigațiilor speciale separat de procesul penal. Ulterior, tot sub influența drepturilor omului, a urmat reintegrarea parțială a celor două forme de investigații. Astfel, întreg procesul evolutiv al investigațiilor speciale este divizat în patru etape consecutive: prima etapă începe în epoca antică și se termină în sec. XIX; etapa a doua durează până pe la sfârșitul sec. XX; a treia etapă începe odată cu legalizarea activității speciale de investigații și ultima etapă începe cu reintegrarea activității speciale de investigații și procesul penal.

Cuvinte-cheie: activitate și măsuri speciale de investigații, proces penal, urmărire penală, drepturile omului.

¹⁾ Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.8007.07/PD I, susținut din bugetul de stat.

DÉVELOPPEMENT D'ACTIVITÉS D'ENQUÊTE SPÉCIALE EN RELATION AVEC LA PROCÉDURE PÉNALE ET LES DROITS DE L'HOMME

Le document est consacré au domaine de l'activité d'enquête spéciale et des procédures pénales. À travers la méthode de recherche historique, l'évolution de l'activité d'enquête spéciale en relation avec le processus pénal et l'institution du droit humain est étudiée et analysée. L'étude montre qu'aucune distinction n'était initialement faite entre les enquêtes spéciales et les poursuites pénales. Par la suite, à mesure que les droits de l'homme sont exploités, ces deux types d'activités se divisent, la procédure pénale devenant une forme publique d'enquête sur les crimes et les enquêtes spéciales étant tenues secrètes, remplissant la fonction d'informer sur la procédure pénale et d'assurer la sécurité de l'État. L'adhésion de notre pays au droit international des droits de l'homme a conduit à la légalisation d'enquêtes spéciales distinctes des poursuites pénales. Plus tard, également sous l'influence des droits de l'homme, la réintégration partielle des deux formes d'enquête a suivi. Ainsi, l'ensemble du processus évolutif des enquêtes spéciales est divisé en quatre étapes consécutives: la première étape commence dans les temps anciens et se termine au XXe siècle. XIXe; la deuxième étape dure jusqu'à la fin du siècle. XX; la troisième étape commence par la légalisation de l'activité d'enquête spéciale et la dernière étape commence par la réintégration de l'activité d'enquête spéciale et de la procédure pénale.

Mots-clés: *activité spéciale d'enquête, mesures spéciales d'enquête, procédure pénale, poursuites pénales, droits de l'homme.*

РАЗВИТИЕ СПЕЦИАЛЬНО-СЛЕДСТВЕННЫХ МЕРОПРИЯТИЙ В КОНТЕКСТЕ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА И ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Данная статья посвящена сфере специально-розыскной деятельности и уголовного судопроизводства. Методом исторического исследования изучается и анализируется эволюция специально-розыскной деятельности применительно к уголовному процессу и институту прав человека. Исследование показывает, что изначально не проводились различия между специальными расследованиями и уголовным судопроизводством. В последующем, по мере эксплуатации прав человека, происходит разделение этих двух видов деятельности, при этом уголовный процесс становится публичной формой расследования преступлений, а специальные расследования засекречены, выполняя функцию информирования об уголовном процессе и обеспечения безопасности государства. Приверженность нашей страны международному законодательству в сфере прав человека привела к легализации специальных расследований отдельно от уголовного судопроизводства. Со временем, также под влиянием института прав человека, последовала частичная реинтеграция двух форм расследования. Таким образом, весь эволюционный процесс специальных исследований делится на четыре последовательных этапа: первый этап начинается в древности и заканчивается в XIX веке; второй этап длится до конца XX века; третий этап начинается с легализации оперативно-розыскной деятельности, а последний начинается с воссоединения оперативно-розыскной деятельности и уголовного процесса.

Ключевые слова: *специально-розыскная деятельность, специальные розыскные мероприятия, уголовный процес, уголовное преследование, права человека.*

Introducere

Un rol important în soluționarea problematicei actuale a activității speciale de investigații (ASI) îl are metoda istorică de cercetare acestui gen de activitate în raport cu procesul penal (PP) și drepturile persoanei. Se știe că menirea socială a ASI, ca și cea a PP constă în asigurarea și protejarea valorilor sociale supreme prevăzute de Constituția

RM, printre ele regăsindu-se și drepturile fundamentale ale omului (dreptul la viață, sănătate, libertate etc.). De asemenea, este știut și faptul că ASI constituie un mijloc juridic foarte eficient, sau poate chiar cel mai eficient de combatere a criminalității – fenomen antisocial care nu doar amenință sau atentează la respectivele valori dar le și lezează. Singurul inconvenient emanat de

ASI constă în caracterul său specific (tăinic) de realizare care, mai mult sau mai puțin, este corelat cu restrângerea unor drepturi individuale. În legătură cu acest fapt în societate se creează panică, fobie, neîncredere, scepticism, punându-se uneori nejustificat, alteori intenționat la îndoială importanță și utilitatea socială a acestei activități.

Necunoașterea sau cunoașterea insuficientă a procesului evolutiv al ASI în raport cu PP și drepturile persoanei conduce negreșit la nevalorificarea potențialului anticriminogen al investigațiilor speciale, sau, dimpotrivă, conduce la abuzuri din partea organelor competente să efectueze măsuri speciale de investigații (MSI). Lipsa cunoștințelor necesare în acest domeniu poate influența negativ asupra perspectivelor de dezvoltare ale ASI, mai ales, în condițiile transformărilor tuturor sferelor sociale provocate de impactul la nivel global al revoluției tehnologico-științifice din ultimii ani. Metoda reactivă de protecție a valorilor constituționale, în ultima perioadă, s-a dovedit a fi mai puțin eficientă pentru identificarea și înlăturarea amenințărilor care la propriu au avansat deja într-o nouă generație. Schimbările în domeniul ASI au devenit nu doar necesare, ci și inevitabile, ori, oportunitățile noilor tehnologii vor avantaja net superior pe cei care atentează la valorile sociale nu însă și pe cei care au sarcina să le protejeze.

Problema schimbărilor ce ar putea fi făcute în domeniul ASI ține de găsirea și păstrarea echilibrului de aur dintre interesul general al societății cu privire la protejarea valorilor constituționale împotriva noii generații de amenințări, pe de o parte, și interesul individual privind respectarea drepturilor și libertăților persoanei, pe de altă parte. Studiarea aspectelor istorice privind raportul dintre ASI și conceptul drepturilor persoanei ne va ajuta să înțelegem în ce direcție va trebui înclinată balanța pentru aducerea ei în starea de echilibru.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (literatura de specialitate, legislația națională și din străinătate, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile corespunzătoare.

Conținut de bază și discuții

Etapa I. Rădăcinile ASI se întind până în cele mai îndepărtate timpuri, deprinderile de urmărire, observare, recunoaștere și căutare formându-se la strămoșii noștri de pe vremea când singura sursă de existență era vânătoarea și culesul roadelor din grădina raiului.

Apariția și dezvoltarea comunităților primitive și formarea structurilor organizatorice de conducere a determinat necesitatea ocrotirii și securității acestora iar abilitățile de supraveghere și apărare au fost cu succes aplicate nu doar în privința animalelor prădătoare, ci și în privința barbarilor și cotropitorilor. Pentru neutralizarea acțiunilor periculoase ale inamicului erau folosiți spionii, aceștia fiind trimiși în tabăra opusă pentru îndeplinirea diferitor sarcini (culegerea de informații, dezinformarea, recrutarea foștilor inamici etc.). Realizarea acestor sarcini era asigurată de așa acțiuni ca mituirea, șantajul cu răspândirea materialelor compromițătoare, exploatarea slăbiciunilor umane (dorința de răzbunare și afirmare, gelozia etc.). Poate că bătăliile decisive purtate de așa conducători remarcabili ca Alexandru Macedon, Hanibal, Genghis Khan, Frederic al II-lea nu ar fi fost câștigate fără aplicarea metodelor și procedurilor de investigații specifice perioadelor respective [1, p. 7].

Pe atunci nu se făcea deosebire între ceea ce numim astăzi ASI și PP. Toate investigațiile privind soluționarea raportului de conflict depindeau de abilitățile participanților la raport. Din lipsă de profesionalism pentru astfel de lucrări de cele mai multe ori se recurgea la

judicata Dumnezeiască (jurământul; tragerea la sorți; ordaliile) [2]. Situația de atunci nu necesita crearea unor organe specializate în investigații. Problemele securității vieții private nu țineau de competența statului, acesta implicându-se doar în situații excepționale (tulburări în masă, calamități etc.) [3, p. 4].

Conceptul drepturilor omului la acea etapă era în proces de formare, regăsindu-se în gândirea filozofilor antici Confucius (552-479 î.Hr.), Pitagora (sec. al VI-lea-490 î.Hr.), Platon (427-347 î.Hr.), Aristotel (384-322 î.Hr.). Pe atunci drepturile erau doar pentru anumite grupuri sociale. Ulterior, în gândirea filozofilor stoici, s-a promovat ideea drepturilor naturale universale [4, p. 36].

Magna Charta (1215) a fost primul text cunoscut în istorie care a garantat unele libertăți celor care atunci erau numiți „oameni liberi”. Acest act a apărut ca rezultat al luptei diverselor categorii sociale împotriva absolutismului feudal [5, p. 30].

Lupta pentru putere și dorința de a o menține, dar și amenințarea constantă cu revolte și alte infracțiuni i-au determinat pe conducătorii statelor să acorde o atenție deosebită nu doar problemelor de securitate externă, ci și celor de asigurare a ordinii interne, fapt care a dus la înființarea organelor polițienesti în atribuțiile cărora intrau ascultarea tainică, urmărirea și denunțarea ca modalități de obținere a informațiilor [6, p. 3].

Este de accentuat faptul că procedeele investigative pe tot parcursul evoluției ASI s-au folosit atât în scopul combaterii criminalității cât și în scopurile informative și contrainformative, pentru asigurarea securității statului și al conducătorului acestuia. Astfel, istoria ASI nu poate fi divizată de istoria serviciilor speciale [7, p. 12].

Centralizarea puterii a întărit rolul statului în viața publică și, prin urmare, s-a extins și competența organelor de stat, inclusiv în lupta împotriva criminalității. Această tendință a condus la dispariția procesului penal privat. Ca

urmare, procesul începea indiferent de existența plângerii victimei, vinovăția infractorului fiind dovedită de autoritățile judiciare. Forma publică și verbală a procesului a fost înlocuită cu cea secretă și scrisă, iar tortura devenise mijlocul principal de obținere a recunoașterii vinovăției - obiectiv principal al procesului penal [8].

Dezvoltarea capitalismului (sec. XVI-XVII) a condus la apariția burgheziei în Europa, formată din negustori și meșteșugari. Pledarea acestora pentru egalitate în drepturi cu aristocrația [9, p. 40] a condus la revolte masive soldate cu adoptarea unui șir de documente importante privind protecția drepturilor omului: Petition of Rights (1628) [10]; Habeas corpus (1679) și Bill of Rights (1689) [11, p. 28]; Declarația drepturilor din statul Virginia (1776) [12]; Declarația de Independență a Statelor Unite (1776) [13]; Declarația Drepturilor Omului (1791) [14]; Declarația drepturilor omului și cetățeanului (1789) [15].

Frământările sociale din sec. XVIII au condus la schimbarea formei procesului penal din inchizitorial în acuzatorial, învinuitul având dreptul la administrarea probelor, iar trimiterea în judecată fiind dispusă de reprezentanții poporului, care participau și la înfăptuirea justiției prin Curțile cu jurați [16, p. 9-10].

Influența Revoluției franceze a fost deosebit de puternică pe întreg continentul European, inclusiv în Țările Române. Aspirațiile de unitate și emancipare națională, coroborate cu marile idei ale Revoluției franceze, s-au regăsit în documentele de program ale revoluției de la 1848 din Transilvania, Moldova și Țara Românească [17, p. 32-33].

În Rusia, Declarația franceză a fost percepută de mulți ca fiind în contradicție cu principiile divine și naturale care determinau că oamenii nu pot fi egali, inclusiv în fața legii [18, p. 10-15].

Apariția în sec. XIX a criminalității

profesionale și a celei organizate ca rezultat al unui cumul de factori (revoluția industrială, creșterea populației orașelor, extinderea burgheziei etc.) ce „inundase” practic toate țările Europei Occidentale au dat de înțeles că bunul simț și judecata sănătoasă de care începuseră să se conducă organele statului erau neputincioase în lupta cu noua criminalitate [19, p. 97]. Se simțea nevoia creării unor mijloace și metode mai eficiente, a elaborării unor măsuri speciale de protecție a cetățenilor împotriva atacurilor criminale, asigurării inevitabile a pedepsirii celor vinovați [20, p. 14-15].

Primul fondator al poliției secrete este considerat Eugene François Vidocq (Franța, anul 1811 - „La Sûreté”). Acestuia îi sunt atribuite inventarea noilor metode de culegere a informațiilor: supravegherea sub acoperire, deghizarea, căutarea suspectilor, asistarea în timpul perchezițiilor oficiale, evidențele operative ale recidiviștilor, publicarea în ziare a semnalmentelor infractorilor căutați, organizarea bordelurilor, capcanelor și altor tehnici de depistare a infractorilor care nu puteau fi identificați prin mijloace tradiționale [21, p. 41].

Contextul social al timpului a necesitat formarea și dezvoltarea după modelul Franței a subdiviziunilor specializate de poliție criminală din Anglia (1829 - „Scotland Yard”) [22], din SUA (1844 – NYPD - New York City Police Department) [23], din Rusia (1866 - „Сыскная полиция”) [24].

Etapa II. În contextul extinderii conceptului drepturilor persoanei la nivel mondial, reforma judiciară a anilor ‘60 ai sec. XIX-lea din Imperiul Rus a separat cercetarea preliminară de activitatea poliției în sarcina căreia intrau atribuții de efectuare a ASI. La baza reformei a stat ideea excluderii constrângerii procedurale neîntemeiate. S-a luat în calcul faptul că ancheta deseori se pornea în lipsa unui temei sigur și prin urmare, persoanele erau aduse fără rost în judecată, iar judecătorii la rândul

lor erau ocupați cu lucruri inutile. Pe de altă parte, necesita rezolvată problema garanțiilor caracterului de constrângere al cercetării prealabile. Soluția a fost găsită în concretizarea și detalierea procedeelelor probatorii. Prin urmare, s-a convenit că doar acțiunile procesuale publice pot și trebuie detaliate (cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte, prezentarea spre recunoaștere), restul, adică acțiunile de investigații speciale, să rămână secrete, efectuarea lor rămânând neelucidată [25, p. 114]. Ca și model s-a ținut cont de experiența franceză, care până atunci își dovedise eficiența [25, p. 83].

Conform CPP din 1864 al Imperiului Rus [26] atunci când semnele infracțiunii erau neclare, îndoielnice sau sursele de comunicare despre crimă erau nesigure, poliția era obligată, înainte de a raporta cazul organului de urmărire penală, să se încredințeze prin cercetarea penală (дознание) dacă într-adevăr a avut loc cazul și dacă acesta conținea semnele infracțiunii (art.253). La efectuarea cercetării penale poliția avea competența să colecteze toate informațiile necesare prin intermediul investigațiilor speciale (розыск), chestionări și urmăriri tainice fără însă să efectueze percheziții sau ridicări de obiecte (art.254). Ca regulă generală, realizarea acțiunilor care presupuneau o ingerință în sfera drepturilor personale a fost permisă numai în cadrul urmăririi penale, fiind prerogativa anchetatorului (ofițerului de urmărire penală) care deținea o adevărată independență judiciară [25, 84].

Astfel, ASI s-a remarcat ca o activitate neoficială a poliției orientată spre identificarea în secret a infractorului [27, p. 89]. Ulterior, în 1908, în cadrul subdiviziunilor de poliție, apoi miliție, au fost create subdiviziuni specializate (сыскные отделения) care realizau cercetarea penală și activitatea specială de investigații [28, p. 65]. Activitatea acestor subdiviziuni era reglementată prin instrucțiuni departamentale în care s-au regăsit și anumite garanții

privind respectarea drepturilor persoanei. Instrucțiunea din 9 august 1910 interzicea „colectarea informațiilor privind viața privată a persoanelor care nu aveau legătură cu obligațiile poliției de prevenire, curmare și investigare a infracțiunilor, cum ar fi culegerea de informații cu caracter personal și familial, informații despre divorț sau afaceri ale diferitelor persoane, colectarea de informații despre solvabilitatea persoanelor, sau culegerea de informații în interesul persoanelor terțe” [29, p. 65]. Cu alte cuvinte, era vorba despre interdicția restricționării dreptului la viață privată, dacă aceasta nu ținea de rezolvarea sarcinilor poliției.

Cercetările efectuate permit să constatăm că până la revoluția rusă din 1917, restrângerea nejustificată a drepturilor persoanei de către organele statului era împiedicată prin două modalități. În primul rând, în cazurile neclare drepturile persoanei nu puteau fi restrânse fără un control preliminar. În al doilea rând, decizia de a interveni în drepturile cuiva era luată de un organ independent și imparțial - judecătorul de instrucție.

Odată cu instaurarea puterii sovietice, aceste modalități au fost lichidate. Cercetarea penală (*дознание*) a încetat să mai fie privită ca o activitate fără ingerință în drepturile persoanei, iar anchetatorul și-a pierdut independența judiciară. Drept urmare, problema aparent rezolvată și-a recâștigat vechea actualitate. Potrivit aprecierilor cercetătorilor ruși, regimul politic instituit după Revoluția din octombrie a fost, din punct de vedere istoric, un pas înapoi, deoarece a respins așa valori democratice ca libertatea individuală, domnia legii, drepturile omului, statul de drept [30, p. 185]. Din moment ce decizia anterioară a fost considerată învechită, problema garanțiilor drepturilor persoanei a fost rezolvată prin introducerea unei noi instituții procesuale: *pornirea urmăririi penale*, materializată sub aspect formal prin emiterea unei ordonanțe [31, p. 285-287].

În acest context, este de remarcat faptul că statele europene nu au cunoscut o astfel de garanție, păstrând în continuare ideea tradițională despre formele de investigare preliminară [32, p. 10]. Ulterior, o alternativă la versiunea franceză a apărut în Germania (1974) și în alte state europene care în general au abandonat faza urmăririi penale, păstrând-o doar pe cea de cercetare penală. Trebuie spus că Germania la acel moment se confrunta cu o serie de acte teroriste printre care a fost și atacul terorist de la Jocurile Olimpice de la München. În cadrul proceselor penale, partea apărării a abuzat mult de drepturile sale: nu se prezenta la ședințele judecătorești, sabota desfășurarea acestora, transmitea mesaje între deținuți și complicii lor aflați la libertate etc. În acest sens, „Marea reformă a dreptului procesual” nu a avut un caracter liberal-democratic, ci a vizat simplificarea procedurii de urmărire penală și suprimarea abuzurilor de drepturi de către apărare [33]. Deoarece cercetarea penală își păstrase natura polițienească și, prin urmare, avea încă nevoie de legitimitate judiciară pentru efectuarea MSI, rolul mecanismului de protecție a drepturilor persoanei în aceste țări a fost transferat instituției de control judiciar [34, p. 29-32]. Astfel de schimbări nu puteau rămâne neobservate pentru cercetătorii spațiului post-sovietic. În cursul unor polemici moderne despre pornirea urmăririi penale, s-a exprimat viziunea că existența instituției pornirii urmăririi penale își pierde sensul în condițiile apariției controlului judiciar [35, p. 38-40]. Mai mult, abordarea germană a devenit principalul punct de referință pentru reformatorii post-sovietici care și astăzi polemizează în privința păstrării sau abandonării etapei urmăririi penale.

După al doilea război mondial au fost adoptate un șir de acte internaționale menite să garanteze drepturile omului pe plan internațional, printre acestea: Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948);

Pactul internațional privitor la drepturile economice sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966); primul (1976) și al doilea (1989) Protocol facultativ cu privire drepturile civile și politice.

URSS-ul nu s-a grăbit să adere la respectivele acte Internaționale. Totuși, în anii postbelici au fost întreprinse mai multe măsuri pentru excluderea experienței rușinoase a organelor de poliție privind nerespectarea legislației, arestarea neîntemeiată a cetățenilor, comiterea actelor de corupție și a altor încălcări grave. Cu toate acestea, nici odată nu s-a pus la îndoială valoarea socială și eficacitatea ASI. Restanțe erau doar la capitolul reglementării legale a procedurilor și tehnicilor specifice acestei activități.

La nivel oficial se vorbea foarte succint despre ASI. În *Bazele legislației penale unionale și a republicilor unionale* adoptate în 1958 de Sovietul Suprem al URSS exista o simplă remarcă conform căreia organele de cercetare penală se obligau „să întreprindă măsurile operative de investigație necesare” în scopul depistării infracțiunilor și persoanelor care le comiteau (art.29). În temeiul acestui act au fost elaborate Codurile de procedură penală ale tuturor republicilor unionale, inclusiv și cel al RSSM din 1961, care cuprindeau prevederi similare.

În alin.(1) al art.100 al CPP al RSSM era prevăzut: „Pe seama organelor de cercetare penală se pune luarea unor măsuri de investigație operativă, inclusiv folosirea imprimărilor video și sonore, filmării, fotografierii în scopul descoperirii indicilor infracțiunii și a persoanelor care au săvârșit-o, identificării datelor faptice, care pot fi folosite în calitate de probe în cauza penală după verificarea lor, în conformitate cu legislația de procedură penală”.

În temeiul alin.(2) al aceluiași articol, organele de cercetare penală aveau, de asemenea, obligația de a lua toate măsurile necesare pentru

prevenirea și curmarea infracțiunii și pentru aplicarea, în caz de necesitate, a măsurilor de protecție de stat față de persoanele care acordau ajutor în procesul penal, dacă exista pericolul pentru viața, sănătatea sau averea lor.

Natura predominant secretă a ASI a generat adesea neîncredere în rezultatele acesteia din partea justiției, procurorilor, avocaților și ofițerilor de urmărire penală, iar pentru societate, activitatea operativă a fost mereu asociată cu ilegalități și abuzuri din partea ofițerilor de investigație.

Un rol aparte în formarea și dezvoltarea instituției drepturilor persoanei în perioada sovietică la avut adoptarea Constituției URSS în 1977[36], în care, pentru prima dată a fost consolidat principiul legalității, obligând toate organele statului să asigure protecția legii și ordinii, interesele societății, drepturile și libertățile cetățenilor (art. 4). În această Constituție, pe lângă drepturile garantate anterior la inviolabilitatea persoanei (art. 54) și inviolabilitatea locuinței (art. 55), a fost inclus și dreptul la protecția vieții private a cetățenilor (art. 56), dreptul la protecție judiciară (art. 57), dreptul de a contesta acțiunile și a cere despăgubiri pentru prejudiciul cauzat de acțiunile ilegale ale funcționarilor (art. 58).

În pofida garanțiilor constituționale, activitatea operativă (specială) de investigații în fosta URSS rămânea reglementată la nivelul actelor departamentale cu caracter secret. În acele acte nu era menționat conceptul drepturilor persoanei ca instituție juridică, principiul legalității socialiste fiind considerat prioritar. Atenția mediului academic era focusată pe studierea și dezvoltarea conținutului principiului legalității, acesta fiind înțeles nu numai ca respectarea strictă a legilor și regulamentelor, ci și ca respectarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale cetățenilor.

În literatura de specialitate a acelor ani se atrăgea atenția asupra faptului că în procesul de verificare al informațiilor primare s-ar putea

să apară situații de restricționare a drepturilor și intereselor legale protejate ale cetățenilor, organizațiilor, instituțiilor și întreprinderilor. Se considera absolut inadmisibil încălcarea drepturilor și intereselor cetățenilor și nu doar ale celor neimplicați în infracțiune, ci și ale celor supuși verificărilor. Era strict interzisă organizarea acțiunilor operative în privința cetățenilor onești. De asemenea, erau considerate inacceptabile așa acțiuni ca falsificarea, provocarea și lipsa de loialitate (Atamadjitov V.M. - 1986).

Cercetătorii Frolov V. Yu., Cecetin A. E., Penkin V. S., Mitrofanov E. A. prin elaborarea în 1991 a proiectului Legii URSS „privind activitatea operativă de investigații în Ministerul Afacerilor Interne”, au fost printre primii care au încercat să umple vidul legislativ privind protecția drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor contra infracțiunilor, precum și asigurarea garanțiilor împotriva abuzurilor și aplicării neîntemeiate a măsurilor speciale de investigații în privința cetățenilor care respectă legea[37, p. 119].

Etapa III. Perioada post-sovietică poate fi considerată ca fiind o nouă etapă în evoluția ASI în raport cu PP și drepturile persoanei. Această etapă este marcată de schimbarea paradigmei științelor juridice, în care începe să predomine ideea statului de drept și egalitatea părților în relația dintre cetățean și stat.

Adoptarea la începutul anilor '90 ai secolului trecut a unei legi speciale cu privire la activitatea operativă de investigații atât în țara noastră, cât și în restul republicilor ex-sovietice, a marcat un moment istoric cheie în ceea ce privește conceptualizarea raportului dintre ASI și drepturile persoanei.

În art.3 al Legii 45/1994 erau prevăzute principiile fundamentale ale acestui gen de activitate, printre ele, alături de principiul legalității, se regăsea și principiul respectării drepturilor și libertăților persoanei. Astfel, legiuitorul a separat conceptele de legalitate și respectare a drepturilor persoanei în ASI.

Conținutul principiului respectării drepturilor și libertăților persoanei în activitatea operativă de investigații a fost detaliat în art.5, care a asigurat dreptul de a contesta acțiunile organului care exercită activitatea operativă de investigații la organul ierarhic superior, la procuror sau la judecătorul de instrucție (alin.(2)); dreptul de a cere explicații despre aplicarea neîntemeiată a măsurilor operative de investigații (alin.(3)); dreptul la despăgubire pentru prejudiciul cauzat în cazul încălcării de către organul care exercită activitatea operativă de investigații a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice (alin.(4)). Garanțiile de respectare a drepturilor și libertăților individului au fost, de asemenea, cuprinse într-o serie de alte prevederi din aceeași lege cu privire la MSI (art.6); temeiurile (art.7) și condițiile pentru punerea lor în aplicare (art.8) etc.

Peste câteva luni după adoptarea Legii nr.45/1994 a fost adoptată Constituția RM, 29.07.1994, care a pus baza legală pentru un stat civilizată modern bazat pe principiile democrației, separării puterilor, priorității, drepturilor și libertăților omului. Deoarece Constituția are forță juridică supremă și efect direct al normelor sale, organele de stat în domeniul ASI urmau din acel moment și mai departe să se bazeze pe principii constituționale: recunoașterea de către stat a drepturilor și libertăților și demnității omului ca valori supreme (art.1), garanția acestora în conformitate cu principiile și normele generale recunoscute ale dreptului internațional (art.4), egalitatea cetățenilor în fața legii (art.16), prezumția de nevinovăție (art.21), respectarea și ocrotirea vieții intime, familiale și private (art.28), inviolabilitatea domiciliului (art.29), inviolabilitatea secretului corespondenței (art.30), și altele.

În timp ce atenția politicului moldovenesc, precum și al celorlalte republici ex-sovietice, era orientată spre glorificarea drepturilor și

libertăților persoanei, mediul criminal profita maximal de această situație, apreciind-o ca pe cedare de poziții din partea organelor de ocrotire a normelor de drept. În plus, evoluția progresului tehnico-digital de la sfârșitul mileniului a pus la dispoziția lumii interlope noi oportunități de comunicare rapidă, dinamică și la distanțe nelimitate. Foarte curând, grupările criminale naționale au făcut conexiuni puternice cu cele internaționale. Extinderea noilor tehnologii (internet, telefonie mobilă) și exploatarea acestora în interese criminale au făcut ca procedeele probatorii tradiționale să devină mai puțin eficiente pentru documentarea noilor forme de infracționalitate: acte de corupție, protecționism, trafic de ființe umane, droguri, arme, spălare de bani etc. Singurele mijloace adecvate de contracarare a noului val de criminalitate organizată rămăneau MSI prin efectuarea cărora se mai puteau obține informații necesare pentru controlul ritmului dezvoltării rapide a respectivului fenomen. La scurt timp și avantajul acestora s-a diminuat simțitor. Informațiile obținute prin efectuarea MSI tot mai greu și mai greu treceau pragul probatoriului penal din motive mai mult formale: probele erau anulate pentru că erau culese până la începerea urmăririi penale sau pentru că erau obținute de ofițerii de investigații și nu de ofițerii de urmărire penală, pentru că ofițerii de investigații ar fi avut doar competența să supravegheze dar nu și să înregistreze informațiile obținute prin efectuarea MSI etc.

Situația devenise extrem de complicată iar șocul produs de actul terorist din SUA din 11 septembrie 2001 a impulsionat organele internaționale să emită în următorii ani un șir de acte importante contra noii criminalități prin care se recomanda modificarea legislațiilor naționale în sensul admisibilității MSI pentru investigarea infracțiunilor grave[38; 39; 40;41;42].

Etapa IV. Primele din spațiul ex-sovietic care au făcut astfel de reforme juridice au fost

țările baltice: Lituania (2002), Estonia (2003) și Letonia (2005), integrând MSI în CPP după modelul legislației germane. Ulterior aceiași cale au urmat-o și Moldova (2012), Ucraina (2012), Georgia (2014), Kazahstan (2014), Kârgâzstan (2019).

Este de menționat și faptul că practic în toate țările care au urmat calea integrării ASI în CPP continuă să funcționeze în paralel și legile care nemijlocit reglementează investigațiile speciale, excepție fiind doar Estonia renunțând definitiv la o astfel de lege.

Prin urmare, MSI au fost divizate în două categorii: 1) MSI prevăzute de CPP efectuate doar în limitele PP și 2) MSI prevăzute în lege separată efectuate în afara PP. Respectiv, informațiile obținute prin efectuarea primei categorii de măsuri sunt valorificate în procesul probator, iar cele obținute prin a doua categorie de măsuri nu se pot bucura de o asemenea valoare.

Astfel, observăm că problema valorificării rezultatelor obținute prin efectuarea MSI reglementate de o altă lege decât CPP a rămas nesoluționată. S-au mărit doar capacitățile investigațiilor penale reactive, în timp ce potențialul investigațiilor speciale preventive s-a diminuat esențial din contul micșorării numărului de MSI ce ar putea fi efectuate în acest sens. La realizarea reformei juridice din 2012 un rol important la avut cauza Iordache și alții contra Moldovei, prin care CEDO a atras atenția autorităților naționale precum că Legea nr.45/1994 cu privire la activitatea operativă de investigații nu oferea garanții suficiente împotriva eventualelor abuzuri la efectuarea măsurilor speciale de investigație. În interpretarea autohtonă aceste observații au fost înțelese în sensul că garanțiile împotriva eventualelor abuzuri pot fi asigurate doar în limitele procesului penal.

În acest context, dar și ținând cont de sporirea nivelului criminalității unor genuri de infracțiuni, traficul de droguri, corupția, crima organizată, a devenit extrem de actuală

întrebarea: ce ar fi mai rațional din partea organelor statului, să aștepte consumarea intenției criminale și apoi să acționeze, sau să culeagă tainic informații și să suprimă fapta infracțională imediat?

În următorii ani de după reformă criminalitatea, în spațiul național, s-a extins și mai mult, fiind tot mai simțită în eșaloanele de vârf ale conducerii țării. În perioada 2012-2014 din sistemul bancar al țării au fost sustrate sume financiare în valoare de peste 13,3 miliarde de lei moldovenești (767 de milioane de dolari, sumă echivalentă cu 12% din Produsul Intern Brut anual al țării și mai mare decât lichiditățile totale ale băncilor) [43], beneficiarii cărora nici astăzi nu sunt trași la răspundere penală. În 2019, sufocați de corupția endemică, de furturile și privatizările ilicite din avutul public, de controlul total asupra sistemului judecătoresc, exercitat de oligarhie și de numeroasele atacuri asupra drepturilor și libertăților cetățenești, parlamentul a declarat R. Moldova „stat capturat” [44].

Poate că situația criminogenă nu ar fi ajuns chiar atât de gravă dacă serviciile speciale de investigații ar fi dispus măcar de aceleași competențe de până la reformă. Este salutară sporirea capacității reactive a investigațiilor penale prin admisibilitatea efectuării MSI în faza urmăririi penale. Nereușită ni se pare ideea diminuării capacității de acțiune a serviciilor speciale de până la pornirea urmăririi penale și după încetarea acestei etape procesuale. Faptul că serviciilor speciale de investigații li s-a interzis să mai efectueze MSI relevante pentru îndeplinirea sarcinilor ASI (art.2 al Legii nr.59/2012) este o chestiune care avantajează doar elementele criminale și nicidecum cetățeanul onest care respectă legea. Practic tot potențialul ASI a fost concentrat în faza urmăririi penale, restul segmentelor PP, precum și din afara acestuia au rămas mai vulnerabile decât până la reformă. Situația a devenit atât de complicată încât nici persoanele condamnate ce se eschivează de la executarea

pedepsei nu mai pot fi găsite, localizate, căutate prin efectuarea MSI autorizate de judecătorul de instrucție și în mare parte de procuror. În linii generale, se poate constata faptul că eficacitatea activității subiecților care desfășoară investigații speciale s-a redus considerabil.

Trebuie menționat și faptul că respectiva reformă a zdruncinat puternic bazele sistemului teoretico-metodologic al procesului penal care împiedică înțelegerea și aplicarea unitară a prevederilor legale. În primul rând s-a creat confuzie în privința raportului dintre ASI la PP. Nu este clar cum acestea ar trebui tratate ca parte a unui întreg sau ca două genuri de activitate distincte. Conform CPP s-ar părea că vorbim de aceeași specialitate. Însăși existența Legii nr.59/2012 deja dovedește faptul că ASI este distinctă de PP. Nomenclatorul specialităților științifice[45], de asemenea, divizează aceste specialități: 554.03. - Drept procesual penal și 554.04. - Criminalistică, expertiză judiciară, investigații operative. În acest context se impune întrebarea retorică: la care din aceste două specialități se raportează subiectele de cercetare legate de măsurile speciale de investigații în procesul penal?

Neclarități apar și în legătură cu raportul dintre MSI și acțiunile de urmărire penală, sunt ambele procedee probatorii sau doar ultimele? Dacă admitem că MSI sunt procedee probatorii atunci cum explicăm faptul că probele obținute în urma efectuării acestora au o valoare inferioară față de probele obținute prin efectuarea acțiunilor de urmărire penală (art.101 alin(5) CPP). Dar oare această discriminare a probelor nu contravine principiului PP: „nici o probă nu are o valoare dinainte stabilită pentru organul de urmărire penală sau instanța de judecată” (art.27; art.101 alin.(3) CPP)? Și în general nu este clar dacă principiile prevăzute în Legea nr.59/2012 stau la baza efectuării MSI prevăzute în CPP, fiindcă unele principii (inofensivității; îmbinării metodelor publice și secrete) prevăzute în lege nu se regăsesc în cod.

În scopul redresării acestei situații, prin Decizia Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică CSN/7 nr. 257 din 10 iunie 2015, s-a decis ca Guvernul, prin intermediul Ministerului Justiției să creeze un grup de lucru și să înainteze conform procedurii stabilite proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative ce vizează activitatea specială de investigații reieșind din problemele identificate în aplicarea legislației corespunzătoare. De atunci și până în prezent s-au înaintat mai multe schițe de proiect pentru modificarea legislației în domeniul ASI, dar din cauza opiniilor contradictorii lucrul continuă și astăzi.

Concluzii

Întreg procesul evolutiv al ASI în raport cu PP și drepturile omului poate fi divizat în câteva etape consecutive, fiecărei etape fiindu-i specifice anumite trăsături deosebite.

Prima etapă este și cea mai lungă, cuprinde perioada dintre antichitate și sec. XIX. Specific pentru această etapă este faptul că între procedeele ASI și cele ale PP nu se făcea deosebire. Deoarece nu se impunea respectarea anumitor drepturi ale părților în proces probele erau colectate atât public, cât și secret. Populația în general nu avea drepturi doar aristocrația se bucura de ele. Dacă raportul de conflict apărea între un aristocrat și un țaran sau sclav, dreptatea era de fiecare dată de partea aristocratului.

A doua etapă începe din sec. XIX și durează până pe la sfârșitul sec. XX. Recunoașterea drepturilor persoanei a condiționat soluționarea raporturilor de conflict în baza legii, ceea ce a dus la apariția CPP în care erau deja indicate anumite reguli de colectare a probelor pentru stabilirea adevărului. Garantarea drepturilor persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni a fost asigurată prin detalierea procedurii de colectare a probelor și oferirea șanselor egale de apărare. Drept urmare s-a produs scindarea

între investigațiile speciale și procesul penal, fiindcă procedeele netransparente de colectare a probelor prin natura lor nu aveau cum să asigure șanse egale de apărare. În aceste condiții ASI s-a dezvoltat separat de PP ca un gen de activitate informativă secretă, fiind axată pe mai multe direcții: reactivă, menită să asigure bunul curs al PP; preventivă, orientată spre relevarea, prevenirea și curmarea activităților de pregătire a infracțiunilor și amenințărilor care pun în pericol securitatea statului; căutare și identificare a persoanelor și a cadavrelor. În cadrul acestei etape ASI a fost reglementată de acte departamentale clasificate. Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că spre finalul acestei etape au crescut standardele de respectare a drepturilor omului ceea ce a condus la scoaterea în mare parte a ASI de sub parafa secret.

A treia etapă începe odată cu legalizarea ASI. Pentru Republica Moldova acest moment corespunde cu adoptarea Legii nr.45/1994 cu privire la activitatea operativă de investigații. Astfel, pentru prima dată la nivel de lege au fost aduse la cunoștință publicului larg instrumentele juridice (MSI) de colectare a informațiilor. Totodată, s-au stabilit și anumite garanții în vederea respectării drepturilor persoanelor investigate, efectuarea MSI fiind interzisă pentru realizarea altor scopuri și sarcini decât cele indicate în lege. În cadrul acestei etape investigațiile speciale au continuat să fie dezvoltate în același direcții ca și în etapa precedentă.

A patra etapă începe prin integrarea ASI în CPP. În general putem distinge două modele de integrare: primul vest-european și al doilea est-european. Specific primului model este integrarea deplină a ASI în CPP, acesta avându-și începutul în anii de după 1970. Conform acestui model, investigațiile speciale sunt efectuate pe întreaga durată a PP și nu contează dacă este sau nu pornită urmărirea penală fiindcă aceasta în general nu există. Este doar cercetarea penală

(*дознание*) exercitată de poliție în cadrul activității cărora sunt efectuate MSI. La necesitate rezultatele investigațiilor speciale sunt folosite în instanța de judecată în calitate de probe.

Specific pentru al doilea model este faptul că ASI nu este integrată în deplină măsură în CPP. În țările care au adoptat acest model continuă să funcționeze în paralel legi separate care reglementează ASI. Acest model își are începutul în primii ani ai acestui mileniu. Țara noastră a aderat la acest model în 2012, an în care s-a făcut reforma juridică în domeniul investigațiilor speciale, producând schimbări esențiale la nivel de concept și strategie de combatere a criminalității. Astfel, prin reformarea ASI s-a încercat divizarea acestui gen de activitate în două părți. Prima parte are caracter reactiv și este reglementată de CPP, iar cea de a doua are caracter preventiv, de căutare și relevare a amenințărilor la adresa cetățeanului și statului și este reglementată de Legea nr.59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații. Prin urmare, prima parte răspunde de îndeplinirea sarcinii de cercetare și descoperire a infracțiunilor, iar cea de a doua de restul sarcinilor indicate la art.2 al Legii nr.59/2012. În felul acesta doar informațiile obținute prin efectuarea primei părți a ASI sunt valorificate în procesul probator, restul informațiilor vor purta în continuare doar caracter informativ.

Referințe bibliografice

1. ИЛЬИЧЕВ, В. А. *Оперативно-розыскная деятельность: курс лекций*. – М.: Эксмо, 2009 г. р. 7.

2. НИКИТИНА, Е. В. *Из истории развития средств доказывания*. Материалы международной научно-практической конференции «Уголовное судопроизводство: история и современность», посвященной 150-летию Устава уголовного судопроизводства Российской империи. Актуальные проблемы российского права. 2014. № 11 (48) ноябрь. С.2540-2545. . Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer>

ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer [Accesat 26.08.2021]

3. ЕЛИНСКИЙ, В. И. *История уголовного сыска в России (X – начало XX в.)*. М.,2004. С. 4.

4. *Введение в права человека*. Редакционная коллегия: Кнут В. Бергем, Гуннар М. Карлсен, Беата Слюдал. Норвежский Хельсинкский Комитет по правам человекаю Осло 2003. р. 36 Disponibil: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18390e18393e18390e1839be18398e18390e1839ce18398e183a1-e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390e183a2e18390-e183a8e18394e183a1e18390e18395.pdf> [Accesat 26.08.2021]

5. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău. Cartea Juridică, 2009 (Tipogr. «Bons Offi ces» SRL). p. 30.

6. *Жандармы России* / сост. В. С. Измозик. СПб.: Нева, М.: Олма-Пресс, 2002 г. С. 3. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <http://booksshare.net/books/history/izmokin-vs/2002/files/jandarmirospolrozisk2002.pdf>

7. ЗАХАРЦЕВ, С. И., ИГНАЩЕНКОВ, Ю. Ю., САЛЬНИКОВ, В. П. *Оперативно-розыскная деятельность в XXI веке*. Юридическое издательство Норма. 2017. Р. 12.

8. ВЛАДИМИРСКИЙ-БУДАНОВ, М. Ф. *Обзор истории русского права*. Киев, 1907. С. С. 659-661. Citat după Никитина Е.В. Из истории развития средств доказывания. Материалы международной научно-практической конференции «Уголовное судопроизводство: история и современность», посвященной 150-летию Устава уголовного судопроизводства Российской империи. Актуальные проблемы российского права. 2014. № 11 (48) ноябрь. С.2540-2545. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer>

9. *Введение в права человека*. Редакционная коллегия: Кнут В. Бергем, Гуннар М. Карлсен, Беата Слюдал. Норвежский Хельсинкский Комитет по правам человекаю. Осло 2003. р. 40 [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18390e18393e18390e1839be18398e18390e1839ce18398e183a1-e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390e183a2e18390-e183a8e18394e183a1e18390e18395.pdf>

10. https://ro.wikipedia.org/wiki/Peti%C8%9Bia_dreptului [Accesat 26.08.2021]

11. CERBA, V. *Aspecte privind drepturile și*

libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Legea și viața. Mai 2016. p. 28. Disponibil online: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/5-1/5.pdf>

12. The Virginia Declaration of Rights. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://www.law.gmu.edu/assets/files/academics/founders/VirginiaDeclaration.pdf>

13. The Declaration of Independence, July 4, 1776. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://www.constitutionfacts.com/content/declaration/files/Declaration_ReadTheDeclaration.pdf

14. Bill of Rights. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://www.archives.gov/files/legislative/resources/education/bill-of-rights/images/handout-3.pdf>

15. Declarația drepturilor omului și cetățeanului [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://dreptuladrepturi.weebly.com/1789-declara355ia-drepturilor-omului-351i-ale-cet259355eanului-franta.html>

16. DOLEA, I. *Curțile cu jurați în procesul penal.* Chișinău, 1996. P. 9-10.

17. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat.* Chișinău. Cartea Juridică, 2009 (Tipogr. «Bons Offi ces» SRL). p. 32-33.

18. БАРБИН, В. В. и др. *Обеспечение прав и свобод человека и гражданина в деятельности органов государственной власти: учебник.* М.: Академия управления МВД России, 2020. p. 10-15.

19. ЗИМИН, Е. *Механизм обеспечения конституционных прав человека в сфере деятельности ПОЛИЦИИ (НА ПРИМЕРЕ США).* Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва – 2015. p. 97.

20. GOLUBENCO, Gh. *Criminalistică: obiect, sistem, istorie / Gheorghe Golubenco.* Univ. Liberă Int. din Moldova. – Ch.: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2008. P. 14-15.

21. ПРОКОФЬЕВ, В. *История возникновения сыска - уголовного розыска.* Современные проблемы права, экономики и управления. №1/2015. p. 41. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://elibrary.ru/item.asp?id=25027484>;

22. Скотленд-Ярд [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%BE%D1%82%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B4-%D0%AF%D1%80%D0%B4>

23. Înainte de înființarea NYPD, populația din New York, în jur de 320.000, era deservită de o forță formată din 1 pază de noapte, 100 de mareșali din oraș, 31 de polițiști și 51 de ofițeri de poliție municipale. La 7 mai 1844, statul New York a adoptat Legea poliției municipale, o lege care autoriza crearea unei forțe de poliție și a desființat sistemul de veghe nocturn. La cererea Consiliului comun al orașului New York, Peter Cooper a elaborat o propunere de creare a unei forțe de poliție de 1.200 de ofițeri. John Watts de Peyster a fost un prim avocat al implementării disciplinei și organizării stilului militar în forță. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_New_York_City_Police_Department

24. Poliția de investigații a fost un serviciu de poliție al Ministerului Afacerilor Interne al Imperiului Rus din perioada 1866-1917, a cărui sarcină era să descopere infracțiunile, să efectueze o cercetare penală asupra acestora și să caute criminali și persoane dispărute. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%8B%D1%81%D0%BA%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C

25. КОНОВАЛОВ, С. Г. *Элементы германской модели досудебного производства в уголовном процессе постсоветских государств.* Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва – 2018. p. 114.

26. Устав уголовного судопроизводства от 20 ноября 1864 г. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137/>

27. НОВИКОВА, Е. А., ШУМИЛИН, С. Ф. *Следственная и оперативно-розыскная деятельность: интеграция или взаимодействие // Судебная власть и уголовный процесс.* 2018. № 2. С. 89.

28. КАРЯГИНА, О. В. *История становления института дознания в уголовном процессе России.* Вестник Таганского института управления и экономики N.1/2016. p. 65.

29. ЕЛИНСКИЙ, В. И., ИСАКОВ, В. М. *Становление и развитие уголовного сыска в России (X – начало XX в.)* М., 1998. С. 65. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://ru.b-ok-global/book/6117329/f7bd7b>

30. *Права человека* / отв. ред. Е.А. Лукашева. М., 1999. p. 185.

31. ШЕВЕЛЬ, Д. В., АЛИСОВА, Е. А. *Становление и развитие института возбуждения уголовного дела в Российском и зарубежном уголовном процессе* // Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета. № 133. 2017. С. 275-287
32. ВОЛОДИНА, Л. М. *Проблемы регламентации возбуждения уголовного дела* // Библиотека криминалиста. 2013. № 4. С. 10. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://studylib.ru/doc/2176375/problemy-reglamentacii-vozbuzhdeniya-ugolovnogo>
33. *Уголовно-процессуальный кодекс Германии*. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://ru.wikipedia.org/wiki/Уголовно-процессуальный_кодекс_Германии
34. ГОЛОВКО, Л. В. *Постсоветская теория судебного контроля в досудебных стадиях уголовного процесса: попытка концептуального переосмысления* // Государство и право. 2013. № 9. С. 29-32.
35. ДИКАРЕВ, И. С. *Стадия возбуждения уголовного дела – причина неоправданных проблем расследования* // Российская юстиция. 2011. № 11. С. 38-40.
36. Конституция Союза Советских Социалистических Республик. Принята на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета СССР девятого созыва 7 октября 1977 г. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/cnst1977.htm>
37. ФРОЛОВ, В. Ю., ЧЕЧЕТИН, А. Е., ПЕНКИН, В. С. Митрофанов Е. А. *Закон РСФСР «Об оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел»* (инициативный авторский проект) / Информационное и правовое обеспечение деятельности органов внутренних дел: межвуз. сб. науч. тр. – Ч. 2. – Омск, 1991. – С. 119
38. Rezoluția 1373 (2001) Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite privind amenințările la adresa păcii și securității internaționale cauzate de acte de terorism (adoptată la 28.09.2001).
39. Al doilea Protocol adițional la Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală (adoptată la 08.11.2001).
40. Convenția ONU împotriva corupției (adoptată la New York la 31.10.3003).
41. Recomandarea Consiliului Europei (2005)10 cu privire la tehnicile speciale de investigații (20.04.2005).
42. Convenția Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului (adoptată la 16.05.2005).
43. Operațiunea Titirezul [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Opera%C8%9Biunea_Titirezul
44. Hotărârea parlamentului RM nr.39 din 08.06.2019 pentru adoptarea Declarației cu privire la recunoașterea caracterului captiv al statului Republica Moldova.
45. Hotărârea Guvernului nr.199 din 13 martie 2013.
-

MERCENARY ACTIVITY - A CHALLENGE TO NATIONAL SECURITY

Vera MACOVEI

Doctor în drept,

Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: veronicamacovei12@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3574-4942>

War crimes, until yesterday - circumstances described in history books, today - bloody events that shock and threaten the entire world map. The security of any nature of the entire world is threatened by the events in Ukraine. In these circumstances, it is all the more important to discuss SECURITY today, since we are in a period when social, political, geopolitical events are planning a real threat to the security system of the Republic of Moldova. The security system of the Republic of Moldova, in addition to economic, social, political and corruption threats, is also threatened by the mercenary phenomenon, especially in the situation of the intensification of the war in Ukraine and the pre-existence of the separatist region on the left of the Dniester.

Keywords: mercenary, soldier, conflict, freelancer, fight, misdemeanor, special status.

ACTIVITATEA MERCENARILOR - O PROVOCARE LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Infrațiunile de război, până mai ieri - circumstanțe descrise în cărțile de istorie, astăzi - evenimente sângeroase care șochează și amenință întreg mapamondul. Securitatea de orice natură a întregii lumi este amenințată de evenimentele din Ucraina. În aceste circumstanțe, este cu atât mai important să discutăm astăzi despre SECURITATE, cu cât, ne aflăm într-o perioadă în care evenimentele sociale, politice, geopolitice, planează o amenințare reală la sistemul de securitate al Republicii Moldova. Sistemul de securitate al țării noastre, pe lângă amenințările de ordin economic, social, politic, corupțional, este amenințat și de fenomenul mercenariatului, în special în situația intensificării războiului din Ucraina și a preexistenței regiunii separatiste din stânga Nistrului.

Cuvinte-cheie: Mercenar, soldat, conflict, liber profesionist, luptă, infracțiune, statut special.

L'ACTIVITÉ MERCENAIRE - UN DÉFI À LA SÉCURITÉ NATIONALE

Crimes de guerre, jusqu'à hier - circonstances décrites dans les livres d'histoire, aujourd'hui - événements sanglants qui choquent et menacent toute la carte du monde. La sécurité de toute nature du monde entier est menacée par les événements en Ukraine. Dans ces circonstances, il est d'autant plus important de parler de SÉCURITÉ aujourd'hui, puisque nous sommes dans une période où des événements sociaux, politiques, géopolitiques planifient une menace réelle pour le système de sécurité de la République de Moldavie. Le système de sécurité de la République de Moldova, outre les menaces économiques, sociales, politiques et de corruption, est également menacé par le phénomène mercenaire, en particulier dans la situation d'intensification de la guerre en Ukraine et de préexistence de la région séparatiste à gauche du Dniestr.

Mots-clés: Mercenaire, soldat, conflit, pigiste, combat, crime, statut particulier.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЕМНИКОВ - ВЫЗОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Военные преступления, еще вчера - обстоятельства, описанные в учебниках истории, сегодня - кровавые события, которые потрясают и угрожают всей карте мира. Безопасности во всем мире угрожают события на Украине. В этих условиях тем более важно сегодня обсудить БЕЗОПАСНОСТЬ, поскольку мы находимся в период, когда социальные, политические, геополитические события создают реальную угрозу системе безопасности Республики Молдова. Системе безопасности нашей страны, помимо экономических, социальных, политических и коррупционных угроз, также угрожает феномен наемничества, особенно в ситуации эскалации войны в Украине и существования сепаратистского региона на левом берегу Днестра.

Ключевые слова: наемник, солдат, конфликт, преступление, особый статус.

Introducere

În contextul ultimelor evenimente pe plan internațional, în care se atestă implicarea tot mai activă a terților în cadrul unor conflicte armate ce au loc în alte state, se impune cu evidență impactul negativ al activității mercenarilor asupra respectării prevederilor dreptului internațional și a normelor tratatelor internaționale.

Or, activitatea mercenarilor *de principiu* este o infracțiune transnațională, în cazul în care pentru calificarea acesteia condiția primordială este ca făptuitorul să nu fie cetățean și/sau să nu fie înrolat în armata statelor implicate în conflictul armat.

Astfel, în situația în care, la baza unei crize sociale se află anumite acțiuni violente, îndreptate împotriva suveranității, integrității teritoriale, orânduirii constituționale a unui stat, în mod evident ne aflăm în prezența unor încălcări ale drepturilor omului atât pe plan intern - ale cetățenilor statului respectiv, cât și pe plan internațional [12, p. 561-567].

Metodologie și metode

Studierea tematicii propuse are la bază utilizarea unei îmbinări de metode de cercetare științifică, în vederea investigării unor aspecte mai puțin abordate în doctrină.

În condițiile respective, utilizarea metodei analitice și de cercetare a fost indispensabilă pentru a putea scoate în evidență problematica activității de mercenariat și amenințarea pe care o reprezintă acest fenomen asupra securității naționale a Republicii Moldova. De

asemenea, utilizarea metodei comparative, a fost necesară în vederea stabilirii gradului de pericolozitate al infracțiunii studiate cât și a faptelor constatate în doctrină referitor la acest subiect. În final, ca o continuitate logică, a fost utilizată metoda raționamentului (inductivă-deductivă), utilizarea căroră ne-a permis constatarea anumitor elemente și formarea unei opinii proprii referitor la activitatea mercenarilor ca fenomen de înaltă amenințare la adresa securității statului.

Idei și discuții

Potrivit Doctrinei militare a Republicii Moldova, aprobate prin Hotărârea Parlamentului nr. 482/1995 privind doctrina militară a Republicii Moldova, „Scopul principal al politicii militare a Republicii Moldova este asigurarea securității militare a poporului și statului, prevenirea războaielor și conflictelor armate prin mijloacele de drept internațional” [8].

Politica de Securitate a Republicii Moldova potrivit Doctrinei militare, enunțate mai sus, „este determinată de politica ei externă și internă, de neutralitatea permanentă proclamată constituțional, și poartă un caracter exclusiv defensiv bazându-se pe următoarele priorități:

- în domeniul politic - soluționarea pașnică a contradicțiilor apărute între state și excluderea confruntării militare prin eforturile colective ale țărilor; pornind de la principiile și normele dreptului internațional; stabilirea relațiilor politice,

economice și militare, care exclud lezarea suveranității și independenței statului;

- în domeniul militar - menținerea capacității de apărare a statului la nivelul care asigură securitatea militară; întărirea măsurilor de încredere, extinderea colaborării militare reciproc avantajoase bazată pe principiile respectării suveranității, independenței și neamestecului în treburile interne ale altor state” [8].

Republica Moldova implementează sistemul de Securitate militară realizând consecvent următoarele activități:

- La nivel global - participarea la activitatea comunității mondiale în vederea prevenirii războaielor și conflictelor armate și soluționării pașnice a problemelor litigioase; crearea condițiilor care, în cazul unui pericol militar extern, vor asigura realizarea dreptului republicii la asistența organizațiilor internaționale; participarea activă la edificarea sistemului internațional unic de securitate colectivă;

- La nivel regional - stabilirea relațiilor prietenești bilaterale și multilaterale cu statele din regiune, care vor asigura un nivel înalt de încredere reciprocă și deschidere în domeniul militar, precum și ajutorul reciproc în cazul periclitării securității colective;

- La nivel național - crearea unui potențial militar, suficient pentru asigurarea securității militare a statului.

Amenințările militare implică folosirea forței și, de aceea, efectele lor sunt devastatoare pentru multe dintre entitățile vizate, indiferent de nivelurile de coeziune socio-politică și de putere ce le sunt caracteristice. Acest tip de amenințări poate varia de la hărțuire și raiduri până la ocupare teritorială, invazie, blocadă și/sau bombardamente. În consecință, securitatea, pe de o parte, a căpătat un caracter multidimensional datorită factorilor de natură variată ce o influențează, iar pe de altă parte, însuși mediul de securitate necesită o abordare

profund nuanțată a vechilor și noilor riscuri, pericole și amenințări. De asemenea, securitatea nu mai reprezintă exclusiv domeniul forțelor armate, ci comportă cooperarea efectivă și eficientă între toate componentele sectorului securității, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, atât din domeniul militar, cât și din celelalte domenii ale vieții sociale [14, p. 12].

Amenințarea de-a lungul timpului a fost permanent prezentă în relațiile dintre oameni, astfel că și-a perfecționat formele și metodele specifice, stând la baza cauzelor nenumăratelor stări conflictuale care au umbrat evoluția societății omenești. Denumită ca atare sau nu „amenințare”, fie că a fost exprimată prin cuvinte, fie prin gesturi, întotdeauna a reprezentat un pericol potențial [1, p. 67].

Autorul Grigore Alexandrescu susține pe bună dreptate, că: *„Percepția reală și reacția adecvată la amenințările existente sau emergente la adresa securității reprezintă doar un demers al acestei activități cu o importanță majoră în consolidarea încrederii dintre state. Aceasta este o condiție sine-qua-non a realizării spiritului de echipă în lupta împotriva amenințărilor secolului XXI și construirea unui sistem de securitate internațională stabil”* [2, p. 16].

Pe de altă parte, susține G. Alexandrescu: *„Disproporția de potențial militar existentă este de natură să neliniștească unele state sau grupări de state importante. Canalizarea acumulărilor militare către rezolvarea problemelor istorice deschise între state explică accentul disproporționat pus pe componenta militară a securității, chiar și în perioada actuală în care amenințările din alte sectoare prezintă pericole mai mari și mai apropiate.”* [Ibidem]

Considerăm că, amenințarea militară, conflictul militar constituie pericolul ce poate duce la cele mai dezastruoase consecințe, periclitând direct și grav securitatea statului. Aceasta este și opinia autorului I. Richicinschi

care menționează: „Ca și consecințe ale conflictelor sunt considerate pierderile morale, materiale sau chiar umane în proporții mari, care pun în pericol viața și sănătatea oamenilor, periclitează luarea unor decizii urgente și de însemnătate deosebită și care pot genera instabilitate în regiune.” [18, p. 110]

În opinia lui G. Alexandrescu, pe care o susținem: “Sectorul militar are o dinamică independentă de dezvoltare, chiar și în statele în care controlul civil asupra armatei este efectiv. Întrucât capacitatea militară este încă o realitate a cărei existență este determinantă atât de susținerea și promovarea intereselor statelor în mediul internațional, cât și securității naționale și, în cazul alianțelor, comune se poate naște ușor confuzia semnalelor pe care statele le generează continuu. Teama de înfrângere determină statele să-și aducă forțele armate la parametri necesari respingerii efectelor amenințărilor percepute” [2, p. 16].

Din considerentul respectiv, unele state, în paralel cu antrenarea potențialului armat, recurg la atragerea în conflictele militare dintre state a mercenarilor, din rândul cărora adesea fac parte persoane dispuse să execute orice ordin. Or, potrivit literaturii de specialitate, „conflictul presupune confruntarea între diverse grupuri sociale, societăți sau state în tendința de a realiza interesele contradictorii și, în acest sens, izbucnirea acestora este o realitate, cu care ne confruntăm. Impactul conflictelor este unul dezastruos pentru că provoacă dezordine și destabilizare, societatea care-i antrenată nu este capabilă să asigure pacea și ordinea socială, confruntările sunt violente și deseori se aplică forța...” [18, p. 110]. În asemenea circumstanțe, după cum demonstrează evenimentele recente, practica mercenariatului ia amploare, aceasta fiind utilizată în conflicte militare la scară largă.

Autorul A. Cauia susține pe bună dreptate că: „Atât timp cât au existat persoane abilitate cu statut legal ce le permite să facă uz de forță întru distrugerea adversarului, atât timp au

existat diferite categorii de persoane afectate de ostilități care au participat direct în cadrul acestora, având scopuri diferite” [5, p. 34].

Menționăm doar că, practicarea activității de mercenar nu întotdeauna presupune că, persoanele respective sunt afectate în careva mod de ostilitățile generate de conflictul armat și că anume acesta a fost factorul ce a motivat decizia lor de a se implica în conflict. În mare parte, după cum arată datele disponibile la moment, la baza deciziei de a participa în activități de mercenariat a stat situația materială și financiară precară a persoanelor respective și a familiilor acestora, iar în unele cazuri - anumite convingeri, idei personale etc.

În pofida reducerii semnificative a pericolului dezghețării conflictului armat provocat cândva de autoritățile autoprocimate din stânga Nistrului, susținute de forțele militare ruse, Republica Moldova continuă să se confrunte cu amenințări de natură militară, ce vin, în primul rând, din partea formațiunilor militare ale regimului separatist de la Tiraspol. Conjugată cu faptul participării destul de îngrijorătoare a persoanelor din stânga Nistrului la conflictele din Ucraina, confirmat de practica judiciară a Republicii Moldova, [15] situația în cauză continuă să prezinte un ipotetic pericol pentru securitatea națională a Republicii Moldova.

În contextul respectiv, susținem ideea d-lui Moraru Sergiu care afirmă că: „Este necesară realizarea cât mai consecventă a reformei întregului sistem al securității naționale cu o implicare cât mai largă a tuturor actorilor vizați, în special, al societății civile, care ar trebui să dețină un rol important în reglementarea, supravegherea și controlul democratic asupra structurilor de securitate ale statului” [13, p. 50].

În urmă cu mai bine de zece ani, Concepția securității naționale aprobată prin Legea nr.112/2008 pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova statua că: „Securitatea națională reprezintă

condiția fundamentală a existenței poporului din Republica Moldova, a statului moldovenesc și este un obiectiv al țării. Obiectivele securității naționale a Republicii Moldova sînt: asigurarea și apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, ordinii constituționale, dezvoltării democratice, securității interne, consolidarea statalității Republicii Moldova. Un loc aparte în acest sens revine apărării și promovării valorilor, intereselor și obiectivelor naționale. Securitatea națională nu este numai securitatea statului, ci și securitatea societății și a cetățenilor Republicii Moldova, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și peste hotarele ei” [11].

În Concepție se menționa că, „*existența regimului separatist amplifică discrepanța din cadrul juridic unic al Republicii Moldova, condiționând imposibilitatea acordării de asistență juridică cetățenilor Republicii Moldova din localitățile din stînga Nistrului (Transnistria), periclitînd totodată cooperarea internațională judiciară în acest segment.*

Republica Moldova, fiind un stat polietnic și multinațional, amenințarea apariției elementelor de șovinism, de naționalism și de separatism este persistentă.” [11]

Considerăm că absența, și la momentul actual, a unui control asupra localităților din stînga Nistrului (Transnistria) și asupra segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, pe care se atestă implicarea crimei organizate în migrarea cetățenilor pentru participarea la conflictele militare, poate genera o amenințare gravă la adresa securității naționale a Republicii Moldova. În eventualitatea dramatică a relansării conflictului militar pe teritoriul țării noastre acest factor poate genera și interesul față de recrutarea mercenarilor.

În această ordine de idei, este semnificativă opinia ex-deputatului în Parlamentul Republicii Moldova, dl Roman Boțan, potrivit căruia: „*Riscul extinderii zonei de instabilitate de pe teritoriul ucrainean, exercițiile comune*

ale trupelor separatiste și celor rusești în raioanele de est, acțiunile informativ-subversive, implicarea cetățenilor străini și persoanelor juridice străine în probleme de politică internă, propaganda străină prin care se distorsionează opinia publică, au influență asupra unor grupuri cu atitudini extremiste din Republica Moldova” [3].

Cele relatate ne motivează convingerea că, securitatea militară a unui stat este în mare măsură periclitată și de prezența fenomenului de mercenariat pe teritoriul statului sau în regiunea geopolitică respectivă. Or, este mult mai dificilă estimarea forțelor militare implicate în conflict de partea unui anumit stat, în situația în care, acesta folosește forțele/ serviciile mercenarilor.

Mercenarii de cele mai multe ori pătrund în epicentrul conflictului într-un mod practic invizibil din punct de vedere al controlul și evidenței circulației la frontieră. Practica demonstrează că, majoritatea mercenarilor ajung în țara respectivă trecând ilegal frontiera. De aici, este important să menționăm că, pe segmentul prevenire, în primul rând, urmează să se pună accent pe securitatea la frontieră, întru evitarea pătrunderii persoanelor respective pe teritoriul statului în care urmează să fie folosiți în calitate de mercenari. Nu este exclusă, însă, nici trecerea legală a frontierei de către persoanele recrutate, avîndu-se în vedere posibilitățile regimului liber de circulație.

Astfel, urmează de asemenea a se fortifica relațiile bilaterale pe plan internațional în contextul asigurării securității internaționale. În Hotărârea Parlamentului nr.153/2011 pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova se menționează că, „*securitatea internațională depinde în mod direct de calitatea relațiilor bilaterale dintre membrii comunității internaționale, deși viziunea statelor și contribuția lor în acest proces este diferită. Rolul esențial în asigurarea securității internaționale îl dețin*

statele posesoare de resurse majore politico-militare, economice și informaționale, care influențează astfel situația atât la nivel regional, cât și la nivel global” [16, p. 5; 9].

În sensul celor menționate, este important să ne referim la textul Doctrinei militare a Republicii Moldova, potrivit căruia: *„Republica Moldova consideră parteneri în activitățile de menținere a păcii și securității internaționale, de prevenire a conflictelor armate toate statele și organizațiile internaționale, politica cărora nu cauzează prejudicii intereselor ei și nu contravine Statutului Organizației Națiunilor Unite (sublinierea ne aparține). Statul asigură crearea și optimizarea cadrului legislativ al securității militare, perfecționează mecanismul elaborării politicii militare, al controlului asupra adoptării deciziilor militar-politice, are grijă de pregătirea cetățenilor și Forțelor Armate pentru apărarea Patriei, de creșterea prestigiului serviciului militar, de asigurarea socială a militarilor”.* [8]

Într-un interviu pentru Tribuna.md, Roman Boțan susține pe drept temeii că: *„Domeniul apărării naționale trebuie să constituie o preocupare majoră a autorităților și acesta a fost dezideratul liberalilor din Guvern. Securitatea militară a Republicii Moldova poate fi asigurată de Forțe Armate, bine organizate, capabile să acționeze prompt și eficient pentru suprimarea amenințărilor externe cu caracter militar, mai ales – în contextul în care în regiune este în plină desfășurare un război nedeclarat între Ucraina și Federația Rusă. Fortificarea capacității Armatei Naționale, consolidarea dialogului cu structurile internaționale, cooperarea politică și militară pe arena internațională, inclusiv cu NATO (în contextul deciziei recente a Curții Constituționale privind neutralitatea), reprezintă o necesitate în scopul protejării intereselor naționale și consolidării capacității de apărare a Republicii Moldova”* [3].

Pe de altă parte, potrivit autorului N. Popescu, *„asigurarea stabilității și securității naționale ar trebui să revină, în primul rând, factorilor interni; iar concursul unor forțe externe ar trebui să fie doar un element adițional. Totuși, capacitatea Moldovei de a depăși cu succes crizele care afectează securitatea statului este destul de dubitabilă, ceea ce argumentează posibilitatea unei implicări directe a factorilor externi în aplanarea problemelor de securitate a Moldovei, pentru a nu permite proliferarea instabilității”* [17, p. 7].

Este important să menționăm în contextul dat că, la 22.06.2018, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat Rezoluția ONU referitoare la retragerea trupelor militare ruse din Transnistria, fapt semnificativ ce se consideră a fi un pas important pentru realizarea politicii de securitate a Republicii Moldova. Cu atât mai mult cu cât astăzi *„urmărim o continuă transformare a mediului internațional de securitate, cu implicații de ordin politic, economic, militar, informațional, social, etnic și cultural, în care au loc și conflicte armate în diferite regiuni ale lumii.”* [9]

Revenim la ideea că securitatea militară a unui sau altui stat depinde, în primul rând, de capacitatea acestuia de ripostare unei amenințări militare, dar, după cum ne convingem, și de contracararea efectivă fenomenului mercenariatului. Or, activitatea mercenarilor în ultima perioadă cunoaște o ascendență îngrijorătoare în întreaga lume. Formele de manifestare tot mai diverse ale activității mercenarilor și efectele dramatice pe care le produce nu se încadrează nicidecum doar în dreptul intern al statelor.

Așa cum menționează pe bună dreptate autorul A. Cauia, activitatea mercenarilor *„depășește cu mult cadrul limită al dreptului intern al unui stat și constituie un atentat la valorile sociale ce intră în spectrul interesului general al statelor, precum și la stabilitatea raporturilor internaționale. Activitatea*

mercenarilor încalcă toate normele de cooperare pașnică între națiuni și prezintă un pericol sporit pentru întreaga comunitate internațională” [6, p. 100].

În altă ordine de idei, menționăm opinia autorului A. Cauia, conform căreia „apartenența la forțele armate constituie criteriul în baza căruia poate fi realizată diferențierea participanților la operațiunile militare și statutul juridic al acestora.” [ibidem]

În contextul dat, este important să reiterăm că, legea penală a Republicii Moldova la art.141 CP RM incriminează activitatea mercenarilor – „participarea mercenarului într-un conflict armat, la acțiuni militare sau la alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orânduirii constituționale ori violarea integrității teritoriale a statului” [7].

Noțiunea de mercenar este definită în art.130 Codul penal RM, conform prevederilor căruia prin „mercenar se înțelege persoana special recrutată, în țară sau în străinătate, pentru a lupta într-un conflict armat, care ia parte la operațiunile militare în vederea obținerii unui avantaj personal sau a unei remunerări promise de către o parte la conflict sau în numele acesteia, care nu este nici cetățean al părții la conflict, nici rezident pe teritoriul controlat de o parte la conflict, nu este membru al forțelor armate ale unei părți la conflict și nu a fost trimisă de către un stat, altul decât partea la conflict, în misiune oficială ca membru al forțelor armate ale statului respectiv.

Alin.(2) al art.141CP RM califică ca infracțiune: „Angajarea, instruirea, finanțarea sau altă asigurare a mercenarilor, precum și folosirea lor într-un conflict armat, în acțiuni militare sau în alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orânduirii constituționale ori violarea integrității teritoriale a statului” [7].

Amintim aici opinia savanților S. Brînză și V. Stati, care susțin că „pentru calificarea faptei în baza alin.(1) art.141 CP nu interesează dacă

participarea într-un conflict armat, la acțiuni militare sau la alte acțiuni violente este sau nu activă. O asemenea împrejurare poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei.” [4]

În acest context, menționăm că se încadrează ca activitatea mercenarului nu doar faptul aflării unei anumite persoane în epicentrul conflictului armat. Important pentru calificare este anume faptul întreprinderii anumitor acțiuni ca modalitate a laturii obiective a activității mercenarului. În caz contrar, când fapta îmbracă forma unui comportament pasiv, identificarea semnelor componente de infracțiune prevăzută la art.141 CP RM va fi o operațiune logico-juridică mult mai dificilă. [12, p. 561/567].

Pornind de la convingerea, motivată anterior, că activitatea mercenarilor se află în capul listei provocărilor grave la adresa securității statului, putem susține că, cercetarea acestui fenomen negativ în vederea optimizării cadrului legal care îl incriminează este la ordinea zilei. Cercetările în domeniul dat sunt cât se poate de actuale, fiind impuse, în mare măsură de situația de fapt a Republicii Moldova.

După cum am menționat, fenomenul mercenariatului în Republica Moldova în ultima perioadă manifestă o tendiță semnificativă de creștere.

În cadrul unui interviu acordat portalului Tribuna deputatul în Parlamentul Republicii Moldova, Roman Boțan, președinte al Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică a menționat că „Republica Moldova continuă să se confrunte cu riscuri și amenințări la adresa securității naționale – atât de ordin intern, cât și extern. Acestea vin, evident, din partea formațiunilor militare străine staționate ilegal pe teritoriul suveran al Republicii Moldova și cele ale regimului separatist de la Tiraspol, a politicii agresive anticonstituționale duse de „liderii” săi.” [3]

În urma celor relatate, trebuie să recunoaștem că sistemul de securitate al Republicii Moldova, pe lângă amenințările de

ordin economic, social, politic, corupțional, este amenințat și de fenomenul mercenaritatului, în special în situația intensificării conflictului din Ucraina și a preexistenței regiunii separatiste din stânga Nistrului.

Concluzii

În concluzie, ne exprimăm convingerea că, în Strategia securității naționale a Republicii Moldova componentei combaterii fenomenului mercenariatului urmează să se acorde o atenție sporită. Pe lângă faptul că activitatea mercenarilor este incriminată în legea penală, la etapa actuală, măsuri de prevenire și combatere a acestui fenomen urmează să fie prevăzute și în Strategia națională de securitate, vorba fiind despre un fenomen, ce prezintă o reală amenințare la adresa securității naționale.

Bibliografie

1. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Mic dicționar academic, AC, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001, p. 67.
2. ALEXANDRESCU, G. *Amenințări la adresa securității*. Editura Universității Naționale de Apărare București – 2004, p. 16.
3. BOȚAN, R. Interviu pentru Tribuna.md disponibil pe <http://tribuna.md/2017/06/21/interviu-roman-botan-republica-moldova-continua-sa-se-confrunte-cu-riscuri-si-amenintari-la-adresa-securitatii-nationale/> (accesat – 20.08.2022).
4. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal*. Partea specială. Vol. I. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. - 1328 p.
5. CAUIA, Al. *Calificarea juridică a participanților în cadrul conflictului armat din estul Ucrainei*. disponibil <https://ibn.idsi.md/.../Profilul%20mercenarului%20in%20actiuni%20teroriste%20imp> (accesat – 20.08.2022);
6. CAUIA, Al. *Reglementarea juridică a statutului de mercenar în cadrul conflictului armat*. În: Edițiunea statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural și istoric al Moldovei în contextul integrării europene. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. Ediția a II-a, 28 martie 2008. Chișinău: Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM, 2009, p. 100.
7. Codul penal al Republicii Moldova nr.985/2002

Monitorul Oficial al R. Moldova, 128-129/1012 13.09.2002.

8. Hotărârea Parlamentului nr.482/1995 privind Doctrina militară a Republicii Moldova. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 038 din 14.07.1995.

9. Hotărârea Parlamentului nr.153/2011 pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, Monitorul Oficial Nr. 170-175 din 14.10.2011 art Nr: 499.

10. Hotărârea Parlamentului nr.482/1995 privind doctrina militară a Republicii Moldova. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 038 din 14.07.1995.

11. Legea nr.112/2008 pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova, Monitorul Oficial Nr. 97-98 din 03.06.2008, art Nr: 357.

12. MACOVEI, V. *Despre necesitatea sporirii răspunderii penale pentru infracțiunea de activitate a mercenarilor prevăzută de art. 141, alin. (2), codul penal al Republicii Moldova*. În materialele conferinței științifice internaționale Teoria și practica administrării publice. P. 561-567. Chișinău, 2018.

13. MORARU, S. *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul democratizării societății: Aspecte politico-informaționale*. disponibil pe http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22863/moraru_sergiu_thesis.pdf (accesat - 12.07.2022).

14. MOȘTOFLEI, C., SARCINSCHI, Al. *Militar – nonmilitar în Securitatea națională. Dilema armatei*. Editura Universității Naționale de Apărare București, 2004 p. 12.

15. Pentru detalii a se vedea: Judecătoria Chișinău sediul Centru Dosarul nr.1-254/2017 20-1-854227032017 Sentința din 06.04.2017.

16. Proiectul Strategiei securității naționale a Republicii Moldova. p. 5 disponibil pe <http://www.presedinte.md/app/webroot/proiecte/SSN16.pdf> (accesat - 12.07.2022).

17. POPESCU, N. *Republica Moldova în sistemul de securitate european*. disponibil pe www.ipp.md/old/public/files/Publicatii/2002/decembrie/N-Popescu (accesat - 12.07.2022).

18. RICHICINSCHI, I. *Riscuri și amenințări potențiale la adresa securității internaționale*. Administrarea publică: teorie și practică Relații internaționale și integrare europeană.

19. Strategia națională de Apărare 2016 <http://www.army.md/img/userfiles/doconline/sna.pdf> (accesat - 22.08.2022).

THE IMPACT OF FAMILY CRIMINAL SITUATION IN COMMITTING VIOLENT CRIMES AND FORMING THE CUPID PURPOSE

Mihai MIZDRAN

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: mmizdranmihaita@gmail.com

<https://orcid.org/000000021754603X>

Cristina BĂLOI

Doctorand, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: alegecorect24@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4247-1607>

It was established that there are still families, whose climate creates premises for the formation of criminal personality such as: conflicting families, hyper-authoritarian families and hyper-permissive families, etc. So, the family environment can be appreciated in terms of structure, economic and social conditions and educational deficit. The family environment can have very different legal, social, moral, pedagogical deficiencies, related to situations such as: infidelity, abandonment, divorce, cohabitation, death, drug addiction, sexual vices, etc., without mentioning the very absence of the family environment, as in the case of orphaned, abandoned children in public care. Conducting this study, we notice that the role of the family in the formation of personality is considerable. We say this because children are born in the family, then in the same family they grow up and are educated, they acquire some habits, habits, thus forming certain personalities. The study found that the disorganized family has a special influence on the formation of deviant personality behavior; which is the family that loses its integrity due to the separation of the parties due to reasons such as: dissolution of marriage by divorce, death of one parent, etc.

Keywords: family, delinquency, deviance, crime, personality.

IMPACTUL SITUAȚIEI CRIMINOGENE A FAMILIEI ÎN COMITEREA INFRAȚIUNILOR VIOLENTE ȘI ÎN FORMAREA SCOPULUI CUPIDANT

S-a stabilit că există familii, climatul cărora creează premise pentru formarea personalității infraționale cum ar fi: familiile conflictuale, hiperautoritare și familiile hiperpermissive, etc. Deci, mediul familial poate fi apreciat sub aspectul structurii, al condițiilor economico-sociale și a deficitului educativ. Mediul familial poate prezenta carente foarte diverse de ordin juridic, social, moral, pedagogic, legate de diferite situații: infidelitate, părăsire, divorț, concubinaj, deces, narcomanii, vicii sexuale etc., fără a mai aminti de însăși absența mediului familial, ca în cazul copiilor orfani, abandonati, aflați sub tutela asistenței publice. Efectuând acest studiu, observăm că rolul familiei în formarea personalității este considerabil. Aceasta o afirmăm din cauza că în familie se nasc copiii, apoi în aceeași familie cresc și se educă, capătă careva deprinderi, obiceiuri, formându-se astfel anumite personalități. În concluzie, s-a constatat că o influență deosebită asupra formării comportamentului deviant al personalității o are familia dezorganizată - familia care își pierde integritatea ca urmare a separării părților datorită unor motive precum: desfacerea căsătoriei prin divorț, decesul unuia dintre părinți, etc.

Cuvinte-cheie: familie, delincvență, devianță, criminalitate, personalitate.

L'IMPACT DE LA SITUATION CRIMINELLE FAMILIALE DANS LA COMMISSION DE CRIMES VIOLENTS ET LA FORMATION DU BUT DE CUPIDON

Il a été établi qu'il existe encore des familles, dont le climat crée des prémisses à la formation de la personnalité criminelle telles que : les familles conflictuelles, les familles hyper autoritaires et les familles hyper permissives, etc. Ainsi, l'environnement familial peut être apprécié en termes de structure, de conditions économiques et sociales et de déficit éducatif. Le milieu familial peut présenter des carences juridiques, sociales, morales, pédagogiques très différentes, liées à des situations telles que : infidélité, abandon, divorce, concubinage, décès, toxicomanie, vices sexuels, etc., sans parler de l'absence même du milieu familial, comme dans le cas des enfants orphelins et abandonnés pris en charge par l'État. En menant cette étude, nous remarquons que le rôle de la famille dans la formation de la personnalité est considérable. Nous disons cela parce que les enfants naissent dans la famille, puis dans la même famille ils grandissent et sont éduqués, ils acquièrent certaines habitudes, formant ainsi certaines personnalités. L'étude a révélé que la famille désorganisée a une influence particulière sur la formation d'un comportement de personnalité déviant, c'est-à-dire la famille qui perd son intégrité en raison de la séparation des parties pour des raisons telles que : dissolution du mariage par divorce, décès d'un parent, etc.

Mots-clés: famille, délinquance, déviance, crime, personnalité.

ВЛИЯНИЕ СЕМЕЙНОЙ КРИМИНАЛЬНОЙ ОБСТАНОВКИ НА СОВЕРШЕНИЕ НАСИЛЬСТВЕННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ И ФОРМИРОВАНИЕ КОРЫСТНОЙ ЦЕЛИ

Установлено, что до сих пор существуют семьи, климат которых создает предпосылки для формирования личности преступника. Таковыми являются: конфликтные семьи, гиперавторитарные семьи и гиперразрешительные семьи и др. Таким образом, семейную среду можно оценить с точки зрения структуры, экономических и социальных условий и дефицита образования. Семейная среда может иметь самые разные правовые, социальные, нравственные, педагогические недостатки, связанные с такими ситуациями, как неверность, оставление, развод, сожительство, смерть, наркомания, половые пороки и т.п., не говоря уже о самом отсутствии семейной среды, как и в случае осиротевших детей, брошенных на государственное попечение. Проводя данное исследование, авторы замечают, что роль семьи в формировании личности существенна. Утверждение обосновано тем, что в семье рождаются дети, затем в этой же семье они растут и воспитываются, приобретают какие-то привычки, повадки, формируя тем самым определенные личности. В рамках исследования установлено, что особое влияние на формирование девиантного поведения личности оказывает дезорганизованная семья, представляющая собой семью, утрачивающую целостность в связи с расставанием сторон по таким причинам, как расторжение брака путем развода, смерть одного из родителей, и т.д.

Ключевые слова: семья, правонарушение, девиация, преступление, личность.

Inroducere

Familiei, ca și oricărui alt institut social, întotdeauna i-au fost caracteristice neînțelegerile. Aceasta este și de înțeles, fiindcă în familie se unesc oameni cointeresați în comunicarea între ei, pe de-o parte, și posedarea intereselor proprii care nu pot întotdeauna să coincidă cu interesele partenerului de viață, pe de altă parte. La etapa actuală institutul social al familiei suferă, trece printr-o perioadă de tranziție, datorită schimbării rolului, poziției femeii în societate.

În condițiile perioadei de tranziție dă de știre și neconcordanța, neînțelegerea între necesitățile familiale specifice, istorice și posibilitățile satisfacerii acestor necesități în familia modernă. Astăzi, familia nu dă populației ceea ce ea, populația, se așteaptă – o aprovizionare materială bună și permanentă; părinții în etate nu mai primesc atenția și căldura de la copiii care sunt antrenati în câmpul muncii; copiii sunt lipsiți de controlul sistematic din partea părinților [8, p. 124].

Subsistemele criminogene a infraționalității

sunt indispensabil legate cu comportamentul care încalcă legea - subsisteme criminale. Nemijlocit această legătură se realizează la nivelul comportamentului individual, în forma bine cunoscută triade „personalitatea - situație - crimă”.

Metodele de cercetare. Pentru atingerea scopului și îndeplinirea obiectivelor propuse am recurs la metoda analizei și sintezei informației la temă selectate din literatura de specialitate și de asemenea au fost folosite și metodele: metoda istorică și sistematică, metoda juridică comparativă. Analiza practicii judiciare reprezintă de asemeni o sursă importantă în desfășurarea cercetării științifice a omorului intenționat.

În procesul de studiere au fost utilizate lucrările științifice ale savanților din România, Federația Rusă, Republica Moldova. Importanță la elaborarea acestei lucrări a avut baza normativă ce cuprinde actele legislative naționale: Constituția Republicii Moldova, Codul Familiei al Republicii Moldova.

Rezultate obținute și discuții

Descoperirea *mecanismului social de acțiune a familiei criminogene* - înseamnă de a localiza nodurile și caracterurile infrafracțiunii familiei criminogene cu alte subsisteme a criminalității.

V. N. Cudreașev susține că cauzele comportamentului individual ilegal nu pot explica cauzele încălcărilor de lege în general, ci dimpotrivă „doar pluralitatea condițiilor sociale de viață a oamenilor dă posibilitatea de a înțelege viața unor persoane în parte” [5, p. 28]. Se pare corectă atribuirea criminalității la acelea fenomene sociale, care nu sunt legate numai cu careva sferă a vieții sociale, dar cu toate sferile din viața societății - economice, politice, sufletești. Criminalitatea trebuie de precăutat și privit din punctul de vedere al legăturii sale reale cu macrostructura societății, cu principalele sale legități de funcționare și dezvoltare.

Criminalitatea are rădăcini comune și cu alte fenomene sociale, de asemenea și cu fenomene pozitive. Nu factorii criminogeni se află în contradicție cu structura socială, dar urmările sale, manifestându-se prin comportament infrafracțional. În fața criminologiei stă problema de a determina care anume contradicții a nivelului social au legătură cu încălcarea interdicțiilor penale și legale.

Neînțelegerile macrostructurale ale familiei, care se află în legătură cu comportamentul criminal se reduc la două grupe:

a) caracteristice familiei în toate epocile istorice de existență;

b) care reies din retrăirile pe care familia le suportă acum.

Familiei, ca și oricărui alt institut social, întotdeauna i-au fost caracteristice neînțelegerile. Aceasta este și de înțeles, fiindcă în familie se unesc oameni cointeresați în comunicarea între ei, pe de-o parte, și posedarea intereselor proprii care nu pot întotdeauna să coincidă cu interesele partenerului de viață, pe de altă parte. La etapa actuală institutul social al familiei suferă, trece printr-o perioadă de tranziție, datorită schimbării rolului, poziției femeii în societate. În condițiile perioadei de tranziție dă de știre și neconcordanța, neînțelegerea între necesitățile familiale specifice, istorice și posibilitățile satisfacerii acestor necesități în familia modernă. Astăzi, familia nu dă populației ceea ce ea, populația, se așteaptă – o aprovizionare materială bună și permanentă; părinții în etate nu mai primesc atenția și căldura de la copiii care sunt antrenati în câmpul muncii; copiii sunt lipsiți de controlul sistematic din partea părinților [5, p. 28].

Analiza infrafracțiunii dintre diferite subsisteme criminogene, care formează criminalitatea, permite de a urmări modul, care leagă neclaritățile institutului familiei cu alți factori ai macrostructurii, care formează comportamentul infrafracțional în masă. Inegalitatea materială a diferitor contingent

de populație, care determină formarea scopului și interesului cupidant a celor mai puțin îndestulați, se reflectă asupra „politicii financiare” a familiei, orientând familia la deposedare, mărimea prin orice mijloace a veniturilor. Alcoolismul ca și narcomania, concomitent este și factor important în procesul de formare a persoanei, predispuse la comiterea infracțiunii și situației familiei dezorganizate.

Situațiile conflictuale, în mare parte, se determină de calitățile subiective a oamenilor care participă, în același timp și a infractorului și a părții vătămate. De aceea relațiile macrostructurale familiale și extrafamiliale care duc la formarea negativă a personalității în același timp determină și situația criminogenă în familie.

În criminologie factorii socio-culturali au un rol predominant în socializarea pozitivă sau negativă a indivizilor. Numeroase teorii cu privire la cauzele și condițiile apariției comportamentului criminal, se încadrează în marea grupă a teoriilor sociologice. Aceste teorii se opresc, cu precădere, asupra factorilor socio-culturali și evidențiază neconcordanța care intervine între valorile și aspirațiile culturale pe de o parte și, normele și mijloacele legitime pe de altă parte, de unde și apariția indivizilor care încearcă să-și realizeze aspirațiile, idealurile și scopurile sociale și individuale prin utilizarea unor mijloace ilicite.

Încă de la naștere, individul ia cunoștință cu lumea înconjurătoare și cu *factorii socio-culturali*. De aici, copilul se va socializa pozitiv sau negativ în raporturile sale familiale, apoi școlare, profesionale etc. [5, p. 180].

În afirmarea faptului, că *factorii biologici* pot genera de sine stătător *comportamentul criminal*, că predispunerea față de asemenea comportamente este determinată biologic și poate fi transmisă pe cale ereditară, deseori sunt aduse date despre faptul, că printre infractori există multe persoane cu dereglări psihice [5, p. 80].

Pot fi remarcate astfel de atitudini la persoanele care refuză colaborarea, nu pot fi impresionați de discuțiile morale, argumentele de această natură neavând nici o influență asupra proastelor lor obișnuințe. Astfel sunt caracterizate persoanele care nu se pot abține să nu-și roadă unghiile, cei care se repăd cu lăcomie la mâncare, cei care mănâncă zgomotos etc. Tipul acesta de om nu prestează o muncă anevoioasă, dar se caracterizează prin dezordine exterioară și aspect neîngrijit [2, p. 47].

În procesul dificil de infracțiune al proceselor și împrejurărilor, care duc la nașterea criminalității, un rol important îl joacă unele componente negative ale relațiilor familiale. Interacționând ele între ele într-un mod anumit, și de asemenea cu alți determinați criminogeni, duc la comiterea infracțiunilor.

Cunoașterea mecanismului de acțiune a factorilor familiali criminogeni dă posibilitatea de a prognoza, de a planifica, de a forma un inel al sistemului de profilaxie a criminalității, care sunt îndreptate asupra diferitor aspecte a acestei sfere. Criminalitatea ne-o închipuim ca un sistem, structura căruia include în calitate de sub-sisteme blocuri de factori criminogeni care se atribuie nivelului de clasă, de grupă sau individual, pe de-o parte și comportamentul criminal pe de altă parte.

Mecanismul de acțiune antisocială a factorilor criminogeni – aceasta reprezintă funcționarea sistemului de fenomene care generează apariția comportamentului infracțional. Acest mecanism apare în urma interacțiunii setului de factori, care se află la diferite niveluri ale structurii și de asemenea seturilor de același nivel, rang și a factorilor din cadrul setului. Prin intermediul unei legături concrete a mecanismului criminogen se produc infracțiunile, tipurile lor aparte, cumulul de infracțiuni, și de asemenea se reflectă însăși factorii infracționali [3, p. 180].

În sistemul criminalității este împletit sau mai bine zis încadrat subsistemul factorilor

criminogeni din sfera familială - familia criminogenă sau criminalitatea familială. Fenomenul criminalității familiale include în sine cauzele familiale de comportament infracțional din interiorul familiei.

Studierea problemei referitoare la corelația biologicului și socialului în *personalitatea criminalului* necesită o abordare multilaterală, cu utilizarea realizărilor din domeniul filosofiei, sociologiei, psihologiei, biologiei, criminologiei și altor științe, examinarea individului nu de pe poziții antropologice abstracte, dar ca pe un produs al unui proces istoric concret. În acest sens omul are o natură socială, iar personalitatea poate fi formată numai în condițiile includerii individului în sistemul relațiilor sociale. Caracterul social al activității vitale a omului este o trăsătură distinctivă a lui. Aceasta nicidecum nu înseamnă ignorarea factorilor biologici, care pot purta doar caracterul unor condiții ce favorizează comportamentul infracțional.

În afirmarea faptului, că factorii biologici pot genera de sine stătător *comportamentul criminal*, că predispunerea față de asemenea comportamente este determinată biologic și poate fi transmisă pe cale ereditară, deseori sunt aduse date despre faptul, că printre infractori există multe persoane cu dereglări psihice [4, p. 154.].

La nivelul comportamentului individual, subsistemul familiei criminogene este prezentată în calitate de situație familială criminogenă, care se află în contact bilateral cu orientare antisocială și infracțiunea.

Comiterea infracțiunii în criminologie e primit de privit ca rezultat al interacțiunii dintre persoană și situație. Acest moment al infracțiunii se caracterizează printr-o perioadă mai îndelungată de timp, în care persoana acumulează în sine impulsuri care emană de la situație, judecând situația, selectează variantele posibile de comportament și ia hotărârea asupra comiterii infracțiunii.

Multiplele cercetări confirmă *rolul și*

importanța situației familiale criminogene în comiterea infracțiunilor violente.

Conținutul situației familiale criminogene constă în contradicțiile care duc la formarea conflictelor familiale. Situația se poate de privit la trei niveluri:

- nivelul social - conflictualitatea obiectivă existentă în sfera relațiilor familiale între diferite grupe de populație: soți și soții, nurori și soacre, părinți și copii etc.;
- nivel de grup - conflictele în familii concrete;
- nivel individual - reflectarea subiectivă a conflictului în psihica participanților la conflict, concentrate în retrairi, luarea deciziilor.

În urma unor cercetări efectuate, putem spune că fiecare a treia sau a patra infracțiune comisă contra soțului, se poate de explicat prin aceea că soția a avut un comportament provocator [4, p. 154.].

Analiza situației familiale criminogene presupune determinarea cumulului de factori care influențează la comiterea infracțiunii, răspândirea lor, clasificarea situațiilor: rezultatele unei astfel de analize sunt necesare pentru fundamentarea diferențiată a profilacticii asupra familiilor conflictuale.

La etapa actuală se poate de menționat principalii factori criminogeni, care stau la baza infracțiunilor grave comise împotriva soților. Acestea sunt conflictele:

- de dominare;
- infidelității soților;
- tendința spre eliberare;
- avaritatea.

Bineînțeles că în viața reală nu rareori acești factori apar nu izolat, dar se suprapun unul pe altul.

Conflictul de dominare. La baza conflictului au stat pretențiile reciproce, apărute în legătură cu consumul de alcool al soțului sau soției, sau a ambilor, neînțelegerile în privința obligațiilor casnice, familiale, certurile cu părinții soțului sau a soției, neînțelegerile în ceea ce privește educarea copiilor, distribuția mijloacelor

financiare, tendința spre autoritate în familie, certurile unuia din soț cu prietenii celuilalt soț.

Folosirea alcoolului de către unul din membrii familiei în corelație cu neputința de a forma relații interpersonale, a altora, cu acest membru al familiei, după cum arată cercetările sociologice, nu rareori atrage apariția durității cel mai des îndreptată împotriva soțului. Este cunoscut faptul că alcoolul este un catalizator, care influențează asupra comiterii infracțiunilor violente.

Mulți infractori interogați au menționat că nu sunt de acord cu aceea cum în familiile lor se efectuau, realizau obligațiile familiale. Îi irită de asemenea tendința celuilalt soț de a-l împovăra cu unele sau altele chestiuni. Lupta pentru împărțirea obișnuiților, dar cel mai des pentru dreptul de a nu le executa, în geneza infracțiunilor împotriva soțului, ocupă locul trei, urmînd după alcoolismul infractorului și pe primul loc aflîndu-se sineîncrederea în rolul de cap de familie.

Neînțelegerile intrafamiliale cercetate, care duc la comiterea infracțiunilor împotriva unuia dintre sot, în cele din urmă se reduc la tendința de a domina, de a nu se supune drepturilor căpătate de soț și de asemenea după posibilitate de a căpăta noi drepturi în fața soțului.

Așa deci, conflictul dominării are la bază pozițiile opuse ale bărbatului și femeii în ceea ce privește problemele cele mai importante din cadrul familiei, neputința de a fi de acord cu interesele partenerului, de a coopera în activitatea sa cu el, și de asemenea cu alte persoane apropiate lui.

Conflictul infidelității soților, care se manifestă prin comiterea infracțiunilor violente asupra unuia din soți, se dezvoltă sub influența a așa factori ca: depistarea infidelității, dubiile în ce ea ce privește fidelitatea, prezența la soț sau la soție a relațiilor pînă la căsătorie. În calitate de factor individual se poate de evidențiat și viața intimă „dezordonată”, care prezintă în sine următoarea treaptă după simpla nepermanență,

care constă în schimbarea deasă a partenerilor. O situație mai importantă este însăși infidelitatea deja stabilită, și mai întîi de toate infidelitatea părții vătămate.

Așa zisă viață intimă dezordonată, care duce la agresivitatea soțului, este prezentă în 6,7 % a tuturor situațiilor familiale criminogene.

Conflictul tendinței spre eliberare se întîlnește în fiecare al patrulea caz de violență împotriva soțului sau soției. Aceasta este situația, în care de la un timp, unul din soți devine insuportabil pentru celălalt, fapt care este în legătură cu boala, gravitatea, caracterul prost al jertfei, cu diferență în gândirea psihologică a părților și de asemenea cu apariția interesului sau planurilor de a se recăsători.

Conflictul cupidantității este prezent într-o parte neconsiderabilă a infracțiunilor dintre soți. Aici este vorba de omorul în scopul primirii moștenirii, asigurării, eschivarea de la obligația de a plăti alimente. O parte a omorurilor cupidante intrafamiliale fac parte din așa zisele afaceri conjugale.

Uneori așa feluri de infracțiuni întrec limitele relațiilor familiale, de exemplu persoana care dorește să primească mai repede careva avantaje, recurge la serviciile unui ucigaș profesionist.

Mediul familial poate fi apreciat sub aspectul structurii, al condițiilor economico-sociale și a deficitului educativ. Mediul familial poate prezenta carențe foarte diverse de ordin juridic, social, moral, pedagogic, legate de situații ca: infidelitate, părăsire, divorț, concubinaj, deces, narcomanii, vicii sexual etc., fără a mai aminti de însăși absența mediului familial, ca în cazul copiilor orfani, abandonați, aflați în seama asistenței publice.

Diferențierea claselor sociale determină existența unor raporturi contradictorii între acestea. În această sferă de raporturi, înstrăinarea apare mai ales datorită contradicției dintre egalitatea oamenilor, care este doar declarativă. În realitate există o inegalitate enormă în

privința repartiției produsului social. Această inegalitate determină apariția unor forme de inechitate socială, fac ca unele grupe sociale să ocupe o poziție dezavantajoasă din punct de vedere material și social, manifestând, în consecință, atitudini negative. Datorită acestor stări de lucruri, agravate de criză economică din țara noastră, *au apărut posibilități de înavuțire și îmbogățire fără muncă, generând un enorm parazitism social*. În planul structurilor de personalitate au apărut atitudini individualiste, disprețul față de muncă, ignorarea sau chiar încălcarea drepturilor celorlalți membri ai societății.

Distrugerea inegală de cunoștințe, la rîndul său, duce la separarea muncii fizice de muncă intelectuală, făcând ca anumite grupuri sociale să ocupe o situație dezavantajoasă din punct de vedere social.

Criminalitatea cupidantă poate fi caracterizată ca un subsistem, care face parte din sistemul "criminalitate". Subsistemul „criminalitatea cupidantă” include atît pluralitatea infracțiunilor cupidante, cît și multitudinea factorilor cupidanți.

În cadrul acestor factori, la nivel social un rol important îl au trei contradicții:

- între diferite grupuri sociale cu diferite niveluri de dezvoltare materială;
- între necesitățile materiale și posibilitățile legate de realizare a lor;
- între normele oficiale și comportamentul de facto a unei părți a populației.

Pentru formarea scopului cupidant un rol important o are diferența de dezvoltare materială a diferitor pătri sociale. Astfel, disproporțiile care stabilesc în veniturile personale le impun membrilor societății, îndeosebi celor cu un venit mic, cerințe morale, importanța cărora nu poate fi ignorată. Atît timp cît există persoane care prosperă din punct de vedere material, vor apărea indivizi din rîndul celorlalți, care vor pretinde la egalarea situației, sau cel puțin de a se apropia de idealul dorit.

Orientarea cupidantă a infractorilor într-o

mare măsură este determinată de relațiile familiale, care activează neînțelegerile între necesitățile stării materiale și posibilitățile realizării lor și de asemenea nașterea dorinței de a nu rămâne în urmă de alte familii.

Institutul familiei conține determinatele sale proprii în calitatea cărora apar trei neînțelegeri: între *interesele ordinii materiale*; între începuturile materiale și sufletești; între rolul profesional și familial al femeii. În lipsa înțelegerii sufletești și de asemenea dereglarea stabilității, poate apărea egoismul, ignorarea intereselor apropiaților, lipsa înțelegerii reciproce. În urma acestei situații conflictele care țin de avere, în unele cazuri capătă un caracter aprig. Aceasta se observă cel mai des în rezolvarea cauzelor civile ce țin de împărțirea averii între soți.

Lipsa unuia din părinți se reflectă negativ caracterului și întesivității controlului familial asupra comportamentului copiilor. În așa un mod influențează și lipsa bunicilor în familie, ceea ce se observă mai mult în familiile unde lipsește unul din părinți.

Pentru *infractorii cupidanți adulți* o încălcare caracteristică a relațiilor familiale este aceea că, majoritatea din ei nu au familii proprii. Nu de puține ori, însăși infractorii cupidanți consideră că relațiile cu apropiații ca factor ce poate să-i rețină de la comiterea unei infracțiuni din frică ca să nu-i facă să sufere.

În familiile consumatoare de alcool scade înțelegerea reciprocă și controlul reciproc, și membrii a astfel de familii, îndeosebi minorii sunt predespui spre acțiunea criminogenă-cupidantă.

Orientarea cupidantă a unei persoane concrete, de obicei, se formează treptat. Apariția ei este legată în mare parte de corelația nefavorabilă în conștiința individuală a trei tipuri dominante de comportament:

- necesitățile în îmbogățirea materială,
- necesitățile în îmbogățirea sufletească,
- respectul față de proprietate.

Regimul *educativ familial* s-a dovedit

principala cauză a eșecului în procesul de integrare și, implicit cauza esențială a devianței comportamentale a minorilor. Părinții cercetați făceau educație în mod empiric, bazându-se pe intuiție și obișnuință. Carențele educative ale familiei se manifestă prin: lipsa totală de interes pentru educația copilului; excesul de grijă, răsfățul din afecțiune exagerată; lipsa unității de opinie în măsurile educative ale membrilor familiei; lipsa autorității morale a părinților datorată unor deficiențe caracteriale, a unor vicii etc.; neputința de a oferi copilului modele umane pozitive prin propriul lor exemplu de comportare; lipsa de înțelegere și afectivitate datorită egoismului și indiferenței față de copil; severitatea excesivă, inconstiență sau voită, care creează un climat familial anxios; folosirea actelor de violență ca mijloace educative.

Cea mai frecventă formă de manifestare a *inadaptării copiilor, având drept cauză carențele mediului familial, este vagabondajul, 20% dintre minori au părăsit înaintea săvârșirii infracțiunilor familia sau școala; dintre aceștia 18% provin din familii deficitare comportamental.* Formele cu deficiențe de structură a familiei sunt multiple. În 20% din cazuri, familia avea un singur părinte, datorită dezorganizării ei prin divorț, 18% prin abandon și 3% prin deces; în 5% din cazuri familia fusese reconstituită prin mariaj, având un părinte vitreg, 88% din aceste familii aveau un mediu conflictual.

Șocul produs de despărțirea părinților a constituit momentul hotărâtor care a marcat evoluția spre devianță comportamentală. Afectarea generală a condițiilor de viață le determină pe unele persoane să caute soluții de obținere a unor venituri compensatorii prin care să-și poată ameliora condițiile de existență, folosindu-se de căi ilegale. Are loc o diminuare a autorității și funcției de control social al familiei. Se conturează tot mai pregnant apariția unor stări permissive

accentuate față de comportamentele deviate ale minorilor.

Permisivitatea în asociere cu indiferența față de viitorul propriilor copii, influențează negativ personalitatea acestora, determinându-i chiar să comită acte infracționale. Condițiile de viață precare ale unor familii au contribuit la apariția fenomenului social cunoscut sub denumirea de “copiii străzii”, care se adăpostesc prin gări, autogări, subsolurile clădirilor, rețele de termoficare și a căror sursă de existență o reprezintă cerșetoria, furtul etc., devenind în mod frecvent victime ale unor pedofili.

Familia influențează formarea comportamentului copilului în primul rând prin relațiile dintre părinți. Când unul dintre părinți este vitreg, el va genera în sufletul copilului o anumită rezervă afectivă și poate chiar un sentiment de respingere. Atașamentul față de părintele adevărat, plecat din familie (prin divorț sau prin deces) îi creează copilului această stare afectivă de respingere sau de indiferență și-i determină pe unii la acte de vagabondaj. Sînt situații în care familia este formată din ambii părinți naturali, dar atmosfera este negativă, fie datorită că sunt alcoolici, fie că sunt ei înșiși infractori. Aceste atitudini extreme generează fie o exigență exagerată împinsă până la teroare, fie o indulgență nepermis de mare, copilului tolerându-i-se orice fel de comportament. Copilul terorizat prin bătaie va căuta în afara familiei o desfășurare printr-un comportament agresiv față de colegii mai mici. Cel răsfățat prea mult în familie va deveni cu ușurință un infractor însușindu-și bunuri care nu-i aparțin, știind că părinții îi vor lua apărarea. Părinții vor trebui să fie preocupați să-i ofere copilului un model de comportament pe care să-l poată imita apoi în calitate de cetățean major [4, p. 154.].

După funcționalitatea sa, mediul familial poate fi analizat după mai mulți indicatori, dintre care cei mai importanți sunt considerați:

1) modelul de raportare interpersonală a

părinților, înțelegându-se prin acesta nivelul de apropiere și înțelegere, acordul sau dezacordul în legătură cu diferite probleme;

2) gradul de coeziune a membrilor familiei;

3) modul în care este perceput și considerat copilul;

4) ansamblul de atitudini ale membrilor în raport cu diferite norme și valori sociale;

5) modul de manifestare a autorității părintești;

6) gradul de acceptare a unor comportamente variate ale copiilor;

7) nivelul de satisfacție resimțit de membrii grupului familial;

8) dinamica apariției unor stări tensionale și conflictuale;

9) modelul de aplicare a recompenselor și sancționărilor;

10) gradul de deschidere și sinceritate manifestat de membrii grupului familial.⁵ [4]

Alegerea unui comportament pro-social sau pro-delinvent al copilului este influențată de stilurile de educație și relațiile dintre membrii familiei și copil:

1) autoritate-liberalism sau constrângere-permisivitate și

2) dragoste-ostilitate sau atașament-respingere [6, p. 119].

Concluzii

Așadar, s-a stabilit că o familie dezorganizată produce efecte negative în plenumul relațiilor sociale, al personalității membrilor, iar prin aparența sa “onorabilitate” sau “normalitate” împiedică de cele mai multe ori intervenția activă a instituțiilor sociale de ocrotire și control social. Evidențiind rolul negativ al acestor curențe familiale asupra procesului de dezvoltare a personalității umane, enumerăm următoarele reacții de apărare:

- reacții afective: anxietate, depresie, stări de excitație, obsesii, fobii, insecuritate;

- reacții caracterologice: agresivitate, imaturitatea proceselor afective;

- reacții cognitive: eșecuri de performanțelor școlare;

- reacții psihosociale: conflicte cu familia, comunitatea, identificarea negativă.

Astfel determinăm că o familie disfuncțională, prin structură, prin climat, prin stilul educativ, prin abuzuri de tot felul generează disfuncții la nivel psihologic și de structurare a personalității începând din perioada minoratului, acestea constituindu-se, mai mult sau mai puțin, ca premise pentru un comportament deviant sau delinvent al copilului și adolescentului, trecând în infrațional la majorat. După cum am menționat, copiii se educă conform situației familiale, adică ei asimilează tot ceea ce văd în familie. Astfel dacă în familie predomină violența, atunci ei când vor deveni maturi vor aplica violența și ei asupra copiilor lor.

Regimul educativ familial s-a dovedit principala cauză a eșecului în procesul de integrare și, implicit cauza esențială a devianței comportamentale a minorilor. Părintii ades educ copiii în mod empiric, bazându-se pe intuiție și obișnuință. Carențele educative ale familiei se manifesta prin: lipsa totală de interes pentru educația copilului; excesul de grijă, rasfățul din afecțiune exagerată; lipsa unității de opinie în măsurile educative ale membrilor familiei; lipsa autorității morale a părinților datorată unor deficiențe caracteriale, a unor vicii etc.; neputință de a oferi copilului modele umane pozitive prin propriul lor exemplu de comportare; lipsa de înțelegere și afectivitate datorită egoismului și indiferenței față de copil; severitatea excesivă, inconștientă sau voită, care creează un climat familial anxios; folosirea actelor de violență ca mijloace educative.

O problemă stringentă în Republica Moldova este *violența în familie*. De regulă, puține persoane supuse violenței se adresează organelor de drept. Este îngrijorător că victime ale violenței sunt femeile și copiii. Fenomenul agresării nu cunoaște limite socio-economice, rasiale, etnice, religioase sau de vârstă.

Însă, există și situații ce demonstrează într-un fel sau altul faptul că nu este absolut necesar de o familie cu doi părinți pentru ca copilul să fie fericit. Copiii sunt mult mai fericiți dacă cei doi părinți care au permanent neînțelegeri, divorțează. Deci, chiar dacă familia este completă, dar climatul moral din ea lasă de dorit, ea nu poate constitui un bun mediu educativ.

Bibliografie

1. CIOBANU, I. A. *Criminologie*. Vol. II, Chișinău: Cartdidact 2004, p. 79.
2. LARIE, I. *Criminologie*, Chișinău, 2004, p. 47.
3. MIHAI, Gh., POPA, V. *Repere*

criminologice, București: Lumina Lex, 2000, p. 190.

4. MUTU-STRULEA, *Delincvența juvenilă*. Suport de curs – Chișinău: CEP USM, 2008, p. 154.

5. КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Правовое поведение: норма и патология*, Москва, 1982, p. 180.

6. КУЗНЕЦОВА, В. Ф., МИНЬКОВСКИЙ, Г. М. *Криминология*, Москва, 1998, p. 119.

7. СЕРЕБРЯКОВ, В. А., СЕРОВ, А. П. *Криминологические аспекты изучения сферы быта*, Москва, p. 112.

8. ШЕСТАКОВ, Д. А. *Семейная криминология*, Санкт Петербург, 2003, p. 124.

SOME ACTUAL PROBLEMS OF PREVENTION OF ILLICIT TRAFFICKING IN NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES AMONG ADOLESCENTS AND YOUTH

Vasif GULIEV

Doctoral student of the Center for Forensic Expertise of the Ministry of Justice of Azerbaijan,
Baku, Azerbaijan
e-mail: quliyev889@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0001-5988-1891>

The article considers some topical issues of the status and dynamics of illicit trafficking of drug addiction and drugs, psychotropic substances among adolescents and young people. Dissertation works dedicated to the prevention of cases were noted on criminal-legal and criminological aspects of the fight against illicit trafficking of drug addiction, drugs, psychotropic substances, in particular, the prevention of drug addiction among adolescents and young people, causes and conditions of drug addiction and crimes committed on this ground among adolescents and young people, the study of the identity of this category of persons, the prevention of involvement of adolescents in the consumption of drugs and psychotropic substances. The current state of scientific research at the monographic level is analyzed. A set of criminological and criminal-legal issues that are important for scientific research and resolution has been identified and systematized in order to develop a conceptual, criminal-legal, socio-criminological and organizational-methodological framework for the prevention of drug addiction among adolescents and young people as well as the prevention of drug addiction and drug crimes by this category of persons.

Keywords: drugs, psychotropic substances, drug addiction, drug business, youth, drug crimes, prophylaxis measures.

PROBLEME ACTUALE DE PREVENIRE A TRAFICULUI ILEGAL DE SUBSTANȚE NARCOTICE ȘI PSIHOTROPICE PRINTRE ADOLESCENȚI ȘI TINERI

Prezentul articol tratează câteva probleme de actualitate ale prevenirii dependenței de droguri și ale traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope în rândul adolescenților și tinerilor. Acesta este dedicat dreptului penal și aspectelor criminologice ale luptei împotriva dependenței de droguri și traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, în special - prevenirea dependenței de droguri în rândul adolescenților și tinerilor; caracteristicile criminologice ale infracțiunilor de droguri săvârșite de aceștia, studiul cauzelor și împrejurărilor care duc la apariția dependenței de droguri în rândul adolescenților și tinerilor și a infracțiunilor comise, studiul personalității acestor categorii de persoane, prevenirea implicării adolescenților în consumul de stupefiante și substanțe psihotrope. Stadiul actual al cercetării științifice, asupra problemei vizate, este analizat la nivel monografic. În vederea dezvoltării unor fundamente conceptuale, de drept penal, socio-criminologice, organizatorice și metodologice pentru prevenirea dependenței de droguri în rândul adolescenților și tinerilor și a infracțiunilor de droguri săvârșite de această categorie de persoane, au fost identificate și sistematizate un șir de probleme de drept penal, soluționarea cărora se atestă a fi una imperativă.

Cuvinte-cheie: stupefiante, substanțe psihotrope, dependență de droguri, trafic de droguri, tineret, criminalitate, măsuri de prevenire.

PROBLÈMES ACTUELS DE PRÉVENTION DU TRAFIC ILLÉGAL DE SUBSTANCES NARCOTIQUES ET PSYCHOTROPES CHEZ LES ADOLESCENTS ET LES JEUNES

Cet article traite de plusieurs questions d'actualité de la prévention de la toxicomanie et du trafic illicite de stupéfiants et de substances psychotropes chez les adolescents et les jeunes. Il est consacré au droit pénal et aux aspects criminologiques de la lutte contre la toxicomanie et le trafic illicite de Stupéfiants et de substances psychotropes, en particulier - prévention de la toxicomanie chez les adolescents et les jeunes, caractéristiques criminologiques des délits liés à la drogue commis par eux, étude des causes et des circonstances conduisant à l'émergence de la toxicomanie chez les adolescents et les jeunes et des crimes commis, étude de la personnalité de ces catégories de personnes, Prévention de l'implication des adolescents dans la consommation de stupéfiants et de substances psychotropes. L'état actuel de la recherche scientifique sur le problème concerné est analysé au niveau monographique. Afin de développer des fondements conceptuels, juridiques pénaux, socio-criminologiques, organisationnels et méthodologiques pour la pré-arrivée de la toxicomanie chez les adolescents et les jeunes et des délits liés à la drogue commis par cette catégorie de personnes, un certain nombre de problèmes de droit pénal ont été identifiés et systématisés, dont la solution est attestée comme impérative.

Mots-clés: *stupéfiants, substances psychotropes, toxicomanie, trafic de drogue, jeunesse, criminalité, mesures de prévention.*

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ И ПСИХОТРОПНЫХ ВЕЩЕСТВ СРЕДИ ПОДРОСТКОВ И МОЛОДЕЖИ

В данной статье рассмотрены некоторые актуальные вопросы профилактики наркомании и незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ среди подростков и молодежи. Отмечены диссертационные работы, посвященные уголовно-правовым и криминологическим аспектам борьбы с наркоманией и незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ, в частности, - вопросам профилактики наркотизма среди подростков и молодежи, криминологическим особенностям совершаемых ими наркопреступлений, изучению причин и обстоятельств, приводящих к наркомании среди подростков и молодежи и совершаемых на этой почве преступлений, изучению личности данной категории людей, профилактике вовлечения подростков в потребление наркотических средств и психотропных веществ. Проанализировано современное состояние научных исследований проблемы на монографическом уровне. В целях разработки концептуальных, уголовно-правовых, социально-криминологических и организационно-методических основ предупреждения и профилактики наркомании среди подростков и молодежи и наркопреступлений, совершаемых данной категорией лиц, выявлен и систематизирован комплекс криминологических и уголовно-правовых вопросов, исследование и решение которых представляется необходимым.

Ключевые слова: *наркотические средства, психотропные вещества, наркомания, наркобизнес, молодежь, наркопреступность, меры профилактики.*

Введение

Среди быстро распространяющихся с конца XX века негативных социально-правовых явлений, в глобализирующемся мире особо следует отметить наркоманию и наркобизнес, которые чрезвычайно опасны для здоровья нации, деформируют общественное сознание, в последние годы приобретают опасные масштабы, наносят серьезный ущерб экономике стран, негативно влияют на нравственно-моральный

дух общества, подрывают национальную безопасность [1, с. 3-4].

Не случайно, что в «Концепции национальной безопасности Азербайджанской Республики» от 23 мая 2007 года в числе угроз национальной безопасности Азербайджанской Республики наряду с покушениями независимости, суверенитету, территориальной целостности и конституционному строю Азербайджана; действиями, направленными против выполнения госу-

дарственных функций в сфере обеспечения верховенства закона, охраны общественного порядка и защиты прав и свобод человека; сепаратизмом, этническим, политическим и религиозным экстремизмом, также были отмечены региональные конфликты и транснациональная организованная преступность, включая торговлю людьми и незаконный оборот наркотических средств.

В «Государственной программе по борьбе с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ и их прекурсоров и наркоманией на 2019-2024 годы», утвержденной Распоряжением Президента Азербайджанской Республики от 22 июля 2019 года, говорится: «Сегодня незаконный оборот наркотиков и наркомания является одной из главных проблем, волнующих весь мир. Эта проблема является фактором, наносящим большой удар на морально-этические ценности человеческого общества, негативно влияющим на социально-экономическое развитие, представляющим серьезную угрозу жизни и здоровью человека, приводящим к росту преступности».

Содержание

Наркомания, являющаяся социально-правовой и медицинской патологией, и распространяющийся на этой почве и приобретающий опасные масштабы незаконный оборот наркотических средств и психотропных веществ стали одним из наиболее негативных факторов, отрицательно сказывающихся на физическом и психическом здоровье населения, социально-демографической ситуации, экономическом положении общества, политике, правопорядке, социальной стабильности и на будущем нации, стали одним из самых серьезных бедствий, с которым сталкивается каждая страна и весь мир в целом.

Врач-нарколог А. Кенгерли отмечает: «Исторически многие народы мира под-

вергались геноциду со стороны других народов... Сегодня же начался геноцид, направленный не против какой-либо одной нации, а против всего человечества: наркомафия, избрав в качестве мишени подростков и молодежь всего мира, превращает их в свои жертвы и уничтожает их независимо от языка, религии, расы, пола, места жительства и других признаков» [2, с. 3].

И. В. Кобзева отмечает, что противоборство с наркоманией в силу своей социальной и политической значимости сегодня выдвинулось на первый план и, преодолев границы отдельных государств, стало всемирной проблемой [3, с. 3].

Следует отметить, что созданы и работают специальные международные организации по объединению усилий в борьбе с незаконным оборотом наркотиков, принимаются и реализуются программы, направленные на совместную деятельность государств. Генеральная Ассамблея ООН еще в конце XX века объявила 1991-2000 годы Десятилетием борьбы с наркоманией и предложила каждому государству принять комплексные национальные программы по борьбе с наркоманией и наркотизмом [4, с. 3-4].

Подростки и молодежь, вовлеченные в употребление наркотических средств и психотропных веществ, утрачивают положительные социально значимые связи с обществом, и во многих случаях, в результате наркозависимости, сами совершают преступные деяния, связанные с незаконным оборотом наркотиков и другие преступления повышенной общественной опасности [5, стр. 4].

Подростки и молодежь преодолели барьер страха перед наркотиками, часть из них уже воспринимает психостимуляторы и другие наркотические средства в качестве элемента молодежной субкультуры, свидетельства о вхождении в референтные группы [6, с. 3-4].

Если раньше это социальное зло было атрибутом лишь маргинализированных слоев населения, то сегодня наркотики, психостимуляторы и их потребление проникли даже в школы. Наркотики стали доступны всем, кто ими интересуется. Ужасные последствия наркомании и разрушительное воздействие наркотиков на организм человека часто недостаточно осознаются подростками и молодыми людьми. Широкое и интенсивное распространение наркомании, особенно среди подростков и молодежи, во многом объясняется этими обстоятельствами [7, с. 3-5].

Начиная с конца XX и начала XXI веков наблюдается рост потребления подростками более опасных психоактивных веществ. Это, в свою очередь, приводит к более высокому уровню физической и психической зависимости несовершеннолетних от наркотических средств и психотропных веществ, возникновению тенденций к постоянному увеличению дозы потребления и в конечном итоге - к их быстрой социальной и психофизиологической деградации [8, с. 5-7]. Как справедливо отмечает Э. Г. Гасанов, «в отличие от алкоголя, у человека, испытавшего временное облегчение и улучшение самочувствия при приеме наркотиков, возникает острая потребность в повторном употреблении наркотиков. Затем появляется привычка принимать наркотики и желание принимать их в больших дозах или попробовать наркотические вещества с более сильным эффектом. Постепенно человек оказывается в состоянии наркотической зависимости, страдает болезнью наркомании, и, как правило, деградирует как личность» [9, с. 10].

Социальная опасность наркомании состоит также в том, что лица, употребляющие наркотики в немедицинских целях, неизбежно становятся наркоманами, безвольными и безответственными людьми, которые, будучи под воздействием наркотиков

или в состоянии наркотического синдрома, могут совершать самые различные преступления. Потребность в приеме наркотиков, высокие цены на незаконно распространяемые наркотики и отсутствие средств на их приобретение спровоцирует многих наркоманов на совершение преступлений против собственности [4, с. 4-5]. Наркоманы, не имеющие какого-либо источника дохода для преодоления абстинентного синдрома, совершают корыстные и корыстно-насильственные преступления - кражи, грабежи, разбойные нападения и т.д. И это не случайно. Так, по данным 2019 года, розничная цена 1 кг опиума на черном рынке составляла 10-15 тысяч долларов, героина - 40-50 тысяч долларов, марихуаны 8-12 тысяч долларов, гашиша 6-8 тысяч долларов США. Таким образом, можно сказать, что между наркоманией и преступностью существует тесная взаимосвязь.

Наркотические средства и психостимуляторы стали широко распространенными средствами для превращения молодого поколения в безнравственных и безвольных людей, разрушения его будущего [3, с. 3-4]. Подрыв устоев семьи, ослабление семейных уз, безответственность и социально-психологическая некомпетентность родителей, их аморальный образ жизни, рост домашнего насилия и т. д. влияют на еще не окрепшую психику подростков, в ряде случаев приводя к их наркотизации [10, с. 5; 16, с. 3].

Практические меры по оздоровлению подростковой среды часто носят фрагментарный характер, охватывают лишь некоторые аспекты социализации подрастающего поколения, а реализация этих мер весьма затруднена из-за нерешенности других проблем [12, с. 4].

В последнее десятилетие борьба с растущей наркотизацией населения стала особенно актуальной, поскольку обеспечение здоровья нации является одной из важ-

нейших задач государства, и от решения этой задачи зависит будущее каждого государства и общества. Соответственно, негативные социально-правовые изменения, происходящие в обществе, ставят перед социально-гуманитарными науками, в том числе и криминологией, задачу разработки новых и совершенствования традиционных форм и методов профилактики негативных социальных отклонений, прежде всего наркомании [13, с. 3-4].

В настоящее время, когда все чаще появляются новые, более опасные формы и виды наркотизма среди подростков и молодежи, представляется невозможным добиться усиления борьбы с наркопреступностью и повышения эффективности профилактической деятельности в этом направлении без использования криминологических знаний и проведения криминологических исследований.

Как известно, основная задача криминологии как науки состоит в разработке методов и средств профилактики преступности в целом и ее отдельных, особо опасных видов на основе изучения состояния и динамики преступности, ее структурных элементов, специфичных тенденций и закономерностей, характерных для данного негативного социально-правового явления в определенном разрезе времени и пространства, причин и условий преступности и преступлений, личности преступника.

Е. О. Алауханов специально подчеркивает, что в современную эпоху глобализации и регионализации решение актуальных проблем борьбы с преступностью представляется невозможным без учета результатов криминологических исследований и анализа, глубокого и всестороннего изучения существующих тенденций и закономерностей в реальной криминологической ситуации [14, с. 4.-5].

Все это свидетельствует об исключительной важности разработки и реализации

комплекса уголовно-криминологических, организационно-методических мер, направленных на предупреждение незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ среди подростков и молодежи.

Следует отметить, что, учитывая исключительную актуальность борьбы с наркоманией, этой проблеме всегда уделялось большое внимание со стороны ученых-юристов, появились многочисленные научные статьи, монографии, написаны и защищены диссертации, посвященные изучению различных аспектов проблемы.

Общетеоретические, а также криминологические и уголовно-правовые проблемы незаконного оборота наркотических средств, сущность и содержание понятия «наркотизм», правовые аспекты борьбы с наркопреступностью, личность потребителей наркотиков и их типология, вопросы, связанные с латентностью наркотизма, общесоциальные и специально-криминологические аспекты и организационные основы профилактики незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ исследованы такими авторами, как В. М. Алиев, А. А. Габиани, А. Н. Анисимов, К. Е. Игошев, С. Е. Вицин, В. Н. Бурлакова, Т. А. Боголюбова, И. И. Карпец, В. Н. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнецова, Б. С. Заидов, Э. Г. Гасанов, Ф. М. Джавадов, И. М. Рагимов, Ш. Самедова, Г. М. Миньковский, В. И. Омигов, Л. И. Романова, Х. Дж. Алекберов, Н. Т. Алиев, С. В. Бородин, Ю. И. Гишинский, Э. Г. Гасанов, К. К. Горяинова, А. А. Музыка, А. В. Наумов, Э. Ф. Побегайло, Л. И. Романова, М. Л. Прохорова, В. И. Лунеев, Д. А. Шестаков, В. Д. Мальков, В. С. Овчинский, Ю. В. Голик, А. И. Долгова, М. П. Клейменов и др. Вопросы дифференциации уголовной ответственности за преступления, совершенные подростками и молодежью, проблемы законотворчества и совершенствования действующего зако-

нодательства в этой сфере, криминологические аспекты, особенности предупреждения и профилактики преступных деяний, совершаемых данной категорией лиц, рассмотрены в специальных монографических исследованиях, в том числе на уровне докторских диссертаций, выполненных такими авторами, как В. А. Плешаков (1998), А. И. Осинцев (2000), Н. Г. Андрюхин (2002), П. С. Мясников (2002), Н. А. Селезнева (2004), Д. Б. Дрыженко (2004), В. В. Шаропова (2004), Г. М. Погорелова (2004), Е. В. Кошелева (2005), Ю. А. Мельников (2007), Н. А. Телешева-Курицкая (2007), В. В. Попандопуло (2007), В. Н. Ткачев (2007), К. А. Долгополов (2008), И. В. Черненко (2008), В. М. Волошин (2008), А. С. Лаушкин (2008), Р. А. Колониченков (2009), Н. Ю.

Комлев (2009), Р. В. Новиков (2010), А. В. Давиденко (2013), Н. Ю. Скрипченко (2013) и др.

В числе диссертационных работ, посвященных непосредственно вопросам профилактики наркомании и наркотизма среди подростков и молодежи, уголовно-правовым и криминологическим аспектам борьбы с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ, криминологическим особенностям таких преступлений, изучению причин и условий, приводящих к наркомании среди подростков и молодежи и совершаемым на этой почве преступлениям, изучению личности данной категории правонарушителей, предупреждению случаев вовлечения подростков в потребление наркотических средств и психотропных веществ, особо следует отметить монографические исследования, проведенные такими авторами, как С. Л. Панов (1998), В. А. Жабский (1999), А. Е. Мецаева (1999), Б. П. Прудников (1999), О. П. Рыбалкина (2001), В. Н. Дранников (2001), Т. М. Судакова (2002), И. В. Кобзева (2003), Т. Г. Газизова (2003), А. П. Алексеева (2004), А. А. Корнилов (2004), Е. А. Мо-

скина (2006), Е. П. Новикова (2006), Н. Ю. Жилина (2009), И. Ю. Самохвалов (2009), Л. В. Готчина (2011), Р. Т. Исмаилов (2013), Л. С. Кузина (2020) и др.

Следует отметить, что проблемы борьбы с наркоманией и наркобизнесом в целом, и, в частности, с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ среди подростков, и в Азербайджане исследованы на уровне диссертационных работ. Так, криминологические и уголовно-процессуальные аспекты данной проблемы стали предметом научных исследований таких авторов, как Ш. А. Бабаев (Особенности методики расследования наркопреступлений, совершенных несовершеннолетними, 2010 г.), С. Ю. Гасымов (Расследование преступлений, связанных с незаконным ношением наркотических средств и психотропных веществ, 2001 г.), С. С. Мамедов (Проявления наркопреступности в обществе и проблемы борьбы с ними средствами уголовно-процессуального законодательства, 2006 г.), а уголовно-правовым и криминологическим аспектам проблемы посвящены диссертационные исследования таких авторов, как Г. Г. Асланов (Уголовно-правовая и криминологическая борьба с культивированием растений с наркотическими свойствами, 2008 г.), Г. Г. Алиев (Социально-правовые и криминологические проблемы наркотизма, 2005), А. Г. Гасанов (Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с контрабандой наркотических средств и психотропных веществ, 2007), Э. Г. Гасанов (Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с наркопреступлениями: антинаркотизм, докторская диссертация, 2000), Б. С. Заидов (Актуальные проблемы борьбы с наркотизмом и наркобизнесом в Азербайджане, докторская диссертация, 2005).

При этом следует отметить, что, комплексная и системная, научно-теоретически и методологически выверенная и совер-

шенная концепция и стратегия профилактики незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ среди подростков и молодежи, уголовно-правовые, криминологические и организационно-методические основы борьбы с наркотизмом и наркоманией среди подростков и молодежи еще не развита до уровня, адекватного современным угрозам и вызовам [11, с. 7-8].

По мнению доктора юридических наук Б. С. Заидова, «Несмотря на исследование в науке уголовного права и криминологии независимой Азербайджанской Республики различных аспектов и проявлений наркопреступных деяний, до сих пор не проведены комплексные уголовно-правовые и криминалистические исследования по международным, региональным и национальным аспектам проблемы наркотизма и наркобизнеса в долгосрочной, среднесрочной и краткосрочной перспективе, а также по актуальным проблемам эффективной борьбы и предупреждения подобных форм общечеловеческих и глобальных преступных проявлений» [15, с. 5].

На фоне повышения уровня распространения наркотизма среди подростков и молодежи наблюдается недостаточный уровень разработки профилактических мер и механизмов их реализации. Характерные криминологические, социально-демографические и психологические особенности этой категории лиц до конца не изучены, не проводилась их типология. Комплекс факторов, определяющих наркозависимость у подростков и молодежи, совокупность причин и условий, ее вызывающих, недостаточно изучены на монографическом уровне. Совокупность всех этих факторов обуславливает необходимость разработки научной концепции предупреждения распространения наркомании среди подростков и молодежи и нового комплекса профилактических мер, оптимальных и

эффективных механизмов их реализации, которые должны быть отражены в этой концепции и основанных на ней стратегиях и планах действий [11, с. 4-6].

Полагаем, что для разработки концептуальной, уголовно-правовой, социально-криминологической и организационно-методической базы предупреждения и профилактики наркомании среди подростков и молодежи и наркопреступлений, совершаемых данной категорией лиц, необходимо обеспечить научное решение следующего комплекса задач:

- сравнительный анализ состояния и динамики незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ среди несовершеннолетних и молодежи в Азербайджанской Республике и за рубежом;

- выявление основных тенденций и закономерностей, определяющих современную криминологическую характеристику преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотиков и психотропных веществ, совершаемых подростками и молодежью, на основе изучения состояния, структуры, динамики и уровня данного вида преступности на национальном и региональном уровнях;

- изучение основных этапов становления и развития уголовного законодательства Азербайджана и зарубежных стран, определяющего ответственность за вовлечение подростков в преступную деятельность, в том числе в незаконный оборот наркотических средств и психотропных веществ;

- сравнительно-правовой анализ современного законодательства, определяющего ответственность за преступления, совершенные несовершеннолетними в Азербайджане и за рубежом, в том числе за незаконный оборот наркотических средств и психотропных веществ;

- анализ объективных и субъективных признаков составов преступлений, связан-

ных с вовлечением подростков в потребление наркотических средств и психотропных веществ;

- определение объективных и субъективных признаков составов преступлений, закрепленных в статьях 234-239 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики, предусматривающих уголовную ответственность в отношении несовершеннолетних;

- разработка предложений по совершенствованию положений уголовного законодательства, предусматривающих ответственность за преступления в сфере незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ, совершенные подростками и молодежью;

- создание криминологических и социально-психологических «портретов» несовершеннолетних правонарушителей, привлеченных к незаконному обороту наркотических средств, и подростков, больных наркоманией, на основе изучения их социально-демографических и морально-психологических характеристик;

- статистико-криминологический анализ наркопреступности среди подростков и молодежи и ее структурных элементов с учетом латентности и географического фактора;

- исследование комплекса факторов, способствующих распространению наркомании среди подростков и молодежи, основных причин и условий незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ в образовательных учреждениях;

- определение особенностей преступлений, совершаемых подростками на почве наркомании, а также виктимологических характеристик наркоманов подросткового и юного возраста, причин и условий совершения ими преступлений;

- исследование причин и условий, детерминирующих преступное поведение

подростков, употребляющих наркотики, определение места наркомании и наркотического опьянения в системе криминогенных факторов;

- анализ динамики регионального распространения наркотических средств и психотропных веществ (марихуана, гашиш, опиум, героин, амфетамин, метамфетамин и др.) среди подростков и молодежи, распределения наркотических средств и психотропных веществ по их видам, увеличения или уменьшения в разные сезоны, обобщение результатов анализа, выявление существующих тенденций, проведение криминологических и аналитических исследований, направленных на определение комплекса обстоятельств и факторов, способствующих совершению наркопреступлений подростками и молодежью, и на этой основе разработка профилактических научно-теоретических положений и практических рекомендаций, направленных на повышение эффективности мер по борьбе с наркотизмом среди подростков и молодежи;

- проведение работ по сбору, статистико-криминологическому и аналитическому исследованию информации о лицах и преступных структурах, занимающихся незаконным оборотом наркотиков, наиболее распространенных способах незаконного производства и упаковки наркотических средств и психотропных веществ, местах их нелегального производства (изготовления), видах вновь появляющихся психоактивных веществ и т.д.;

- разработка криминологических карт регионов, где наиболее часто регистрируются наркомания среди подростков и молодежи, и совершаемые ими наркопреступления;

- исследование научно-теоретических и методологических основ создания уголовно-правового, криминологического, социально-психологического,

организационно-технического и информационного обеспечения борьбы с наркоманией и наркотизмом;

- выявление предпосылок, актуализирующих обновление и совершенствование системы профилактики наркотизма и наркопреступности среди подростков и молодежи в современный период;

- анализ существующей в зарубежных странах практики профилактики наркотизма и наркопреступности среди подростков и молодежи, исследование эффективности этой практики, изучение возможности применения наиболее эффективного комплекса мер в Азербайджане;

- анализ современного состояния формирования системы правового обеспечения профилактики наркотизма среди подростков и молодежи на международном и национальном уровнях, разработка обоснованных предложений по выявлению существующих проблем в этой сфере, совершенствованию существующей системы организационно-правового обеспечения профилактики этих проблем;

- разработка комплекса социально-психологических, организационных и правовых предложений и рекомендаций, направленных на совершенствование деятельности по профилактике наркотизма среди подростков на республиканском и региональном уровнях;

- изучение состояния, структуры и динамики преступлений, связанных с наркоманией и незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ среди подростков и молодежи в Азербайджане, составление краткосрочных и среднесрочных прогнозов на основе выявления существующих тенденций и закономерностей;

- разработка стратегии и тактики борьбы с наркопреступностью среди подростков и молодежи, специальных планов действия, объединяющих комплекс не-

отложных правовых, организационно-технических, социально-экономических и научно-методических мероприятий на краткосрочную и среднесрочную перспективу.

Выводы

Следует также изучить возможности концептуализации системы профилактики наркомании среди подростков и молодежи. На наш взгляд, необходимо разработать и реализовать «Концепцию комплексной профилактики наркомании среди подростков и молодежи», основанную на этой концепции стратегию по предупреждению незаконного оборота наркотиков среди подростков и молодежи, а также соответствующие планы действия [13, с. 4; 11, с.7-10].

Таким образом, следует отметить, что предпринятые до сих пор меры по предупреждению и устранению опасных социально-экономических, психологических, криминологических, медицинских и других последствий наркотизма среди подростков и молодежи в Азербайджане пока не дали ожидаемых результатов. Следовательно, деятельность в этой области должна быть реорганизована более основательно и комплексно, планомерно. Решительная и бескомпромиссная борьба с незаконным оборотом наркотиков среди подростков и молодежи, особенно с наркоманией, должна стать приоритетной задачей, и в этой сфере должен быть разработан и реализован комплекс организованных и неотложных мер.

В реализации этого комплекса мероприятий должны принять активное участие не только органы общественного контроля, здравоохранения и образования, но и неправительственные организации, словом, все структуры общества, должны быть разработаны научные основы, методология и механизмы системных и комплексных совместных усилий.

Библиография

1. САМОХВАЛОВ, И. Ю. *Противодействие преступлениям, совершаемым несовершеннолетними в сфере незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ: уголовно-правовой и криминологический аспект*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2009.
2. КЕНГЕРЛИ, А. *Наркотическое вещество – «оружие» для разрушения семьи*. Баку, 2017. (на азербайджанском языке).
3. КОБЗЕВА, И. В. *Профилактика наркотизма несовершеннолетних в образовательных учреждениях: криминологический и правовой аспекты*. Рязань, 2003.
4. МЕЦАЕВА, А. Э. *Криминологические проблемы борьбы с наркотизмом среди несовершеннолетних и молодежи*. Автореферат дисс. ...к.ю.н. М., 1999.
5. НОВИКОВА, Е. П. *Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений несовершеннолетних, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Воронеж, 2006.
6. ПАНОВ, С. Л. *Криминологическая характеристика и предупреждение наркотизма среди несовершеннолетних*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 1998.
7. ПРУДНИКОВ, Б. П. *Преступления несовершеннолетних наркоманов: криминологический анализ*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 1999.
8. КОРНИЛОВ, А. В. *Уголовно-правовые и криминологические вопросы предупреждения наркотизма несовершеннолетних*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Томск., 2004.
9. ГАСАНОВ, Э. Г. *Наркотизм: тенденции и меры по их устранению*. Баку, 1999. (на азербайджанском языке).
10. ГАЗИЗОВА, Т. Г. *Криминологическая характеристика преступлений несовершеннолетних, связанных с незаконным оборотом наркотиков, и их предупреждение*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск., 2003.
11. ГОТЧИНА, Л. В. *Молодежный наркотизм в современной России: криминологический анализ и профилактика*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. СПб., 2011.
12. ИСМАИЛОВ Р. Т. *Вовлечение несовершеннолетних в употребление наркотических средств и психотропных веществ и его предупреждение органами внутренних дел (по материалам Кыргызской Республики и РФ)*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Бишкек, 2013.
13. АЛЕКСЕЕВА, А. П. *Комплексное предупреждение наркотизма среди молодежи на региональном уровне: теоретические и прикладные аспекты*. Автореферат диссертации к.ю.н. 2004.
14. АЛАУХАНОВ, Е. О. *Криминологические проблемы предупреждения корыстно-насильственных преступлений*. Алматы, 2002.
15. ЗАЙДОВ, Б. С. *Актуальные проблемы борьбы с наркотизмом и наркобизнесом в Азербайджане (уголовно-правовые и криминологические аспекты)*. Автореферат диссертации д.ю.н. Баку, 2005. (на азербайджанском языке).
16. СУДОКОВА, Т. М. *Криминологическая характеристика преступного поведения несовершеннолетних, употребляющих отдельные виды психоактивных веществ*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 2002.

ELEMENTS OF COMPARATIVE LAW ON CRIMINAL LIABILITY FOR ACTS COMMITTED WHILE INTOXICATED

Alexandru MARIȚ

Doctor, profesor universitar, Șef Catedră Drept Public Universitatea de Studii Politice și Economice „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: alexmarit123@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3198-8398>

Constantin BUJOR

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: bujorconstantin8@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9180-0457>

The implications that alcoholism has for modern human culture are quite concerning. Nothing spreads faster than the vice of alcohol. On the one hand, alcoholics, drug addicts are always ready to commit antisocial acts, alcohol consumption and drugs being one of the major causes of crime, and on the other hand they produce degeneration, children of alcoholics and drug addicts very often also become criminals or physically and intellectually degenerate. consumption, drug addiction and substance abuse. It is a social problem for modern society. This sinister and misguided understanding of alcohol consumption, which has caused regrettable criminal acts and great harm to the individual, gives up nothing in favor of understanding what alcohol actually represents. The consequences of drunkenness (usually due to the consumption of alcohol in large quantities) and unrestrained habits are also detrimental to the general well-being of society as they are fatal to the happiness of the individual.

Keywords: alcoholism, severe alcoholism, drug addiction, substance abuse, mental disorder.

ELEMENTE DE DREPT COMPARAT PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU FAPTELE SĂVÂRȘITE ÎN STARE DE EBRIETATE

Dimensiunile pe care le ridică alcoolismul în societatea contemporană sunt de-a dreptul alarmante. Nimic nu se răspândește mai iute ca viciul consumului de alcool, narcomania și toxicomania. Ea reprezintă o problemă socială pentru societatea modernă. Pe de o parte, alcoolicii, narcomanii sunt gata oricând să comită fapte antisociale, consumul de alcool și substanțele drogante fiind una din cauzele majore ale criminalității, iar pe de altă parte ele produc degenerescență, copii alcoolicilor și a narcomanilor foarte frecvent devin și ei infractori sau degenerați din punct de vedere fizic și intelectual. Această sinistru și eronată înțelegere a consumului de alcool, care a provocat regretabile acte criminale și deosebite daune pentru individ, nu cedează nimic în favoarea înțelegerii a ceea ce reprezintă alcoolul în fapt. Consecințele stării de ebrietate (datorată de obicei consumului de alcool în cantități mari) și obiceiurile netemperate sunt, de asemenea, prejudiciabile bunăstării generale a societății așa cum sunt fatale și pentru fericirea individului.

Cuvinte-cheie: alcoolism, etilism, narcomanie, toxicomanie, tulburare mentală.

ÉLÉMENTS DE DROIT COMPARÉ SUR LA RESPONSABILITÉ PÉNALE POUR LES ACTES COMMIS EN ÉTAT D'ÉBRIÉTÉ

Les dimensions que l'alcoolisme soulève dans la société humaine contemporaine sont carrément alarmantes. Rien ne se propage plus vite que le vice de la consommation d'alcool, de la toxicomanie et de la toxicomanie. Il représente un problème social pour la société moderne. D'une part, les alcooliques et les toxicomanes sont toujours prêts à commettre des actes antisociaux, la consommation d'alcool et de drogues étant l'une des principales causes de criminalité, et d'autre part ils produisent une dégénérescence, les enfants d'alcooliques et de toxicomanes deviennent très souvent des criminels ou dégèrent physiquement et intellectuellement. Cette compréhension sinistre et erronée de la consommation d'alcool, qui a causé des actes criminels regrettables et des dommages particuliers à l'individu, ne donne rien en faveur de la compréhension de ce que représente réellement l'alcool. Les conséquences de l'ivresse (généralement due à la consommation d'alcool en grande quantité) et des habitudes non tempérées sont également préjudiciables au bien-être général de la société car elles sont fatales au bonheur de l'individu.

Mots-clés: alcoolisme, éthyliisme, toxicomanie, trouble mental.

ЭЛЕМЕНТЫ СРАВНИТЕЛЬНОГО ПРАВА ОТНОСИТЕЛЬНО УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ДЕЯНИЯ, СОВЕРШЕННЫЕ В СОСТОЯНИИ АЛКОГОЛЬНОГО ОПЬЯНЕНИЯ

Масштабы, которые алкоголизм привносит в современное общество, вызывают серьезную тревогу. Ничто не распространяется быстрее, чем порок алкоголизма, наркомании и токсикомании. Это социальная проблема современного общества. С одной стороны, алкоголики и наркоманы всегда готовы к антиобщественным действиям, потребление алкоголя и наркотиков является одной из основных причин преступности, а с другой стороны, они вызывают дегенерацию, дети алкоголиков и наркоманов очень часто становятся преступниками или физически и интеллектуально вырождаются. Это злое и ошибочное понимание потребления алкоголя, которое привело к прискорбным преступным деяниям и особому ущербу для личности, ничего не дает в пользу понимания того, что на самом деле представляет собой алкоголь. Последствия пьянства (обычно из-за употребления алкоголя в больших количествах) и неумеренных привычек также пагубны для общего благополучия общества, поскольку они губительны для счастья личности.

Ключевые слова: алкоголизм, наркомания, потребление, злоупотребление, патология, психическое расстройство.

Introducere

Analiza fenomenului beției sau a stării de ebrietate de-a lungul evoluției perioadelor istorice și respectiv a evoluției reglementărilor referitoare la aceasta, exemplu a celor în plan național de la primele reglementări românești scrise ale lui Vasile Lupu, Matei Basarab, ulterior Codul Caragea și a lui Calimah; a reglementărilor moderne cum ar fi Codul penal român a lui Alexandru Ioan Cuza din 1865, precum și cel al lui Carol al II-lea din 1937, respectiv al celor contemporane din 1969, corespunzător, noul Cod penal al României din 28 iunie 2004.), sistematică (analiza aspectelor instituției beției sau a stării de ebrietate ale infracțiunii în raport cu alte instituții ale dreptului penal din sistemul ramurii dreptului penal, cum este al acelor de faze sau

etape ale infracțiunii, unitatea și pluralitatea de infracțiuni și infractori, individualizarea pedepsei penale, precum și în raport cu o serie de infracțiuni din partea specială a Codului penal), comparativă (aprecierea conceptelor referitoare instituției beției sau a stării de ebrietate ale persoanei infractorului în raport cu alte legislații penale ale altor țări, respectiv, ale doctrinelor acestora și practicii judiciare în domeniu; de asemenea ca o metodă de comparație s-a utilizat și prezentarea sau analiza vechilor legislații penale în raport cu noile sau actualele reglementări penale.

Cercetând corelația dintre beție, alcoolism și criminalitate, savanții juriști, cu părere de rău, deseori nu fac o demarcație între așa noțiuni ca „starea de ebrietate”, „beție” și „alcoolism”. Iar o confundare a acestor noțiuni

complică aflarea esenței lor și a acelei legături cu criminalitatea, pe care o putem urmări când ne aprofundăm în consecințele abuzului de alcool [5, p. 6].

Pe parcursul procesului de maturizare biologică și socială, individul își formează propria personalitate prin învățarea și asimilarea treptată a modelului socio-cultural predominant, care favorizază orientare antisocială a personalității [7, p. 52].

Familia constituie prima cale de socializare a individului. Familia este cea care ofera cadrul cel mai propice de transmitere a modelelor, normelor și valorilor de comportament. Primii pași de transformare a ființei biologice în ființa umană au loc în cadrul familiei. Primele experiențe de viață, primul contact social, primele notiuni cu privire la datorie, la responsabilitate, primele reguli de comportament, omul le învață în familie [8].

Starea de ebrietate și alcoolismul duc la distrugerea personalității, la degradarea, la pierdere calităților sociale și particularităților, la formarea unei orientări antisociale solide, care se exprimă în neglijarea intereselor familiei, în acțiuni agresive și în comiterea unor infracțiuni referitor la cei care încearcă să se opună beției. Întotdeauna starea de ebrietate a adus grave daune morale, fizice și materiale personalității, în consecință, oamenii pierd totul, uneori averi. Dar influența ei în perioada crizei economice este deosebit de nefastă, când multe familii trăiesc în condiții mizere, fără a primi salariile luni la rând, fără a avea alte surse de existență, cerșesc.

În astfel de situații, tatăl sau mama, care bea, prezintă o tragedie, o situație de impas pentru familie. Sub influența beției persoana devine răutăcioasă, răzbunătoare, geloasă, agresivă, gata să comită cele mai grave crime [6, p. 29].

În familiile în care părinții duc un mod parazitar de viață, nu muncesc, consumă sistematic și abuziv băuturi alcoolice, unde predomină lăcomia, egoismul, cupiditatea,

sau au antecedente penale, riscul apariției unor manifestări antisociale la copii este foarte sporit [7, p. 52].

Materiale utilizate și metode aplicate. La elaborarea prezentei lucrări au fost studiat și utilizat cadrul normativ juridico-normativ comparativ-istoric, regional și național ce asigură protecția juridică a persoanelor cu devianța alcoolică, toxicomania în materie de istorie a dreptului penal, aspecte de drept penal comparat, și criminologie. Au fost folosite metodele: istorică, comparativă, logică, a analizei și sintezei, sistemică.

Rezultate obținute și discuții

Legea penală franceză folosea, până la noul Cod penal, o expresie identică atât pentru faptele justificative (art. 327-328), cât și pentru cele care exclud imputabilitatea (art. 64), și anume, *il n'y a crime, ni delict*, situație similară, într-un fel, cu legea penală română. Totuși, doctrina și jurisprudența au tradus expresia de mai sus în mod diferit (spre deosebire de doctrina și jurisprudența română), după cum se referă la fapte justificative (și care produc efecte *in rem*), ori se referă la cauze de neimputabilitate (și care produc efecte *in personam*).

Astfel, majoritatea autorilor grupează cauzele de nerresponsabilitate în cauze obiective de nerresponsabilitate (fapte justificative) și cauze subiective de nerresponsabilitate (cauze de neimputabilitate). Păstrând aceeași grupare, alți autori denumesc cauzele de neimputabilitate drept cauze de neculpabilitate [1]. O asemenea diferențiere se făcea și în doctrina penală română elaborată pe baza Codului Penal din 1936, în sensul că se concepea existența unor cauze de neimputabilitate explicite (cauze de neculpabilitate) și cauze de neimputabilitate implicite (fapte justificative; legitima apărare, starea de necesitate, ordinul legii etc.).

Legislația penală italiană adoptă o poziție apropiată de cea franceză. Legiuitorul folosește aceeași formulă *non e punibile*, atât în cazul

unor cauze obiective de ne pedepsibilitate (legitima apărare, starea de necesitate și altele), cât și în cazul unor cauze subiective (eroarea de fapt, cazul fortuit, constrângerea fizică etc.).

Deși sub o reglementare identică, doctrina distinge cele două categorii în raport cu efectele lor specifice; astfel, cauzele obiective (cauze justificative) exclud ilicitul penal, fapta fiind comisă în condițiile legii și în îndeplinirea unui drept sau a unor obligații impuse de lege; în timp ce cauzele subiective sunt împrejurări care afectează vinovăția (*colpevolezza*). Alți autori împart cauzele de ne pedepsibilitate în cauze de excludere sau modificare a imputabilității (cazul fortuit, eroarea, vârsta, alienația mintală, beția) și cauze care exclud responsabilitatea penală (ordinul legii, legitima apărare, starea de necesitate); sunt și autori care consideră că există cauze susceptibile să excludă imputabilitatea (vârsta, alienația mintală, beția, surdo-mutismul); cauze care exclud normalitatea actului volitiv (constrângerea fizică, cazul fortuit, eroarea etc.), și cauze de justificare ori cauze obiective, care exclud infracțiunea (legitima apărare, starea de necesitate, ordinul legii); fapta comisă în aceste împrejurări nu este ilicită, ci conformă legii.

Spre deosebire de legislația franceză și italiană, cea germană folosește o terminologie proprie pentru fiecare din cauzele de excludere a responsabilității la care ne-am referit. Astfel, § 32, referindu-se la legitima apărare, starea de necesitate etc., folosește expresia “nu acționează ilicit” (*handelt nicht rechts-widrig*), iar în cazul împrejurărilor care exclud vinovăția, § 35 folosește expresia “acționează fără vinovăție” (*handelt ohne Schuld*); ca urmare, în doctrină se face o deosebire clară între cauzele care înlătură ilicitul faptei și cauzele care înlătură vinovăția. În doctrina germană, noțiunea de imputabilitate este folosită cu alt înțeles decât în lucrările autorilor francezi și italieni; ea se referă la situația juridică în care se află o

persoană căreia i s-a atribuit săvârșirea unei fapte penale. Aceste din urmă cauze ar putea interveni numai după ce s-a stabilit caracterul ilicit al faptei (deci evaluarea vinovăției este o etapă ulterioară și privește numai faptele care n-au beneficiat anterior de o cauză care înlătură caracterul lor ilicit).

O reglementare asemănătoare conține și *Codul Penal model american* care prevede, în capitole distincte, cauzele de justificare (de exemplu, starea de necesitate, legitima apărare); cauzele care exclud culpabilitatea (de exemplu, ignoranța, constrângerea etc.) și cauzele care exclud responsabilitatea (de exemplu, alienația mintală).

În legislațiile străine există și alte cauze care înlătură existența faptului ilicit sau a vinovăției, pe lângă cele care ar coincide cu reglementările din *legea penală română*. Astfel, legea penală italiană consideră justificată și fapta aceluia care vatamă ori pune în pericol o valoare socială cu consimțământul celui care poate să dispună legal de aceasta (art. 50 Codul Penal italian); tot astfel (art. 51¹ C.Pen.), dacă cel care comite un fapt, aparent ilicit, s-a aflat în exercitarea unui drept (de exemplu, cel care beneficiază de o servitute de trecere prin grădina altei persoane nu poate fi considerat că a comis o faptă de violare de domiciliu); de asemenea, dacă agentul a acționat în îndeplinirea unei obligații impuse de lege sau de un ordin al autorității legitime (art. 51¹ C.Pen.); tot astfel, potrivit art. 53 C.Pen., este justificat faptul funcționarului public de a uza de arme în situațiile anume prevăzute de lege (de exemplu, pentru a răspunde la violențe ori pentru a înfrânge o rezistență activă).

În doctrina italiană se discută de existența unor fapte justificative tacite cum ar fi activitatea medico-chirurgicală, activitatea sportivă violentă și furnizarea de informații comerciale.

În legislația germană se consideră ca justificată fapta comisă cu aprobarea autorității (de exemplu, jocul de noroc); tot

astfel, dacă fapta aparent ilicită, s-a comis cu consimțământul victimei, ori dacă subiectul a folosit constrângerea de stat ca urmare a ordinului legii (ordinul de serviciu, ordinul militar), sau ca urmare a unui drept limitat de corecție; de asemenea, dacă cetățeanul a acționat “pro magistro” substituindu-se autorității de stat (de exemplu, orice cetățean poate să rețină pe acela care este bănuit de săvârșirea unei infracțiuni, chiar dacă procedând astfel i-ar provoca o vătămare corporală), tot astfel, poate să se opună, legal, încercărilor unei persoane de a înlătura ordinea constituțional-democratică (de exemplu, este justificată opunerea prin orice mijloace de a se instaura o dictatură militară).

Nu constituie o acțiune vinovată, potrivit legislației germane, aceea comisă de agent prin depășirea limitelor legitimei apărări din cauza tulburării, temerii sau spaimei (§33, Codul Penal german); sau dacă subiectul a îndeplinit o dispoziție de serviciu neobligatorie, crezând că este obligatorie; ori dacă agentul a acționat fiind în eroare asupra caracterului ilicit al faptei (§ 17).

În *doctrina germană* se discută și dacă riscul permis ar putea fi considerat o cauză justificativă autonomă; într-o viziune, numai legiuitorul poate să creeze cauze justificative; în afara legii, nu pot fi concepute alte cauze justificative; ca urmare, riscul permis ar putea fi un principiu structural comun mai multor cauze justificative și nu o cauză justificativă autonomă. Așa de exemplu, în cazul stării de necesitate, este permis agentului să acționeze, chiar dacă salvarea valorilor ocrotite de lege este nesigură iar acțiunea sa este riscantă, cu condiția de a fi procedat la verificarea scrupuloasă a condițiilor în care acționează și a șanselor de reușită a salvării. Cu aceste îndatoriri, cel care acționează riscant, fără să existe premisele unei cauze justificative, poate beneficia de un asemenea privilegiu (stare de necesitate, consimțământul victimei), chiar dacă, până în final, acțiunea sa nu a reușit

deoarece premisele reușitei, evaluate scrupulos de agent, nu s-au confirmat. Astfel, pilotul care încearcă să salveze un grup de persoane izolate și amenințate de inundație, folosind un avion vechi, dat la reformă, deci un mijloc inadecvat pentru realizarea scopului propus, nu va răspunde dacă în final acțiunea nu reușește și avionul este distrus, în măsura în care o evaluare obiectivă ar fi arătat că erau șanse de reușită și încercarea merita să fie făcută. La fel, medicul care încearcă o operație riscantă, fără consimțământul bolnavului (neputând fi obținut), fiind convins că sunt șanse de salvare a acestuia [1, p. 211]. În asemenea situații, agentul acționează cu intenție eventuală în ce privește rezultatul ilicit, însă existența unor posibilități, temeinic verificate, de reușită și starea de urgență care impunea o hotărâre rapidă justifică încercarea de salvare chiar în aceste condiții.

În *doctrina penală franceză* se admite ca fapt justificativ explicit, cu caracter general, și ordinul legii (comanda autorității legitime), pe lângă legitima apărare. Au caracter de fapte justificative, de asemenea, starea de necesitate și consimțământul victimei. Pe lângă acestea există și cauze justificative particulare anumitor infracțiuni (proba verității, avortul terapeutic).

În Codul Penal român din 1936 erau prevăzute ca fapte justificative executarea ordinului legii sau a ordinului autorității, pe lângă unele cauze justificative implicite (autorizarea și consimțământul victimei, exercițiul unei profesii, arte, meserii; îndeplinirea ritualului cultelor recunoscute, sporturile și concursurile sportive).

În *doctrină penală română* s-a discutat amplu dacă faptele comise în stare de beție voluntară ar putea fi atribuite agentului ca fiind săvârșite numai cu intenție sau ar putea răspunde din culpă, din moment ce acesta, în momentul comiterii faptei, nu avea capacitatea deplină de a înțelege și voi și, ca atare, nu putea prevedea rezultatul.

În *doctrina americană* se subliniază că instanțele au tendința să interpreteze foarte larg noțiunea de beție voluntară; dacă la o asemenea stare nu s-a ajuns prin constrângere sau prin fraudă, agentul răspunde pentru toate infracțiunile comise în stare de beție chiar dacă beția a fost deosebit de profundă alterând complet capacitatea subiectului de a înțelege și de a voi, subiectul ajungând într-o stare similară alienației mintale. În doctrină se combate această tendință propunându-se ca starea de alienație mentală provocată de beție (de exemplu, *delirium tremens*) să excludă răspunderea agentului; de asemenea, beția voluntară să constituie o circumstanță atenuantă în cazul unei persoane neexperimentate.

După unii autori și o parte a jurisprudenței, persoana în stare de beție voluntară urmează să răspundă, întocmai ca și persoana care nu s-ar fi aflat într-o asemenea stare, după cum a comis fapta cu intenție sau din culpă: astfel, cel în stare de beție care își ucide rivalul va comite omor intenționat, iar șoferul în stare de beție care circulând cu viteză excesivă provoacă un accident de circulație va răspunde pentru ucidere din culpă. În realitate, persoana în stare de beție nu se află în condiții psihice normale, deoarece percepțiile și reacțiile sale sunt puternic influențate de consumul de băuturi alcoolice; în acest caz, asimilarea persoanei în stare de beție cu o persoană normală care ar putea comite intenționat și din culpă o faptă conduce la o ficțiune de capacitate psihică, la o formă ocultă de responsabilitate obiectivă.

Pentru a depăși acest impas, o parte a doctrinei a recurs la ipoteza *actio libera in causa* argumentând că a existat capacitatea psihică a subiectului în momentul când acesta a consumat băuturile alcoolice devenind în stare de iresponsabilitate. Ca urmare, agentul ar putea răspunde pentru o faptă ilicită comisă în stare de beție; el va răspunde pentru o faptă intenționată (dol eventual) dacă a avut reprezentarea că în starea în care se găsește ar putea provoca un rezultat ilicit și a acceptat

această eventualitate, sau va răspunde pentru o faptă din culpă, dacă ar fi trebuit și putut să prevadă că în stare de beție ar putea provoca un rezultat ilicit.

O atare soluție ar lăsa însă nepedepsite faptele comise din culpă atunci când legea nu prevede decât posibilitatea săvârșirii lor cu intenție (de exemplu, furtul, ultrajul, tulburarea liniștii publice etc.), adică tocmai faptele pe care persoanele în stare de beție le săvârșesc în mod frecvent. Dar, soluția apare discutabilă în cazul beției voluntare complete și pentru că fiind grav alterată capacitatea agentului de a înțelege și voi, ca urmare a denaturării proceselor psihice provocată de beția voluntară, este cu neputință a se reține în sarcina subiectului intenția ori culpa. Una este intenția sau culpa agentului de a deveni în stare de beție și alta este intenția sau culpa acestuia în raport cu faptele ilicite comise în stare de beție. Mai apropiată de adevăr pare soluția propusă de alți autori, și anume, de a se evita o soluție de principiu și de a se rezolva această chestiune, de la caz la caz, în raport cu situația concretă; ar putea exista împrejurări când agentul, în stare de beție voluntară, să fi comis fapta prevăzută de legea penală cu intenție (directă sau indirectă) ori din culpă, după cum ar putea fi situații când să apară evidentă starea de iresponsabilitate a agentului și când orice răspundere penală să fie exclusă [1, p. 243].

În *doctrina franceză*, Merle și Vitu susțin că ar preleva un alt punct de vedere, și anume, că persoana aflată în stare de beție voluntară completă trebuie să răspundă întotdeauna pentru o infracțiune comisă cu dol eventual; Curtea de casație franceză a admis însă că, fiind vorba de o chestiune de fapt, decizia trebuie luată de la caz la caz; Garraud este de părere că în situația de mai sus ar exista o răspundere pentru culpă dacă infracțiunea comisă se sancționează din culpă; în ipoteza contrară se va pedepsi numai infracțiunea de beție. Pannain arată că doctrina și jurisprudența italiană consideră că nu se

poate decide, de principiu, dacă infracțiunea comisă în stare de beție trebuie reținută ca fiind săvârșită cu intenție sau din culpă ci numai în raport cu datele concrete. Padovani propune o reconsiderare a întregii materii privind starea de beție. După părerea sa, agentul care s-a pus în stare de incapacitate ar trebui să răspundă pentru o faptă intenționată dacă a avut reprezentarea consecințelor ilicite și a acceptat riscul producerii acestora. Dacă a acționat din culpă ar trebui să fie sancționat cu o pedeapsă mai redusă decât pentru fapta intenționată (spre a evita soluția de nepedepsire dacă fapta respectivă nu este incriminată și când este comisă din culpă).

Este interesantă *experiența legislației germane*. Codul Penal german a incriminat, în paragraful 323 a, provocarea cu intenție sau din culpă a stării de beție de însuși făptuitorul (beție voluntară), ca delict autonom, dacă agentul în această stare a săvârșit o faptă ilicită care nu poate fi pedepsită deoarece din cauza beției agentul a devenit iresponsabil. După unii autori, agentul ar putea fi sancționat prin aplicarea §323 a, chiar dacă nu a prevăzut posibilitatea săvârșirii unei fapte ilicite în această stare. În jurisprudență s-a susținut, dimpotrivă, că posibilitatea comiterii unei fapte ilicite trebuie să fi fost previzibilă de agent. În sfârșit, alți autori consideră că dispozițiile §323 a, ar constitui un delict autonom, o realitate în sine, independentă de fapta comisă în stare de beție, singura condiție fiind aceea să fi existat o asemenea faptă ilicită și aceasta să nu poată fi pedepsită; această condiție are caracter obiectiv, nefiind necesar să existe în reprezentarea agentului. În felul acesta, beția voluntară completă nu mai poate să conducă la înlăturarea infracțiunii (când faptul săvârșit în această stare ar emana de la un iresponsabil) ci este incriminată prin ea însăși.

Această concepție asupra beției voluntare, incriminată ca fapt autonom, a fost criticată la rândul ei, cea mai importantă obiecție fiind

aceea că în acest fel se incriminează un mod de viață și nu un fapt determinat prin care se aduce atingere valorilor sociale ocrotite de legea penală. Spre a susține incriminarea s-a invocat teoria riscului depășit; beția voluntară poate fi incriminată deoarece creează un risc inadmisibil, acela al săvârșirii unei infracțiuni în stare de beție. În această viziune, riscul ar fi o a treia formă fundamentală de vinovăție care s-ar situa între dol și culpă ceea ce ar contraveni concepției tradiționale după care dincolo de dol și culpă *tertium non datur*.

Numărul de interpretări datorită stării de ebrietate în locurile publice figurează printre indicii de comportament perturbatori sociali adesea prezenți în analizele statistice. Pentru a fi utile, comparațiile internaționale între acești indici trebuie să se poată sprijini pe o definiție a “stării de ebrietate în locurile publice” și trebuie ca poliția să conducă o acțiune uniformă fondată pe această definiție. Aceasta spune că situația socială, etnică și economică determină la fel de bine riscul de ebrietate în locuri publice ca și cantitatea de alcool absorbită. Subiecții din clasa socială inferioară au adesea tendința de a se comporta, sub influența alcoolului, într-un mod gălăgios. Pe de altă parte, cum ei consumă în general alcool în locuri publice, trebuind după aceea să se întoarcă acasă, comportamentul exuberant are multe șanse să atragă asupra lor atenția poliției. Același lucru se întâmplă și în cazul imigranților care nu numai că suferă de aceleași inconveniente, dar în plus prezintă adesea dificultăți legate de locuință, dificultăți care conduc la creșterea poftelor de scandal și bătaie în barăcile puțin primitive unde ei locuiesc.

În plus, câteva grupuri sociale – imigranții și câțiva tineri – prezintă un mod propriu de comportare generală, care poate influența atât comportamentul particular cât și cantitatea de alcool pe care o consumă. De asemenea, “comportamentul în stare de ebrietate” depinde nu numai de consumul de alcool, cât și de poziția și contextul social al fiecărui individ.

Făcând abstracție de diferențele în comportament la consumul unei aceleiași cantități de alcool, comparațiile internaționale între numărul de interpelări pentru beție pot deforma realitatea datorită varietății (diferențelor) reglementărilor aplicate de poliție, lucru ce se poate explica prin lipsa de efective de poliție sau prin necesitatea concentrării atenției și asupra cazurilor mai grave de delicvențe.

În *Anglia și Țara Galilor*, numărul absolut de delikte în stare de ebrietate constatat a crescut de la 47.717 în 1950 la 108.871 în 1974 și numărul lor raportat la 10.000 locuitori în vârstă de min. 15 ani a trecut de la 14 în 1950 la 21,2 în 1968; la 10.000 locuitori în vârstă de 14 ani sau mai mult, acest număr, care a fost de 27,9 în 1970, a scăzut la 26,9 în 1974.

În *Finlanda*, interpelările pentru beție au variat de la 146.998 în 1950 la 276.206 în 1976, respectiv de la 5.210 la 7.485 pentru 100.000 de locuitori în vârstă de cel puțin 15 ani. Este interesant de observat că raportul între numărul de interpelări pentru beție și cantitatea totală de alcool consumată în Finlanda a scăzut, de asemenea, în același timp. Deoarece, atitudinea poliției față de consumatorii de alcool nu s-a schimbat în cursul acestei perioade, aceasta dovedește că, fie finlandezii se comportă mult mai bine în societate sub efectul alcoolului, fie că-l consumă mai mult la domiciliu, unde stările de ebrietate sunt mai puțin vizibile. Se poate, de asemenea, ca volumul de alcool consumat în Finlanda la fiecare ocazie să fie diminuat și în schimb numărul ocaziilor de a bea să fie crescut, cu toate că anchetele realizate în această țară nu confirmă această ultimă ipoteză.

În *Suedia*, numărul persoanelor încarcerate pentru băutură a crescut de la 103.041 în 1971 la 110.187 în 1976, respectiv de la 16,2 la 16,9 raportat la 1.000 locuitori în vârstă de minim 15 ani. Numărul condamnărilor pe delikte de acest fel a crescut de la 67.996 la 75.531 în 1975.

În *Polonia*, numărul de urmăriri pentru delikte în stare de ebrietate raportat la 100.000 locuitori de peste 15 ani a scăzut de la 1.239 în 1953 la 717 în 1975. Numărul de persoane reținute în centrele de dezintoxicare raportat la 100.000 locuitori a fost de 1.295 în 1959 și 1.252 în 1975. Numărul de urmăriri pentru delikte în stare de ebrietate și cel de detenții în centrele de dezintoxicare la 100.000 litri de alcool consumat a fost considerabil mai mic în 1975 față de 1955, gândindu-ne, ca și în cazul Finlandei, dacă poliția a urmat o politică constantă pe durata acestei perioade, comportamentele sub influența alcoolului s-au ameliorat.

Diversitatea atitudinilor și reacțiilor societăților față de comportamentele anormale arată clar că depinde de nivelul (%) de alcoolemie tolerat de conducători în Europa, nivel care variază de la 0 la câteva din țările din Europa de Est până la mc/100 ml de sânge în Irlanda. Acest mare ecart între opinii și între practicile în materie de alcoolemie la volan arată nu numai diversitatea atitudinilor în Europa, dar și imposibilitatea comparației internaționale de statistici legate de starea de ebrietate la volan[9, pag. 15]. O organizație internațională, de exemplu OMS, de sine stătător sau cu organizațiile de securitate rutieră, ar trebui poate să se ocupe de normalizarea nivelelor maxime de alcoolemie tolerate în Europa.

Statisticile cu urmăriri pentru delikte legate de condusul sub influența alcoolului sunt foarte influențate de modul în care poliția aplică regulamentul, în plus numărul de automobile și km. parcurși pot schimba partea spectaculoasă în perioade limitate. Numărul delictelor legate de condusul sub influența alcoolului depinde nu numai de kilometraj, cât și de numărul de conducători sau automobile pe stradă.

Trebuie să ținem cont, în egală măsură, de îmbunătățirea rețelelor rutiere (șoselelor) și de construcția automobilelor. Este de asemenea adevărat că, din punct de vedere epidemiologic,

alcoolul joacă un rol substanțial în numărul de accidente de circulație și are o contribuție importantă în accidentele de circulație mortale. În realitate, chiar dacă până la 50% din conducătorii omorâți pe șosea prezintă alcoolemie peste nivelul autorizat, accidente mortale se produc în egală măsură și în țările musulmane unde nu se consumă deloc alcool [2].

Câteva caracteristici ale personalității, ca de exemplu agresivitatea sau impetuoșitatea, contribuie, de asemenea, la accidente. Combinația lor cu excesul de alcool, care se întâlnește adesea la tineri, poate fi dezastruoasă. Acesta este motivul pentru care câteva grupuri sunt în special expuse accidentelor rutiere, chiar dacă consumul de alcool este relativ mic; chiar dacă nu este posibil a se dezvălui tendința generală a țărilor europene, accidentele realizate sub influența alcoolului reprezintă o proporție importantă din totalul accidentelor rutiere. În unele țări controalele surpriză la alcoolemia din sânge, efectuate din întâmplare, au fost interzise; când legea s-a modificat pentru a permite aceste controale făcute de poliție conducătorilor auto, rezultatul a fost că numărul infracțiunilor a scăzut. Astfel de controale surpriză, realizate în câteva state din Statele Unite ale Americii, efectuate în baza legii au produs aceleași efecte [3].

Nu a fost posibil să se obțină statistici pe perioade lungi legate de urmările condusului sub influența alcoolului, pe grupuri de persoane reprezentative din țările europene. Din contră, după informațiile venite din câteva țări, situația s-a degradat cu timpul. În Norvegia, de exemplu, au fost, în 1950, 710 condamnări pentru astfel de infracțiuni; în 1976 numărul lor a ajuns la 7.156. În Suedia numărul de condamnări pentru condus în stare de ebrietate a crescut de la 7.052 în 1971 la 8.482 în 1975; numărul de condamnări pentru condus sub influența alcoolului a crescut de la 7.722 în 1971 la 8.755 la 1976. Numărul total al acestor 2 tipuri de infracțiuni, care se disting

una de cealaltă, a trecut deci de la 14.774 la 17.237 și numărul de condamnați de la 13.497 la 15.382. În Franța, numărul suspendărilor carnetelor de conducere în stare de ebrietate a crescut de la 2.429 în 1954 la 9.683 în 1977.

De asemenea, în țările unde există statistici, numărul total al consecințelor datorate stării de ebrietate a sporit. Totuși, nu se știe exact dacă și raportul de condamnări între conducători și kilometri parcurși a crescut. În cazul Finlandei, s-a calculat că dacă numărul absolut de cazuri de conducere în stare de ebrietate "cunoscute de poliție" a crescut considerabil între 1950 și 1975, numărul de cazuri de conducere în stare de ebrietate în raport cu numărul de automobile, înmulțit cu consumul de băuturi alcoolice a cunoscut o cădere verticală și constatată în timpul anilor 1950 până la 1960, apoi a rămas constant în timpul anilor 1970.

Toate țările publică numărul victimelor în accidentele de circulație, unele dintre ele chiar și numele răniților, dar majoritatea dintre ele nu indică numărul deceselor atribuite alcoolului. De fapt, conform unei analize recente, doar 8 țări publică aceste date. Elveția, care este una dintre ele, prezenta, în 1954, 111 decese în accidente de circulație datorită consumului de alcool, în 1977 atingându-se numărul de 270. Numărul accidentelor mortale datorate alcoolului exprimat ca % din numărul total de accidente rutiere mortale a crescut în Polonia de la 32,2% în 1950 la 30% în 1975. În Finlanda, numărul deceselor în accidentele rutiere cunoscute de poliție și datorate alcoolului a atins 83 în 1950 și 194 în 1975, respectiv 22,7% și 23% din ansamblul accidentelor mortale de circulație [9, pag. 18].

În țările (constituind majoritatea) care nu disting accidentele mortale de circulație datorate alcoolului din ansamblul tuturor accidentelor, mortalitatea la 100.000 locuitori datorată accidentelor de circulație a crescut în general din 1950 în 1975. Se poate crede că în majoritatea din aceste țări proporția accidentelor datorate alcoolului a atins cel

puțin dacă nu a și depășit 25%. Se poate concluziona că mortalitatea în accidente de circulație cu implicația alcoolului a crescut mult și că este ridicată în cele mai multe țări europene. România comunică cifra de 10,8% ca reprezentând accidente rutiere datorate alcoolului, Franța înregistrând 30%[4].

Concluzii

În încheiere, trebuie de menționat că starea de ebrietate și alcoolismul aduc grave daune morale, fizice și materiale personalității. În consecință oamenii pierd totul.

Deci, persoanele care consumă abuziv băuturi alcoolice sau consumă ilicit droguri și alte substanțe psihotrope, inclusiv persoane bolnave de alcoolism cronic de narcomanie și toxicomanie pot beneficia de tratament în instituții narcologice ambulatorii sau staționare, precum și de tratament de scurtă durată în instituții curativ profilactice teritoriale.

Combaterea infracțiunilor săvârșite în stare de ebrietate s-ar reduce dacă statul ar interzice vânzarea băuturilor alcoolice minorilor, vânzarea în locuri neautorizate, prin crearea instituțiilor de corectare și reducerea a alcoolicii, ridicarea nivelului general de instruire, a pregătirii tehnico-profesionale și crearea locurilor vacante de muncă.

Este de înțeles faptul că situațiile în care indivizii consumă alcool sau alte substanțe pentru a-și da curaj în scopul săvârșirii infracțiunii fără de care fiind cu conștiința trează ei poate că nu

ar fi săvârșit-o, ar fi bine de apreciat în sensul agravării pedepsei. Însă atunci când infracțiunea a fost săvârșită în stare de ebrietate de către un minor la îndemnul maturilor, sau când efectul acestor substanțe nu le era cunoscut din start, datorită unor împrejurări independente de voința sa, aceste situații ar putea fi apreciate drept atenuante ori cel puțin, să nu fie luate în considerare la stabilirea pedepsei.

Bibliografie

1. ANTONIU, G. *Vinovăția penală*, Ed. Academiei, București, 2002, p. 211.
2. BOTNARU, S., SAVGA, A., GROȘU, V., GRAMA, M. *Drept Penal, partea generală, vol.1* Chișinău, 2005.
3. DUȚU, T. *Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei și cauzele justificative*, Ed. Europolis, Constanța, 2007.
4. DIACONU, Gh. *Răspunderea penală*, Ed. Lumina Lex, București, 2008.
5. FLOREA, V. N. *Beția și încălcarea dreptului*, Chișinău, 1985, p. 6.
6. FLOREA, V. N. *Pedepse pentru crimele săvârșite din motive de beție și alcoolism. //Legea și viața*, 1996, nr.2, p. 29.
7. LARII, Iu. *Criminologia*, Chișinău-2004, p. 52.
8. STĂNOIU, R. M. *Familia - factor de bază în dezvoltarea personalității și în prevenirea delicvenței juvenile*. Comunicare prezentată la simpozionul național de criminologie, 11-12 decembrie, 1981.
9. POP, O. *Alcoolismul ca fenomen social*, Ed. Mirton, Timișoara, 2002, p. 15.

SPECIALIZED PUBLIC AUTHORITY - METHOD OF ACHIEVING THE RIGHT TO SOCIAL SECURITY OF CITIZENS

Nicolae BARBUȚA

Doctorand, Academia de Administrare Publică,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: barbutanicu@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-7356-9597>

Central public administration is a component of a state's global public administration system, both as an activity and as a system. Being in close relationship with society and the state, the dynamism of political, social, economic and cultural processes imposes on central public administration the need to adapt to new realities in order to remain functional. The role of the specialized central public authorities subordinated to the Government in carrying out the state policy consists largely in the activity of these public administration authorities that have attributions in a single branch or in a concrete field of activity and are created to exercise only a specialized side of the administration public, works in areas, concrete branches of activity. According to a Government-approved regulation, public administration authorities are subject to state records in order to maintain transparency and availability.

Keywords: social protection, social security, social assistance, financing, National House of Social Insurance.

AUTORITATEA PUBLICĂ DE SPECIALITATE – MIJLOC DE REALIZARE A DREPTULUI LA ASIGURAREA SOCIALĂ A CETĂȚENILOR

Administrația publică centrală, atât ca activitate cât și ca sistem, reprezintă o parte a sistemului global al administrației publice a unui stat. Fiind într-o relație strânsă cu societatea și statul, dinamismului proceselor politice, sociale, economice și culturale impune administrației publice centrale necesitatea adaptării la noile realități pentru a rămâne funcțională. Rolul autorităților publice centrale de specialitate din subordinea Guvernului în realizarea politicii de stat constă în mare măsură în activitatea acestor autorități ale administrației publice care au atribuții într-o singură ramură sau într-un domeniu concret de activitate și sunt create pentru a exercita doar o latură de specialitate a administrației publice, activează în domenii, ramuri de activitate concrete. Pentru asigurarea transparenței și eficienței decizionale, autoritățile administrației publice centrale de specialitate sunt supuse evidenței de stat, conform unui regulament, aprobat de Guvern.

Cuvinte-cheie: protecție socială, asigurări sociale, asistență socială, finanțare, Casa Națională de Asigurări Sociale.

AUTORITÉ PUBLIQUE SPÉCIALISÉE - MOYENS DE RÉALISER LE DROIT À L'ASSURANCE SOCIALE DES CITOYENS

L'Administration publique centrale, à la fois en tant qu'activité et en tant que système, fait partie du système global d'administration publique d'un État. En relation étroite avec la société et l'État, le dynamisme des processus politiques, sociaux, économiques et culturels impose à l'Administration publique centrale la nécessité de s'adapter aux nouvelles réalités pour rester fonctionnelle. Le rôle des autorités publiques centrales spécialisées subordonnées au gouvernement dans la mise en œuvre de la politique de l'État consiste en grande partie dans l'activité de ces autorités de l'administration publique qui ont des attributions dans une seule branche ou dans un domaine d'activité concret et sont créées pour exercer uniquement un côté spécialisé de l'administration publique, elles travaillent dans des domaines

concrets, des branches d'activité. Afin d'assurer la transparence et l'efficacité de la prise de décision, les autorités spécialisées de l'Administration publique centrale sont soumises aux registres de l'État, selon un document approuvé par le gouvernement.

Mots-clés: protection sociale, assurance sociale, aide sociale, financement, Maison Nationale de l'assurance sociale.

ПРОФИЛЬНАЯ ВЕТВЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ – СРЕДСТВО РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВА НА СОЦИАЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ ГРАЖДАН

Центральное публичное управление (и как деятельность, и как система) представляет собой часть глобальной системы управления государством. Находясь в тесной взаимосвязи с обществом и государством, динамизм политических, социальных, экономических и культурных процессов налагает на центральное публичное управление необходимость адаптации к новым реалиям, чтобы оставаться функциональным. Роль специализированных центральных органов государственной власти, подчиненных Правительству, в реализации государственной политики заключается в основном в деятельности этих органов государственного управления, обладающими полномочиями в одной отрасли или в конкретной сфере деятельности и созданных для осуществления только одной стороны специализированных в государственном управлении, действуя в конкретных областях, отраслях. Для обеспечения прозрачности и эффективности принятия решений органы центрального профильного государственного управления подлежат государственному учету в соответствии с положением, утвержденным Правительством.

Ключевые слова: социальная защита, социальное страхование, социальная помощь, финансирование, Национальная касса социального страхования.

Introducere

Administrația publică centrală, atât ca activitate, cât și ca sistem, reprezintă o parte a sistemului global al administrației publice a unui stat. Fiind într-o relație strânsă cu societatea și statul, dinamismului proceselor politice, sociale, economice și culturale impune administrației publice centrale necesitatea adaptării la noile realități pentru a rămâne funcțională. Administrația publică centrală este realizată de autoritățile puterii executive cu competențe generale, în primul rând de Guvern și Șeful statului, în măsura în care ele exercită funcții administrative, de rând cu organele administrației publice centrale de specialitate [1, p. 177].

Expunerea conținutului de bază

Dintr-o mare varietate de definiții menționăm câteva, prezentate de Ioan Alexandru în *Tratat de administrație publică*, definiții formulate de către diferiți autori americani, după cum sunt: John J. Corson și J. P. Harris, care definesc concis administrația publică centrală drept activitatea prin care se realizează

scopurile și obiectivele guvernului. Observăm că autorul face o delimitare dintre Guvern și administrația publică centrală. Aceiași idee o depistăm și la Dwight Waldo care releva că „procesul administrației publice constă în acțiunile de realizare a intenției sau dorinței guvernului. John Pfiffner și Robert Presthus relevă că administrația publică, ca domeniu de activitate, este în principal preocupată de mijloacele pentru implementare a valorilor politice adică observăm o includere clară a guvernului în administrația publică centrală. Aceiași idee o depistăm la James W. Davis care precizează că administrația publică poate fi cel mai bine identificată cu ramura executivă a guvernării. Nicholas Henry formulează complex definiția administrației publice, aceasta diferind de tendințele politice, atât prin accentuarea comportamentului birocratic dar, mai ales, prin sistemul structurilor proprii și metodologiilor aplicate pentru realizarea scopurilor guvernamentale [2, p. 66].

Din toate acestea, concluzionăm că definițiile prezentate sunt de ajutor, pentru că administrația publică implică activitate, are

tangență cu politica, tinde să fie concentrată în ramura executivă a guvernării, diferă de administrația privată și este preocupată de aplicarea legii.

Autorii naționali au definit administrația publică centrală ca o putere autonomă a statului, constituită dintr-un ansamblu de autorități și organe publice, investite prin lege cu o anumită competență în scopul administrării domeniului public al statului, punând în aplicare în acest scop cadrul legislativ - normativ care reglementează importante relații ce țin de realizarea funcției administrative a statului. Atât în plan structural organizatoric, cât și în cel material-funcțional, administrația publică a căpătat o nouă filozofie, dobândind o configurație inedită în sistemul global al administrației. Fiind chemată să satisfacă interesul general exprimat prin lege, administrația publică constituie activitatea prin care se exercită legea, ea fiind foarte strâns legată de puterea executivă [3, p. 221].

Deci, administrația publică centrală este formată din autoritățile administrației publice centrale de specialitate și autoritățile administrative autonome. Administrația publică centrală de specialitate include totalitatea autorităților administrative, constituite pentru satisfacerea, sub conducerea Guvernului, a intereselor generale ale societății la nivelul întregii țări. Autoritățile administrației publice centrale de specialitate traduc în viață, în temeiul legii, politica Guvernului, asigură executarea ordonanțelor, hotărârilor și dispozițiilor lui, conduc domeniile încredințate și sânt responsabile de activitatea acestora.

Structura organelor centrale de specialitate ale administrației publice o constituie: administrația ministerială (ministerele) și administrația extraministerială (alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului).

Ministerele și celelalte autorități centrale ale administrației publice constituie o categorie distinctă de organe în cadrul sistemului

autorităților administrației publice, având rolul de organizare a executării și de executare în concret a legilor, fiind, astfel, organe de specialitate, de resort. Mai precizăm faptul că ele desfășoară această activitate pe întreg teritoriul țării, fiind autorități centrale ale administrației publice.

Rolul determinant în activitatea autorităților centrale de specialitate îl constituie două elemente: competența materială și competența teritorială. Aceste elemente definesc, în principal, locul acestor organe în sistemul autorităților administrației publice ca o verigă importantă, subordonată Guvernului, ca fiind autoritatea centrală cu competența materială generală, care coordonează și controlează întreaga activitate a ministerelor și celorlalte organe centrale de specialitate ale administrației publice.

Potrivit Legii Supreme, ministerele sânt organe ale administrației publice de specialitate, care transpun în viață politica Guvernului și exercită, în conformitate cu legea, administrația publică în domeniile de activitate de care răspund [4].

Domeniile de activitate și structura organelor centrale de specialitate nu se stabilesc prin norme constituționale, inițiativa în acest scop aparținând Parlamentului, fiind realizate prin legi organice. În toate statele Uniunii Europene, ministrul este cel responsabil de organizarea și de gestiunea internă a departamentului său ministerial, cu condiția aplicării reglementărilor generale în domeniul funcției publice și al contabilității publice. Ministrul cumulează funcția politică cu cea administrativă [5, p. 98].

Astfel, autoritățile administrației publice centrale de specialitate sunt persoane juridice de drept public, dispun de cont trezorerial, de patrimoniu public în administrare și de sigiliu cu imaginea Stemei de Stat și denumirea lor în limba de stat. Autoritățile administrației publice centrale de specialitate sunt finanțate de la bugetul de stat. Pentru asigurarea

transparenței și eficienței decizionale, autoritățile administrației publice centrale de specialitate sunt supuse evidenței de stat, conform unui regulament, aprobat de Guvern.

Dacă am consulta legislația în vigoare la tema cercetată am desprinde că administrația publică centrală de specialitate își desfășoară activitatea respectând următoarele principii organizaționale: a) ierarhie instituțională; b) delimitare a funcțiilor de elaborare și de promovare a politicilor de funcțiile de implementare a acestora; c) atribuire clară a responsabilităților și competențelor, evitând ambiguitatea, dublarea și suprapunerea acestora; d) desconcentrare a serviciilor publice; e) simplitate și claritate a structurii instituționale [6, art.4].

Specialiștii naționali în sfera administrativă în lucrările de specialitate stabilesc atribuțiile administrației publice centrale de specialitate în materie de organizare că reprezintă în mod indiscutabil - din punct de vedere cantitativ și calitativ - una din cele mai importante laturi prin care administrația își realizează funcțiile sale în cadrul sistemului social. Cunoscut fiind faptul că limitele și conținutul - activității administrative derivă din atribuțiile autorităților publice stabilite prin Constituție și alte acte normative și observând natura acestora, vom putea constata că, în cadrul administrației publice, activitățile ce țin de latura organizatorică au o pondere mai mare în raport cu celelalte laturi sau atribute ale procesului de conducere.

Atributul de comandă se regăsește în activitatea administrației publice centrale de specialitate în două planuri. Pe de o parte, administrația publică colaborează la adoptarea deciziilor politice prin pregătirea acestora, iar pe de altă parte, adoptă deciziile administrative care au ca obiect crearea cadrului organizatoric și a condițiilor concrete în vederea implementării deciziilor politice. Controlul constituie, de asemenea, un moment important al activității administrative; el are menirea de

a măsura rezultatele acțiunii administrative în aplicarea deciziilor politice și de a reprograma activitățile, făcând corecțiile necesare. Controlul trebuie să determine o intensificare a realizării acțiunilor administrative de natură a asigura îndeplinirea funcțiilor administrației publice [7, p. 22-23].

Art.107 din Constituția Republicii Moldova stabilește cu mai multă precizie faptul că organele centrale de specialitate ale statului sunt ministerele. Ele traduc în viață, în temeiul legii, politica Guvernului, hotărârile și dispozițiile lui, conduc domeniile încredințate și sunt responsabile de activitatea lor. În scopul conducerii, coordonării și exercitării controlului în domeniul organizării economiei și în alte domenii care nu intră nemijlocit în atribuțiile ministerelor, se înființează, în condițiile legii, și alte autorități administrative. [4, art.107].

În viziunea noastră, rețeaua ministerială ce funcționează în prezent corespunde, în temei, necesităților solicitate de competențele ce țin de activitatea administrației publice centrale de specialitate. Pentru comparație vom menționa că în astfel de țări ca Austria, Ungaria, Spania, Irlanda, Norvegia, Elveția funcționează de la 10 până la 12 ministere, câte 16 ministere funcționează în Albania, Danemarca, Lituania, Polonia și România [9, p. 85].

Dacă e să examinăm modalitatea de constituire a organelor central de specialitate putem face trimitere la art. 10 al Legii nr. 98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate unde se menționează că Ministerele se constituie, se reorganizează și se dizolvă de Parlament în condițiile Legii nr. 98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate și în conformitate cu Legea nr. 64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern. Propunerile cu privire la constituirea ministerelor trebuie să conțină argumentări privind temeiul legal de constituire a acestora, misiunea, funcțiile de bază, efectivul-limită și structura ministerelor, precum și privind alocațiile bugetare necesare pentru asigurarea

activității lor. Constituirea ministerelor se efectuează în conformitate cu direcțiile prioritare și cu sarcinile primordiale ale activității Guvernului, stabilite în programul său de activitate [6, art.10].

Pe lângă ministere, din structura administrației publice centrale de specialitate fac parte și alte autorități administrative centrale, și anume: Biroul Național de Statistică; Agenția Relații Funciare și Cadastru; Biroul Relații Interetnice; Agenția Moldsilva; Agenția Rezerve Materiale; Agenția Turismului. Autoritățile administrative centrale de pe lângă Guvern sânt constituite de Parlament, la propunerea Prim-ministrului, în scopul conducerii, coordonării activității și exercitării controlului în domeniul organizării economiei, precum și în alte domenii, care nu intră nemijlocit în atribuțiile ministerelor. Ele sunt conduse de directori generali sau de directori, numiți sau eliberați din funcție de Guvern. Inspectoratele de stat sunt formate de către Guvern, în scopul exercitării controlului asupra executării legilor republicii.

Deci, ceea ce ține de organizarea organelor centrale de specialitate acestea cad sub incidența Legii cu privire la Guvern și a actului de constituireal acestora. Autoritățile administrative cum ar fi: Banca Națională, Curtea de Conturi, Serviciul de Informare și Securitate, Comisia Electorală Centrală, Comisia Națională a Pieței Financiare au competență centrală și asigură administrarea prin intermediul organelor centrale de specialitate și nu cad sub incidența Guvernului [9, p. 68].

Ca urmare a identificării APC de specialitate, putem menționa că caracteristica generală a Administrației Publice Centrale subordonate Guvernului în cadrul funcțional, constă în faptul că fiecare autoritate centrală de specialitate exercită funcțiile de subiect al administrării în domeniul respectiv. Capacitatea administrativă de folosință și de exercițiu de subiect al administrării și, evident, de subiect al dreptului administrativ,

fiecare din aceste autorități o obține din momentul din care devine persoană juridică. Sarcinile, funcțiile și împuternicirile fiecărei autorități centrale de ramură sunt determinate de Regulamentul intern al fiecărei autorități, aprobat prin Hotărârea Guvernului.

În același rând, potrivit doctrinei, toate autoritățile centrale de specialitate, indiferent de ramura (sfera) pe care o administrează, exercită un șir de funcții identice, care pot fi grupate în:

- funcții de strategie, prin care se asigură stabilirea obiectivelor sectoriale de aplicare a Programului de guvernare;

- funcții de reglementare, având ca scop elaborarea și supunerea spre aprobare a cadrului normativ și instituțional necesar realizării obiectivelor strategice din domeniul respectiv;

- funcții de reprezentare, pe plan intern și extern, a statului Republica Moldova și a Guvernului în domeniul de resort;

- funcții de autoritate de stat prin care se asigură urmărirea modului de aplicare a reglementărilor din domeniu;

- funcții de administrare a patrimoniului său și a proprietății publice din domeniul respectiv;

- funcții de sinteză, precum și de îndrumare, sprijin și control. Funcțiile fiecărui organ central de specialitate ca subiect al administrării publice, în parte, sânt fixate în regulamentul intern de organizare și funcționare [10, p. 157].

În realizarea politicii de stat, autoritățile publice centrale de specialitate, subordonate Guvernului, își desfășoară activitatea respectând următoarele principii:

- 1) organizaționale: a) ierarhie instituțională; b) delimitare a funcțiilor de elaborare și de promovare a politicilor de funcțiile de implementare a acestora; c) atribuire clară a responsabilităților și competențelor, evitând ambiguitatea, dublarea și suprapunerea acestora; d) desconcentrare a serviciilor

publice; e) simplitate și claritate a structurii instituționale;

2) de funcționare: a) legalitate; b) eficacitate în atingerea obiectivelor și realizarea sarcinilor stabilite; c) gestionare în mod economic a proprietății publice și utilizare eficientă a fondurilor publice alocate; d) planificare strategică; e) colaborare interinstituțională; f) asigurare a controlului financiar public intern; g) responsabilitate pentru activitate; h) raționalizare și promptitudine a procedurilor și activităților administrative; i) deservire eficientă a cetățenilor; j) asigurare a accesului la informație, a publicării datelor guvernamentale cu caracter public și a transparenței în procesul decizional [6, art.4].

Principiile administrației publice centrale de specialitate sunt aplicate:

a) la exercitarea de către Guvern a controlului legalității și oportunității activității ministerelor, a altor autorități administrative centrale și a structurilor organizaționale din sfera lor de competență;

b) la verificarea și evaluarea de către Guvern a calității serviciilor de interes public prestate de către ministere, de alte autorități administrative centrale și de structurile organizaționale din sfera lor de competență;

c) la exercitarea de către ministere și de alte autorități administrative centrale a controlului ierarhic asupra legalității și oportunității activității structurilor organizaționale din sfera lor de competență, precum și la verificarea și evaluarea calității serviciilor de interes public pe care acestea le prestează;

d) la înfăptuirea de către instanța de contencios administrativ competentă, în conformitate cu legislația în vigoare, a controlului judecătoresc al legalității actelor administrative emise de ministere, alte autorități administrative centrale și de structurile organizaționale din sfera lor de competență.

Concluzii

Astfel, putem conchide că locul și rolul autorităților publice centrale de specialitate

subordonate Guvernului în realizarea politicii de stat constau în mare parte din activitatea acestor autorități ale administrației publice care au atribuții într-o singură ramură sau într-un domeniu concret de activitate a administrației publice și sunt create pentru a exercita doar o latură de specialitate a administrației publice, ele activează în domenii, ramuri concrete de activitate [11, p. 18].

Bibliografie

1. RUSU, VI. *Organizarea sistemului administrației publice centrale în Republica Moldova: evoluție și perspective*. În: Administrația statului Republica Moldova la 20 de ani de independență, sesiune de comunicări științifice nr. 5, Chișinău, 2011.

2. IOAN, AI. *Curs de drept administrativ*. SNSPA, Editura Economică, 2002.

3. NEACȘU, S. *Unele aspecte teoretice privind obiectivele administrației publice*. În: Studii Juridice Universitare, ULIM, Nr.1-2, Anul IV/23011, Chișinău, 2015.

4. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29.08.1994, Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.

5. Apostol TOFAN, D. *Instituții administrative europene*. Ed. C. H. Beck, Colecția Master, București, 2006.

6. Legea Republicii Moldova nr. 98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate, M.O. al RM nr. 160-164 din 03.08.2012.

7. RUSU, VI. *Știința administrației*. Suport de curs. Universitatea de Stat ALECU RUSSO, Bălți, 2014.

8. NEWTON STEPHEN, J., SOROCEAN Ch. ș. a. *Perfecționarea structurii Guvernului Republicii Moldova este solicitată de realitate*. În: Momentul din 05 februarie 1999 Chișinău.

9. ȘAPTEFRAȚI, T. *Concepții cu privire la teoriile clasice și contemporane de administrare*. În: Administrarea Publică, revistă metodic științifică, nr.3-4, Chișinău, 2009.

10. MANDA, C. *Drept administrativ: tratat elementar*. Ed. Lumina Lex, București, 2007.

11. MOCANU, V., MUNTEANU, V. *Note de curs drept administrativ (ciclul I)*, Ed. Universitatea de Studii Europene din Moldova, Chișinău, 2013.

MANDATORY INSURANCE WITHIN THE FRAMEWORK OF EMPLOYMENT RELATIONS ¹⁾

Aliona CHISARI-RURAK

Doctor în drept, lector universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: chisarialiona@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-0764-6843>

The right to work is one of the fundamental human rights stated in both local and international acts. It is usually realized on the basis of an individual employment contract, resulting in the formation of a legal relationship between the employer and the employee. The relevance of mandatory social insurance and mandatory health insurance organizations cannot be overstated. Obligatory insurance in work relationships strives to give socio-economic assurances to employees who are legally required to be insured by both the public social security system and the compulsory health insurance system. The monthly payment of the social insurance contribution by the employer and the health insurance premium by the employee generates the right to multiple benefits and services established by law.

Keywords: employee, employer, insured social risk, social security contribution, premium and social security benefit.

ASIGURĂRI OBLIGATORII ÎN CADRUL RAPORTURILOR DE MUNCĂ

Unul din drepturile fundamentale ale omului, proclamat atât în actele interne cât și în cele internaționale este dreptul la muncă. Realizarea acestuia are loc, de cele mai multe ori, în baza contractului individual de muncă, generând apariția raportului juridic între angajator și salariat. O importanță deosebită o au instituțiile asigurărilor sociale obligatorii și a asigurărilor obligatorii de asistență medicală. Asigurările obligatorii în cadrul raporturilor de muncă au drept scop oferirea garanțiilor socio-economice salariaților care, în virtutea legii, sunt asigurați obligatoriu atât în sistemul public de asigurări sociale cât și în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală. Achitarea lunară a contribuției de asigurări sociale de către angajator și a primei de asigurare medicală de către salariat generează dreptul la multiple prestații și servicii stabilite de lege.

Cuvintele-cheie: salariat, angajator, risc social asigurat, contribuție de asigurări sociale, primă și prestație de asigurare socială.

ASSURANCES OBLIGATOIRE DANS LES RELATIONS DE TRAVAIL

L'un des droits fondamentaux de la personne proclamés dans les lois nationales et internationales est le droit au travail. Sa réalisation a lieu, la plupart du temps, sur la base du contrat de travail individuel, générant l'apparition de la relation juridique entre l'employeur et l'employé. Les institutions d'assurance sociale obligatoire et d'assurance maladie obligatoire revêtent une importance particulière. L'assurance obligatoire dans les relations de travail vise à fournir des garanties socio-économiques aux salariés qui, en vertu de la loi, sont obligatoirement assurés à la fois dans le système public d'assurance sociale et dans le système d'assurance maladie obligatoire. Le paiement mensuel de la cotisation d'assurance sociale par l'employeur et de la prime d'assurance maladie par le salarié donne droit à de multiples prestations et services établis par la loi.

Mots-clés: employé, employeur, risque social assuré, cotisation d'assurance sociale, prime et prestation d'assurance sociale.

¹⁾ Acest articol a fost elaborat în cadrul Proiectului „Protecția consolidată a drepturilor pacientului în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală” cu cifra 20.80009.0807.30, Program de Stat (2020-2023), realizat în cadrul Centrului Interuniversitar de Drept Medical al Institutului de Cercetare și Inovare, Universitatea de Stat din Moldova.

ОБЯЗАТЕЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ В РАМКАХ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ

Одним из основных прав человека, провозглашенных как во внутренних, так и в международных актах, является право на труд. Его реализация чаще всего происходит на основании индивидуального трудового договора, порождающего видимость правоотношения между работодателем и работником. Особое значение имеют институты обязательного социального страхования и обязательного медицинского страхования. Обязательное страхование в рамках трудовых отношений направлено на предоставление социально-экономических гарантий работникам, которые в силу закона застрахованы в обязательном порядке как в системе государственного социального страхования, так и в системе обязательного медицинского страхования. Ежемесячная уплата взноса социального страхования работодателем и взноса медицинского страхования работником порождает право на множественные льготы и услуги, установленные законом.

Ключевые слова: работник, работодатель, застрахованный социальный риск, взнос социального страхования, страховая премия и пособие социального страхования.

Introducere

Unul din drepturile fundamentale ale omului, proclamat atât în actele interne [1] cât și în cele internaționale [2] este dreptul la muncă. Realizarea acestuia are loc, de cele mai multe ori, în baza contractului individual de muncă, generând apariția raportului juridic între angajator și salariat. Totodată, având în vedere multiplele riscuri care nu întotdeauna rezultă din calitatea de salariat, dar îl pot afecta pe acesta în timpul exercitării dreptului la muncă, legislația în vigoare stabilește un șir de garanții socio-economice menite să contribuie la înlăturarea sau diminuarea consecințelor riscurilor sociale. În acest context, o importanță deosebită o au instituțiile asigurărilor sociale obligatorii și a asigurărilor obligatorii de asistență medicală. Menirea acestor reglementări este de a interveni în situațiile în care salariatul este afectat de un anumit risc social asigurat (vârstă, dizabilitate, accident, boală, maternitate, pierderea locului de muncă sau deces) sau este prezent evenimentul asigurat (maladia sau afecțiunea).

Esența sistemului public de asigurări sociale

Sistemul public de asigurări sociale în Republica Moldova este reglementat de Legea nr. 489 din 08.07.1999 [3] și are drept scop protejarea persoanelor asigurate în cazul survenirii riscurilor sociale. Conform art. 4 al

legii enunțate mai sus, persoana care desfășoară activitate în baza contractului individual de muncă se regăsește printre categoriile persoanelor asigurate obligatoriu, prin efectul legii. Această calitate condiționează beneficierea de prestații de asigurări sociale, care reprezintă drepturi bănești sau în natură ce se cuvin persoanelor asigurate în condițiile legii, corelative contribuțiilor de asigurări sociale.

Este important să menționăm că, prin Legea nr. 60 din 23.04.2020 [4], au fost operate modificări în Legea nr. 489 din 08.07.1999 privind sistemul public de asigurări sociale. Potrivit modificărilor intrate în vigoare de la 01.01. 2021, pentru angajați a fost anulată obligația privind achitarea contribuției individuale de asigurări sociale din plățile salariale calculate pentru perioada începând cu luna ianuarie 2021. Astfel, de la această dată, plătitori de contribuții la bugetul asigurărilor sociale de stat sunt doar angajatorii. Mărimea contribuției este prevăzută în Legea nr. 489 din 08.07.1999.

Prestații de asigurări sociale garantate salariatului

Prestațiile de asigurări sociale oferite salariatului, în cazul survenirii riscurilor sociale, sunt diverse și acordarea lor este condiționată de prezența stagiului de cotizare. Acesta din urmă, constituie totalitatea

perioadelor contributive dar și a celor necontributive, stabilite de lege, pe care le confirmă salariatul. Reglementări în acest sens se conțin în articolele 5, 50 ale Legii 156 din 14.10.1998 [5]. Printre multiplele perioade care se includ în stagiul, se evidențiază perioada de îngrijire a unei persoane adulte sau a unui copil cu dizabilitate severă. Deși incontestabil importantă din punct de vedere social, această perioadă, după 1999 a stârnit multiple controverse și nu a fost întotdeauna inclusă în stagiul de cotizare. Începând cu 01.01.2017 în stagiul de cotizare a început să fie inclusă doar perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani de către unul dintre părinți, tutore, curator, până la angajarea în funcția de asistent personal [6]. În afara reglementărilor legale a rămas perioada de îngrijire a unei persoane adulte cu dizabilitate severă. În acest context, a fost nevoie de intervenția Curții Constituționale a Republicii Moldova care a recunoscut *constituțional* textul „a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani” din articolul 5 alin. (2) lit. d) din Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii, în măsura în care se asimilează stagiului de cotizare perioada de îngrijire a persoanei cu dizabilitate severă de către unul dintre părinți, tutore, curator, până la angajarea acestuia în funcția de asistent personal, indiferent de vârsta persoanei cu dizabilitate severă [7]. Începând cu 01.01.2020, în stagiul de cotizare al salariatului se include perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani sau a unei persoane cu dizabilitate severă de către unul dintre părinți, de către tutore sau curator, până la angajarea în funcția de asistent personal [8]. Deși pentru a beneficia de prestații de asigurări sociale salariatul sau fostul salariat trebuie să confirme stagiul de cotizare, durata acestuia va fi diferită, în dependență de categoria prestației.

Abordând pensiile, evidențiem că la etapa actuală în Republica Moldova, în

sistemul public de asigurări sociale, se oferă următoarele categorii de pensii: *pensia pentru limită de vârstă; pensia de dizabilitate; pensia de urmaș; pensia specială; pensia anticipată pentru carieră lungă* [5].

Pensia pentru limită de vârstă se va acorda persoanelor care confirmă un stagiul minim de cotizare de 15 ani și vârsta stabilită de lege. Conform prevederilor art. 41, 42 din Legea 156 din 14.10.1998, pentru a beneficia de o pensie integrală bărbații trebuie să confirme în 2022 vârsta de pensionare de 63 ani și stagiul de cotizare de 34 ani, iar femeile - vârsta de 60 ani și stagiul de 33 ani (pentru femeile majorarea se va produce la 01.07.2022). În cazul *pensiei de dizabilitate și de urmaș* vârsta este direct proporțională cu stagiul de cotizare care variază de la 2 la 15 ani. De la 01.01.2022 salariații (foștii salariați) pot, de asemenea, beneficia de pensie pentru carieră lungă, dacă confirmă un stagiul de cotizare contributiv cu 5 ani mai mare decât cel general stabilit de lege, indiferent de vârstă. Totodată, anumite categorii de salariați își pot realiza dreptul la pensie specială [9].

Trebuie să remarcăm faptul că, în situația în care persoana întrunește condițiile pentru a beneficia de mai multe categorii de pensii, ea poate opta doar pentru una din ele. Totodată, începând cu 01.01.2019 dreptul la pensie este oferit și persoanelor care și-au stabilit domiciliul peste hotarele Republicii Moldova [10]. La baza modificărilor a stat Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a art. 36, alin.(1) din Legea 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii [11].

Pe lângă pensii, sistemul public de asigurări sociale garantează salariaților mai multe prestații de asigurări sociale oferite sub forma *indemnizațiilor, ajutoarelor sau a tratamentului balneosanatorial*. Printre acestea evidențiem: *indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă;*

indemnizația pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină); prestația pentru recuperarea capacității de muncă; indemnizația de maternitate; indemnizația pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani; indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav; ajutorul de deces. În acest caz, stagiul total de cotizare care trebuie confirmat este de 3 ani. Asigurații care au un stagiul total de cotizare de până la 3 ani, beneficiază de dreptul la prestații de asigurări sociale dacă confirmă un stagiul de cotizare de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare datei producerii riscului asigurat sau datei nașterii copilului în cazul riscului asigurat creșterea copilului. Indiferent de durata stagiului de cotizare se va acorda indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de tuberculoză, de SIDA sau de o maladie oncologică; indemnizația de maternitate și ajutorul de deces [12].

Condiția stagiului de cotizare de o anumită durată nu este necesară de a fi întrunită nici în cazul prestațiilor pentru accidente de muncă și boli profesionale. În acest caz, salariatul are dreptul la *prestații pentru reabilitare medicală; prestații pentru recuperarea capacității de muncă; prestații pentru reabilitarea profesională; indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă; indemnizație pentru transferarea temporară la altă muncă; indemnizație de dizabilitate; indemnizație de deces* [13].

Sistemul public de asigurări sociale mai prevede și un șir de mecanisme de protecție a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Printre acestea se evidențiază și foștii salariați care caută activ un loc de muncă și sunt înregistrați la subdiviziunile teritoriale ale Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă. La etapa actuală măsurile de ocupare a forței de muncă includ: *măsuri de promovare a ocupării forței de muncă (servicii de ocupare a forței de muncă; măsuri active de ocupare a forței de muncă); programe de facilitare a ocupării forței de muncă; asigurarea de*

șomaj. Măsurile de ocupare a forței de muncă se asigură din contul mijloacelor bugetului de stat și ale bugetului asigurărilor sociale de stat, precum și din alte surse financiare. Ajutorul de șomaj se va stabili șomerilor care întrunesc cumulativ următoarele condiții: nu realizează venituri din activități de muncă la momentul stabilirii ajutorului de șomaj; au activat și au realizat un stagiul de cotizare în sistemul public de asigurări sociale de stat de cel puțin 12 luni în ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării; nu refuză un loc de muncă corespunzător sau să participe la măsurile active de ocupare a forței de muncă oferite de subdiviziunea teritorială conform planului individual de angajare a șomerului [14].

Esența asigurărilor obligatorii de asistență medicală

Asigurările obligatorii de asistență medicală reprezintă un sistem autonom garantat de stat de protecție financiară a populației în domeniul ocrotirii sănătății prin constituirea, pe principii de solidaritate, din contul primelor de asigurare, a unor fonduri bănești destinate pentru acoperirea cheltuielilor de tratare a stărilor condiționate de survenirea evenimentelor asigurate (maladie sau afecțiune). Această instituție are suficiente tangențe cu cealaltă instituție a asigurărilor obligatorii, pe care am abordat-o mai sus. Deși asigurările obligatorii de asistență medicală (ca instituție juridică abordată în sens strict formal) urmează, în mare parte, clișeuul clasic al structurii instituției asigurărilor din domeniul dreptului civil, acestea au elemente comune, în special în ceea ce ține de trăsăturile caracteristice, cu instituția asigurărilor sociale obligatorii din ramura dreptului securității sociale [15, p. 247].

Sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală acoperă și salariații, aceștia având calitatea dublă de asigurat și persoană asigurată. Conform prevederilor Legii 1585 din 27.02.1998 asigurat pentru

persoanele angajate (salariați) este însăși persoana angajată, inclusiv persoana fizică, alta decât cea angajată prin contract individual de muncă [16]. Este important de remarcat că în cazul asigurărilor sociale contribuția este achitată doar de către angajator, iar în cazul asigurărilor obligatorii de asistență medicală – doar de către salariat. Astfel, în raportul de achitare a primei de asigurare salariatul are statut de asigurat, iar în consecință este generată calitatea de persoană asigurată. Acest statut oferă salariatului dreptul de a beneficia de volumul integral de asistență medicală prevăzut în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală (în continuare Program) [17]. Asistența este oferită de către prestatorii de servicii medicale contractați de către Compania Națională de Asigurări în Medicină. Mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală sunt reglementate prin lege specială [18].

Este binevenit să remarcăm că orice salariat poate, pe lângă serviciile prestate în cadrul asigurărilor obligatorii de asistență medicală, să beneficieze și de alte servicii în baza asigurării facultative de sănătate sau prin plăți directe oferite prestatorului de servicii medicale. Acest fapt este valabil și pentru sistemul de pensii, legislația Republicii Moldova, reglementând fondurile de pensii facultative [19]. Deși aceste aspecte depășesc limitele asigurărilor obligatorii în cadrul relațiilor de muncă, ele oferă salariatului posibilități suplimentare de a beneficia de anumite prestații sau servicii.

În calitate de persoană asigurată salariatul are dreptul să-și aleagă medicul de familie; să i se acorde asistență medicală pe întreg teritoriul Republicii Moldova; să beneficieze de servicii medicale în volumul și de calitatea prevăzute de Program, indiferent de mărimea primelor de asigurare achitate; să intenteze acțiuni asiguratului, asiguratorului, prestatorului de servicii medicale, inclusiv pentru a obține

compensarea materială a prejudiciului cauzat din culpa acestora.

Totodată, legislația în vigoare evidențiază pentru acesta și un șir de obligații printre care: înregistrarea la medicul de familie și prezentarea actului la momentul adresării către prestatorul de servicii medicale și farmaceutice.

Asistență și servicii medicale destinate salariatului

Conform Programului, fiecare salariat, dacă confirmă maladii și stări care necesită asistență medicală finanțate din mijloacele asigurării obligatorii de asistență medicală, are dreptul la diverse tipuri de asistență și servicii medicale: *asistență urgentă prespitalicească, primară, specializată de ambulator, inclusiv stomatologică, spitalicească; servicii medicale de înaltă performanță, îngrijiri medicale comunitare și la domiciliu, îngrijiri paliative.*

Asistența medicală urgentă prespitalicească se acordă în cazul urgențelor medico-chirurgicale și include activități orientate spre stabilizarea parametrilor fiziologici vitali ai pacientului iar cea *primară* include activități de profilaxie, de depistare precoce a maladiilor, de consultanță, cu scop curativ și de suport, orientate spre satisfacerea necesităților de sănătate ale persoanelor înregistrate la medicul de familie, în limita competențelor acestuia. Evidențiem că atât urgențele medico-chirurgicale, care condiționează acordarea asistenței medicale urgente prespitalicești cât și maladiile și stările care dau dreptul la asistență medicală primară sunt prevăzute în Program.

Asistența medicală specializată de ambulator, se acordă persoanelor asigurate de către medicul specialist de profil împreună cu personalul mediu încadrat în realizarea actului medical și include toate activitățile, inclusiv organizator-metodice, ce țin de competența specialistului și a personalului respectiv. Spre deosebire de aceasta, *asistența*

medicală spitalicească se acordă persoanelor prin internare în spital în cazurile când sunt excluse toate posibilitățile de acordare a asistenței medicale în condiții de ambulatoriu sau starea sănătății pacientului necesită a fi supravegheată în condiții de spital. Tratamentul în condiții de spital pentru toate profilurile se consideră de scurtă durată, cu excepția fziopneumologiei, psihiatriei, narcologiei, radioterapiei oncologice (cazuri curative) și hemablastozelor, care se consideră de lungă durată. Atât medicul specialist de profil cât și medicul de familie au dreptul să prescrie *servicii medicale de înaltă performanță*.

De o deosebită importanță sunt *îngrijirile medicale comunitare și la domiciliu*. Beneficiarii îngrijirilor medicale la domiciliu sunt persoanele care suferă de maladii cronice și/sau au suportat intervenții chirurgicale mari și pacienții geriatrici care prezintă un anumit nivel de dependență și o capacitate limitată de a se deplasa la un prestator de servicii medicale. Un lucru binevenit a fost acoperirea de către Program, începând cu 01.01.2022 a îngrijirii medicale comunitare. Lista serviciilor de îngrijiri comunitare și la domiciliu prestate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală este stabilită de actele normative aprobate de către Ministerul de resort. Printre acestea se evidențiază serviciile de sănătate mintală comunitară și serviciile de sănătate prietenoase tinerilor care se acordă de centrele comunitare de sănătate mintală și centrele de sănătate prietenoase tinerilor.

Tot începând cu 01.01.2022 a fost acoperită de către Program *îngrijirea paliativă*. Aceasta reprezintă acordarea serviciilor de sănătate pentru susținerea activă și complexă a pacienților a căror boală nu mai răspunde la tratamentul curativ. Serviciile de îngrijiri paliative sunt acordate de către prestatorii de servicii medicale autorizați pentru genul respectiv de servicii, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare. Beneficiarii de îngrijiri paliative sunt pacienții

de toate vârstele, cu maladii cronice în stadiu avansat și alte boli cu pronostic limitat, care au speranța de viață sub 12 luni, cu simptome necontrolate, suferință psihoemoțională sau spirituală semnificativă și/sau care prezintă un anumit nivel de dependență.

Concluzii

În concluzie, evidențiem că atât asigurările sociale obligatorii cât și asigurările obligatorii de asistență medicală deși pot fi complementate prin asigurări facultative, constituie garanții importante oferite salariaților (foștilor salariați). Atât persoanele care sunt angajate în câmpul muncii, cât și cele care deja nu mai au statutul de salariat, dar au un stagiul de cotizare realizat pe parcursul vieții, au dreptul la diverse prestații și servicii de asigurări sociale. Totodată, fiecare salariat va beneficia de diverse tipuri de asistență și servicii medicale.

Bibliografie

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994, (art. 43).
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului, *adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 a (III) din 10.12.1948*, (art. 23).
3. Legea Republicii Moldova privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489, din 08.07.1999, În: Monitorul Oficial, nr. 1-4, din 06.01.2000.
4. Legea Republicii Moldova privind instituirea unor măsuri de susținere a activității de întreprinzător și modificarea unor acte normative, nr. 60, din 23.04.2020 În: Monitorul Oficial, nr. 108-109, din 25.04.2020.
5. Legea Republicii Moldova privind sistemul public de pensii, nr. 156, din 14.10.1998, În: Monitorul Oficial, nr. 111-113, din 17.12.1998.
6. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 290, din 16.12.2016, În: Monitorul Oficial, nr. 478-490, din 30.12.2016.
7. Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, nr. 19, din 24.09.2019, <https://www.constcourt.md/ccdocview>.

php?l=ro&tip=hotariri&docid=707 [accesat la 03.03.2022].

8. Legea pentru modificarea unor acte legislative, nr. 161, din 06.12.2006, În: Monitorul Oficial, nr. 367-377, din 13.12.2019.

9. Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne, nr. 1544, din 23.06.1993, În: Monitorul Oficial, nr. 7, din 30.07.1993.

10. Legea pentru modificarea Legii nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, nr. 258, din 22.11.2018, În: Monitorul Oficial, nr. 480-485, din 14.12.2018

11. Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a art. 36, alin. (1) din Legea 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, nr. 10, din 08.05.2018, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111028&lang=ro [accesat la 25.02.2022].

12. Legea Republicii Moldova privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr. 289, din 22.07.2004, În: Monitorul Oficial, nr. 168-170, din 10.09.2004.

13. Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale, nr. 756, din 24.12.1999, În: Monitorul Oficial, nr. 31-33, din 23.03.2000.

14. Legea Republicii Moldova cu privire la

promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, nr. 105, din 14.06.2018, În Monitorul Oficial, nr. 259-308, din 10.08.2018.

15. SADOVEI, N. Drept medical. Teoria generală a dreptului medical. Chișinău: CEP USM, 2020. – 356 p.

16. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, nr. 1585, din 27.02.1998, În: Monitorul Oficial, nr. 38-39, din 30.04.1998.

17. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, nr. 1387, din 10.12.2007, În Monitorul Oficial, nr. 198-202, din 21.12.2007.

18. Legea Republicii Moldova cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, nr. 1593, din 26.12.2002, În: Monitorul Oficial, nr. 18-19, din 08.02.2003.

19. Legea privind fondurile de pensii facultative, nr. 198, din 20.11.2020, În: Monitorul Oficial, nr. 344-351, din 18.12.2020.

20. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului, nr. 85, din 16.06.2021, În: Monitorul Oficial, nr. 159, din 01.07.2021.

JUNK, ALCOHOLISM, DRUG ADDICTION - DETERMINANTS OF CRIME

Constantin BUJOR

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: bujorconstantin8@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9180-0457>

Alexandru MARIȚ

Doctor, profesor universitar,

Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: alexmarit123@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3198-8398>

Based on the same reasons, who allowed us to try to synthesize and expose some formulas or references above aspects or better to say manifestations of compatibility of different aspects or different ways compared to different aspects of diseases, ie in this case a competition or approach. The term alcoholism is maintained signifying a behavioral disorder with complex determinism, socio-psychological and biological, manifested by repeated and excessive alcohol consumption, with individual repercussions, affecting the mental and somatic health of the drinker; as well as his family and professional relationships, status its economic and social. The type and amount of beverage are less relevant to the diagnosis of chronic alcoholism, as well as the duration of consumption, due to individual differences in “sensitivity” to alcohol, its rate of metabolism, the rate at which tolerance and dependence are established, and the time interval in which complications occur.

Keywords: alcoholism, drug addiction, addiction, pathology, mental disorder, etc.

TOXICOMANIA, ALCOOLISMUL, NARCOMANIA – DETERMINANTE ALE CRIMINALITAȚII

Încercarea de a defini alcoolismul a fost marcată aproape în permanență de incertitudini, conflicte și ambiguități, definițiile folosite reflectând ideile culturale, religioase sau științifice ale momentului. Multiple definiții ale alcoolismului au reprezentat o barieră în comunicarea dintre medici și cercetători și a împiedicat un diagnostic de acuratețe. Termenul de alcoolism se menține semnificând o tulburare de comportament cu determinism complex, socio-psihologic și biologic, manifestată prin consum repetat și excesiv de alcool, cu repercusiuni individuale, afectând sănătatea psihică și somatică a consumatorului, precum și relațiile sale familiale și profesionale, statutul său economic și social. Tipul și cantitatea de băutură sunt mai puțin relevante pentru diagnosticul de alcoolism cronic, la fel ca și durata consumului, datorită diferențelor individuale privind “sensibilitatea” la alcool, viteza lui de metabolizare, viteza cu care se instalează toleranța și dependența, și intervalul de timp în care apar complicațiile.

Cuvinte-cheie: alcoolism, etilism, narcomanie, toxicomanie, patologice.

TOXICOMANIE, ALCOOLISME, NARCOMANIE - DÉTERMINANTS DE LA CRIMINALITÉ

La tentative de définir l'alcoolisme a été marquée presque continuellement par des incertitudes, des conflits et des ambiguïtés, les définitions utilisées reflétant les idées culturelles, religieuses ou scientifiques

du moment. Les définitions multiples de l'alcoolisme ont été un obstacle à la communication entre les cliniciens et les chercheurs et ont empêché un diagnostic précis. Le terme alcoolisme est maintenu signifiant un trouble du comportement au déterminisme complexe, socio-psychologique et biologique, se manifestant par une consommation répétée et excessive d'alcool, avec des répercussions individuelles, affectant la santé mentale et somatique du consommateur, ainsi que ses relations familiales et professionnelles, son statut économique et social. Le type et la quantité de boisson sont moins pertinents pour le diagnostic de l'alcoolisme chronique, tout comme la durée de la consommation, en raison des différences individuelles de "sensibilité" à l'alcool, de son taux de métabolisme, de la vitesse à laquelle la tolérance et la dépendance se développent et du délai dans lequel les complications surviennent

Mots-clés: alcoolisme, éthylisme, narcomanie, toxicomanie, pathologie.

ТОКСИКОМАНИЯ, АЛКОГОЛИЗМ, НАРКОМАНИЯ - ДЕТЕРМИНАНТЫ ПРЕСТУПНОСТИ

Попытки дать определение алкоголизму почти всегда были отмечены неопределенностями, конфликтами и двусмысленностью, используемые определения отражали культурные, религиозные или научные идеи того времени. Множественные определения алкоголизма представляли собой барьер в общении между врачами и исследователями и препятствовали постановке точного диагноза. Термин алкоголизм сохраняется и обозначает расстройство поведения со сложным детерминизмом, социально-психологическим и биологическим, проявляющееся в многократном и чрезмерном употреблении алкоголя с индивидуальными последствиями, влияющими на психическое и соматическое здоровье пьющего, а также на его семейные и профессиональные отношения, на его экономический и социальный статус. Тип и количество напитка имеют меньшее значение для диагностики хронического алкоголизма, а также продолжительность потребления из-за индивидуальных различий в «чувствительности» к алкоголю, скорости его метаболизма, скорости установления толерантности и зависимости, и временной интервал, в котором возникают осложнения.

Ключевые слова: алкоголизм, наркомания, потребление, злоупотребление, патология, психическое расстройство.

Introducere

Încercarea de a defini alcoolismul a fost marcată aproape în permanență de incertitudini, conflicte și ambiguități, definițiile folosite reflectând ideile culturale, religioase sau științifice ale momentului. Multiple definiții ale alcoolismului au reprezentat o barieră în comunicarea dintre clinicieni și cercetători și a împiedicat un diagnostic de acuratețe. Deși elementele de bază ale conceptului de alcoolism au fost descrise încă din antichitate, de pe timpul lui Hippocrates, până în sec. al XIX-lea, metodele științifice nu au fost aplicate în studiul acestuia. Folosirea spitalelor de psihiatrie ca loc de tratament pentru alcoolici, dezvoltarea mișcării de sănătate publică și promovarea conceptului de boală în alcoolism, au încurajat cercetările în domeniul alcoolismului.

Polimorfismul manifestărilor clinice și multitudinea problemelor de ordin psiho-

social, cu implicații etiologice pentru consumul abuziv de alcool au determinat numeroase încercări de clasificare, prin stabilirea unor tipologii variate sau prin diferențieri în funcție de stadialitatea procesului. În secolul al XX-lea, cercetătorul american Elvin Morton Jellinek a încercat să sublinieze în mai multe lucrări, din ce în ce mai elaborate, tipurile de consum de alcool, prin criteriul dependenței. Astfel, ultima dintre aceste lucrări [8, p. 56] este considerată ca fiind cea mai complexă și mai practică pentru specialiștii din domeniul medicinei, psihologiei și criminologiei. Jellinek distinge patru faze ale alcoolizării. Există un stadiu prealcoolic, când cineva va găsi alinare în alcool, după care consumul va deveni o plăcere și nu oricare alta, ci de-a dreptul căutată și dorită. În stadiul prodromal intervin amneziile sau acțiunile în stările conștiinței de scurt circuit. Subiectul nu-și amintește

frecvent de ceea ce a făcut sau a spus (este un moment extrem de periculos). Într-un al treilea stadiu, crucial, alcoolismul se instalează. Subiectul bea necontrolat și mult, frecvent și în orice parte a zilei; activitatea profesională suferă mari prejudicii. În sfârșit, ultimul stadiu este cel de alcoolism cronic, caracterizat prin continuitate, intoxicație sistematică, centrarea psihotică a vieții pe consumul de alcool.

Alcoolismul, ca boală, a fost recunoscut în 1933 de Asociația Medicală Americană și de Asociația Psihiatrică Americană și a fost introdus în nomenclatura standard a bolilor pentru ca în 1934 să fie inclus și în manualul pentru codificarea cauzelor bolilor. În anul 1952, apare prima ediție a “Manualului de diagnostic și statistică” (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 1st Edition – “DSM-1”) a Asociației Psihiatrice Americane unde alcoolismul era privit ca o dependență (“*addiction*”) de alcool și era inclus în capitolul tulburări mentale ne psihotice.

Materiale utilizate și metode aplicate. La elaborarea prezentei lucrări au fost studiat și utilizat cadrul normativ internațional, regional și național ce asigură protecția juridică a persoanelor cu devianța alcoolismul, narcomania, toxicomania în materie de drept penal, medicină legală, psihologie și criminologie. Au fost folosite metodele: logică, comparativă, a analizei și sintezei, sistemică.

Rezultate obținute și discuții

Alcoolismul este ansamblul fenomenelor patologice determinate de abuzul de alcool [4, p. 23]. Etilismul sau alcoolismul acut se vrea starea trecătoare provocată de consumarea unei mari cantități de băuturi alcoolice într-un interval de timp scurt, caracterizată de obicei prin excitație cu confuzie mintală și, uneori, prin comă.

Efectele dăunătoare ale alcoolului asupra organismului uman sunt de așteptat în timp cu mai mare probabilitate, cu cât doza medie zilnică de alcool ingerat depășește

aproximativ 40 de grame de alcool pur. Iar din punct de vedere conceptual, deprinderea de a bea băuturi alcoolice repetat și în cantitate mare, duce la etilism, la alcoolism. Așadar, alcoolicul este persoana care consumă alcool în mod abuziv (numit și hiperconsum). Un băutor, un consumator de băuturi alcoolice nu se confundă cu un alcoolic, deși după o statistică din S.U.A., din 70 de milioane de băutori, cca 5 milioane pot fi considerați alcoolici.

Pe de altă parte, conform definiției din 1949, dată de Organizația Mondială a Sănătății, se pot include în categoria alcoolicilor “acei băutori excesivi a căror dependență de alcool a atins un asemenea grad încât prezintă o sensibilă tulburare mentală sau o interferență cu sănătatea lor corporală și mentală, cu relațiile lor interpersonale și cu funcția lor socială și economică ce nu poate fi exersată normal sau care prezintă perturbări evolutive”.

În urmă cu peste un secol, profesorul și criminalistul francez Georges Vidal afirma că “alcoolismul nu este numai un serios pericol pentru individ, căruia îi ruinează sănătatea și îi grăbește moartea, el amenință direct familia și societatea, familia mai întâi prin efectele dezastruoase ale eredității, apoi prin mizerie, demoralizarea membrilor ei, părăsirea și corupția copiilor ce împinge mai întotdeauna la cerșetorie, la prostituție, la vagabondaj, prin demoralizarea publică, creșterea sinuciderii, nebuniei și criminalității”.

După alți autori, cum ar fi Robert Goldenson [5, p. 87], un alcoolic prezintă următoarele simptome: consum în creștere, consum matinal sub diferite pretexte, comportament necontrolat și absurd, “pete albe de conștiință”, așa-numita “rupere de film” (episoadele de amnezie). Alcoolismul presupune o intermitență, dar ritmică drogare a creierului prin alcool, ceea ce antrenează cu timpul, o serie de tulburări organice și psihotice: intoxicație patologică, deficiențe de vitamine și nutriție, vulnerabilitate la diverse maladii, delir alcoolic (“*delirum*

tremens”), halucinații, sindromul Korsakoff și sindromul Vernike .

Specialiștii din psihologie consideră că alcoolismul este o maladie neuropsihică care necesită tratament adecvat și măsuri de recuperare. Se utilizează de metoda răspunsurilor condiționate (asocierea alcoolului cu reacții repulsive), de psihoterapie și socioterapie. Însă, psihologul Anthony Ward Clare a semnalat caracterul confuz al termenului de “alcoolism”, arătând că în ultimul timp a fost înlocuit cu termenul de “sindrom de dependența de alcool” (“*dependent drinker*”). Acesta din urmă definește o stare caracterizată prin șapte elemente esențiale [1, p. 76.]:

- o nevoie de nestăpânit de a bea alcool;
- un mod stereotipic de a bea și anume ingestia de alcool la intervale regulate pentru a preveni sau înlătura simptomele sindromului de abținere;
- ingestia de alcool trece pe primul plan în raport cu alte activități;
- modificarea toleranței la alcool, care este de obicei crescută, iar creșterea ei reprezintă un semn important al creșterii dependenței de alcool;
- repetate sindroame de abținere care apar la 8-12 ore de la ultima băutură, ca urmare a scăderii alcoolemiei; în mod caracteristic – acestea apar dimineața la trezire;
- băutura de ușurare (“*relief drinking*”), care reprezintă obiceiul de a bea dimineața devreme;
- recăderea în viciu (“*reinstatement*”) după o perioadă de abținere.

Alcoolismul reprezintă o problemă extrem de importantă pentru medicina și psihologia zilelor noastre, pentru că repetatul consum al alcoolului, transformă substanța ingerată în drog, și este foarte răspândit în toată lumea și la toate vârstele (începând cu vârsta infantilă până la bătrânețe). Având o asemenea amploare, consecințele nefaste ale acestui monodrog singur sau în asociere cu alte droguri determină distrugerea vieții omenești,

poate a unor destine creatoare: în muzică, pictură, arte plastice, știință, beletristică etc. De aceea, problema alcoolismului este o problemă centrală de sănătate, care trebuie să preocupe autoritățile publice din toate țările. Efectele negative sunt mult prea mari și omnia trebuie să plătească mult prea mult, pentru nenorocirile și dramele determinate de această toxicomanie, alături desigur de celelalte consumuri abuzive de stupefiante.

Alcoolismul cronic este starea de intoxicație datorită abuzului îndelungat de băuturi alcoolice. Se caracterizează prin leziuni ale organelor interne (ficat, stomac, creier etc.), tulburări nervoase (de exemplu, tremurături), scăderea capacității fizice și intelectuale, tulburări psihice etc. [2, p. 11]. Un fenomen similar este **dipsomania** (de la “*dipsa*” = sete) și (“*mania*” = nebunie), care reprezintă o manifestare psihopatică constând în consumarea abuzivă de băuturi alcoolice.

Deteriorarea personalității cu pierderea trăsăturilor sale caracteristice devine tot mai evidentă și constantă și nu este de mirare că în cele din urmă alcoolicii ajung să semene atât de uimitor între ei. Memoria, atenția, ideatia, simțul critic și autocritic scad foarte mult, voința aproape că dispare și este înlocuită de o indolență cu incapacitate de a se stăpâni și rezista unor impulsuri subite, activitatea și comportamentul lor rezumându-se în cele din urmă la modul cum să-și poată procura și ingera alcoolul [6, p. 25].

Dependența psihică este mai precoce și semnifică necesitatea psihologică imperioasă, cu caracter patologic de a continua consumul de alcool în vederea rezolvării unei senzații subiective de confort pentru reducerea tensiunii psihice. Dependența fizică, mai tardivă, semnifică apariția rapidă după cel mult 24 de ore a unui sindrom de sevraj atunci când a fost întrerupt sau redus consumul de alcool. Sindromul de sevraj presupune simptome somatice și psihice complexe, penibile pentru bolnav – tremurături digitale și linguale, transpirații (adesea extrem

de grave), episoade confuzo-onirice, și “*delirium tremens*” [9, p. 14].

Specialiștii din domeniul medical și științific au ajuns la un consens privind faptul că alcoolismului reprezintă stadiul incipient al unei boli. De exemplu, Asociația Medicală Americană consideră alcoolul ca drog și a statuat că “dependența de droguri este cronică, este o boală a creierului uman caracterizată prin căutarea compulsivă a drogului respectiv și utilizarea acestuia în ciuda consecințelor sale devastatoare. Aceasta rezultă dintr-o interconexiune complexă de vulnerabilitate biologică, expunere la mediu și alți factori favorizanți”. În prezent, statisticile au arătat că atât la bărbați cât și la femei, alcoolismul este o boală determinată genetic în proporție de 50-60%, restul de 40-50% reprezentând consecințele influențelor factorilor externi [3 p. 151-157].

Un studiu din anii 2011-2018 de către Institutul Național de Consum Abuziv de Alcool și Alcoolism a fost realizat pe un grup de 4.422 adulți considerați alcoolici și a descoperit că, după 1 an, o parte din aceștia nu mai erau alcoolici, chiar dacă numai 25,5% din cei analizați primiseră un tratament medical adecvat, cu următoarele rezultate:

➤ 25% au rămas dependenți de consumul de alcool;

➤ 27,3% se află în curs de vindecare (câteva dintre simptomele alcoolismului încă se pot observa la aceștia);

➤ 11,8% sunt băutori asimptomatici (acele beții considerate din punct de vedere clinic și psihologic ca fiind anormale, dar nu întotdeauna patologice);

➤ 35,9% și-au revenit complet, iar dintre aceștia cca 17,7% erau considerați consumatori de alcool cu risc scăzut de dependență, iar alți 18,2% erau cei care veneau după o perioadă lungă de abținere.

Pe de altă parte, totuși, rezultatele unui studiu pe termen lung (de 60 ani) realizat de George Vaillant de la Școala Medicală Harvard, pe

parcursul căruia a fost urmărit comportamentul a două grupuri de bărbați considerați alcoolici, au indicat următoarele: “revenirea la consumul controlat de alcool a avut rareori o durată de mai mult de 10 ani fără să revină în cele două extreme – abținerea totală sau decăderea în alcoolism”. De asemenea, G.Vaillant a observat că “revenirea la consumul controlat de alcool, așa cum este el raportat în studiile pe termen scurt, reprezintă de cele mai multe ori o iluzie” [10, p. 1043-1051].

Numărul persoanelor care uzează și abuzează de alcool este în continuă creștere, constatându-se în același timp o scădere continuă a vârstei de debut a consumului. De asemenea, în România și Republica Moldova (împreună) se apreciază numărul pacienților alcool-dependenți la aproximativ 2 milioane, unul din șase bărbați și una din douăzeci de femei consumând alcool frecvent și în cantități mari [9, p. 14.].

Din punct de vedere psiho-social, dar și juridic, multe probleme (în familie, maritale, la locul de muncă sau medico-legale), pot fi recunoscute ca fiind legate de consumul de alcool, și în principal de consumul exagerat (care duce la alcoolism). Climatul familial tensionat generat de consumul de alcool al unuia dintre parteneri determină frecvent decompensări nevrotice ale partenerului neconsumator, ceea ce încarcă la rândul lor cazuistica spitalelor de psihiatrie. Consumul de alcool al unuia sau ambilor părinți are urmări negative asupra formării personalității copiilor, din care o mare parte vor prezenta tulburări comportamentale, nevrotice și chiar psihotice necesitând internări repetate în secțiile de neuropsihiatrie infantilă și de psihiatrie. Sindromul alcoolic fetal, întâlnit destul de frecvent la femeile alcool-dependente și în special la cele ce abuzează de băuturi alcoolice în perioada sarcinii, este caracterizat printr-o simptomatologie somatopsihică complexă, dominată de perturbarea dezvoltării normale a structurii personalității viitoare a acestor copii [6, p. 25].

Dintre cazurile medico-legale o mare pondere este eprezentată de consumatorii abuzivi sau de alcool-dependenții. O crimă din două, un suicid din patru, 15% dintre accidente de muncă, o treime din accidente de circulație sunt datorate alcoolului. Numărul de accidente de muncă este de 4-5 ori mai mare la alcoolici față de populația generală, iar 20% din delictelor par a fi imputabile alcoolului; datele sunt însă dificil de interpretat datorită frecvenței crescute în rândul alcoolicilor a tulburării de personalitate de tip antisocial [7, p. 11].

Concluzii

În societatea actuală, se evidențiază o creștere dramatică a consumului de alcool la toate vârstele, la toate categoriile socio-economice și în cazul ambelor sexe. Alcoolismul reprezintă o problemă cu implicații profunde, care depășesc aspectele clinice sau psihologice, interesând și viața socială a colectivităților, în cadrul popoarelor din întreaga lume.

Cheltuielile pe care le suportă societatea pentru consecințele consumului exagerat de alcool, la care se mai adaugă costul tratamentului victimelor rutiere, datorită alcoolului și sumele investite pentru industria băuturilor alcoolice, reprezintă o problemă extrem de importantă a fiecărui stat, din întreaga lume. Nu există o graniță clar determinată până la faza în care când alcoolul devine toxic pentru organismul uman, iar acest fapt este deprimant, întrucât unii băutori devin "dependenți". nedependenți și așa-zii "micii consumatori" folosesc alcoolul din plăcere și pentru beneficiul pe care îl aduce. Consumatorii dependenți, însă, folosesc băutura pentru a lupta contra simptomelor dezagreabile și foarte supărătoare ale frustrărilor acumulate de-a lungul vieții. Explicația constă în factori psihologici, bazați pe efectul anxiolitic al alcoolului. Drama însă constă în dependența pe care o creează alcoolul.

O primă distincție se impune între efectele

acute și cronice ale consumului de alcool. Efectele pe termen scurt sunt echivalentul intoxicației etanolice acute, de la starea de impregnare alcoolică la beție, semnele ei dispărând complet după eliminarea toxicului. Alcoolismul cronic se manifestă în timp și se datorează unor tulburări metabolice importante, care regresează lent și nu întotdeauna complet. El generează complicații grave dintre care cele mai frecvente sunt cele ale sistemului nervos (de la polineuropatie la starea demențială) și ale aparatului digestiv (cea mai frecventă fiind ciroza hepatică). Chiar înaintea apariției complicațiilor somatice, la alcoolicii cronici apar tulburări psihice importante cu repercusiuni grave pe planul adaptării sociale și uneori pe plan medico-legal. Alcoolismul cronic implică, cu valoare definitorie noțiunile de toleranță și mai ales de dependența psihică și/sau fizică.

Toleranța semnifică necesitatea creșterii în timp a dozelor de substanță, pentru realizarea aceluiași efect. Opusă toleranței este sensibilizarea care presupune realizarea stării de ebrietate la cantități din ce în ce mai mici de alcool. Toleranța la alcool este variabilă de la un subiect la altul, ea depinde de vârstă, sex, de predispoziții ereditare, obiceiuri alimentare, starea somatică și psihică, vechimea intoxicației.

Locul pe care îl ocupă alcoolismul în patologia psihiatrică este considerabil. Cunoașterea problemelor pe care le ridică consumul de alcool precum și a complicațiilor somatice și psihiatrice induse sau agravate de alcool se dovedește necesară nu numai cadrelor medicale, dar și omului, care se confruntă zilnic cu situații în care alcoolul joacă rolul principal. Deși este privit cu îngăduință, este de fapt un adevărat flagel social, care pune în pericol anumite categorii de populație atât prin degradarea psihică și somatică pe care o antrenează, cât și prin consecințele medico-legale.

Ponderea mare a complicațiilor psihotice

determinate de consumul abuziv de băuturi alcoolice este semnalată foarte frecvent în literatura de specialitate a ultimelor decenii. Un aspect deosebit de important îl constituie abordarea terapeutică a acestei complicații severe, deoarece nu există o schemă terapeutică unanim acceptată. În acest sens, este deosebit de interesantă evaluarea comparativă a diferitelor scheme terapeutice cuantificând eficacitatea acestora. Nu trebuie neglijat faptul că pe lângă o terapie adecvată a stării psihosomatice a bolnavului este necesară și instituirea unei psihoterapii cognitive și persuasive individuale, de grup sau chiar familiale pentru consolidarea rezultatelor.

Studiile epidemiologice în toate țările civilizate sau mai puțin civilizate subliniază răspândirea tot mai largă a nivelului patologic al stării de ebrietate (alcoolismul), cu consecințele sale nefaste, organice și sociale.

Bibliografie

1. CLARE, Anthony Ward, *Psychiatry in Dissent*, Mandarin Publishing, London, 1993, p. 76.

2. KORY-CALOMFIRESCU, Șt., MOȘ, A. M., KORY-MERCEA, M. *Complicațiile alcoolismului cronic*, Ed. Imprimeria de Vest, Oradea, 1997, p. 11.

3. DICK, D.M., BIERUT, L.J. *The genetics of alcohol dependence*, in *Current psychiatry reports* no. 8 (2), 2006, p. 151-157.

4. *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998, p.23.

5. GOLDENSON, R. *Encyclopedia of Human Behaviour*, Dell Publishing, 1976.

6. GABOȘ-GRECU, I., GABOȘ-GRECU, M. *Personalitate normală și patologică. Tulburări anxioase și de dispoziție*, Ed. Prisma, Târgu Mureș, 2001, p. 25.

7. CRAIG, E., WIECZOREK, Hanson, William F. *Alcohol mortality: a comparison of spatial clustering methods*, Elsevier Science Ltd., Buffalo, 1997, p. 11.

8. JELLINEK, E. M. *The Disease Concept of Alcoholism*, Hillhouse, New Haven, 1960, p.56.

9. MIHAI, A. *Delirium tremens – complicație a alcoolului*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2007, p. 14.

10. VAILLANT, G.E. *A 60-year follow-up of alcoholic men*, in *Addiction* no. 98, 2003, p. 1043-1051.

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
"SUPREMACY OF LAW"

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
"SUPREMAȚIA DREPTULUI"

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL
"SUPRÉMATIE DE DROIT"

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

Nr. 1, anul 7 (2022)

Formatul 60x80 ¹/₈.
Coli de tipar 19,5. Coli editoriale 15,9.
Tirajul 200 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009

